

การสืบทอดประเพณีเทศกาลเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

นางสาวดวงหทัย ลือด้ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๔

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

TRANSMISSION OF KA PHUEAK CHANTING CEREMONY
IN THAI YUAN COMMUNITY, AMPHOE SAO HAI, CHANGWAT SARABURI

Miss Duanghatai Luedung

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน
อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี

โดย

นางสาวดวงหทัย ลือดัง

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ สุภัทัญญา สุจฉายา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ประมินท์ จารุวรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ สุภัทัญญา สุจฉายา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีวณิษฐ์กุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.อมิลักษณ์ เกษมผลกุล)

ดวงหทัย ลือดัง: การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี. (TRANSMISSION OF KA PHUEAK CHANTING CEREMONY IN THAI YUAN COMMUNITY, AMPHOE SAO HAI, CHANGWAT SARABURI) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. สุกัญญา สุจฉายา, ๑๖๗ หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี รวบรวมและปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ตลอดจนศึกษาบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนแห่งนี้

ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นประเพณีที่ยังปฏิบัติกันอยู่ ในตอนค่ำของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ในประเพณีนี้พระสงฆ์จะเทศน์เรื่องกาเผือกและชาวบ้านจะจุดประทัดขึ้นบานบูชาแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้า ทั้งห้าพระองค์ตามเรื่องกาเผือกในคัมภีร์เทศน์ ปัจจุบันผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปยังรู้จักเรื่องกาเผือกและยังปฏิบัติพิธีกรรมนี้อยู่ ขณะที่พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่สามารถอ่าน “หนังสือยวน” หรืออักษรธรรมล้านนาได้และสามารถเทศน์กาเผือกด้วยทำนองธรรมวัตรแบบยวนได้ คือ พระเจริญ ทุมมวฑูโฒเพียงรูปเดียว

ผู้วิจัยได้รวบรวมโบราณเรื่องกาเผือกตามวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี รวม ๖ ฉบับ และได้้นำโบราณฉบับที่พระสงฆ์เทศน์ในปัจจุบัน คือ ฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) จารโดยพระเจริญ ทุมมวฑูโฒ มาปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย เพื่อนำมาตรวจสอบกับฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) พบว่าฉบับที่พระสงฆ์ใช้เทศน์ในปัจจุบันคัดลอกและตัดความมาจากฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) เพื่อให้สั้นลง สอดคล้องกับการเทศน์ที่รวบรัดให้เร็วขึ้น

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนเคยมีบทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือก ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชน ปัจจุบันบทบาทดังกล่าวลดลงเนื่องจากความนิยมประเพณีลอยกระทงแบบภาคกลางและการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำ

ภาควิชา : ภาษาไทย ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา : ภาษาไทย ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ปีการศึกษา : ๒๕๕๔

5280135822 : MAJOR THAI

KEYWORDS : TRANSSMISSION / KA PHUEAK CHANTING / THAI YUAN

DUANGHATAI LUEDUNG : TRANSMISSION OF KA PHUEAK CHANTING CEREMONY IN THAI YUAN COMMUNITY, AMPHOE SAO HAI, CHANGWAT SARABURI. ADVISOR : ASSOC.PROF.SUKANYA SUJACHAYA, 167 pp.

This research emphasise to study the transmission *Ka Phueak* chanting ceremony in Thai Yuan community, Amphoe Sao Hai, Changwat Saraburi in order to compile and transliterate the palmscripts; and to study the functions of this tradition for the community.

The rersearch revelation is that the *Ka Phueak* chanting ceremony in Thai Yuan community, Amphoe Sao Hai, Changwat Saraburi is still arranged in the fifteenth waxing day of the Thai Yuan twelfth month. The *Ka Phueak* chanting is read by a monk and the candles looking like crow feet are lighted to worship "*Mae Ka Phueak*" [the White Crow], the five Buddhas' mother in Thai Yuan believe among villagers in this tradition. Nowaday the over sixteen-year-old people know *Ka Phueak* story and perform this tradition, whereas Phra Charoen Dammavuddho is an only monk who is able to read Thai Yuan script and recite the *Ka Phueak* chanting in Thai Yuan intonation style.

There are six copies of palmscripts about *Ka Phueak* discovered in various Thai Yuan temples in the community. The palmscript called that is read in present day or "the third *Wat Pho* version" are also transliterated from Thai Yuan script to Thai script. In order to compare with "the first *Wat Pho* version", the study reveals that the third *Wat Pho* version has been copied and summarized from the first *Wat Pho* version. The study also shows that the third *Wat Pho* version is shorten to suit the faster and more concise chanting.

This research emphasise to study the *Ka Phueak* chanting ceremony in Thai Yuan community functions as maintaining the believe that "*Mae Ka Phueak*" was the five Buddhas' mother, reserving the *Ka Phueak* story of in Thai Yuan Community, Amphoe Sao Hai, Changwat Saraburi and encouraging the community. However, in present day, these function is diminished because of the popularity of Central Thai's Loy Kratong Festival and the promotion of the floating market.

Department :Thai..... Student's Signature

Field of Study :Thai..... Advisor's Signature

Academic Year : ...2011.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์สุภัทัญญา สุจฉายา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูผู้ประสาทความรู้และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคติชนวิทยา คอยดูแลให้คำปรึกษา ชี้แนะด้วยความเมตตา และได้กรุณาตรวจแก้วิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาโดยตลอด

กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารุวรรณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ครูผู้คอยห่วงใยและเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างประณีต กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ได้แก่ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประคอง นิมนานเหมินท์ และศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ณ ถลาง ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดอันเป็นประโยชน์ ตลอดจนอาจารย์ ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล ที่ให้ความรู้เรื่องการปริวรรตโบราณ รวมทั้งคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาเสมอมา

กราบขอบพระคุณพระเจ้าเรขิน ฐมฺมุขุโธ อาจารย์พิเศษ น้อยพุทธา และคุณปฐมจิตต์ ยะกุล ที่ได้ช่วยเหลือและให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัย ตลอดจนพี่น้องชาวไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ทุกท่านที่กรุณาตอบคำถามและให้ข้อมูลอันสำคัญยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ อาจารย์เชิดชาติ หิรัญโร อาจารย์วัชรภรณ์ ดิษฐปาน อาจารย์ปรียารัตน์ เขาวลิตประพันธ์ อาจารย์สายปาน ปุริวรรธชนะ คุณธนพล จึงศิริกุลวิทย์ และคุณนที ธรรมพัฒน์พงศ์ ที่ให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณคุณณัฐนรี เจริญสุข คุณปวีณา พรหมวรรณ คุณกฤษณะ เรือนจันทร์ และคุณสุชาดา ลือตัง ที่ช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณรัตนพล ชื่นคำ คุณพรธนาดี ศรีขาว และคุณพัชนียา บุญนาค เพื่อนผู้อยู่เคียงข้างผู้วิจัย คอยให้คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ ให้กำลังใจและคอยกระตุ้นเตือนกันอยู่เสมอ ขอขอบคุณคุณชัตติยะ เรือนจันทร์ ที่คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกต่างๆ คอยดูแลและให้กำลังใจมาโดยตลอด

ระหว่างศึกษา ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๕๔ และทุน ๙๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ประจำปี ๒๕๕๔ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรที่ให้กำลังใจและคอยถามไถ่ด้วยความห่วงใย ทำயที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่เป็นแบบอย่างของความมานะพากเพียร และเป็นแรงใจสำคัญ ผลักดันให้ลูกศึกษาจนสำเร็จ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๕ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
๑.๙ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
บทที่ ๒ ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี.....	๑๓
๒.๑ ความเป็นมาของชาวไทยยวน.....	๑๓
๒.๒ ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอเส้าไห่.....	๑๗
๒.๓ ภูมิประเทศและภูมิอากาศ.....	๑๘
๒.๔ เขตการปกครอง.....	๑๘
๒.๕ ประวัติชุมชน.....	๒๒
๒.๕.๑ ประวัติจังหวัดสระบุรี.....	๒๒
๒.๕.๒ ประวัติอำเภอเส้าไห่.....	๒๔
๒.๖ ประชากร.....	๓๑
๒.๗ สภาพบ้านเรือนและการตั้งถิ่นฐาน.....	๓๓

๒.๘ อาชีพ.....	๓๕
๒.๙ ศาสนาและความเชื่อ.....	๓๗
๒.๙.๑ ศาสนาพุทธ.....	๓๖
๒.๙.๒ ความเชื่อเรื่องผี.....	๔๒
๒.๙.๓ ความเชื่อเรื่องขวัญ.....	๔๕
๒.๙.๔ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์.....	๔๕
๒.๑๐ ประเพณีในรอบปี.....	๔๖
๒.๑๑ ภาษาและวรรณกรรม.....	๕๐
บทที่ ๓ ประเพณีเทศกาลเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี.....	๕๔
๓.๑ ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศกาลเผือกและ จุดประทีปบูชา.....	๕๕
๓.๒ วรรณกรรมเรื่องกาเผือก.....	๕๗
๓.๒.๑ ที่มาของเรื่องกาเผือก.....	๕๘
๓.๒.๒ วรรณกรรมเรื่องกาเผือกในภาคเหนือ.....	๖๓
๓.๒.๓ วรรณกรรมเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี.....	๖๗
๓.๒.๔ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมใบลานฉบับที่ใช้ประกอบ การเทศกาลเผือก เรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)....	๗๕
๓.๒.๔.๑ เรื่องย่อกาเผือกจากใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓).....	๗๖
๓.๒.๔.๒ การปริวรรตวรรณกรรมใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓).....	๗๗
๓.๒.๔.๓ ตัวอย่างต้นฉบับวรรณกรรมใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) และการปริวรรตจากอักษรธรรม ล้านนาเป็นอักษรไทย.....	๗๘
๓.๒.๔.๔ เปรียบเทียบ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) กับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑).....	๗๘

๓.๓	ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๙๐
๓.๓.๑	สถานที่และเวลา.....	๙๑
๓.๓.๒	ขั้นตอนในการเทศน์.....	๙๓
๓.๓.๓	โบราณที่ใช้เทศน์.....	๙๕
๓.๓.๔	ผู้เทศน์.....	๙๖
๓.๓.๕	ผู้ฟัง.....	๙๗
บทที่ ๔	การสืบทอดและบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๑๐๒
๔.๑	การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๑๐๒
๔.๑.๑	ประวัติการเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๑๐๕
๔.๑.๒	พระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดการเทศน์และวรรณกรรม.....	๑๑๓
๔.๑.๒.๑	ด้านการเรียนรู้และการสืบทอด.....	๑๑๓
๔.๑.๒.๒	ด้านการถ่ายทอด.....	๑๑๗
๔.๑.๓	ชุมชนในฐานะผู้สืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก.....	๑๑๘
๔.๒	บทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกต่อชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๑๒๑
๔.๒.๑	บทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของ พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์.....	๑๒๒
๔.๒.๒	บทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือก.....	๑๒๔
๔.๒.๓	บทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชน.....	๑๒๖
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	๑๒๙
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๙
๕.๒	อภิปรายผล.....	๑๓๒
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	โครงเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑).....	๗๙
๒	แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี.....	๘๐
๓	แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือก ที่ไปเกิดเป็นพรหม.....	๘๔
๔	แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้.....	๘๔
๕	แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงอานิสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ.....	๘๗
๖	ขั้นตอนในการเทศน์กาเผือก.....	๙๓

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่จังหวัดสระบุรี.....	๒๐
๒	แผนที่อำเภอเสนาให้.....	๒๑
๓	บ้านยกใต้ถุนสูงในชุมชนไทยยวน.....	๓๔
๔	บ้านและวัดของชาวไทยยวน บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก.....	๓๔
๕	ผ้าทอไทยยวน.....	๓๖
๖	ภาพจิตรกรรมประเพณีสลากัด ในพระอุโบสถวัดสมุหประดิษฐาราม.....	๓๙
๗	ร่างทรงฟ้อนรำในงานเลี้ยงผี “ปู่ฟ้าแมบ” บริเวณศาลปู่ฟ้าแมบ บ้านต้นตาล เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๔.....	๔๔
๘	คำบูชาพระที่ปตีในกาในหน้าสุดท้ายของใบลาน “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓).....	๕๕
๙	“คำบูชาพระที่ปตีในกา” คัดลอกจากสมุดบันทึกของมัคนายกวัดต้นตาล.....	๕๕
๑๐	ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพระเจ้าห้าพระองค์และประเพณีพื้นบ้าน ในเจดีย์ พระพุทธรูปหล่อ วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่.....	๖๔
๑๑	รูปปั้นแม่กาเผือก ณ ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.....	๖๕
๑๒	รูปปั้นพระพุทธรูปเจ้า ๕ พระองค์ ณ ศูนย์พัฒนาศิลปกรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย.....	๖๕
๑๓	ภาพจิตรกรรมเรื่องกาเผือก ภายในวิหารวัดต้นตาล อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี.....	๖๗
๑๔	“กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑).....	๖๙
๑๕	“วิหารภิกษิตตีนกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒).....	๖๙
๑๖	“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓).....	๗๐
๑๗	“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑).....	๗๐
๑๘	“หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒).....	๗๑
๑๙	“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓).....	๗๒
๒๐	ใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) หน้า ๖๗.....	๗๘

ภาพที่		หน้า
๒๑	สถานที่จัดเทศน์กาเผือก.....	๙๒
๒๒	ชาวบ้านนั่งฟังเทศน์กาเผือก.....	๙๓
๒๓	ประทีปตีนกา.....	๙๔
๒๔	พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ เทศน์จากใบลานฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓).....	๙๕
๒๕	ข้อความในใบลานที่กำหนดให้หยุดเทศน์เพื่อจุดประทีปตีนกา.....	๙๖
๒๖	พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ คำต๊ิบ.....	๙๖
๒๗	ชาวบ้านสาธิตการผันฝ่ายตีนกา.....	๙๘
๒๘	ชาวบ้านร่วมกันจุดประทีปตีนกา.....	๙๙
๒๙	ชาวบ้านเข้าร่วมฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชา ณ วัดบวรค้ำภักดี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓.....	๑๐๔
๓๐	ชาวบ้านเข้าร่วมฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชา ณ วัดเทพินทราราม (ป่าบง) อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓.....	๑๐๔
๓๑	แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ช่วงก่อน พ.ศ.๒๕๑๐.....	๑๐๗
๓๒	แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ช่วง พ.ศ.๒๕๓๐ – พ.ศ.๒๕๕๑.....	๑๑๐
๓๓	แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ช่วง พ.ศ.๒๕๕๒ – พ.ศ.๒๕๕๓.....	๑๑๓
๓๔	ปกในของ “หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒).....	๑๑๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่มากถึงร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ชาวไทยยวนกลุ่มนี้แต่เดิมมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของอาณาจักรล้านนา มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านการปกครอง ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เมื่ออาณาจักรล้านนาเสื่อมอำนาจลง พม่าได้เข้ามามีอำนาจปกครองเมืองจวบจนถึง พ.ศ.๒๓๔๗ อันเป็นปีที่ ๒๓ ในรัชสมัยแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (โรงเรียนเส้าให้ “วิมลวิทย์ยานุกูล”, ๒๕๒๘: ๘) พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าหลานเธอ กรมหลวงเทพหริรักษ์และพระยายมราชยกทัพพร้อมกับกองทัพเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ เจ้าอุปราชเมืองเชียงใหม่ เจ้านครน่าน และเจ้านครลำปาง เข้าล้อมตีเมืองเชียงแสนเผาทำลายเมืองและอพยพผู้คน เพื่อไม่ให้เป็นที่มั่นของพม่า ดังปรากฏใน**พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑** ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ความว่า

...กองทัพได้ครอบครวั ๒๓,๐๐๐ เศษ ก็รื้อกำแพงเผาบ้านเมืองเสียแล้วแบ่งปันครอบครวักันเป็น ๕ ส่วน ให้ไปเมืองเชียงใหม่ส่วน ๑ เมืองนครลำปางส่วน ๑ เมืองน่านส่วน ๑ เมืองเวียงจันทน์ส่วน ๑ อีกส่วน ๑ ถวายลงมา ณ กรุงเทพฯโปรดให้ตั้งบ้านเมืองอยู่เมืองสระบุรีบ้าง แบ่งไปอยู่เมืองราชบุรีบ้าง...

(เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, ๒๕๔๕: ๙๔)

ตาม**พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑** ที่มีความว่าโปรดให้ตั้งบ้านเมืองอยู่ “เมืองสระบุรี” นั่นก็คือ ที่ของอำเภอเส้าให้ปัจจุบัน โดยอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก ตั้งแต่ที่ว่าการอำเภอเส้าให้ขึ้นไปทางตะวันออก ภายหลังเมื่อมีบุตรหลานมากขึ้นก็ย้ายถิ่นฐานออกไปตั้งบ้านเรือนและทำนาไกลจากฝั่งแม่น้ำป่าสักออกไป

ชาวไทยยวนที่อพยพมาจากเชียงแสนในครั้งนั้น ได้นำภาษาและวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตามแบบไทยยวนทางล้านนาติดตัวมาด้วย (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๖: ๑๙) และมีการสืบต่อกัน

มาจนถึงทุกวันนี้ สิ่งที่ยังเห็นได้ในชุมชนไทยยวนปัจจุบัน คือ ภาษา ทั้งภาษาพูดที่เรียกว่า “พู่ยวน” และภาษาเขียนที่เรียกว่า “ตัวยวน” ซึ่งเป็นอักษรธรรมล้านนา วัฒนธรรมประเพณี เช่น ความเชื่อ เรื่องผีบรรพบุรุษ ประเพณีถวายสลากภัตที่เรียกว่า “บุญกินข้าวสลาก” ประเพณีเทศน์มหาชาติ ประเพณีเทศน์กาเผือก และยังพบคัมภีร์ใบลานจำนวนมากในวัดของชุมชนไทยยวน

เมื่อถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ วัดในชุมชนไทยยวนสระบุรีพร้อมใจกันจัดประเพณีเทศน์กาเผือก ชาวไทยยวนจะนำฝ้ายมาปั่นเป็นรูปตีนกา ๕ ตีน ใส่งในถ้วย ๕ ใบ มีน้ำมันหล่อกันถ้วย พอเป็นเชื้อเพลิง นำไปรวมกันที่วัดเวลาเย็น แล้วนิมนต์พระภิกษุเทศน์เรื่องกาเผือก ขณะที่ฟังเทศน์ ผู้ฟังจะจุดธูปเทียนที่ถ้วยของตนเพื่อบูชาคัมภีร์เรื่องกาเผือกและพระเจ้า ๕ พระองค์ คือ พระกฤษณะ พระโกนาคมณะ พระกัศสปะ พระโคตมะ พระอาริยมเตไตรย (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๒: ๒๗๔๖) เรื่องกาเผือกนี้โดยโครงเรื่องเป็นเรื่องที่แพร่หลายทุกภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะภาคเหนือและภาคอีสาน แต่ในด้านรายละเอียดของเนื้อหาพบว่ามี ความแตกต่างบ้างตามท้องถิ่น

ในอดีตชาวไทยยวนที่อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี สืบทอดคัมภีร์ใบลานเรื่องกาเผือกโดยการคัดลอกหรือจารลงใบลานโดยผู้รู้หนังสือยวนหรืออักษรธรรมล้านนาในชุมชน และพระสงฆ์ผู้เทศน์จะใช้คัมภีร์ใบลานฉบับที่จารด้วยหนังสือยวนนี้เทศน์ให้ญาติโยมฟัง แต่ปัจจุบันพบว่าพระสงฆ์ที่สามารถอ่านหนังสือยวนได้เหลือจำนวนน้อย ดังนั้นพระสงฆ์ผู้เทศน์เรื่องกาเผือกในบางวัดจึงเทศน์เรื่องกาเผือกจากต้นฉบับอักษรไทยเนื่องจากไม่สามารถอ่านหนังสือยวนหรืออักษรธรรมล้านนาได้

ปัจจุบันพบว่ายังมีวัดในชุมชนไทยยวน จังหวัดสระบุรีบางวัดที่ยังจัดประเพณีเทศน์กาเผือก เช่น วัดต้นตาล วัดพระยาทต วัดท่าช้างเหนือ เป็นต้น แต่มักจัดร่วมกับประเพณีลอยกระทงของภาคกลาง บางวัดก็จัดให้มีตลาดน้ำในวันเดียวกันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน จึงทำให้คนส่วนใหญ่หันไปสนใจประเพณีลอยกระทงแบบชาวภาคกลางและตลาดน้ำมากกว่าประเพณีเทศน์กาเผือกที่เป็นประเพณีของชุมชน ดังพบว่าในหลายปีที่ผ่านมา วัดที่จัดเทศน์กาเผือกมีจำนวนลดลงทุกปีและผู้เข้าร่วมฟังเทศน์กาเผือกคงเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับทางล้านนาที่พบการเทศน์กาเผือกเฉพาะวัดในชนบทเท่านั้น จึงมีแนวโน้มว่าประเพณีดังกล่าวอาจจะสูญหายไปไม่ช้าหากคนในชุมชนให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมใหม่จนหลงลืมสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่าประเพณีเทศน์กาเผือกที่สืบทอดมาจากเชียงใหม่ ส่องรอยปีสืบทอดและดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรีอย่างไร คัมภีร์โบราณ เรื่องกาเผือกของชุมชนไทยยวนยังมีอยู่กี่ฉบับ กี่สำนวน และมีเนื้อหาอย่างไร นอกจากนี้ยังสนใจว่า ประเพณีเทศน์กาเผือกมีบทบาทอย่างไรกับชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี และจะคง อยู่ต่อไปได้หรือไม่

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัด สระบุรี
๒. เพื่อรวบรวมและปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี
๓. เพื่อศึกษาบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัด สระบุรี

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

ประเพณีเทศน์กาเผือกมีบทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของ พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือกของชาวไทยยวนในอำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรีให้คงอยู่ถึงปัจจุบัน

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะประเพณีเทศน์กาเผือกของชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัด สระบุรี ที่จัดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๕๓ และศึกษาวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกที่ผู้วิจัยพบในชุมชน ไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี จำนวน ๖ ฉบับ ได้แก่

๑. “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑)
๒. “โหวรรภที่ตตีนกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒)
๓. “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓)
๔. “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)
๕. “หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)
๖. “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

๑.๕ ข้อตกลงเบื้องต้น

ต้นฉบับวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย ผู้วิจัยได้ปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบัน โดยจัดทำเป็น ๒ ชั้น คือ การปริวรรตชั้นที่ ๑ ผู้วิจัยปริวรรตแบบรักษาต้นฉบับเดิมทุกประการแม้จะเขียนผิดพลาด ตกหล่น และการปริวรรตชั้นที่ ๒ ผู้วิจัยปรับอักษรวิธีและการสะกดคำจากการปริวรรตชั้นที่ ๑ เป็นภาษาไทยปัจจุบัน และแก้ไขเพิ่มเติมข้อความที่คัดลอกผิดพลาดตกหล่น

ตัวอย่างข้อความจากโบราณในงานวิจัยนี้ เป็นข้อความจากการปริวรรตชั้นที่ ๒ ผู้วิจัยได้แสดงชื่อฉบับ หมายเลขหน้าลาน และบรรทัดที่ยกข้อความมาเป็นตัวอย่างกำกับไว้ในเครื่องหมาย () เช่น (ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๗/๒-๕) หมายถึง ข้อความนี้ยกมาจากโบราณเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) หน้า ๑๗ บรรทัดที่ ๒ ถึง ๕ เป็นต้น

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

“การสืบทอด” ในงานวิจัยนี้ใช้ความหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ.๒๕๔๖ ที่ว่า Transmission of ICH passing on practices, skills, knowledge and idea about to others, usually younger people, in formal or non formal ways. เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๕๔ ในกลุ่มหัวข้อวิจัยเรื่อง “การสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ผู้วิจัยเน้นขั้นตอนการเก็บข้อมูลเป็นสำคัญ เพื่อบันทึกองค์ความรู้ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากเห็นปัญหาว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวรรณกรรมของชุมชนมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงและเสี่ยงต่อการสูญหาย

“ไทยยวน” หมายถึง กลุ่มคนที่พูดภาษาไทยถิ่นเหนือในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางภาคเหนือและเกี่ยวข้องกับเมืองเชียงแสนในอดีต (สงวน โชติสุขรัตน์, ๒๕๑๒: ๑๙๗)

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารและข้อมูลลายลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีเทศน์กาเผือกและชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

๒. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นทางการประมาณ ๑๕ ครั้ง โดยสำรวจและสังเกตสภาพปัจจุบันของชุมชน สัมภาษณ์นักวิชาการท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระภิกษุสงฆ์และชาวบ้าน เกี่ยวกับประวัติชุมชนและประเพณีเทศน์กาเผือกรวม ๓๐ คน สัมรวจไบลานเรื่องกาเผือกตามวัดต่างๆ รวม ๒๕ วัด
๓. เข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือกในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ พร้อมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
๔. ปิวิวรรตวรรณกรรมไบลานเรื่องกาเผือกที่พบในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยปัจจุบัน
๕. เชิญผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจความถูกต้องของข้อมูลและผู้วิจัยได้ศึกษา และให้ความรู้เพิ่มเติมเรื่องความเป็นมาและวัฒนธรรมของชาวไทยยวนที่เส้าให้ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๔ ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๖. นำเสนอผลงานต่อโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ รวม ๓ ครั้ง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. กรุณาให้คำแนะนำแก้ไข
 - ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ณ โรงแรมแกรนด์ ทาวเวอร์ อินน์ กรุงเทพมหานคร
 - ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๕ ณ โรงแรมเดอะทวินทาวเวอร์ กรุงเทพมหานคร
 - ครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๕ ณ โรงแรมจอมเทียน ปาล์ม บีช รีสอร์ท จังหวัดชลบุรี (นำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก ครั้งที่ ๑๓)
๗. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีทางคณิตวิทยา
๘. เรียบเรียงผลการวิจัย
๙. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้องค์ความรู้เรื่องประเพณีเทศน์กาเผือกและปิวิวรรตวรรณกรรมไบลานเรื่องกาเผือกของชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี
๒. ได้สืบทอดและเผยแพร่วรรณกรรมเรื่องกาเผือก

๓. ได้เข้าใจบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

๑.๙ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี และการสืบทอดประเพณี วรรณกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม โดยเรียงลำดับตามปีการศึกษา ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก

๑. รั้งสรรพค์ จันต๊ะ และพรรณเพ็ญ เครือไทย. กาเผือก (๑). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑**, ๒๒๙-๒๓๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.

ผู้เขียนได้เรียบเรียงและสรุปใจความเรื่องกาเผือกจากไมโครฟิล์มโบราณเรื่องกาเผือกของวัดทุ่งยู ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และได้เสนอว่าคัมภีร์เรื่องกาเผือกนี้นิยมเรียกชื่ออานิสงส์ผางประทีป เชื่อว่าคัมภีร์เรื่องนี้เป็นที่มาของทุงกระด้างหรือธงปฏิภาณของล้านนา

๒. อุดม รุ่งเรืองศรี. อานิสงส์ผางประทีป/ประทีป. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๕**, ๗๘๙๐. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.

ผู้เขียนได้สรุปความคัมภีร์ที่กล่าวถึงอานิสงส์ในการจุดประทีปบูชา ซึ่งพบว่ามี ๒ จำนวน จำนวนแรกมีเนื้อหาคล้ายเรื่องกาเผือก และอีกจำนวนหนึ่งใช้ชื่อว่าอานิสงส์ผางประทีป/ประทีป

๓. พระมหาสิงห์คำ รักป่า. **การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๒๕๔๓.

วิทยานิพนธ์นี้ได้ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ในล้านนา ทั้งด้านที่มา ประเภท รูปแบบและเนื้อหา ความสำคัญและบทบาทที่มีต่อสังคม ด้านประเภท ผู้วิจัยได้กล่าวถึงคัมภีร์อานิสงส์ผางผืดโดยจัดไว้ในกลุ่มถวายเครื่องสักการบูชา ด้านความสำคัญและบทบาทที่มีต่อสังคม พบว่าคัมภีร์อานิสงส์ล้านนาในฐานะวรรณกรรมคำสอนมีอิทธิพลต่อสังคมล้านนาทั้งในด้านนามธรรม ได้แก่ โลกทัศน์และค่านิยมของชาวล้านนาซึ่งนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ จนสามารถสร้างสิ่งที่เป็นรูปธรรมขึ้นได้ และด้านรูปธรรม ได้แก่ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบประเพณี และเป็นแรงบันดาลใจ

ใจให้พุทธศาสนิกชนแสดงออกถึงความเลื่อมใสในเรื่องอานิสงส์ของกุศลกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและสนับสนุนกิจกรรมประเพณีในแต่ละรอบปีของล้านนาด้วย วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับความคิดความเชื่อเรื่องอานิสงส์ในสังคมล้านนา แต่ไม่ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการจุดประทีปตีนกาบูชาแม่กาเผือก

๔. พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น). **การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต, ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนา เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา และเพื่อศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรม และพระพุทธศาสนาในล้านนาที่สัมพันธ์กับวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนา ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์ทั้งสองประเภทมีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นฐานความเชื่อของการรจนาวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนา เป็นรากฐานที่สำคัญของการส่งเสริมวัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยมและวิถีการปฏิบัติพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา ในส่วนของบริบททางสังคมพบว่า ความเชื่อในเรื่องของอานิสงส์การสร้างธรรมหรือเขียนธรรมถวายวัดสัมพันธ์กับการสร้างวรรณกรรมในล้านนา วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีประโยชน์ในการทบทวนความคิดความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของชาวล้านนาและสามารถนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ในเรื่องอานิสงส์ของการคัดลอกใบลานเพื่อเป็นธรรมทาน

๕. อนุชา พิมพ์ศักดิ์. **ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์: โครงสร้างเนื้อหาและบทบาทในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

วิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาเรื่อง อนุภาค แบบเรื่อง และโครงสร้างเพื่อการวิเคราะห์ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์สำนวนต่างๆ โดยได้เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างในระดับอนุภาค เปรียบเทียบความต่างในรายละเอียดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ วิเคราะห์โครงสร้างและบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทย และพบว่าเรื่องดังกล่าวมีบทบาท ๔ ด้านใหญ่ๆ คือ บทบาททางด้านประเพณีพิธีกรรม คือใช้ในการอธิบาย

ที่มาของประเพณียี่เป็ง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีได้ประทับ และประเพณีทานตุ่ง บทบาททางด้านไสยศาสตร์ บทบาททางด้านศิลปกรรม และบทบาททางการเมือง การปกครอง วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์และการจุดประทีปตึนกาในประเพณียี่เป็ง

๖. อภิลักษณ์ เกษมผลกูล. **ตำนานพระศรีอารีย์ในสังคมไทย: การสร้างสรรค์และบทบาท.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตำนานพระศรีอารีย์ในสังคมไทยทั้งในแง่การสร้างสรรค์และบทบาท รวบรวมแนวคิดและความแพร่หลายของคติความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์ตำนานพระศรีอารีย์สำนวนต่างๆ ในสังคมไทย และจำแนกออกตามเนื้อหาของตำนานได้ ๘ กลุ่ม ซึ่งรวมกลุ่มเรื่องพญากาเผือกไว้ด้วย และได้จำแนกและวิเคราะห์วิธีการสร้างสรรค์ตำนานพระศรีอารีย์ออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ตำนานที่สร้างสรรค์โดยการปรับเปลี่ยนเนื้อหาจากคัมภีร์พุทธศาสนา และตำนานที่สร้างขึ้นใหม่ในสังคมไทยที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนา นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าตำนานพระศรีอารีย์มีบทบาทสำคัญในฐานะตำนานศาสนาในการสร้างระบบความเชื่อเรื่องอนาคตพุทธเจ้าและโลกอุดม เป็นกลไกตอบสนองของความปรารถนาทางใจแก่พุทธศาสนิกชน สร้างมาตรฐานทางศีลธรรม และสร้างคำอธิบายเรื่องที่มาของพิธีกรรมทางศาสนา มีบทบาทในทางการเมืองในการสร้างคำอธิบายสถานภาพและความชอบธรรมทางการเมือง และสร้างกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติให้แก่สมาชิกในสังคม รวมถึงบทบาทในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมทั้งทางด้านประติมากรรม จิตรกรรม และคีตกรรม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องกาเผือกและแนวทางวิเคราะห์บทบาทของตำนานหรือวรรณกรรมที่มีต่อสังคม

งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี

๑. โรงเรียนเส้าให้ "วิมลวิทยานุกูล." **วัฒนธรรมคนยวนเส้าให้.** สระบุรี: โรงเรียนเส้าให้ "วิมลวิทยานุกูล", ๒๕๒๘.

หนังสือเล่มนี้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของไทยยวนในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีไว้โดยละเอียด กล่าวถึงประวัติศาสตร์คนยวน มังรายศาสตร์ที่เป็นกฎหมายสำคัญ ภาษาถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ ประเพณีท้องถิ่น การละเล่นของท้องถิ่น คติความเชื่อ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ในตอนท้ายยังมีบันทึกชีวิตของคนยวนในปี พ.ศ.๒๕๒๘ ซึ่งเป็นปีที่จัดพิมพ์หนังสือนี้

ไว้ด้วย หนังสือเล่มนี้ช่วยแสดงภาพชีวิตของชาวไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรีในอดีต ทำให้เห็นวัฒนธรรมและรากฐานความคิดความเชื่อเพื่อช่วยนำไปสู่ความเข้าใจในชีวิตของชาวไทยยวนปัจจุบัน

๒. เสนต์ ชาวขมิ้น. **ภาษาไทยยวนที่ตำบลท่าช้าง อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐.

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษาไทยยวน ระบบเสียง ระบบคำ ความหมายของคำ การเรียงลำดับคำ ประโยคภาษาไทยยวน และศึกษาความแตกต่างระหว่างภาษาไทยมาตรฐานและภาษาเชียงใหม่กับภาษาไทยยวน พบว่าภาษาไทยยวนสระบุรีแตกต่างจากภาษาเชียงใหม่และภาษาไทยมาตรฐานในด้านระบบเสียง เนื่องจากได้รับอิทธิพลด้านระบบเสียงและด้านคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐาน วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบภาษาพูดของชาวไทยยวน

๓. พิเนตร น้อยพุกธา. **ไทยยวนในจังหวัดสระบุรี. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๖, ๒๗๔๐-๒๗๕๓.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.

บทความนี้ได้กล่าวถึงชาวไทยยวนในสระบุรีทั้งประวัติความเป็นมาและลักษณะทางวัฒนธรรม ทั้งวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และความเชื่อเรื่องผี ช่วยแสดงให้เห็นภาพชีวิตของชาวไทยยวนในอดีต

๔. พิเนตร น้อยพุกธา. **มรดกทางวัฒนธรรมอำเภอเส้าไห้.** สระบุรี: สภาวัฒนธรรมอำเภอเส้าไห้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอเส้าไห้, ๒๕๔๕.

หนังสือเล่มนี้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มคนในอำเภอเส้าไห้ไว้โดยละเอียด กล่าวถึงประวัติของอำเภอเส้าไห้ ผู้คนที่มีความหลากหลาย ทั้งยวน ลาว มอญ จีน ภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น หมู่บ้าน วัดและการศึกษา อาชีพ ประเพณี ศิลปิน-ศิลปะ และอาหาร ในส่วนของประเพณีผู้เขียนได้กล่าวถึงประเพณีตามประเพณีพื้นถิ่นของชาวไทยยวนไว้ด้วย

๕. พิเนตร น้อยพุทธา. **ภาษายวน หนังสือยวน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สระบุรี: ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสระบุรี, ๒๕๔๖.

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงภาษายวนทั้งระบบเสียงและระบบคำ ได้แก่พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ คำสรรพนาม กริยาช่วย ลักษณะนาม คำวิเศษณ์ จำนวน และศัพทานุกรมคำยวน นอกจากนี้ยังมีแบบฝึกเขียนและอ่านตัวอักษรไทยยวน และยังนำเสนอแบบฝึกอ่านเพิ่มเติมไว้ตอนท้ายด้วย

๖. พิเศษ จันทน์. **พิพิธภัณฑวัฒนธรรมพื้นถิ่นชาวไทยยวน อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานแนวคิดด้านวัฒนธรรม เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ เพื่อศึกษาบริบทของพื้นที่ศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อเป็นมูลฐานในการกำหนดเนื้อหาลำดับวิธีจัดแสดงและสร้างแนวคิดในการออกแบบ และเพื่อออกแบบพิพิธภัณฑวัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อแสวงหาแนวทางในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมไทยที่เหมาะสมกับยุคสมัยและสัมพันธ์กับบริบทของท้องถิ่น วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชนไทยยวน อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรีไว้โดยละเอียดซึ่งเป็นประโยชน์ในการทบทวนภูมิหลังของชุมชน

๗. โสวัตตรี ณ ถลาง และสุตารัตน์ รอดบุญส่ง. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี**. [ม.ป.ท.], ๒๕๕๑.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทยยวน อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งพบว่าชุมชนได้ปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ให้ความเป็นชาติพันธุ์ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและสังคมแห่งใหม่ที่ต่างไปจากถิ่นฐานเดิมที่ได้โยกย้ายมาเมื่อสองร้อยกว่าปี ความโดดเด่นของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ไทยยวน ยังมีให้เห็นค่อนข้างชัดเจนในวิถีชีวิตซึ่งทำให้คนในชุมชนอยู่รวมกันอย่างเหนียวแน่น เช่น อาชีพ ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี การละเล่น ดนตรี ศิลปะ จิตรกรรมและหัตถกรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ชุมชนยังจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๓ รูปแบบที่นำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนในรูปแบบที่เป็นตัวของตัวเองและสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยว “เข้าถึง” ความเป็นไทยยวนให้มากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท

และการท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของตน สร้างจิตสำนึก “ให้วัฒนธรรมนำหน้าเงิน” และจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนให้ยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมฟื้นฟูสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ได้แก่ การสอนภาษาไทยยวนให้เยาวชน ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ท้องถิ่นสู่ชุมชน งานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการทบทวนภูมิหลังของชุมชน แต่มิได้กล่าวถึงการสืบทอดและการสร้างเสริมอัตลักษณ์ด้วยประเพณีโดยเฉพาะประเพณีเทศน์กาเผือกของชาวไทยยวนแต่ประการใด

งานวิจัยเกี่ยวกับการสืบทอดประเพณี วรรณกรรม และบทบาทที่มีต่อสังคม

๑. ประมินทร์ จารุวรรณ. การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทสวดและทำนองสวด และวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาภูมิหลังของชุมชน ประเพณีการสวดพระมาลัยโดยนำเสนอให้เห็นองค์ประกอบของการสวดรวบรวมบทสวดและทำนองสวดที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประเพณี นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมของบ้านหนองขาวที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีสวดพระมาลัย วิทยานิพนธ์นี้เป็นแนวทางในการศึกษาการสืบทอดวรรณกรรมและประเพณีของชุมชนให้แก่ผู้วิจัย

๒. สุกัญญา สุขฉายา, บรรณาธิการ. **พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงการศึกษาบทบาทหน้าที่ในระเบียบวิธีทางคติชนวิทยา โดยแสดงตัวอย่างบทความวิจัยที่ใช้มุมมองในเชิงบทบาทหน้าที่และบริบทของสังคม ได้แก่ *กาละเกด: พระโพธิสัตว์ในอุดมคติและเจ้าพ่อในโลกทัศน์ของไทยพวน* ของภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ เมื่อ “หญิง” ประกาศชัยเหนือ “ชาย”: บทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมเรื่อง “แก้วหน้าม้า” ในสังคมไทย ของอัศวินท์ เรืองรอง *สวดพระมาลัย: บทบาทของคีตกรรมหลังความตายต่อวรรณกรรมและสังคม* ของประมินทร์ จารุวรรณ *ประเพณีทำขวัญ: พิธีกรรมแห่งการประสาน*

และกลมกลืนความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ของสุวิทย์ เจียรสุวรรณ และ กลั่นศรีธามาเป็นเพลง:
สายธารความสัมพันธ์ระหว่างเพลงบอกบุญกับสังคมชาวตราด ของอภิสิทธิ์ เกษมผลกุล

๓. ศิราพร ณ ถลาง. **ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

หนังสือเล่มนี้ได้ประมวลทฤษฎีคติชนวิทยาและวิธีวิทยาต่างๆที่จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลคติชน เช่น อนุภาคและแบบเรื่อง ทฤษฎีการแพร่กระจายและการแตกเรื่องของนิทาน ทฤษฎีโครงสร้างนิทานของวลาดิเมียร์ พรอพพ์ ทฤษฎีโครงสร้างตำนานของโคลด เลวี-สเตราส์ และทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ใช้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ในการทบทวนทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมไทยที่มองว่าวัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐาน และความมั่นคงทางจิตใจ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีบทบาทหน้าที่ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทบาทของประเพณีเทศกาลกาเผือก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มียานวิจัยใดที่มุ่งศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศกาลกาเผือกและวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกโดยเฉพาะในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อช่วยให้มรดกวัฒนธรรมนี้ยังคงสืบทอดต่อไป

บทที่ ๒

ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

ไทยยวนที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ คือ กลุ่มคนที่สงวน ไซติสุขรัตน์ (๒๕๑๒: ๑๙๗) กล่าวว่า “เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยถิ่นเหนือในเขตอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางภาคเหนือและเกี่ยวข้องกับเมืองเชียงแสนในอดีต” อำเภอเส้าไห้ นับเป็นชุมชนใหญ่ที่มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่มากที่สุด ประเมินกันว่า มีชาวไทยยวน ๒ ใน ๓ ของประชากรทั้งหมด อย่างไรก็ตามชาวไทยยวนกลุ่มที่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคกลางนี้ ไม่ได้อาศัยอยู่เฉพาะในเขตอำเภอเส้าไห้เท่านั้น เขตอำเภออื่นๆ ในจังหวัดสระบุรี เช่น อำเภอเมือง อำเภอพระพุทธบาท และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ก็มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่ด้วย แต่ล้วนอพยพไปจากอำเภอเส้าไห้ซึ่งนับเป็นชุมชนดั้งเดิมครั้งอพยพมาจากเชียงแสนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยยวน วิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมต่างๆของชาวไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

๒.๑ ความเป็นมาของชาวไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖: ๘๙๒) ให้ความหมายคำว่า “ยวน” ว่า ยวน ๑ น. ชื่อชนชาติกรีก, ชาวอินเดียเรียกเพี้ยนมาจากคำ Ionia; เรียก ชาวไทยทางด้านนาว่า ไทยยวน, เพี้ยนเป็น เยาวนะ โยน หรือ โยนก ก็มี. (ส.)

คำว่า “ยวน” ซึ่งหมายถึงชาวไทยทางด้านนา สันนิษฐานว่าเพี้ยนเสียงมาจากคำว่า “โยนก” อันเป็นชื่ออาณาจักรที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน สวัสดิ์ อ่องสกุล (๒๕๕๑: ๕๐) กล่าวว่า คนไทยในที่ราบลุ่มน้ำกกในสมัยตำนานได้เรียกชื่อบ้านเมืองของตนเองว่า “โยนก” หรือ “ยวน” ดังปรากฏชื่อเวียงโยนก หรือบางครั้งก็ใช้ “เมืองยวน” หมายถึง เมืองหรือเวียงของคนยวน หรือโยนก

สวัสดิ์ อ่องสกุล (๒๕๕๓: ๕๐) กล่าวถึงคำว่า ยวน โยน โยนก หรือยูน มีความหมาย ๒ ประการ ประการแรก หมายถึง ดินแดนเก่าแก่ในแถบลุ่มน้ำกก ในสมัยพญามังรายรวบรวมเมืองต่างๆ ในแถบที่ราบลุ่มน้ำกกเข้าด้วยกัน แล้วเรียกว่าแคว้นโยนหรือโยนรัฐตามชื่อเดิมซึ่งมีมา

ช้านานแล้ว ประการที่สอง หมายถึง ชนชาติไทยพวกหนึ่งซึ่งมีความเป็นมายาวนาน ในอดีต ชาวไทยสยามเรียกชนชาติไทยในภาคเหนือว่า “ยวน” ส่วนชาวพม่าเรียก “โยน” พม่าเรียก ชาวเชียงใหม่ว่า “โยนเชียงใหม่” เรียกชาวลำปางว่า “โยนลคอร” และเรียกเครื่องเงินที่นำไป จากเชียงใหม่ว่า “โยนเถ”

วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (๒๕๑๒: ๑๑) บันทึกว่า การที่แต่เดิมคนต่างถิ่นโดยเฉพาะคนไทย ภาคกลางในสมัยก่อนเรียกชนพื้นเมืองฝ่ายเหนือว่า “ลาว” นั้นเป็นการหลงผิดทั้งสิ้น คนพื้นเมือง ก็ไม่ได้เรียกเช่นนั้น แต่จะเรียกตนเองว่า “ยวน” ส่วนคนในถิ่นใกล้เคียงก็เรียกชาวภาคเหนือว่า “ยวน” มานานแล้ว

ยวนพ่ายโคลงตัน วรรณคดีที่แต่งในสมัยอยุธยาตอนต้น มีเนื้อหาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถที่ทรงทำสงครามจนมีชัยชนะได้หัวเมืองฝ่ายเหนือคืนจากเมื่อครั้งที่ พระเจ้าติโลกราช เจ้าเมืองเชียงใหม่มาชิงหัวเมืองเหล่านั้น ใช้คำว่า “ยวน” หมายถึง ชาวเชียงใหม่ ชื่อวรรณคดี “ยวนพ่าย” จึงหมายถึง ชาวเชียงใหม่แท้ แต่บางครั้งก็จะเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ลาว” ดังปรากฏในโคลงหลายบท เช่น

(๙๖)	พล <u>ลาว</u> ดูโทษร้อน	รั้วรั้ว
	โจนบ่เหลียวโกรยเกรง	ท่านซ้ำ
	กรุง <u>ลาว</u> เกลื่อนกลัดกั้ว	เอาเงื่อน งามแยะ
	บ้างรอดยั้งครันหน้า	ไซ้ขาว*

(ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, ๒๕๑๓: ๑๕๖)

และ	(๒๗๙)	แพนตั้งไ้ไ้เข้า	ทักแทน ก่อนนา
		ตัวต่อตัว <u>ลาว</u> ตาย	ตีนหย่น
		หางยุงหักไหมแพน	ทองท้าว
		<u>ยวน</u> พ่ายพลล้านวัน	ค่ายคิง*

(ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, ๒๕๑๓: ๓๓๔)

* เน้นโดยผู้วิจัย

ปัจจุบันคนในภาคเหนือไม่ได้เรียกตนเองว่าเป็นคนยวน แต่เรียกว่า “คนเมือง” เพื่อแบ่งแยกตนเองออกจากพม่า (สงวน โชติสุขรัตน์, ๒๕๑๒: ๑๙๐) ในขณะที่ชาวไทยยวนที่อพยพมาอาศัยอยู่ในเขตภาคกลางเมื่อสองร้อยปีก่อนยังคงเรียกตนเองว่า “คนยวน” มาจนถึงทุกวันนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป ในอำเภอเส้าให้ โดยเฉพาะตำบลต้นตาล ตำบลพระยาท และตำบลท่าช้าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่มาก พบว่าพวกเขามีความภูมิใจที่จะบอกว่าตนเองสืบเชื้อสายมาจากชาวโยนกนครหรือชาวเชียงแสน ชาวบ้านกลุ่มนี้จะกล่าวถึงเรื่องราวในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการอพยพชุมชนของตนเมื่อครั้ง พ.ศ.๒๓๔๗ รวมทั้งกล่าวถึงผู้นำชุมชนในการอพยพครั้งนั้น

การอพยพชาวไทยยวนจากเชียงแสนมาที่สระบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ นั้น ตรงกับปีที่ ๒๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าหลานเธอ กรมหลวงเทพหริรักษ์ และพระยายมราช ยกทัพพร้อมกับกองทัพเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ เจ้าอุปราชเมืองเชียงใหม่ เจ้านครน่าน และเจ้านครลำปาง เข้าล้อมตีเมืองเชียงแสนเผาทำลายเมืองเพื่อไม่ให้เป็นที่มั่นแห่งพม่าในคราวต่อไป และอพยพผู้คนออกจากเมืองทั้งหมดโดยแบ่งเป็น ๕ ส่วน ส่งไปเชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และสระบุรี

เรื่องราวการอพยพย้ายถิ่นฐานจากเมืองเชียงแสนมาสู่สระบุรีของชาวไทยยวนนี้ ไม่เพียงแต่มีบันทึกในประวัติศาสตร์เท่านั้น ยังมีเรื่องราวในความทรงจำของชาวบ้านเกี่ยวกับผู้นำของตนในการอพยพครั้งนั้น เล่าสืบต่อกันมาอีกด้วย จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่สระบุรีนี้ ชาวบ้านโดยเฉพาะที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จะกล่าวถึง ปู่เจ้าฟ้า ปู่คัมภีระ และหนานตะ ในนามของหัวหน้า ผู้นำหมู่คนยวนมาตั้งถิ่นฐานที่เส้าให้

“ปู่เจ้าฟ้า” ได้นำบริวารมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตบ้านเจ้าฟ้าในปัจจุบัน และได้สร้างวัดเจ้าฟ้าขึ้น ปัจจุบันยังมีศาลปู่เจ้าฟ้าอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ ชาวบ้านเล่าว่าในช่วงหลังสงครามจะจะมีพิธีไหว้ผีและเชิญวิญญาณปู่เจ้าฟ้ามาประทับทรงให้ลูกหลานสร้งน้ำ

ปู่เจ้าฟ้ามีน้องคนหนึ่งชื่อ “หนานตะ” หรือ “หนานสิบตะ” ได้นำบริวารมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตบ้านสวนดอกไม้ ซึ่งเดิมเรียกว่าบ้านสิบตะ ชาวบ้านเล่ากันว่าหนานตะเป็นผู้มีอคมขลังและมีความสามารถในการรบ สามารถยกเต้าปูนขึ้นรับลูกธนูที่ศัตรูยิงมาได้ และมีเรื่องเล่าว่าหนานตะผู้นี้ยังร่วมตัดต้นตะเคียนแล้วส่งไปยังกรุงเทพมหานคร เพื่อคัดเลือกเป็นเสาหลักเมือง

แต่ไม่ตะเคียนดังกล่าวไม่ได้รับการคัดเลือก บ้างก็ว่าเสานี้ลอยทวนน้ำขึ้นมาจากกรุงเทพมหานคร บ้างก็ว่าจมอยู่หน้าว่าการอำเภอเสาให้ วันดีคืนดีก็มีเสียงร้องไหยหวน ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้านเสาให้ ซึ่งเดิมชื่อบ้านไผ่ล้อมน้อย ปัจจุบันเสาไม่ตะเคียนนี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดสูง อำเภอเสาให้ (เพทาย เกตุก่อผล, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

หัวหน้าอีกคนหนึ่งที่น่าหมั่นคนยวนมาครั้งนั้นชื่อว่า “ปู่คัมภีระ” ได้นำบริวารมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านไผ่ล้อม ซึ่งอยู่ติดกับบ้านเจ้าฟ้าขึ้นไปทางตะวันออก ปู่คัมภีระได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้ากองโค สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองสระบุรี มีบรรดาศักดิ์ว่า “พระยารัตนภาค” และมีลูกหลานสืบต่อกันมามากมาย เช่น นามสกุลคัมภีระนนท์ และคัมภีระยศ เป็นต้น

ต่อมาเมื่อชาวไทยยวนมีบุตรหลานเพิ่มมากขึ้น ก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ตามที่นาของตน ไกลจากแม่น้ำป่าสักออกไป ปัจจุบันมีหมู่บ้านชาวไทยยวนอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดสระบุรี และย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดก็มี เช่น อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ชาวไทยยวนเหล่านี้ล้วนมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเชียงแสนดังกล่าวมาแล้วทั้งสิ้น

จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวไทยยวนกลุ่มนี้ เดิมไม่รู้ประวัติตนเองอย่างแน่ชัดว่าเป็นใครมาจากที่ใด เพียงแต่เล่าเรื่องผู้นำชุมชนของตนสืบต่อกันมาเมื่อ ๔๐ ปีที่ผ่านมา กลุ่มผู้นำชุมชนปัจจุบัน ได้แก่ สมจิตต์ ยะกุล อดีตกำนันตำบลต้นตาล พินेत्र น้อยพุทธา ครูภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม รุ่นที่ ๓ และทรงชัย วรรณกุล ประธานชมรมไทยยวน สระบุรี ได้เข้าไปเรียนระดับมัธยมศึกษาในตัวจังหวัด จึงรู้จักถึงความต่าง โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่มีเอกลักษณ์ แตกต่างจากคนภาคกลางและคนลาวบางกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน จึงยืนยันว่าตนเองไม่ใช่ลาว ความต้องการรู้ว่าตนเป็นใครมาจากไหน ทำให้มีการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชนเพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ของตน ดังที่สมจิตต์ ยะกุล กล่าวว่

“สมัยก่อนต้องข้ามแม่น้ำไปเรียน แล้วเดินต่อไปอีก ๔ กิโลเมตร เอากันจนจบ เพราะเดียวเป็นคนไม่รู้เรื่อง ไปเจอเพื่อนที่โรงเรียน เราพูดไทยไม่เป็น บอกเค้าว่าเราเป็นยวน-โยนก ตามที่พ่อแม่เราบอก เค้าก็เรียกเราว่าลาว จริงๆ ยังฟังลาวไม่รู้เรื่องเลย

ตอนที่จบ ม.๖ ยังไม่รู้เลยว่าคนยวนมาจากไหน สมัยนั้นเรียนรุ่นเดียวกับ อาจารย์ทรงชัย วรรณกุล ก็คิดกันว่า เราต้องค้นคว้าแล้วว่าเรามาจากไหน ต่อมาจึงชวนกันไปสืบค้นที่จังหวัดเชียงราย ไปสำนักงานวัฒนธรรมเชียงราย ไปสืบมาพบว่า น่าจะเป็นกลุ่มที่อพยพไปจากเชียงใหม่ ก็ตามไปดู แต่ไม่เหลืออะไรแล้ว พังไปหมดแล้ว เพราะสมัยนั้นอพยพผู้คนออกมาทั้งหมด เอาไปไว้ที่แม่แจ่ม เชียงราย ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ ตอนมาอยู่ที่สระบุรี ก็มีสวนหนึ่งเดินทางต่อเข้ากรุงเทพฯ ที่บางขุนพรหม แต่ไม่รู้จะหากินอย่างไร จึงถูกส่งไปที่คูบัว ไปยันพม่า ไปสงเสียบียง ก็ไปเลี้ยงวัวกันเยอะ

กว่าจะยืนยันว่าเป็นคนเชียงใหม่ได้ ก็ต้องสืบค้นให้แน่ชัดอยู่หลายปี เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว มีการตั้งทีมแพทย์ จาก มช. มาตรวจดีเอ็นเอ เจาะเลือดตรวจกันหมด พบว่าเราเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขเชียงใหม่จริง ก็ภาคภูมิใจ จริงๆ แล้ววัฒนธรรมเราก็บอกอยู่แล้ว พระพุทธรูปก็คนยวน บ้านก็ยังอยู่ เสื้อผ้าก็ยังอยู่ ภาษาก็ยังอยู่”

(สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

เมื่อทราบประวัติที่ชัดเจนแล้ว ชาวไทยยวนเสาะให้จึงพยายามรักษาวัฒนธรรมเดิมของตน และสืบทอดประวัติศาสตร์ชุมชน ผู้นำชุมชนร่วมกันจัดตั้งชมรมไทยยวน สระบุรีขึ้น ให้ความรู้แก่คนในชุมชนให้ทราบถึงประวัติของกลุ่มตน ดีพิมพ์เผยแพร่เอกสารประวัติศาสตร์ชุมชน ติดต่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยยวนกลุ่มต่างๆ ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ชาวไทยยวนคูบัว จังหวัดราชบุรี ชาวไทยยวนสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และคนภาคเหนือที่ย้ายถิ่นฐานมาทำงานในกรุงเทพฯ จัดตั้งหอวัฒนธรรมไทยยวน และพิพิธภัณฑ์ไทยยวนทั้งในโรงเรียนและเทศบาลขึ้น ให้ความรู้แก่คนในชุมชนและคนนอกชุมชน สืบสานความเป็นมาของกลุ่มไทยยวน และแสดงความตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของตน

๒.๒ ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอเส้าไห้

อำเภอเส้าไห้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ ๑๑๑,๘๐๘ ตารางกิโลเมตร ระยะทางไปตามถนนพิชัยรัตนวงศ์สงครามประมาณ ๗ กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่หมู่ที่ ๕

ตำบลเสาไห้ อำเภอเสาไห้ (สุรศักดิ์ ศรีไพบุลย์สินธุ์, ๒๕๔๒: ๖๘๗๙) มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอ และจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอพระพุทธบาท และอำเภอเมืองสระบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอหนองแซง และอำเภอเมืองสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอเมืองสระบุรี

๒.๓ ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะร่วนและค่อนข้างเหนียว บริเวณที่ราบเป็นดินตะกอนใหม่ มีทั้งชนิดระบายน้ำดีและค่อนข้างเลว เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านในท้องที่ตำบลต้นตาล พระยาทต ศาลาริไทย จีวงาม เริงราง บ้านยาง เมืองเก่า และสวนดอกไม้ พื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำป่าสัคนับเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก จึงมีประชากรตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น อย่างไรก็ตาม พื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักนี้ เคยเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๕ และ พ.ศ.๒๕๕๓ ส่งผลให้บ้านเรือนและทรัพย์สินของชาวบ้านเสียหายอย่างมาก

ภูมิอากาศของอำเภอเสาไห้คล้ายกับพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดสระบุรีซึ่งเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanna Climate) ฝนตกชุกในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด ๓๖.๙ องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน ต่ำสุด ๑๙.๖ องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม และอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดตลอดปี ๒๘.๑ องศาเซลเซียส (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๔๒: ๒)

๒.๔ เขตการปกครอง

อำเภอเสาไห้ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๒ ตำบล ๑๐๓ หมู่บ้าน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๑๐ แห่ง ได้แก่ เทศบาล ๖ แห่ง และ องค์การบริหารส่วนตำบล ๔ แห่ง ดังนี้

ตำบล	๑. ตำบลเสาไห้ (๗ หมู่บ้าน)	๗. ตำบลจี้วงาม (๖ หมู่บ้าน)
	๒. ตำบลสวนดอกไม้ (๑๑ หมู่บ้าน)	๘. ตำบลบ้านยาง (๑๕ หมู่บ้าน)
	๓. ตำบลต้นตาล (๘ หมู่บ้าน)	๙. ตำบลหัวปลวก (๑๒ หมู่บ้าน)
	๔. ตำบลพระยาท (๗ หมู่บ้าน)	๑๐. ตำบลเริงราง (๗ หมู่บ้าน)
	๕. ตำบลท่าช้าง (๘ หมู่บ้าน)	๑๑. ตำบลม่วงงาม (๘ หมู่บ้าน)
	๖. ตำบลศาลารีไทย (๕ หมู่บ้าน)	๑๒. ตำบลเมืองเก่า (๙ หมู่บ้าน)
เทศบาล	๑. เทศบาลตำบลบ้านยาง	
	๒. เทศบาลตำบลสวนดอกไม้	
	๓. เทศบาลตำบลเสาไห้	
	๔. เทศบาลตำบลเมืองเก่า	
	๕. เทศบาลตำบลต้นตาล-พระยาท	
	๖. เทศบาลตำบลหัวปลวก	
องค์การบริหารส่วนตำบล	๑. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง	
	๒. องค์การบริหารส่วนตำบลช้างไทยงาม	
	๓. องค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม	
	๔. องค์การบริหารส่วนตำบลเริงราง	

ชาวไทยยวนจะอาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่ใน ๙ ตำบล ๖๗ หมู่บ้าน จาก ๑๒ ตำบล ๑๐๓ หมู่บ้าน คือ ตำบลเสาไห้ ตำบลสวนดอกไม้ ตำบลต้นตาล ตำบลพระยาท ตำบลท่าช้าง ตำบลศาลารีไทย ตำบลจี้วงาม ตำบลบ้านยาง และตำบลหัวปลวก อีก ๓ ตำบล คือ ตำบลเริงราง ตำบลม่วงงาม และตำบลเมืองเก่า มีกลุ่มชาวไทยเชื้อสายลาวที่ได้อพยพมาหลายครั้งหลายคราอาศัยอยู่มาก

ภาพที่ ๑ แผนที่จังหวัดสระบุรี

ที่มา : <http://123.242.159.9/saraburi/myprovince/index7.php>

ภาพที่ ๒ แผนที่อำเภอเสายี่

ที่มา : <http://www.amphoe.com/view.php?file=map1157947845&path=picture/62>

๒.๕ ประวัติชุมชน

๒.๕.๑ ประวัติจังหวัดสระบุรี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า เมืองสระบุรี เห็นจะได้รับการประกาศตั้งเป็นเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๒ ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แห่งกรุงศรีอยุธยา ก่อนปรากฏชื่อครั้งแรกในพงศาวดารรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ คราวที่พระเจ้าหงสาวดียกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ ตามที่กล่าวว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิมีพระราชสาส์นถึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งนครเวียงจันทน์ให้นำทัพ มาช่วยไทย แต่ทัพลาวถูกทหารพม่าซุ่มตีที่เมืองสระบุรี ทัพลาวแตกกลับเวียงจันทน์ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๔๒: ๔๘)

การตั้งเมืองสระบุรีครั้งแรกนั้น ใช้สำหรับเป็นที่รวบรวมไพร่พลเพื่อป้องกันพระนคร เพื่อให้ สะดวกรวดเร็วและทันเหตุการณ์ยามเกิดศึกสงคราม ที่ตั้งคราวแรกจึงมีเพียงการกำหนดเขตแดน ไม่ได้สร้างบริเวณเมืองไว้แน่นอน ผู้ริเริ่มเมืองตั้งจวนอยู่ที่ไหน ก็ได้ชื่อว่าที่ทำการของเมืองอยู่ที่นั่น สันนิษฐานว่า คงจะแบ่งเอาบางส่วนจากทางเมืองลพบุรี แขวงเมืองนครราชสีมา แขวงเมือง นครนายก ตั้งขึ้นเป็นเมืองสระบุรี ซึ่งสะดวกในการเดินทางไปภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และยังเป็น เส้นทางที่พวกขอมสมัยโบราณใช้เดินทางติดต่อกับราชธานีหรือนครธม (สมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อ้างถึงใน ตริ อมาตยกุล, ๒๕๐๐: ๖-๘)

บริเวณที่เป็นเมืองสระบุรีเดิมนั้นอยู่ใกล้กับบึงหนองไฉ่หรือบึงไฉ่ ใกล้วัดจันทบุรี ตำบลศาลาอีลาว ปัจจุบันคือตำบลเมืองเก่า อำเภอเสาไห้ เป็นหนองน้ำรูปคล้ายเกือกม้า เกิดจาก การขุดดินมาทำอิฐ เพื่อสร้างเมืองสระบุรีในอดีต และสันนิษฐานว่าน่าจะประสงค์ให้หนองน้ำนี้ เป็นคูน้ำป้องกันข้าศึกที่อาจมีด้วย (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๕: ๑) น่าจะเป็นที่มาของชื่อเมือง “สระบุรี” หมายถึง เมืองแห่งน้ำหรือเมืองที่อยู่ใกล้น้ำ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและ จดหมายเหตุ, ๒๕๔๒: ๔๙)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) ได้เดินทางมาทางเรือและพบวัดไผ่จ้อก้อ จึงได้กราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตสร้างวัด ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับพระราชทานเป็นพระอารามหลวง พร้อมทั้งได้ พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดสมุหประดิษฐ์” ตามตำแหน่งของเจ้าพระยานิกรบดินทร์มหินทร

มหากัลยาณมิตร (โต) สมุหนายกในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ (ต้นตระกูลกัลยาณมิตร) ซึ่งเป็นผู้สร้างอารามนี้ สันนิษฐานว่าคงจะได้ถวายเมื่อสร้างวัดและถวายเป็นพระอารามหลวงแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานนามว่า “วัดสมุหประดิษฐาราม” ต่อมา เจ้าจอมมารดาแสงในรัชกาลที่ ๕ ธิดาของพระยาไชยวิชิต (ช่วง กัลยาณมิตร) เกิดเจ็บไข้ แล้วใคร่จะทำบุญเพื่อความ เป็นสวัสดิมงคล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งกำลังวางรากฐานการศึกษาสมัยใหม่ให้แก่ราษฎร ด้วยการจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จึงทรงแนะนำให้เจ้าจอมมารดาแสง บูรณะวัดสมุหประดิษฐารามและจัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดนี้

เมืองสระบุรีเดิมตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเสาให้ในปัจจุบันจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๙ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านเมืองสระบุรี พระยาพิชัยณรงค์สงคราม (ดิศ นามสนธิ) เจ้าเมืองสระบุรีในขณะนั้นเห็นว่าตัวเมืองเดิมที่เสาให้อยู่ห่างไกลจากทางรถไฟ การคมนาคมไม่สะดวก ยากแก่การขยายเมืองในอนาคต จึงสร้างศาลากลางขึ้นใหม่ที่ตำบลปากเพรียว ก่อสร้างเสร็จในช่วง พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๕๗ สมัยพระยาบุรีสวัสดิการ (เป้า จารุเสถียร) เจ้าเมืองสระบุรีคนที่ ๓ (เสนห์ ชาวขมื่น, ๒๕๓๐: ๒๐) ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้รื้อและสร้างศาลากลางหลังใหม่ขึ้นแทน

ความสำคัญของเมืองสระบุรีตามที่ปรากฏในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเอกสารต่างๆ แสดงให้เห็นความสำคัญของเมืองสระบุรีหลายประการ กล่าวคือ เป็นเมืองระดมพลในยามสงครามมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการตั้งเมืองพระพุทธบาทเป็นเมืองขึ้นจัตวาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา หลังจากพบ “รอยพระพุทธบาท” เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๙ รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม โดยโปรดให้กำหนดเขตท้องที่โดยวัดแต่รอยพระพุทธบาทยาวออกไปด้านละโยชน์ หรือ ๑๖ กิโลเมตร (ตรี อมาตยกุล, ๒๕๐๐: ๘) ต่อมาเป็นพระราชประเพณีนิยมที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จมานมัสการและทรงทำนุบำรุงพระพุทธบาทมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์

นอกจากนี้ เมืองสระบุรียังเป็นราชธานีสำรองในสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อป้องกันประเทศหากเกิดสงครามกับชาติตะวันตก ทรงทำที่มั่นฝึกทหารไว้ป้องกันอริราชศัตรูที่เขาคอกในแขวงเมืองสระบุรี (สุที หริมหเทพาธิป, ๒๕๓๓: ๔๔-๕๑) ลักษณะพิเศษของเขาคอก คือ มีภูเขาล้อมรอบเหมือนป้อมปราการ มีช่องทางเข้า-ออก แคบๆ อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือเป็นช่องทางบกและช่องทางน้ำ ภายในหุบเขาเป็นที่กว้าง มีเนินดิน และกำแพงหิน ปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๘

ตำบลสองคอน อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด
ที่บริเวณเขาคอก ทรงสร้างพระตำหนัก ณ ตำบลบ้านสีทา ริมแม่น้ำป่าสัก ซึ่งอยู่ไม่ห่างจาก
เขาคอกอีกด้วย (ณัฐวิทย์ พิมพ์ทอง, สัมภาษณ์, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

๒.๕.๒ ประวัติอำเภอเสาไห้

อำเภอเสาไห้ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๗ โดยพระราชวรินทร์ ที่บ้านสระแก้ว ตำบลศาลารี่ลาว
ปัจจุบันคือตำบลเมืองเก่า ต่อมา พ.ศ.๒๔๓๙ เมืองสระบุรีเดิมที่อยู่ในท้องที่อำเภอเสาไห้ได้ย้าย
ไปอยู่ที่ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี ที่ว่าการอำเภอเสาไห้จึงย้ายไปที่บ้านไผ่ล้อมใหญ่
ปัจจุบันคือบ้านไผ่ล้อม ตำบลสวนดอกไม้ จนถึง พ.ศ.๒๔๔๒ ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่บ้าน
ไผ่ล้อมน้อย ปัจจุบันคือบ้านเสาไห้ ตำบลเสาไห้

ก่อนการจัดตั้งชุมชนบริเวณดังกล่าวเป็นอำเภอนั้น ชาวไทยยวนได้อพยพมาจากเชียงแสน
และตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นเวลาเกือบร้อยปีแล้ว คาดว่าก่อนหน้านั้นชาวไทยยวนปกครองกันเองโดยมี
ผู้นำชุมชนของตนและยึดถือ “มังรายศาสตร์” เป็นกฎหมายในการควบคุมความประพฤติของคนใน
ชุมชน ดังที่ ประเสริฐ ณ นคร (๒๕๒๑: (๔)) กล่าวว่า

มังรายศาสตร์ฉบับเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ทราบได้แก่ ฉบับที่ลานนาสีโทภิกขุ
ไปได้มาจากวัดเสาไห้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี คุณไกรศรี นิมานเหมินท์
เป็นผู้มอบให้ห้องสมุดสยามสมาคม ภาษาและตัวหนังสือที่ใช้เป็นของไทยยวน
จารลงบนใบลาน ๔๘ ใบ ทั้งสองหน้า นอกจากใบสุดท้ายมีหน้าเดียว น้อยคัมภีระ
คัดไว้ที่ลพบุรี เมื่อปีวอก พ.ศ.๒๓๔๓ ก่อนกฎหมายตราสามดวงในรัชกาลที่ ๑
เป็นเวลา ๔ ปี เข้าใจว่าคงจะคัดไว้เพื่อให้เชลยศึกที่ถูกกวาดต้อนลงมาจากลานนา
ปกครองกันเอง...

ต่อมา พ.ศ.๒๔๖๗ ชุนนราษฎร์พิทักษ์ (ป่วน เขตต์นันท) นายอำเภอ ร่วมกับพ่อค้าประชาชน
ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาสร้างใหม่ในที่ดิน ๘ ไร่เศษ ของนายบุญยงค์ พงษ์บริบูรณ์ (นายกิมย้ง
แซ่อึ้ง) เจ้าของตลาดเสาไห้ผู้มอบที่ดินให้ทางราชการเพื่อสร้างที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจ
อำเภอเสาไห้ และบ้านพักข้าราชการ

ในอดีตเมื่อมีการจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นเป็นมณฑลเทศาภิบาลนั้น อำเภอสေးให้มี ๒๓ ตำบล คือ ตำบลต้นตาล ตำบลสิบตี่ะ (ปัจจุบันคือตำบลสวนดอกไม้) ตำบลพระยาทต ตำบลท่าช้าง ตำบลไผ่ล้อมน้อย (ปัจจุบันคือตำบลเส้าไห้) ตำบลศาลารี่ไทย ตำบลศาลารี่ลาว (ปัจจุบันคือตำบลเมืองเก่า) ตำบลจิ้งงาม ตำบลบ้านยาง ตำบลศิระะปลวก (ปัจจุบันคือตำบลหัวปลวก) ตำบลม่วงไทย (ภายหลังยุบรวมกับตำบลบ้านยาง) ตำบลม่วงลาว (ปัจจุบันคือตำบลม่วงงาม) ตำบลเวียงร้าง ตำบลไก่อ่เส้า ตำบลหนองแซง ตำบลหนองควายไซ้ ตำบลหนองกบ ตำบลหนองกระธาตุ ตำบลโคกสะอาด ตำบลม่วงหวาน ตำบลเขาดิน ตำบลหนองโพ และตำบลหนองสีดา ต่อมา พ.ศ.๒๔๘๐ ได้แยกตั้งแต่ตำบลไก่อ่เส้ามาถึงตำบลหนองสีดามาตั้งเป็น กิ่งอำเภอนองแซง ต่อมาเป็นอำเภอนองแซง พื้นที่อำเภอสေးไห้จึงเล็กลงอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (พิเนตร น้อยพุทธธา, ๒๕๔๕: ๘)

ปัจจุบันอำเภอสေးไห้ แบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๒ ตำบล ๑๐๓ หมู่บ้าน มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่ใน ๙ ตำบล ๖๗ หมู่บ้าน คือ ตำบลเส้าไห้ ตำบลสวนดอกไม้ ตำบลต้นตาล ตำบลพระยาทต ตำบลท่าช้าง ตำบลศาลารี่ไทย ตำบลจิ้งงาม ตำบลบ้านยาง และตำบลหัวปลวก หมู่บ้านของชาวไทยยวนมีประวัติความเป็นมาโดยสังเขป ดังนี้

๑. ตำบลเส้าไห้ ประกอบด้วย บ้านเส้าไห้ บ้านจ้อก้อ บ้านหลังวัดสูง และบ้านแพะกลาง

บ้านเส้าไห้ อยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำป่าสัก เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสေးไห้ เดิมชื่อ “บ้านไผ่ล้อมน้อย” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “บ้านเส้าไห้” ตามตำนานเรื่องเส้าร้องไห้ที่กล่าวถึงเมื่อครั้งสร้างกรุงเทพมหานครว่า เมืองสระบุรีตัดไม้ตะเคียนส่งไปยังกรุงเทพมหานครเพื่อคัดเลือกเป็นเสาหลักเมือง แต่ไม่ได้รับการคัดเลือก วิญญาณแม่ตะเคียนประจำเสาเสียใจมาก บ้างก็ว่าเส้าได้ลอยทวนกระแสน้ำมาตามลำน้ำป่าสัก หยดลอยกลางลำน้ำเยื้องที่ว่าการอำเภอสေးไห้ทุกวันนี้ แล้วจมลงใต้น้ำ ณ ที่ตรงนั้น บ้างก็ว่าเส้าจมอยู่หน้าที่ว่าการอำเภอสေးไห้แล้ว วันดีคืนดีก็ส่งเสียงร้องไห้คร่ำครวญให้ชาวบ้านได้ยิน ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านไผ่ล้อมน้อยว่าบ้านเส้าไห้ ต่อมาเปลี่ยนชื่อตำบลเป็น “ตำบลเส้าไห้” มาจนทุกวันนี้

เรื่องเส้าร้องไห้เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๐๑ วิญญาณแม่ตะเคียนมาเข้าฝันนางเฉลียว จันทรประสิทธิ์ ว่าอยากขึ้นจากน้ำและไปเข้าฝันท่านองเดียวกันนี้

กับคนอื่น ๆ อีก นายเผ่า จันทรประสิทธิ์ สามีนางเฉลียว จึงเป็นผู้นำในพิธีเอาเสาขึ้นจากน้ำ จนสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๑ เสาไม้ตะเคียนยาว ๑๓ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๗๕ เมตร แม่ตะเคียนชื่อ “น้อย บุญจัน” ชาวบ้านร่วมกันนำเสาไปไว้ที่วัดสูงเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๐๑ จึงถือเอาวันที่ ๒๓ เมษายน ของทุกปีเป็นวันสงวนน้ำแม่ตะเคียน (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๕: ๒๔)

บ้านจ้อก้อ อยู่ถัดจากบ้านเสาให้ขึ้นไปทางตะวันออก หลังหมู่บ้านมีคลองเก่าชื่อ “คลองพระสยามฯ” ปัจจุบันตื่นขึ้น ในอดีต “พระสยามฯ” ผู้นี้มีหน้าที่คล้ายผู้คุมเรือนจำ เมื่อครั้งที่เมืองสระบุรีตั้งอยู่ที่เสาให้ บริเวณนี้เป็นที่ตั้งเรือนจำประจำเมือง

บ้านหลังวัดสูง อยู่ตามทุ่งนาหลังวัดสูง สมัยก่อนเล่ากันว่าเป็นบริเวณที่ผีดูมาก แม้แต่หนองน้ำในหมู่บ้านยังเรียกว่า “หนองผีหลอก” ในหมู่บ้านมีศาลศักดิ์สิทธิ์ชื่อ “ศาลปู่ทองคำ”

บ้านแพะกลาง ตั้งอยู่กลางทุ่งนาติดทางรถไฟ ติดกับบ้านปอกแป็ก อำเภอเมืองสระบุรี คนบ้านนี้โยกย้ายมาจากบ้านเสาให้

๒. ตำบลสวนดอกไม้ ประกอบด้วย บ้านโบราณ บ้านไผ่ล้อม บ้างเจ้าฟ้า และบ้านสวนดอกไม้

บ้านโบราณ และ บ้านไผ่ล้อม เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกัน เดิมเป็นหมู่บ้านของตระกูลปู่คัมภีระผู้นำชาวไทยยวนจากเชียงแสนมาตั้งบ้านเรือนที่นี่ (เพทาย เกตุก่อผล, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ในอดีตเป็นหมู่บ้านที่มีชาวไทยยวนอาศัยกันหนาแน่น แต่เมื่อครั้งมีงานสมโภชปราสาทเสาดิยวที่วัดไผ่ล้อม เกิดบั้งไฟตกลงมาใส่หลังคาบ้าน ไฟไหม้บ้านเรือน ชาวบ้านจึงอพยพไปอยู่ที่อื่น เช่น บ้านปอกแป็ก บ้างก็ออกไปอยู่ถึงบ้านหนองโน

บ้านเจ้าฟ้า มีทั้งบ้านเจ้าฟ้าเหนือและบ้านเจ้าฟ้าใต้ ตั้งชื่อตามปู่เจ้าฟ้าผู้นำชาวไทยยวนจากเชียงแสนมาตั้งบ้านเรือนที่นี่

บ้านสวนดอกไม้ เดิมชื่อบ้านสิบตะ ตามชื่อของหนานสิบตะ ผู้นำชาวไทยยวนอพยพมาอยู่ที่นี่ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านสวนดอกไม้ตามชื่อวัดสวนดอกไม้ (ภายหลังวัดสวนดอกไม้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดสวนดอก)

๓. ตำบลต้นตาล ประกอบด้วย บ้านหัวหิน บ้านต้นตาล บ้านท่าราบ บ้านนาล้อม และ บ้านแก้งขามล้อม

ตำบลต้นตาล ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก ตรงข้ามกับบ้านไผ่ล้อม คาดว่าเป็น หมู่บ้านที่มีมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่คนยวนอพยพมาจากเชียงแสนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี้ (สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) มีหมู่บ้านเรียงติดกันริมแม่น้ำป่าสัก คือ บ้านหัวหิน บ้านต้นตาล ในอดีตมีต้นตาลบริเวณนี้มาก และ บ้านท่าราบ เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ราบริมตลิ่งค่อนข้างไปทางบ้านพระยาทต ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จทางชลมารค เพื่อไปยังพระตำหนักสีทา ทรงพบว่าน้ำในแม่น้ำป่าสักบริเวณนี้สงบ นิ่ง และเย็น จึงมีพระราชดำรัสให้นำน้ำในบริเวณนี้ไปใช้ในพิธีมูรธาภิเศก (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๕: ๔๖) นอกจากนี้ยังมี บ้านนาล้อม และ บ้านแก้งขามล้อม ที่ตั้งถัดออกไปกลางทุ่งนา

ตำบลต้นตาลมีคำขวัญว่า “คนพื้นบ้านไทยวน ผ้าทอล้วนหลากสี ดวงมณีวัดเขาแก้ว ตั้งติดแนวป่าสัก อนุรักษ์วัฒนธรรม” (สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) นอกจากนี้บ้านต้นตาลได้รับการประกาศให้เป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรม” จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ เนื่องจากรักษาประเพณีวัฒนธรรมได้ดี ปัจจุบันยังคงพบเห็นประเพณีต่างๆ ของชาวไทยวน ผ้าทอพื้นบ้าน และคัมภีร์โบราณที่จารด้วยอักษรยวน รวมถึงตลาดทำน้ำแหล่งขายสินค้าไทยวนได้ที่หมู่บ้านนี้

๔. ตำบลพระยาทต ประกอบไปด้วย บ้านพระยาทต บ้านหนองจิก บ้านหนองไฮ บ้านห้วยบงใต้ บ้านวังงูเห่า และบ้านน้อยป่าคา

ตำบลพระยาทต ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก ตรงข้ามกับบ้านเจ้าฟ้า ตำบลสวนดอกไม้ ได้ชื่อตาม บ้านพระยาทต ตามเรื่องเล่าว่าสมัยก่อนเมื่อฤดูแล้ง พระมหากษัตริย์และเจ้านายจะเสด็จประพาสทางน้ำ เมื่อเรือเจ้านายเสด็จชาวบ้านจะช่วยกันทำสะพานหรือพลับพลาข้างตลิ่งที่ท่านจะขึ้นบริเวณใดเป็นหาด “พระยา” ผู้เป็นหัวหน้าก็จะเกณฑ์ชาวบ้านมาโกยทรายให้เป็นร่องน้ำให้เรือแล่นไปได้สะดวก ในสมัยก่อนบ้านพระยาทตยังเป็นที่พักกองทัพเมื่อยกออกจากกรุงเทพฯ ก่อนขึ้นไปทางอีสาน

บ้านพระยาทต ปรากฏใน **นิราศหนองคาย** ของหลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) กล่าวถึงเหตุการณ์ปราบฮ่อ โดยมีเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเป็นแม่ทัพ ดังความว่า

...ต่างมุ่งมาดพอลถึงหาดพระยาทศ

บ้ายกำหนดสี่โมงไปรงเวหา

พระสุริยงจวนจะลับบรรพตา

แลนาวาจอดเรียบประเทียบเรียง

ที่ศาลาท่าน้ำลำกระแสน

เรือนเป็นแพจอดชุมนุมบ้างท่มเถียง

ชวนกันชิงเรือนที่มีระเบียง

ชนของเรียงเข้าไปวางต่างประจำ...

(หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี, ๒๔๙๘: ๑๔)

นอกจากบ้านพระยาทศแล้ว เลยขึ้นไปทางเหนือมี บ้านหนองจิก มีต้นจิกขึ้นอยู่ริมหนองมาก บ้านหนองไฮ มีต้นไทรขึ้นอยู่ริมหนอง เดิมทั้งสองเป็นหมู่บ้านเดียวกันแต่ได้แยกกันในเวลาต่อมา ถัดออกไปมี บ้านห้วยบงใต้ บ้านวังงูเห่า และ บ้านน้อยป่าคา

๕. ตำบลท่าช้าง ประกอบด้วย บ้านท่าช้างเหนือ บ้านท่าช้างใต้ บ้านทุ่งมะชาน บ้านห้วยยาง และบ้านห้วยบุญ

ตำบลท่าช้าง ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก ตรงข้ามกับบ้านสวนดอกไม้ มี บ้านท่าช้างเหนือ และ บ้านท่าช้างใต้ เล่ากันว่าในสมัยโบราณเป็นทางผ่านของกองช้างบรรณาการที่เดินทางเข้ากรุงศรีอยุธยา และยังเป็นทำเลียงช้างของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง นอกจากนี้ยังมี บ้านทุ่งมะชาน บ้านห้วยยาง ที่อยู่ถัดไปกลางทุ่งนาทางเหนือของบ้านท่าช้าง และ บ้านห้วยบุญ ซึ่งเดิมชื่อบ้านห้วยแล้ง วัดห้วยบุญเคยจัดงาน “ไทยวนสระบุรี” เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๕ อีกด้วย

๖. ตำบลศาลารัไทย

ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักตรงข้ามกับบ้านเสาไห้ มี ๕ หมู่บ้าน แต่เป็นบ้านของชาวไทยวนเพียงบ้านเดียว คือ บ้านพะเยาวั ซึ่งอยู่ติดกับบ้านท่าช้างใต้ ชาวบ้านเล่าว่าตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อเดิมที่อพยพมา คือ บ้านพะเยาวัที่จังหวัดเชียงราย

บ้านพะเยาว์ ปรากฏใน **โคลงนิราศปราบขบถที่เวียงจันทน์** ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ความว่า

บ้านพวยวียนแสนได้	ทรวงสาว
ไฉ่พวยวาวยาว	ยี่ดเยื่อ
เรียมร้างภริมย์คราว	แคลนขัด เข็ญเฮย
แนบนุชสีกรเกื้อ	ดอกเกี้ยวกลใด

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, ๒๔๗๓: ๕๓)

๗. ตำบลจิ้งงาม ประกอบด้วย บ้านปากบาง บ้านโคกกระท้อน บ้านโคกกระทู้ และ บ้านทุ่งมะชาน

ตำบลจิ้งงาม ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก ถัดจากหมู่บ้านของคนไทยในตำบลศาลารีย์ไทยไปจะพบ บ้านปากบาง เดิมชื่อว่า บ้านจิ้งงาม เพราะมีต้นจิ้งงามาก เมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้วเกิดโรคระบาด ชาวบ้านจึงอพยพออกไปอยู่ทุ่งนาไกลจากหมู่บ้าน จนบ้านจิ้งงามเกือบร้าง ภายหลังจึงเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านปากบาง

ถัดออกมาจากบ้านปากบาง ติดถนนสายท่าลาน-ห้วยบง มี บ้านโคกกระท้อน ชาวบ้านเดิมอพยพมาจากบ้านจิ้งงาม ข้ามถนนไปมี บ้านโคกกระทู้ และ บ้านทุ่งมะชาน ซึ่งบางส่วนของบ้านนี้ก็อยู่ในเขตของตำบลท่าช้างด้วย

๘. ตำบลบ้านยาง ประกอบด้วย บ้านยาง บ้านดอนขาม-เตี้ย บ้านสันประตู บ้านหนองแถม บ้านหนองโพธิ์ และ บ้านหนองถ่านใต้

ตำบลบ้านยาง ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก มีบ้านเรือนหนาแน่น มีตลาดและโรงเรียน และเป็นท่าเรือไปสระบุรี ตำบลนี้มีทั้งคนยวน คนไทย และคนจีนอาศัยอยู่ บ้านของคนยวน ได้แก่ บ้านยาง เดิมชื่อว่า บ้านหนองยาง เพราะมีหนองน้ำและต้นยาง ต่อมาเรียกให้สั้นว่า บ้านยาง มีเรื่องเกี่ยวกับชื่อบ้าน อีกตำนานว่า ชาวบ้านเดิมเป็นคนยาง (กะเหรี่ยง) อพยพมาจากดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ จึงชื่อว่าบ้านยาง เมื่อประชากรมากขึ้นจึงอพยพตั้งบ้านเรือนถัดออกไปที่ บ้านดอนขาม-เตี้ย บ้านสันประตู บ้านหนองแถม บ้านหนองโพธิ์ และ บ้านหนองถ่านใต้

๙. ตำบลหัวปลวก ประกอบด้วย บ้านหัวปลวก บ้านแพะ บ้านห้วยใหญ่ บ้านห้วยน้อย บ้านห้วยป่าซาง บ้านห้วยหวาย บ้านห้วยน้ำป่า บ้านหนองกระเบา บ้านสันมะค่า บ้านม่วงฝ้าย และ บ้านเขาดินใต้

ตำบลหัวปลวก ตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำป่าสักไปทางทิศเหนือ มีเนื้อที่กว้างใหญ่ ได้ชื่อตาม บ้านหัวปลวก เพราะมีพื้นที่โคกสูงตั้งจอมปลวก บ้านแพะ เล่ากันว่าเดิมเป็นพื้นที่เลี้ยงแพะ คนส่วนมากอพยพมาจากบ้านยาง เป็นหมู่บ้านที่มีชาวบ้านอยู่กันค่อนข้างหนาแน่น บ้านอื่นที่อยู่รอบๆ บ้านแพะ ได้แก่ บ้านห้วยใหญ่ บ้านห้วยน้อย บ้านห้วยป่าซาง บ้านห้วยหวาย บ้านห้วยน้ำป่า บ้านหนองกระเบา บ้านสันมะค่า นอกจากนี้ยังมี บ้านม่วงฝ้าย และ บ้านเขาดินใต้ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ไกลสุดของอำเภอเสนาให้ซึ่งชาวบ้านรุ่นแรกล้วนอพยพมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง

การศึกษาประวัติของชุมชนไทยยวนนี้ นอกจากเอกสารและคำบอกเล่าของชาวบ้านแล้ว ยังมีงานเขียนเรื่อง **ลำดับบ้านยวนเสนาให้** ของพิเนตร น้อยพุทธา ครูภูมิปัญญาไทยด้านภาษาและวรรณกรรม รุ่นที่ ๓ ผู้เป็นปราชญ์ของชุมชนไทยยวน โดยแต่งเป็น “บทวิจัย” หรือบทควาถวิลของคณยวน บอกเล่าเรื่องราวประวัติชุมชน เป็นบันทึกเหตุการณ์ของหมู่บ้านต่างๆ และแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของคณยวนที่เป็นผู้มีนิสัยอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เป็นมิตร เข้าวัดทำบุญสม่ำเสมอ และรักษาประเพณีวัฒนธรรมของตน ดังตัวอย่าง

จักกล่าวแยกย้าย บรรยายถิ่นฐาน แจกแจงชื่อบ้าน คณยวนดั้นหลาม
เริ่มจากไผ่ล้อม อ้อมไผ่ไม้หนาม วัดวาอาราม งดงามบ่เคঁร่า ปู่คัมภีระ
คณยวนแต่เคঁา มาแม่ลูกเต้า วังวาน ฯ

...จากบ้านหัวหิน ผินสู่ต้นตาล แม่สาวตาหวาน ใจงามช่วยรัวย ทำนา
ปลุกกล้า ทอผ้าฝืนสวย ต้นตาลบ้านรวย ใจบุญอุ้นนั้ก ต้นตาลบ้านยวน
ใจหวนชวณรัก พี่อยากแวะพัก เนานอน ฯ

สู่บ้านท่าราบ ชิมซาบน้ำใจ คณงามทรมไว พี่อยากไถล้น้อง พบยวน
บ้านนี้ ใจพี่เรียกร้อง อยากอยู่ร่วมห้อง กับน้องคนดี คนบ้านท่าราบ
ความบาปปมี ใจสู่วีถี ทางบุญ ฯ...

...บ้านพระยาทต ทดน้ำแล้วกา หลังบ้านทำนา หน้าบ้านปลาขึ้น อุดม
สมบุรณ์ ทรัพย์พูนชมชื่น ไปหันบ้านอื่น ที่เหมือนบ่มี พระยาทตเจ้า บ่เศร่า
หมองศรี บ้านแห่งคนดี มากล้น ฯ...

พรรณนาบ้านยวน มาบ้วระมวแล้ว ขอพระรัตนะแก้ว ช่วยสันปันพร
อยู่ดีมีสุข อย่ามีทุกข์ร้อน กินอยู่ นั่งนอน อย่าลำบากยากแค้น มาอยู่เสาให้
ไกลจากเชียงแสน สุขตั้งเมืองแมน มั่นเนา ฯ

(พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๕๔: ๑-๕)

ประวัติของชุมชนไทยยวนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นสายธารวิถีชีวิตของ
ชาวไทยยวนที่เดินทางไกลจากเชียงแสนมาตั้งถิ่นฐานที่เสาให้ และยังทำให้เห็นอุปนิสัยใจคอของ
คนยวน ดังคำขวัญคนยวน ที่ว่า “นักเดินทาง ชอบสร้างบุญ อุดหนุนกัน ชยันดี กวีเก่ง นักเลงคือ
ฝีมือดี ของขลังมัน กตัญญู รักหมู่พวก” (พิเนตร น้อยพุทธา, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓)
กล่าวคือ คนยวนเดินทางไกลมาจากเชียงแสน มีจิตใจใฝ่การทำบุญ มีน้ำใจช่วยเหลือกัน มีความ
ขยันหมั่นเพียร เป็นนักเลงใจเด็ด มีฝีมือดี ทั้งการทอผ้า การทำเกวียน การทำกระยาสารท รวมถึง
การแข่งเรือ นอกจากนี้ผู้ชายไทยยวนสมัยก่อนก็จะมีของขลังกันทุกคน มีความกตัญญู และรัก
พวกพ้อง น่าสนใจว่าเรื่องราวของชุมชนและลักษณะของคนยวนเหล่านี้ยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน
และยังหวังให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป

๒.๖ ประชากร

จากแบบรายงานข้อมูลระดับอำเภอของอำเภอเสาให้ตามที่ทางราชการได้สำรวจในปี
๒๕๕๓ (แบบรายงานข้อมูลระดับอำเภอของอำเภอเสาให้, ๒๕๕๓: ๖) พบว่า อำเภอเสาให้มี
จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๑,๖๗๒ คน แบ่งเป็นชาย ๑๕,๑๒๑ คน หญิง ๑๖,๕๕๑ คน
และมีจำนวนหลังคาเรือน ๑๐,๘๐๒ หลังคาเรือน ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ ตำบล
สวนดอกไม้ จำนวน ๖,๑๔๖ คน ในจำนวนนี้มีกลุ่มคนไทยลาวและคนไทยเชื้อสายจีนรวมอยู่ด้วย
ส่วนตำบลที่มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่ คือ ตำบลพระยาทจำนวน ๑,๙๓๖ คน และ
ตำบลต้นตาลจำนวน ๑,๘๗๘ คน

อำเภอเสาให้นับเป็นชุมชนใหญ่ที่มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่มากที่สุด นอกจากจะมีกลุ่ม
ชาวไทยยวนและคนไทยเดิมภาคกลางแล้ว ยังมีกลุ่มคนไทยลาว คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทย
เชื้อสายจีนด้วย

การอพยพของคนลาวมาอยู่ในท้องที่จังหวัดสระบุรีโดยเฉพาะในเขตอำเภอเสนาให้ในปัจจุบันนั้น เกิดขึ้น ๓ ครั้ง (พิเนตร น้อยพุทธา, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓) คือ ครั้งแรก พวกลาวเวียงจันทน์อพยพหนีพม่ามาทางเมืองนครราชสีมา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดให้ตั้งบ้านเรือนในแขวงเมืองสระบุรี ครั้งที่สอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมอบให้พระยามหาکشัตริย์ศึก (ทองด้วง) และพระยาสุรสีห์นำทัพไปตีนครเวียงจันทน์และยึดนครเวียงจันทน์ได้สำเร็จ จึงนำชาวลาวพร้อมทั้งพระแก้วมรกตและพระบางมาถึงเมืองสระบุรี โปรดให้พวกลาวเวียงและลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสระบุรี และครั้งที่สาม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มอบให้พระยาราชสุภาวดีนำทัพไปตีนครเวียงจันทน์ได้นำชาวลาวกลับมาด้วย โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สระบุรีและลพบุรี ปัจจุบันจังหวัดสระบุรีมีคนไทยเชื้อสายลาวอาศัยอยู่ทุกอำเภอ ในเขตอำเภอเสนาให้ นั้น มีชุมชนคนลาว ๓ ตำบล คือ ตำบลเมืองเก่า ตำบลม่วงงาม และตำบลเริงราง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเสนาให้

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยในเขตตำบลเมืองเก่าและตำบลศาลารีไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญกลุ่มนี้ไม่ทราบว่ามีบรรพบุรุษของตนมาจากที่ใด อาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมเช่นคนยวนและคนลาวมานานแล้ว มี “การรำโรง” ซึ่งเป็นประเพณีของมอญที่จัดขึ้นทุกปี แสดงให้เห็นว่าพวกเขายังรักษาวัฒนธรรมบางส่วนของตนไว้ได้

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนตั้งบ้านเรือนและร้านค้าใกล้ตลาดในชุมชน เช่น ตลาดเสนาให้ ตลาดพระยาทต และตลาดบ้านยาง เป็นต้น

ความหลากหลายชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดสระบุรีโดยเฉพาะในเขตอำเภอเสนาให้ปัจจุบัน โดยเฉพาะคนลาวที่ได้อพยพมาอาศัยในพื้นที่นี้หลายครั้ง อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนไทยสมัยก่อน เข้าใจผิดว่ากลุ่มชาติพันธุ์เกือบทั้งหมดในพื้นที่ดังกล่าวเป็น “ลาว” ทั้งสิ้น เหตุที่ไม่ทราบประวัติความเป็นมาแน่ชัดและไม่สามารถแยกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ว่า กลุ่มใดคือลาว กลุ่มใดคือยวน จึงทำให้ชาวสระบุรีในอดีตเข้าใจผิด เรียกชาวไทยยวนที่นี้ว่าเป็น “ลาว” ดังที่สมจิตต์ ยะกุล (สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) เล่าว่า “...ไปเจอเพื่อนที่โรงเรียน เราพูดไทยไม่เป็น บอกเค้าว่าเราเป็นยวน-ยอนก ตามที่พ่อแม่เราบอก เค้าก็เรียกเราว่าลาว จริงๆ ยังฟังลาวไม่รู้เรื่องเลย...”

๒.๗ สภาพบ้านเรือนและการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยยวนแรกเริ่มเมื่ออพยพมาได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก โดยอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกัน ตั้งบ้านเรือนเป็นแนวยาว โดยเริ่มตั้งถิ่นฐานริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักตามการตั้งถิ่นฐานของผู้นำเมื่อครั้งมาจากเชียงแสน ได้แก่ ตำบลสวนดอกไม้และตำบลเมืองเก่า ปัจจุบันสภาพสังคมของชุมชนไทยยวนริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักนี้ มีความใกล้ชิดกับความเป็นเมือง เนื่องจากติดกับถนนสายสระบุรี-เสาให้ ติดต่อกับเมืองสระบุรี ตัวอำเภอเสาให้และตลาด และมีโรงงานทอกระสอบที่แรงงานส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นอื่น

ชุมชนริมฝั่งถนนดังกล่าวมีสภาพเป็นชุมชนใหม่ บ้านเรือนเป็นบ้านปูนและตึกแถว มีรั้วบ้านก่อด้วยปูนกันไว้เป็นสัดส่วน ส่วนชุมชนเดิมที่อยู่ติดริมน้ำยังพอเห็นสภาพบ้านเรือนเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง ไม่ได้กันรั้วเป็นสัดส่วนมากนัก เนื่องจากบ้านอยู่ติดๆกัน และยังมีต้นไม้ปลูกอย่างหนาแน่นมากกว่าริมฝั่งถนน ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าเมื่อครั้งที่อพยพมาแรกๆ ในเขตบ้านเสาให้และบ้านไผ่ล้อม คงจะมีปลูกเรือนกาแลตามแบบล้านนาอยู่บ้าง ต่อมาได้รื้อออก ปัจจุบันไม่มีเรือนกาแลที่เสาให้แล้ว คงเหลือแต่ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดจันทบุรี ตำบลเมืองเก่า

ส่วนชุมชนริมฝั่งขวาของแม่น้ำป่าสัก เช่น บ้านต้นตาล บ้านพระยาทต และบริเวณที่ชาวไทยยวนขยายชุมชนออกมาตั้งถิ่นฐานใหม่ไกลจากแม่น้ำป่าสักออกมา เช่น บ้านหัวปลวก และบางส่วนของอำเภอพระพุทธบาท จะมีสภาพความเปลี่ยนแปลงที่น้อยกว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายและยังใช้วิถีชีวิตแบบเกษตรกร ตั้งบ้านเรือนใกล้แหล่งน้ำและที่นา ตามที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านใกล้ตา บ้านใกล้โต่ง” (บ้านใกล้ทำน้ำ ใกล้ทุ่งนา) บ้านเรือนส่วนใหญ่โดยเฉพาะที่อยู่ริมน้ำเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง บางส่วนยกพื้นแบบเตี้ยๆ ภายในชุมชนมีต้นไม้ใหญ่ปลูกอยู่อย่างร่มรื่น บางบ้านก็ปลูกพืชสวนครัว เช่น ตำลึงและกระถิน แซมตามรั้วบ้าน

ภาพที่ ๓ บ้านยกใต้ถุนสูงในชุมชนไทยยวน

ภาพที่ ๔ บ้านและวัดของชาวไทยยวน บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก

๒.๘ อาชีพ

ในอดีตชาวไทยยวนเส้าให้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ต่อมามีการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด งามา อยู่บ้าง ปัจจุบันทำนากันน้อยลง แต่ให้เช่าที่นาเป็นส่วนมาก บางครอบครัวหันไปปลูกสวนผัก สวนดอกไม้ ทำเกษตรผสมผสาน รวมถึงเลี้ยงปลาในกระชังริมแม่น้ำป่าสัก นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพประเภทยุทธสาหรรมในครัวเรือน และรวมกลุ่มอาชีพตามตำบลต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้า ทำข้าวตอกและข้าวเม่า ทำขนมกง ทำกระยาสารท ทำไข่เค็มและไข่เยี่ยวม้า เป็นต้น รวมถึงอาชีพที่ทำเฉพาะกลุ่ม เช่น ช่างไม้ ปั่นอิฐ รับราชการ และพบว่าหนุ่มสาวชาวไทยยวนหันไปทำงานในโรงงานมากขึ้น บางส่วนก็เข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอาชีพหลักของชาวไทยยวนจากเอกสารและการสัมภาษณ์ได้ ดังนี้

อาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ของอำเภอเส้าให้เป็นที่ราบ เหมาะแก่การทำนา เดิมชาวบ้านทำนาปีละ ๑ ครั้ง แม้จะมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน แต่การทำนาสมัยก่อนมิได้อาศัยน้ำจากแม่น้ำป่าสักอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมานี้ เริ่มมีการทำนาปรังในบริเวณใกล้แม่น้ำป่าสักและขยายพื้นที่ออกไป ปัจจุบันการทำนาอาศัยน้ำจากคลองส่งน้ำของชลประทานที่มีอยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก

ผลผลิตข้าวของอำเภอเส้าให้เป็นที่นิยมมาก ถือเป็นข้าวชั้นดี ข้าวที่มีชื่อเสียงของเส้าให้ในอดีต คือ “ข้าวแจ็กเซย” ได้ชื่อตาม “แจ็กเซย” ผู้นำพันธุ์ข้าวนาทรายมากจากบ้านสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ข้าวพันธุ์นี้มีเมล็ดยาว น้ำหนักดี เวลาหุงจะขึ้นหม้อจึงเป็นที่นิยม นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่ชาวบ้านนิยมปลูก เช่น ข้าวล้านครก ข้าวเซบดัม และข้าวดอนสวน (มาดบุญนาก, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ปัจจุบันชาวเส้าให้นิยมปลูกพันธุ์ข้าวตามที่นักวิชาการเกษตรปรับปรุงพันธุ์มาให้ เช่น พันธุ์เหลืองทอง ข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ และพันธุ์ กข ข้าวแจ็กเซยและข้าวพื้นเมืองอื่นๆ จึงเหลือปลูกไม่มากนัก นอกจากการทำนาข้าวแล้ว ยังมีการทำไร่ข้าวโพด นาฝ้าย สวนผัก สวนดอกไม้ และทำเกษตรผสมผสาน รวมถึงเลี้ยงปลาในกระชังริมแม่น้ำป่าสักอีกด้วย

อาชีพทอผ้า สมัยก่อนผู้หญิงชาวไทยยวนทอผ้ากันเกือบทุกบ้าน เรียกว่า “ทอหูก” เมื่อสิ้นสุดฤดูทำนา ผู้หญิงก็จะทอผ้า โดยต้องทำเองเกือบทั้งหมดตั้งแต่หีบฝ้าย ตีฝ้าย บั่นฝ้าย และทอเป็นผืนผ้า เรียกว่า “ผ้าซิ่นไป” มีลักษณะหนาบางบาง มีเส้นด้ายเป็นปุ่มบ้าง เมื่อนำไปตัดเป็นเสื้อ

หรือกางเกง ก็ย่อมดีตามความต้องการ ลายที่นิยมทอกันมาก คือ ลายยก การทอผ้าสมัยก่อนเน้นใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก เช่น ทอเป็นมุ้ง ทอเป็นผ้าถุง บ้านใดที่ฝีมือดี ก็จะนำผ้าทอไปขายในงานเทศกาลนมัสการพระพุทธบาทที่จัดขึ้นทุกปี ถือเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยยวนที่เสกให้

ต่อมา ประมาณ พ.ศ.๒๕๒๕ ผู้นำชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าขึ้น ชักชวนให้แม่บ้านชาวไทยยวนที่ทอผ้าได้ถนัดบ้านของตนมารวมกลุ่มกัน ช่วยเหลือและส่งเสริมให้เป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ปัจจุบันมีศูนย์ทอผ้าอยู่ที่วัดท่าช้างเหนือและวัดต้นตาล การทอผ้าของทั้งสองหมู่บ้านนี้ยังมั่นคงเพราะมีลูกค้าจำนวนมาก ปัจจุบันถือเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของอำเภอเสกให้และจังหวัดสระบุรี

ภาพที่ ๕ ผ้าทอไทยยวน

การควั่นข้าวตอกและตำข้าวเม่า เดิมชาวไทยยวนจะควั่นข้าวตอกและตำข้าวเม่ากันทุกบ้าน เพื่อเตรียมทำขนมกระยาสารทเฉพาะเทศกาลวันสารทในเดือนสิบ แต่ปัจจุบันทำเป็นอาชีพหลักได้ โดยเฉพาะที่ตำบลบ้านยาง มีชาวบ้านริเริ่มใช้มอเตอร์ไฟฟ้าช่วยจุดไม้ที่คนกระทะและจุดไม้ตีทางกระเดื่อง ทำให้ควั่นข้าวตอกพร้อมกันได้หลายกระทะและตำข้าวเม่าพร้อมกันได้ทีละหลายครก

ปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่บ้านยางและบ้านปากบาง คั่วข้าวตอกและตำข้าวเม่า รวมถึงทำ
กระยาสารทชาย เป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเป็นอย่างดี

อาชีพค้าขาย อำเภอเส้าให้มีร้านค้าที่รวมกันในลักษณะตลาดทั้งหมด ๕ แห่ง คือ
ตลาดเส้าให้ ตลาดพระยาทต ตลาดบ้านยาง ตลาดสันประดู่ และตลาดบ้านแพะ และยังมี
ตลาดนัดจากพ่อค้าแม่ค้าท้องถิ่นอื่นบริเวณที่ดินตรงข้ามโรงเรียนเส้าให้ “วิมลวิทยานุกูล”
นอกจากนี้ ตามหมู่บ้านต่างๆ ยังมีการนำของมาขายกันในชุมชน เช่น บ้านต้นตาล ก็นำของมา
ขายกันบริเวณวัดต้นตาล

ปัจจุบันมีการพัฒนาตลาดเส้าให้ บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก ด้านข้างสถานีตำรวจอำเภอเส้าให้
ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลเส้าให้ และมี
ร้านค้าเพิ่มขึ้น เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมี “กาดตำนาน” หรือตลาดทำน้ำ ที่บ้านต้นตาล จัดทุกวันอาทิตย์ ดำเนินการ
มาได้ ๕ ปี มีการขายสินค้าในชุมชน ทั้งอาหาร เช่น หมี่ผัดไทยยวน ขนมกง เครื่องนุ่งห่ม เช่น
ผ้าพันคอ ผ้าทอของกลุ่มแม่บ้านในชุมชน และยังมี การแสดงของเยาวชน บริเวณริมแม่น้ำป่าสัก
นับเป็นตลาดที่มีชื่อเสียง ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้คนในชุมชน
ได้เป็นอย่างดี

๒.๙ ศาสนาและความเชื่อ

๒.๙.๑ ศาสนาพุทธ

ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอเส้าให้นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในหมู่บ้านคนยวนเกือบทุก
หมู่บ้าน วัดสำคัญ เช่น วัดต้นตาล วัดพระยาทต วัดบ้านยาง วัดไผ่ล้อม และวัดสวนดอกไม้
เป็นต้น

อำเภอเส้าให้มีวัดทั้งหมด ๓๘ วัด เป็นวัดในหมู่บ้านของชาวไทยยวน ๒๕ วัด ดังนี้

ตำบลเสาไห้ มีวัด ๒ แห่ง คือ วัดเสาไห้ ตั้งอยู่ติดริมน้ำป่าสัก เดิมชื่อวัดไผ่ล้อมน้อย และ วัดสูง พระสมณวัตรวิมล เล่าว่า คนจีนตระกูลพงษ์บริบูรณ์เป็นผู้สร้างวัดสูงขึ้นก่อน ต่อมามีคนยวนมาอยู่ รังเกียจว่าวัดสูงเป็นวัดเจ๊กจึงสร้างวัดเสาไห้ขึ้น (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๒๙: ๔๒)

ตำบลสวนดอกไม้ มีวัด ๔ แห่ง คือ วัดเจ้าฟ้า มีบันทึกว่าสร้างขึ้นก่อน พ.ศ. ๒๔๖๗ ประมาณ ๘๐ ปี คือ น่าจะสร้างราว พ.ศ. ๒๓๘๗ แต่จากการลงพื้นที่พบว่าที่ตั้งของวัดเจ้าฟ้าในปัจจุบันย้ายมาไกลจากริมน้ำ และอาคารต่างๆ ของวัดก็ล้วนสร้างใหม่ทั้งสิ้น วัดไผ่ล้อม เป็นวัดเก่าแก่ของบ้านคนยวน มีศาลาการเปรียญหลังเก่าและเสาชของหอพระไตรปิฎกหรือปราสาทเสาเดียว วัดสวนดอก เดิมชื่อวัดสวนดอกไม้ตามชื่อบ้าน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดสวนดอก และ วัดสมุหประดิษฐาราม เดิมชื่อวัดไผ่จ้อก๊อ เป็นพระอารามหลวง ได้ชื่อตามตำแหน่งเจ้าพระยานิกรบดินทร์(โต) หลักฐานว่ามีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดแห่งนี้ ปรากฏใน โคลงนิราศวัดสมุหประดิษฐ์ ของหลวงธรรมาภิรมณ์ กล่าวถึงการเดินทางจากกรุงเทพฯ เพื่อไปตรวจการศึกษาที่โรงเรียนวัดสมุหประดิษฐาราม

(๑๘๓)	สุริเยนทรบทเบื้อง	บรรพตา
	เรือจอดตลิ่งชาย	หาดไกล
	วัดสมุหประดิษฐา	รามชื่อ ชัดแฮ
	ใจพี่จอดเจ้าไว้	หว่างทรวง ฯ

(หลวงธรรมาภิรมณ์, ๒๕๔๕: ๙๙)

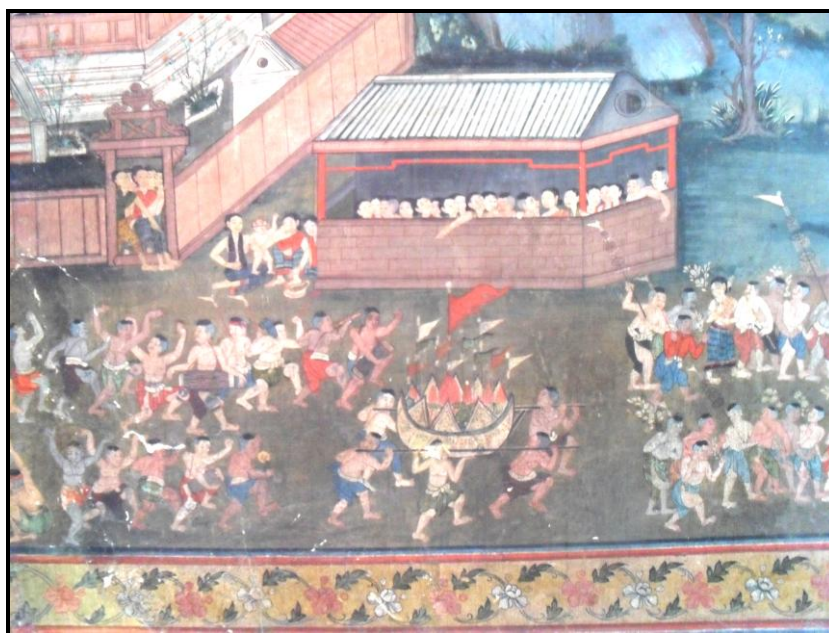
จากโคลงข้างต้น แสดงให้เห็นการเดินทางมาตรวจราชการที่วัดสมุหประดิษฐารามโดยเดินทางมาทางเรือ ในระหว่างทางนั้น กวีบรรยายสภาพบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีภาพหญิงสาวชาวลาโวที่อาบน้ำ แสดงให้เห็นว่าบริเวณอำเภอเสาไห้ นอกจากจะเป็นบ้านของคนยวนแล้ว ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอาศัยอยู่ด้วย

(๑๘๗)	มลักมลลาวแชลมน้อย	นงคราญ
	ยามคำพระสุริยา	เยือกไม้

ลงสู่กระแสดินธุส์นนาน ในท่า
เปลื้องพัศตรสิ้นไว้ ฝั่งวาง ฯ

(หลวงธรรมาภิรมณ์, ๒๕๔๕: ๑๐๐)

นอกจากนี้ ในพระอุโบสถยังมีภาพจิตรกรรมแสดงวรรณกรรมพื้นบ้าน ภาพชีวิตชาวบ้าน และวัฒนธรรมต่างๆ ให้เห็นค่อนข้างละเอียด ทั้งด้านศาสนาและความเชื่อ เช่น ภาพนรก ความเชื่อเรื่องการสักขา (สักยันต์) ด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีแห่บั้งไฟ ประเพณีสลากภัต การแต่งกายของหญิงและชาย สภาพบ้านเรือนและสิ่งแวดล้อม และการละเล่นต่างๆ เช่น ขี่ม้าส่งเมืองและการเตะตะกร้อ ภาพจิตรกรรมเหล่านี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยเฉพาะชาวไทยยวนท้องถิ่นนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๕

ภาพที่ ๖ ภาพจิตรกรรมประเพณีสลากภัต ในพระอุโบสถวัดสมุหประดิษฐาราม

ตำบลต้นตาล มีวัดสำคัญคือ วัดเขาแก้ววรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ตั้งอยู่บนเขาทางทิศเหนือของบ้านต้นตาล เดิมเป็นวัดราชบูรณะ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อราว พ.ศ.๒๑๗๑ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทและพระพุทธรูปฉาย เมื่อถึงอำเภอเสนาให้
ได้โปรดให้สร้างพลับพลาที่ประทับบริเวณท่าหินลาด หน้าวัดเขาแก้ว มีพระราชศรัทธา
บูรณปฏิสังขรณ์วัดแห่งนี้ เมื่อแล้วเสร็จ ทรงสถาปนาวัดเขาแก้วเป็นพระอารามหลวง พระราชทาน
นามว่า “วัดศรีรัตนาราม” ต่อมา พ.ศ.๒๔๕๖ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีการจัดระเบียบคณะสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักร สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส ได้เสด็จตรวจคณะสงฆ์ในพื้นที่เมืองสระบุรี ทอดพระเนตรบำเพ็ญวัด รัชสังว่าเป็น
ภาษามคธ จึงทรงให้เรียกเป็นคำไทยว่า “วัดเขาแก้ว” เป็นชื่อพระอารามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา
มีเรื่องเล่าลือจากชาวบ้านว่าวันดีคืนดีจะเห็นดวงแก้วลอยสุกสว่างเหนือวิหารวัดเขาแก้ว

นอกจากนี้ยังมี วัดต้นตาล ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านต้นตาล สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนชาวไทย
ยวนอพยพมาจากเชียงแสนในปี พ.ศ.๒๓๔๗ มีบันทึกว่าสร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่วันที่ ๘ เมษายน
พ.ศ.๒๒๑๐ มีหมื่นสว่างหล้าและท่านกองโคเป็นผู้นำในการสร้างวัดนี้ขึ้น ต่อมาได้กลายสภาพเป็น
วัดร้างในช่วงระยะหนึ่ง และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีพระสงฆ์จำพรรษาขึ้นอีกครั้ง เหตุที่
เรียกว่า “วัดต้นตาล” เนื่องจากในสมัยก่อนบริเวณแถวนี้เต็มไปด้วยต้นตาลมากมาย แม้ว่าปัจจุบัน
จะไม่เหลือต้นตาลบริเวณดังกล่าวเนื่องจากใช้พื้นที่บริเวณป่าตาลสร้างโรงเรียนแล้ว ก็ยังเรียกว่า
“วัดต้นตาล” สืบต่อกันมา ภายในวิหารของวัดต้นตาล สิ่งสำคัญที่พบในวัดนี้ คือ ภาพจิตรกรรม
เรื่องกาเหว่า บณผนังด้านตรงข้ามพระประธาน และเป็นวัดที่พบคัมภีร์ใบลานอักษรยวนมากที่สุด

ตำบลพระยาท มีวัด ๓ แห่ง ได้แก่ วัดพระยาท ได้ชื่อตามบ้านพระยาทโดยมีเรื่องเล่า
เกี่ยวกับพระยามาทน่านเมื่อครั้งเจ้านายเสด็จแวะพักก่อนไปนมัสการพระพุทธรูปบาท วัดโพธิ์ ตั้งอยู่
ติดถนนสายวัดโพธิ์-พระยาท สร้างขึ้นในที่ดินเปล่าโดยชาวบ้านห้วยบง และวัดหนองจิก เป็นวัด
เก่าในชุมชน

ตำบลท่าช้าง มีวัด ๓ แห่ง ได้แก่ วัดท่าช้างเหนือ ได้ชื่อตามชื่อบ้านท่าช้าง คำว่า “เหนือ”
ที่เพิ่มเข้ามาเนื่องจากวัดตั้งอยู่เหนือหมู่บ้าน วัดท่าช้างใต้ เดิมชื่อวัดทองอินตาราม ตามชื่อของ
เจ้าอาวาสรูปแรกกับชื่อเจ้าของที่ดินที่สร้างวัด เมื่อเจ้าของที่ดินที่สร้างวัดถึงแก่กรรมทำให้ขาด
ผู้บำรุงวัด ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันบูรณะแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นวัดท่าช้างใต้ และ วัดห้วยบุญ เดิมชื่อ
วัดห้วยแล้ง ต่อมาเปลี่ยนเป็นห้วยบุญตามชื่อบ้าน

ตำบลศาลารีไทย มีวัด ๓ แห่ง ได้แก่ วัดพะเยาว์ ได้ชื่อวัดตามชื่อบ้าน มีพระพุทธรูปทองคำที่เคยถูกพอกปูนปิดไว้ทั้งหมดกว่า ๑๘๐ ปี สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาเนื่องจากมีพุทธลักษณะที่ผสมผสานระหว่างพุทธศิลป์อุทงกับพุทธศิลป์สุโขทัย วัดป่าสัก เดิมเป็นวัดร้าง ต่อมาชาวบ้านช่วยกันบูรณะ เช่นเดียวกับวัดอัมพวัน เดิมชื่อวัดม่วงล้อม เป็นวัดร้าง ต่อมาชาวบ้านช่วยกันบูรณะและเปลี่ยนชื่อเป็นวัดอัมพวัน

ตำบลจี่งวาม มีวัด ๒ แห่ง ได้แก่ วัดโคกกระท้อน ตามประวัติวัดระบุว่าสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕ ถือเป็นวัดเก่าอีกแห่งหนึ่งที่ชาวบ้านร่วมกันพัฒนา และวัดปากบาง ได้ชื่อตามที่ตั้งที่อยู่ริมคลองที่ไหลสู่น้ำป่าสัก

ตำบลบ้านยาง คือ วัดบ้านยาง เดิมวัดตั้งอยู่นอกหมู่บ้านชื่อวัดมะกอก แต่เกิดไฟไหม้จึงย้ายที่ตั้งมาอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก และได้ชื่อตามต้นยางใหญ่ในวัด

ตำบลหัวปลวก มีวัด ๕ แห่ง ได้แก่ วัดเขาดินใต้ ชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ หลังจากคนยวนชายขยายออกไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านเขาดินใต้ วัดโคกกะพี สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ชื่อตามต้นกระพีใหญ่ ๓ ต้นที่อยู่ในวัด วัดบำเพ็ญพรต เดิมชื่อวัดแพะ ตามชื่อบ้านซึ่งมีพื้นที่เป็นโคกเป็นสันเรียกว่าแพะและเป็นที่ยืนของชาวบ้าน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดบำเพ็ญพรต วัดม่วงฝ้าย เริ่มจากชาวบ้านปลูกศาลาชั่วคราวขึ้นหลังหนึ่งในหมู่บ้าน ต่อมาจึงได้สร้างวัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ และวัดห้วยหวาย เดิมที่ตั้งวัดเป็นป่าหวายและมีลำห้วย ต่อมาชาวบ้านกลุ่มแรกๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้จึงร่วมกันสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

จะเห็นได้ว่ามีวัดในหมู่บ้านของชาวไทยยวนแทบทุกบ้าน แม้บางวัดจะตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน แต่จะไม่ไกลมากนัก ด้วยถือว่าวัดที่อยู่ไกลจากหมู่บ้านจะเจริญยาก (พิเนตร น้อยพุทธา, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓) คนยวนชอบเข้าวัดทำบุญ วัดเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ชีวิตของชาวบ้านผูกพันอยู่กับวัดตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสถานศึกษาแห่งแรกของชาวบ้าน ทั้งด้านศาสนา ตำรานาน ตำราต่างๆ ความรู้ที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดจากวัดโดยพระสงฆ์และผู้เคยบวชเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนาสืบทอดในสังคมไทยยวน

ในอดีตชายชาวไทยยวนทุกคนได้เรียนอักษรธรรมล้านนาหรืออักษรยวนกันที่วัดระหว่างบวช จึงทำให้มีผู้รู้อักษรธรรมล้านนาในชุมชนจำนวนมาก ต่างจากปัจจุบันที่พระสงฆ์ผู้อ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาได้เหลือจำนวนน้อย และชายชาวไทยยวนที่บวชก็บวชกัน ๗-๑๕ วัน จึงมีเวลา

ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนและฝึกฝน ปัจจัยทั้งด้านผู้สอนและผู้เรียนทำให้การถ่ายทอดความรู้เรื่องอักษรธรรมล้านนาหรืออักษรยวนซึ่งเป็นตัวอักษรดั้งเดิมของชาวไทยยวนนั้น ขาดการสืบทอดผู้รู้อักษรธรรมล้านนาในชุมชนไทยยวนที่เสาะให้จึงเหลือจำนวนน้อย

ปัจจุบันพระสงฆ์ที่อยู่ประจำวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน มีทั้งที่เป็นคนยวนในท้องถิ่นและมาจากต่างถิ่น วัดที่มีพระสงฆ์เป็นคนยวนมีบทบาทช่วยสืบทอดประวัติศาสตร์และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนโดยให้ความรู้แก่ชาวบ้านเมื่อมีงานประเพณีต่างๆ

๒.๙.๒ ความเชื่อเรื่องผี

นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชาวไทยยวนในอำเภอเสาะให้ยังมีความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีเสื้อบ้านหรืออารักษ์บ้าน อันหมายถึงวิญญาณที่ดูแลรักษาคนในหมู่บ้านและเสื้อวัดหรืออารักษ์วัด อันหมายถึงวิญญาณที่ดูแลรักษาวัด ซึ่งยังเห็นได้อย่างชัดเจนในบ้านและวัดของชุมชน นอกจากนี้ยังมีระบบความเชื่อเรื่องผีที่ผสมผสานกันอย่างน่าสนใจ เช่นที่บ้านต้นตาลมี “ปู่ฟ้าแมบ” ซึ่งมีสถานภาพเป็นผีเสื้อบ้านหรืออารักษ์บ้านของบ้านต้นตาล เป็นวิญญาณที่ดูแลคุ้มครองคนในหมู่บ้าน ตามธรรมเนียมของล้านนาจะมีการจัดเครื่องเซ่นสังเวยด้วยดอกไม้ธูปเทียนและข้าวปลาอาหาร โดยไม่มีพิธีกรรมการฟ้อนผี การประทับทรง หรือการช่วยเหลือชาวบ้านในการปรึกษาหรือพยากรณ์ใดๆ แต่พิธีกรรมการเลี้ยง “ปู่ฟ้าแมบ” ซึ่งจัดเลี้ยงช่วงหลังสงกรานต์ มีการฟ้อนผี และการเข้าทรงคล้ายรูปแบบผีเจ้านาย (เชิดชาติ หิรัญโร, สัมภาษณ์, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓) แนวคิดเรื่องผีที่หลอมหลวมกันนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนไทยยวน

แม้จะตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตภาคกลางมากกว่าสองร้อยปี แต่ความเชื่อเรื่องผีของชาวไทยยวนยังคงสืบทอดต่อมา เช่น

๑. **ผีบรรพบุรุษ** หรือผีประจำตระกูล คนยวนเรียกว่า “ผีปู่ย่า” โดยคนยวน ๑ ตระกูลจะมีศาลผีหรือหิ้งผีอยู่ที่บ้านญาติคนใดคนหนึ่ง เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ญาติในตระกูลทั้งหมดก็จะมาไหว้ผีร่วมกัน หรือเมื่อลูกหลานในตระกูลแต่งงานก็ต้องพากันมาไหว้ผีปู่ย่าที่บ้านนี้ เชื่อกันว่าหากไหว้ให้ผีปู่ย่าพอใจ ก็จะทำนวยอวยพรให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข แต่หากห่างเหินหรือปฏิบัติผิดผี ผีปู่ย่าก็จะลงโทษ เช่น ทำให้เจ็บป่วย ทรัพย์สินสูญหาย หรือประสบอุบัติเหตุจากการสอบถามชาวบ้านรุ่นคุณย่าคุณยายโดยเฉพาะในชุมชนที่มีชาวไทยยวนอยู่หนาแน่น

กล่าวคล้ายกันว่าแทบไม่ได้ไปไหว้ผีปู่ย่าของตนเนื่องจากอายุมากเดินทางลำบาก แต่จำได้ดีว่าผีปู่ย่าของตนอยู่บ้านไหน เช่น นางมาด บุนนาค อายุ ๙๗ ปี (สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) กล่าวว่า “...ผีปู่ย่าไม่ได้อยู่บ้านยาย อยู่บ้านญาติที่สวนดอก เรียกบ้านเจ้าแก้ว ปีหนึ่งก็ไปเลี้ยงครั้งหนึ่ง เอาหมูเอาเป็ดไปไหว้ แต่ตอนนี้ไม่ได้เลี้ยงแล้ว อยู่คนละบ้าน ไปไม่ไหวแล้ว” หากอยู่ต่างบ้านก็มักไม่ได้ไปร่วมไหว้ แต่หากอยู่บ้านใกล้เคียงกันก็ยังคงส่งลูกหลานไปร่วมไหว้ผีเป็นประจำทุกปี นับว่าความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวน

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจุบัน นิยมสร้าง “ศาลพระภูมิ” ไว้ในเขตรั้วบ้านของตน บางบ้านนิยมสร้างศาลพระภูมิไว้สองหลังใกล้เคียงกัน หลังหนึ่งสูง หลังหนึ่งต่ำกว่า นับว่าหลังสูงสร้างไว้สำหรับเทพที่เชิญมาอยู่ หลังต่ำมีไว้สำหรับเจ้าที่เดิมได้อยู่

๒. ผีอารักษ์ หรือผีประจำหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านจะมีศาลผีประจำหมู่บ้านอยู่ อาจสร้างกลางหมู่บ้าน เช่น บ้านไผ่ล้อมมี “ศาลปู่เจ้าเขี้ยวเบลดโปรงฟ้า” เล่ากันว่าเดิมท่านอยู่ที่เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ คราวที่อพยพมาอยู่เส้าให้ ชาวบ้านขอให้ท่านเดินทางมาด้วยเพื่อคุ้มครองลูกหลาน เมื่อตั้งถิ่นฐานแล้วจึงปลุกศาลให้ท่านอยู่ แต่ท่านจะกลับไปอยู่ที่เชียงดาว เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่หรือสงกรานต์ของทุกปีก็จะมาเยี่ยมลูกหลานที่เส้าให้ (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๒: ๒๗๕๒)

บ้านเจ้าฟ้ามี “ศาลปู่เจ้าฟ้า” หรือชื่อเป็นทางการว่า “ศาลปู่เจ้าฟ้าดอกเดื่อ” ชาวบ้านที่บ้านเจ้าฟ้าเหนือเล่าว่าศาลเดิมสร้างเมื่อใดไม่ระบุ ทราบแต่ว่ามีมานานแล้ว ส่วนศาลปัจจุบันสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ (ละเอียด เพ็ญศิริ, สัมภาษณ์, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ด้านในสุดของศาลมีรูปปั้นเป็นรูปเหมือนบ้านของปู่เจ้าฟ้าดอกเดื่อ ผู้นำชาวไทยยวนมาตั้งถิ่นฐานที่เส้าให้

บ้านต้นตาลมี “ศาลปู่ฟ้าแมบ” ตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน สร้างใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นอาคารหลังเล็กยกใต้ถุน บนศาลมีหิ้งผี เป็นหิ้งเปล่า ไม่มีรูปเคารพใดๆ ที่หมู่บ้านนี้มีร่างทรงของปู่ฟ้าแมบ คือ นางเฉื่อย นิกร อายุ ๗๖ ปี เมื่อชาวบ้านมีปัญหาชีวิตต่างๆ ก็จะมาสอบถามร่างทรงและบนบานขอให้ปู่ฟ้าแมบช่วยเหลือ เมื่อสำเร็จผลก็จะมาแก้บนในช่วงหลังสงกรานต์ นายเปี้ยะ โทธิพิุฒิ อายุ ๗๗ ปี (สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) เล่าว่าช่วงหลังสงกรานต์ของทุกปีจะมีพิธีไหว้ผี โดยจะมีการเข้าทรงของเจ้าองค์ต่างๆ เช่น ปู่กงจักร ปู่ทองแดง และปู่ทองดำ มาร่วมพ่อนรำ ชาวบ้านจะมาแก้บนและร่วมพ่อนรำบริเวณลานหน้าศาล บางปีมีวงดนตรีและลิเกมาเล่นแก้บนด้วย น่าสนใจว่าปู่ฟ้าแมบ มีสถานภาพเป็นผีเสื้อบ้านหรือ

อารักษ์บ้านของบ้านต้นตาล แต่กลับมีการเลี้ยงผีช่วงหลังสงกรานต์และลักษณะการเข้าทรงคล้ายผีเจ้านาย อย่างไรก็ตามแม้ลักษณะความเชื่อจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือมีการหลอมรวมผสมผสานกัน แต่ก็ยังเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องผีประจำหมู่บ้านที่ถือเป็นวิญญาณที่ดูแลหมู่บ้านและชาวบ้านยังคงสืบทอดในชุมชนไทยยวนแห่งนี้

ภาพที่ ๗ ร่างทรงฟ่อนรำในงานเลี้ยงผี “ปู่ฟ้าแมบ”

บริเวณศาลปู่ฟ้าแมบ บ้านต้นตาล เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๔

๓. **ผีประจำวัด** หรือที่เรียกว่า “เสี้ยววัด” เป็นวิญญาณที่ดูแลรักษาวัด พบว่ามีศาลเสี้ยววัดอยู่ทุกวัดแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเรียกว่า “เจ้าที่วัด” แบบภาคกลาง รูปแบบศาลในแต่ละวัดแตกต่างกันบ้าง แต่โดยรวมจะเป็นศาลขนาดเล็ก ตั้งอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ มีการตั้งพระพุทธรูปวางแจกันดอกไม้ และจุดธูปเทียนบูชา และมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละวัดอยู่เสมอ หากวัดจัดงานใดๆ แล้ว ไม่ได้จุดธูปไหว้หรือบอกกล่าว ก็จะมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้น ทำให้กิจกรรมต่างๆ ติดขัด

๔. ผีประจำท้องถิ่น หรือ “ผีเสื้อนา” หมายถึงวิญญาณที่ดูแลรักษา นา ปัจจุบันความเชื่อนี้หลงเหลืออยู่น้อย เนื่องจากชาวบ้านทำนากันน้อยลง และนิยมพิธีแรกนาแบบวันพีชมงคลมากกว่า (สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓) จะยังพอเห็นคติความเชื่อเรื่องผีเสื้อนาได้ตามตำบลที่อยู่ในทุ่งนาห่างจากตัวอำเภอเสกให้ เช่น ตำบลหัวปลวก

นอกจากความเชื่อเรื่องผี ยังมีความเชื่อเรื่องเคล็ดในงานพิธีต่างๆ ข้อห้ามต่างๆ โชคลาง เครื่องรางของขลัง และเรื่องขวัญ ที่ชาวไทยยวนยังยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ปรากฏเป็นข้อห้าม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น

๒.๙.๓ ความเชื่อเรื่องขวัญ ขวัญเป็นภาวะทางจิตใจที่อยู่ในร่างกายตั้งแต่เกิด เป็นของภายใน มองไม่เห็นด้วยตา จับต้องไม่ได้ ถ้าอยู่ในตัวจะทำให้สุขสบาย แต่ถ้าขวัญหนีหายจะเจ็บไข้เป็นทุกข์และอาจถึงตายได้หากขวัญไม่กลับสู่ตัว คนยวนเชื่อว่าขวัญนี้มีอยู่ทั้งในตัวคนและสัตว์ รวมถึงสิ่งไม่มีชีวิตอื่นๆ เช่น ขวัญควาย ขวัญข้าว ขวัญเรือ ขวัญที่คนยวนให้ความสำคัญมากคือขวัญคนและขวัญข้าว จะเห็นได้จากการเชิญขวัญก่อนการเริ่มงานมงคลต่างๆ เช่น งานรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ก็จะมัดมือเชิญขวัญให้ลูกหลาน และการทำขวัญข้าวตอนทำนา เช่นที่นางมาต บุญนาก อายุ ๘๗ ปี (สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) เล่าให้ฟังว่า ก่อนทำนาครั้งแรกในแต่ละปีต้องไหว้ผีเสื้อนาและผีตาแฮก และเอาขวัญข้าว “...ทำฮ้านเล็กๆ มีหมากพลูไปวาง ไปไหว้ไปบนบนไม่ให้บูให้หอยกินกล้ากินข้าว ปลูกข้าวก่อน ๘ ต้น เอาเคล็ดก้าวหน้า ที่นี้พอเก็บข้าวเกี่ยวข้าวแล้ว เอาขวัญข้าว มีหมากพลูขนม เอาขวัญข้าวเก็บใส่กระบุง ต้องเอาข้าวมาใส่ยุงข้าวก่อน” ปัจจุบันความเชื่อเรื่องขวัญข้าวพบได้น้อยลง แต่ความเชื่อเรื่องขวัญคนยังพบได้ในงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทยยวน

๒.๙.๔ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ในอดีตชายหนุ่มชาวไทยยวนนิยมแสวงหาเครื่องรางของขลัง เพื่อนำมาเป็นเครื่องป้องกันตัวให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่างๆ เครื่องรางต่างๆ เช่น เขี้ยวสัตว์ ตะกรุด ปลัดขิก นอกจากนี้ยังนิยมสักลาย ชาวบ้านรุ่นคุณตาเล่าว่า หากสักที่ท่อนขา นั้นเรียกว่าสักขาดำ โบราณถือเป็นสัญลักษณ์ของชายชาติตรี เป็นของดีที่อวดกันได้ รูปที่สักมีทั้งตัวอักษรที่เป็นคาถา สักเป็นยันต์ สักรูปสัตว์ต่างๆ เป็นต้น ปัจจุบันยังพบชาวไทยยวนรุ่นเก่าที่มีลายสัก เช่น นานสุวรรณ แก้วเหล็ก อายุ ๘๓ ปี คนยวนบ้านยาง ในปัจจุบันอาจารย์ผู้สักหรือมีวิชาอาคมมีจำนวนน้อย และคนยวนรุ่นใหม่เปลี่ยนมานิยมพระเครื่อง

๒.๑๐ ประเพณีในรอบปี

ชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าให้แม้จะอพยพมาอาศัยในเขตภาคกลางร่วมสองร้อยปี แต่ก็ยังรักษาธรรมเนียมปฏิบัติตามประเพณีเดิมของตน แม้ประเพณีบางอย่างจะลดบทบาทหรือหมดความสำคัญไปบ้าง เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ทั้งการบวช การแต่งงาน และงานศพ ที่เปลี่ยนเป็นแบบภาคกลางเกือบทั้งหมด แต่ประเพณีอีกหลายอย่างก็มีการพยายามรักษาโดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย เช่น ประเพณีที่ปฏิบัติในรอบปี ทั้งประเพณีสงกรานต์ และประเพณีเทศน์มหาชาติ

ปัจจุบันชาวไทยยวนที่เส้าให้ใช้ระบบนับเดือนแบบภาคกลาง ผู้วิจัยจึงสรุปประเพณีในรอบปีจากการศึกษาเอกสารงานเขียนต่างๆ ที่บันทึกข้อมูลประเพณีที่ยังจัดขึ้นในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และการสอบถามชาวบ้านอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป สรุปได้ดังนี้

เดือนอ้าย	เทศน์มหาชาติ กวนข้าวทิพย์
เดือนยี่	เทศน์มหาชาติ ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เรียกขวัญข้าวเข้ายุ่ง งานวัฒนธรรมไทยยวน ถวายสลากภัต
เดือนสาม	เทศน์มหาชาติ วันมาฆบูชา
เดือนสี่	สร้างหนังสือถวายวัด
เดือนห้า	ตรุษสงกรานต์ ก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ ทำบุญอุ้ม ไหว้ผีบรรพบุรุษ
เดือนหก	กวนข้าวทิพย์ วันวิสาขบูชา เลี้ยงเสือนา แรกนา ทำบุญกลางบ้าน ทำบุญต่อชะตา
เดือนเจ็ด	ประเพณีบวช
เดือนแปด	วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา
เดือนเก้า	ทำบุญตลอดเทศกาลเข้าพรรษา
เดือนสิบ	วันสารท
เดือนสิบเอ็ด	ออกพรรษา ทอดกฐิน ตักบาตรเทโว เทศน์มหาชาติ แข่งเรือยาว
เดือนสิบสอง	ประเพณีเทศน์กาเผือกและจุดประทัดตีนกา ลอยกระทง เทศน์มหาชาติ

ประเพณีสำคัญที่เคยปฏิบัติเป็นประจำ ได้แก่

๑. ประเพณีเทศน์มหาชาติ เป็นงานบุญใหญ่ที่จัดหลังออกพรรษา ตั้งแต่เดือน ๑๑ เป็นต้นไป เริ่มจากการแจกฏีกากัณฑ์เทศน์ ตกลงกันเรื่องวันที่จะเทศน์ ปกติจะกำหนด ๒ วัน วันแรกเป็นการ “เทศน์นอกชาติ” คือเทศน์เรื่องอื่นๆ ที่อยู่นอกเรื่องเวสสันดรชาดก แล้วแต่ว่ามีญาติโยมขอให้พระสงฆ์เทศน์เรื่องใด หรือแล้วแต่พระสงฆ์จะเลือกเทศน์เรื่องใด วันที่สองเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกเพียงเรื่องเดียว เมื่อตกลงได้แล้วจึงเขียนฎีกาชื่อกัณฑ์เทศน์เพื่อเตรียมแจกพระสงฆ์จากวัดต่างๆ ในชุมชนที่นิมนต์มาเทศน์ กรรมการวัดต้องเตรียมพิณพาทย์ไว้ต้อนรับเมื่อพระสงฆ์เทศน์จบแต่ละกัณฑ์ ในส่วนผู้เป็นเจ้าของต้องเตรียมเครื่องกัณฑ์เทศน์ ดังนี้ ผลไม้ เช่น กัลยง ส้ม ส้มโอมะพร้าวอ่อน และขนมที่ทำเอง เช่น ข้าวแต่นหรือนางเล็ด และขนมกง ทั้งยังต้องเตรียมผ้าสบงหรือผ้าเช็ดตัว ดอกไม้ ภูบเทียมน และเงินติดกัณฑ์เทศน์ด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ชายจะร่วมกันตกแต่งสถานที่ ในศาลาจะประดับด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย จัฉน้อยหรือธงสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ตุ๊กช้อยหรือธงประดับ รอบศาลาจะติดราชวัตร ฉัตรธง ทำเป็นซุ้มสวยงาม

เมื่อถึงวันงานวันแรกจะเริ่มจากการเทศน์นอกชาติก่อน วันที่สองจึงเริ่มเทศน์มหาชาติ ในสมัยก่อนเมื่อเทศน์จบทุกกัณฑ์แล้ว จะมีการปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนเล็กๆ หวานทั่วศาลา เรียกว่า “ฝนห่าแก้วหรือฝนโบกขรพรรษา” ชาวบ้านจะเก็บไปหวานใส่เนาของตน ถือเป็นเคล็ดว่าเพื่อป้องกันสัตว์มากินข้าวที่ปลูกไว้

ปัจจุบันแต่ละวัดไม่ได้จัดเทศน์มหาชาติทุกปี แต่มีความพยายามจะเวียนกันจัด อีกทั้งพระสงฆ์ที่เทศน์สำเนียงยวนได้มีจำนวนลดลง การจัดงานในปีหลังๆ แม้จะจัดในวัดยวนแต่ก็จะนิมนต์พระสงฆ์ที่เทศน์สำเนียงต่างๆ ทั้งเทศน์ยวน เทศน์ไทย และเทศน์ลาว เนื่องจากไม่สามารถนิมนต์พระเทศน์ยวนได้ครบกัณฑ์ และยังมีชาวบ้านกลุ่มอื่น เช่น คนไทย คนไทยลาว คนไทยเชื้อสายจีน มาร่วมทำบุญด้วย (พระสมุห์เมธาภิวัฒน์ วิถีโก, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓) เช่นงานเทศน์มหาชาติสามัคคีมหากุศล ที่วัดสวนดอก ตำบลสวนดอกไม้ เมื่อวันที่ ๓ และ ๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๒

๒. ประเพณีถวายสลากภัต เรียกว่า “บุญกินข้าวสลาก” ส่วนมากนิยมจัดหลังออกพรรษา เป็นช่วงที่ผลไม้สุก งานจะเริ่มเมื่อทางวัดตกลงกำหนดวันถวายสลาก จึงประกาศรับสมัครเจ้าภาพ เมื่อรู้จำนวนเจ้าภาพแน่นอนแล้ว จึงนิมนต์พระสงฆ์ทั้งในวัดและต่างวัด

ให้ครบตามจำนวนสลากภัตที่มีเจ้าภาพรับไว้ เจ้าภาพจะเตรียมทำกระดาษ โดยเอาไม้ไผ่มาสาน เป็นกระดาษกลมลายเฉลว มีกระดาษประดับสวยงาม นับเป็นการแสดงฝีมือด้านการจักสานของ ชาวชาวไทยยวนในอดีต ภายในกระดาษมีของกินของใช้ เจ้าภาพที่มีทรัพย์มากและมีฝีมือ จะทำกระดาษของตนให้สวยงาม โดยปักไม้กลางกระดาษ ตกแต่งให้เป็นช่อชั้นสวยงาม

เมื่อถึงวันงานก็นำกระดาษเหล่านี้ไปตั้งในบริเวณที่วัดเตรียมไว้ เจ้าภาพขึ้นไป บนศาลา พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนามาก็จะนั่งบนอาสนสงฆ์ มีเทศน์อาณิสสส์สลากภัต สมัยก่อน นิยมเอาเด็กที่อ่านหนังสือยวนออกหัดเทศน์ แล้วบวชเณรเทศน์วันนี้ (เทศน์จบบายก็สึก) เมื่อเทศน์ จบก็จะกล่าวคำถวายสลากภัต ให้พระสงฆ์จับสลากแล้วก็จะอนุโมทนา จากนั้นก็ลงจากศาลา มารับประเคนสลากภัตที่จับสลากได้ บรรดาศิษย์ที่ติดตามพระสงฆ์มาจะช่วยขนกลับยังวัดของตน แบบเดียวกับการ “ตานก๋วยสลาก” ของทางล้านนา แม้ว่าสลากภัตเป็นบุญที่คนไทยทำกันทั่วไป แต่จุดเด่นของงานสลากภัตของชาวไทยยวนที่นี้ อยู่ที่ฝีมือในการตกแต่งประดับประดาต้นสลากภัต ของตนให้สวยงาม เป็นการประกวดกันไปในตัว (พิเศษ จันทน์, ๒๕๔๖: ๗๕)

ปัจจุบันไม่มีการให้เด็กบวชเณรแล้วออกหัดเทศน์ยวน เนื่องจากเด็กๆ ในชุมชน ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรืออักษรยวนได้ อีกทั้งพระสงฆ์ที่เทศน์สำเนียงยวนได้มีจำนวน ลดลง การที่คนในชุมชนไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรืออักษรยวนได้ อาจทำให้ประเพณี เทศน์มหาชาติและประเพณีถวายสลากภัตแบบยวนนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและมีแนวโน้ม จะหมดไปจากชุมชนไทยยวน

๓. ประเพณีตรุษ-สงกรานต์ เมื่อถึงเทศกาลนี้ ชาวไทยยวนนิยมทำกิจกรรม ๓ ประการ คือ ทำบุญ แทนคุณ และเล่นสนุก (พิเนตร น้อยพุทธา, ๒๕๔๒: ๒๗๕๑-๒๗๕๒)

ทำบุญ ชาวบ้านจะนำอาหารไปตักบาตรทำบุญที่วัดทุกเช้าทุกวันจนถึงวันตรุษ – สงกรานต์ ก่อนวันสงกรานต์จะมีการก่อพระเจดีย์ทราย วันต่อไปจะมีการสงกรานต์ ถือว่าเป็น วันสุดท้ายของงาน

แทนคุณ ชาวบ้านจะนำอาหาร เสื้อผ้า ไปมอบแก่ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ รดน้ำ ดำหัว ขอขมา และขอพรจากท่าน นิมนต์พระมาสวดบังสุกุลอุทิศบุญกุศลของตน นอกจากนี้ยังมี “การทานขันข้าว” ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ตานขันข้าว” หรือการทำทานแต่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยนำ อาหารใส่สำรับ มีน้ำ ๑ แก้ว หมาก พลุ บุหรี่ ประเคนแด่พระสงฆ์ บอกท่านว่าต้องการอุทิศบุญนี้

ไปให้แก่ผู้ใด พระสงฆ์ที่สามารถเทศน์สำเนียงยวนได้ จะกวรดน้ำและกล่าวคำอุทิศเป็นภาษายวน เป็นถ้อยคำที่ไพเราะ ปัจจุบันนอกจากแต่ละครบวงครวัจจะรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ของตนแล้ว หน่วยงานวัฒนธรรมของตำบลต่างๆ ยังจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุแบบไทยยวน มอบอาหาร และเสื้อผ้าแก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ทุกคนในชุมชนมาร่วมให้พรแก่ลูกหลานที่วัดในชุมชน ในวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี ตามที่ราชการกำหนดให้เป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติอีกด้วย

เล่นสนุก สมัยก่อนนิยมเล่นรำวงกันที่วัดในช่วงกลางวัน โดยตีกลองรำมะนาเสียงดัง กระหึ่มหนุ่มสาวจะเล่นรำวงกันสนุกสนาน ตกเย็นก็จะนัดเล่นรวมกันที่บ้านใดบ้านหนึ่งโดยหาพื้น มาตีไฟให้สว่าง อาจเล่นรำวงหรือเล่นเข้านางแมว นางกระดิ่ง นางหมอน จนตีก็จิ้งแยกย้ายกัน กลับบ้าน รุ่งเช้าสายๆ ก็พบกันที่ลานวัดอีก ปัจจุบันการเล่นสงกรานต์นิยมเล่นกันในวันสงกรานต์วันเดียว หนุ่มสาวนิยมไปเที่ยวและเล่นสาดน้ำกันในตัวเมือง

๔. ประเพณีเทศน์กาเผือก เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง คนยวนจะนำฝ้ายมาปั่น เป็นรูปตีนกาใส่ในถ้วย มีน้ำมันหล่อกันถ้วยพอเป็นเชื้อเพลิง นำไปรวมกันที่วัดเวลาเย็น แล้วนิมนต์ พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือก ตามเนื้อเรื่องที่ว่าแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ขณะฟังเทศน์ผู้ฟังก็จะจุดฝ้ายตีนกาที่ถ้วยของตนเป็นการบูชาคัมภีร์เทศน์แม่กาเผือกและพระเจ้าห้าพระองค์ คือ พระกุกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระศรีอริยเมตไตรย ในอดีตวัดในชุมชนไทยยวนจะจัดเทศน์กาเผือกกันทุกวัด แต่ปัจจุบันเหลือจัดเทศน์เพียงไม่กี่วัด เท่านั้นเนื่องจากขาดพระสงฆ์เทศน์และบางวัดก็เน้นจัดงานลอยกระทงแบบภาคกลางมากกว่า เทศน์กาเผือกซึ่งเป็นประเพณีเดิมของตน รายละเอียดของประเพณีเทศน์กาเผือกผู้วิจัยจะได้กล่าว โดยละเอียดในบทที่ ๓

๕. ประเพณีแข่งเรือยาว เป็นการแข่งขันเพื่อความสนุกสนาน จัดในช่วงเดือน ๑๑ และ ๑๒ แข่งขันในงานกฐิน งานสลากภัต แม้ในเขตอำเภอเส้าให้จะมีวัดอยู่ริมน้ำหลายวัด แต่วัดของคณยวนบางวัดเท่านั้นที่มีเรือยาวไว้เพื่อแข่งขัน เช่น วัดต้นตาล วัดบ้านยาง วัดเส้าให้ เป็นต้น (สุรศักดิ์ ศิริไพบุลย์สินธุ์, ๒๕๔๒: ๖๘๘๑)

ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนที่ใกล้ชิดกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ ทำให้มีการทำบุญร่วมกันในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ชาวไทยยวนจะไปจำวัดในช่วงวันพระและไปร่วมงานบุญในหมู่บ้านต่างๆ ร่วมมือและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี

๒.๑๑ ภาษาและวรรณกรรม

สิ่งที่บ่งบอกความเป็นคนไทยยวนที่ยังเห็นได้ในชุมชนไทยยวนปัจจุบัน คือ ภาษา ทั้งภาษาพูดที่เรียกว่า “ฟุยวน” ซึ่งใกล้เคียงกับภาษาถิ่นล้านนาหรือ “คำเมือง” และตัวอักษรที่เรียกว่า “หนังสือยวน” ซึ่งเป็นอักษรธรรมล้านนา จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้พบว่าชาวไทยยวนอายุ ๓๐ ปีขึ้นไปยังคงพูดภาษาไทยยวนกันอยู่ แต่เด็กรุ่นหลังส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยภาคกลาง และพบว่ามีความถี่ในการใช้ภาษาถิ่นล้านนาจำนวนมากอยู่ในวัดของชุมชนไทยยวน น่าเสียดายว่าปัจจุบันชุมชนขาดผู้รู้ “หนังสือยวน” จึงทำให้วรรณกรรมจำนวนมากไม่ได้รับการดูแลรักษาและนำมาถ่ายทอด

เมื่อผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้สัมภาษณ์ชาวบ้านโดยใช้ภาษาถิ่นล้านนาหรือ “คำเมือง” พบข้อสังเกตว่า ภาษาพูดของไทยยวนเสาะให้มีสำเนียงและคำศัพท์คล้ายกับภาษาถิ่นล้านนา แต่ต่างที่น้ำเสียง คือ ภาษายวนเสาะให้จะมีน้ำเสียงที่ค่อนข้างแข็งและห้วนกว่าภาษาถิ่นล้านนา ไม่ใช่คำลงท้ายประโยคว่า “เจ้า” แบบทางล้านนา หากจะพูดให้ไพเราะก็จะทอดเสียงให้ช้าหรือลากเสียงพยางค์ท้ายให้ยาวกว่าเดิมเล็กน้อย เช่น จะใช้คำว่า “เหย...” หรือ “เอ้อ...” เพื่อขานรับคำที่ผู้ใหญ่เรียกหรือกล่าวกับตน และยังพบว่ามีความคล้ายคลึงกันที่เลิกใช้แล้ว เช่น คำว่า “อู้ย” หมายถึงยาย คำว่า “ชาว” หมายถึงยี่สิบ ก็เหลือเพียงคำบอกเล่าจากผู้สูงอายุว่าสมัยก่อนเคยใช้พูดกันเท่านั้น

การที่ชาวไทยยวนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในเขตภาคกลางกว่าสองร้อยปีและเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มคนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ เช่น กลุ่มลาวเวียงและลาวพวน ทำให้ได้รับอิทธิพลของภาษาที่อยู่แวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น คนล้านนาเรียกกิ่งก่าว่า “จ๊กก่า” ในขณะที่คนยวนเสาะให้เรียกว่า “จ๊กกะปอม” คล้ายกับคนไทยลาวที่เรียกกิ่งก่าว่า “กะปอม” หรือคำว่า “เดิน” คนล้านนายังใช้คำว่า “เตว” ในขณะที่คนยวนเสาะให้ใช้คำว่า “ย่าง” แบบเดียวกับคนไทยลาว

ปัจจุบัน ผู้สูงอายุและชาวไทยยวนอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป ยังพูดภาษาไทยยวนอยู่แทบทั้งสิ้น กลุ่มวัยรุ่นพอฟังและพูดได้บ้าง โดยจะพูดเป็นภาษาไทยภาคกลางแต่มีสำเนียงและคำศัพท์ไทยยวนปนอยู่บ้าง แต่กลุ่มเด็กรุ่นหลังจะพูดภาษาไทยภาคกลางกันเกือบทั้งหมดแม้ว่าทั้งพ่อและแม่จะเป็นคนยวนก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าในชุมชนที่อยู่ติดถนนสายสระบุรี-เสาะให้ ผังที่ติดกับอำเภอเมืองสระบุรี มีเพียงผู้สูงอายุที่ยังพูดภาษาไทยยวน ชาวไทยยวนอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป ใช้คำศัพท์ในภาษาไทยภาคกลางแต่มีบ้างที่ออกสำเนียงเป็นยวน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มเด็กรุ่นหลังจะพูด

ภาษาไทยภาคกลางทั้งสิ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุอาศัยอยู่เฉพาะในชุมชนของตน เรียนหนังสือที่วัด อีกทั้งสมัยก่อนการคมนาคมก็ไม่สะดวกเท่าปัจจุบัน โอกาสติดต่อกับคนนอกกลุ่มมีไม่มากนัก จึงไม่ค่อยได้รับอิทธิพลทางภาษาจากคนกลุ่มอื่น ยังคงพูดภาษาไทยยวนโดยใช้คำศัพท์และสำเนียงแบบเดิม ต่างจากคนรุ่นหลังที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือในตัวเมือง ได้พบปะกับคนต่างกลุ่ม และใช้ภาษาไทยภาคกลางในการติดต่อสื่อสารมากกว่าภาษาไทยยวน

นอกจากภาษาพูดแล้ว ชาวไทยยวนเส้าให้ยังมีอักษรใช้ในกลุ่มของตน เรียกว่า “หนังสือยวน” ซึ่งก็คืออักษรธรรมล้านนา เมื่ออพยพมาจากเชียงแสนก็ได้นำ “หนังสือยวน” นี้มาใช้ในเส้าให้เรื่อยมา เห็นได้จากคัมภีร์ไบบลาน และสมุดข่อยที่พบตามวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน บางส่วนมีอายุกว่าสองร้อยปี สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นของเดิมที่ชาวไทยยวนกลุ่มนี้นำมาจากเชียงแสน บางส่วนเป็นของที่จารขึ้นใหม่โดยนักปราชญ์ในชุมชน โดยคัดลอกจากเอกสารต้นฉบับ ทั้งที่มีอยู่เดิมตามวัดต่างๆ และที่นำมาจากทางล้านนา เนื่องจากไม่พบว่าชาวไทยยวนที่เส้าให้แต่งหนังสือเองได้ (พิเนตร น้อยพุกธา, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓) วรรณกรรมสำคัญที่พบในชุมชนไทยยวนที่เส้าให้นี้ ได้แก่ มังรายศาสตร์ และปฐมสมโพธิ

การคัดลอกไบบลานนี้ ทำให้วัดของคนยวนสมัยก่อนมีหนังสือนานมาก เพราะชาวไทยยวนเชื่อว่าการสร้างหนังสือนานโดยเฉพาะคัมภีร์เทศน์ต่างๆ ถวายวัดจะได้บุญมาก ดังที่ผู้วิจัยได้สำรวจคัมภีร์ไบบลานตามวัดต่างๆ พบข้อความบนหน้าปกไบบลานที่ระบุชื่อศรัทธาผู้สร้างหลายฉบับ โดยส่วนมากจะเป็นผู้หญิง สอบถามพระสงฆ์ในชุมชนพบว่า ในอดีตชาวบ้านผู้มีศรัทธาจะถวายคัมภีร์เทศน์ จะว่าจ้างนักปราชญ์ในชุมชนจารหนังสือยวนลงในไบบลาน จัดงานฉลองหนังสือแล้วนิมนต์พระมาเทศน์หนังสือที่ตนถวาย เมื่อเทศน์จบก็ถวายหนังสือนั้นให้แก่วัด

พระสงฆ์ในชุมชนรุ่นก่อนหลายคน สามารถจารหนังสือยวนลงในไบบลานด้วยลายมือที่สวยงาม เช่น หลวงพ่อบาย วัดพระยาทศ และพระโอง วัดต้นตาล เป็นต้น ในอดีตผู้ชายมีโอกาสได้เรียนหนังสือยวน ตอนเป็นเด็กก็จะเรียนกับพระสงฆ์ที่วัดหรือผู้สูงอายุในครอบครัว พอโตขึ้นก็จะได้เรียนเมื่อบวช ปัจจุบันเหลือเพียงปราชญ์อาวุโสของชุมชนและพระสงฆ์บางรูปเท่านั้นที่สามารถอ่านเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนนี้ได้

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๘ มีการสำรวจคัมภีร์ไบบลานในวัดของชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ตามโครงการของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้สำรวจคือ นายสมบุญ

กำเนิดจันทร์ พบว่ามีใบลานและสมุดข่อย บันทึกด้วยอักษรยวน ภาษายวนและภาษาบาลี กระจายอยู่ตามวัดต่างๆ ในเขตอำเภอเส้าไห่ ถึง ๖๗๑ ลำดับ เมื่อคัดรายชื่อเรื่องที่ซ้ำกันออกแล้ว จะได้รายชื่อหนังสือยวนทั้งสิ้น ๑๙๖ เรื่อง แบ่งประเภทได้ดังนี้

๑) ประเภทที่เป็นภาษาบาลีทั้งหมด มี ๕ เรื่อง คือ คาถาพันผูก ๑-๒ สัมปาฏิโมกข์ สวดมนต์ ๑๒ ตำนาน มาติกา ผูก ๕ และกรรมวาจา

๒) ประเภทตำรา-ตำนานต่างๆ มี ๒๓ เรื่อง เช่น ตำรายาหูลเลือด ตำรารักษาฝีต่างๆ สืบชะตา สะเดาะเคราะห์ เรียกขวัญข้าว กฎหมายลักษณะทาส ตำนานพระอินทร์สำรวมธาตุ และ ตำนานพระเจ้า ๕ พระองค์ เป็นต้น

๓) ประเภทธรรมะคำสอน มี ๖๖ เรื่อง เช่น นิพพานสูตร พระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ ยอดพระไตรปิฎก ปฐมสมโพธิ มงคลที่ปณี คติธรรมสอนโลก และข้าง ๒ งา ปลา ๓ เเงียง เป็นต้น

๔) ประเภทอานิสงส์ต่างๆ มี ๑๔ เรื่อง เช่น อานิสงส์ปราสาทผึ้ง อานิสงส์ออกพรรษา อานิสงส์อภิธรรม อานิสงส์เวสสันดร อานิสงส์ผีตาย และอานิสงส์ปิฎกทั้งสาม เป็นต้น

๕) ประเภทนิทาน-ชาดก มี ๖๑ เรื่อง เช่น กาเหว่า พระมาลัย หงส์หิน บั้วระวงษ์ พระธาตุตะไถ่ อ้ายร้อยยอด ชมพูราชะแดงเขียว ทุกขติยะกุมาร และกิ้งก่าคำ เป็นต้น

ปัจจุบันหนังสือยวนเหล่านี้คงเหลือไม่ครบตามจำนวน จากการสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลภาคสนามตามวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน พบว่า ในช่วง ๓๐ ปีมานี้ ผู้รู้หนังสือยวนน้อยลง พระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ก็ไม่รู้หนังสือยวน และไม่รู้จักเก็บรักษาใบลานอย่างถูกต้องจึงทำให้ใบลานและสมุดข่อยเหล่านี้ชำรุดเสียหาย เมื่อสายสนองหรือเชือกที่ร้อยใบลานขาด หน้าลานก็ปะปนกัน รวบรวมดั้งเดิมได้ยาก บางวัดได้นำใบลานเหล่านี้ไปเป็นมรดกสารในการสร้างวัดอุ้มงคล บางวัดก็เผาทำลายเนื่องจากสภาพใบลานเสียหายอย่างมาก

ต่อมา เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานของวัดต้นตาล อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี” โดยมีอาจารย์ ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล เป็นหัวหน้าโครงการ ผู้วิจัยทำหน้าที่ผู้ช่วยวิจัย ในโครงการนี้ ผลการวิจัยพบว่า วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรีเป็นวัดที่ยังมีคัมภีร์ใบลานอักษรยวน ภาษายวนและภาษาบาลีเก็บไว้ในตู้คัมภีร์จำนวน ๔ ตู้ รวมจำนวนใบลาน

ได้หลายร้อยฉบับ มีทั้งพระธรรมเทศนา ชาดกพื้นบ้าน ตำราหมอดู ตำรายาสมุนไพร เวทมนตร์ คาถาต่างๆ เช่น *ปฐมสมโพธิ นิพพานสูตร อานิสงส์มหาเวสสันดร บั้วรวงหงส์อามาต ปทุมบัวรม บั้วเรียวบัวรอง คำเรียกขวัญข้าว* เป็นต้น นับว่ามีคุณค่าทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์ ให้ทั้งความรู้ คติธรรม ความเชื่อเรื่องบาปบุญ และความบันเทิง สะท้อนให้เห็นแนวทางการดำเนินชีวิตและโลกทัศน์ของชาวไทยยวน

นอกจากการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานของวัดต้นตาลแล้ว อาจารย์ ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล ยังได้จัดสอนอักษรธรรมล้านนาให้แก่คนในชุมชนบ้านต้นตาล โดยดำเนินโครงการ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๓ และ ๑๘-๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ อีกด้วย คนในชุมชนโดยเฉพาะพระสงฆ์ ให้ความสนใจและกระตือรือร้นที่ต้องการอ่านอักษรธรรมล้านนาให้ได้ ดังที่ พระชมภู กิตติโร พระสงฆ์วัดต้นตาล (สัมภาสณ, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๓) กล่าวว่า “วัดต้นตาลมีใบลานจารด้วย อักษรยวนจำนวนมาก แต่พระอ่านหนังสือยวนไม่ออกก็ไม่รู้ว่ามีเรื่องอะไรบ้าง หลังจากเรียน คราวนี้ จะพยายามกลับไปอ่านใบลานที่วัดให้ได้” โครงการนี้ช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนวัดต้นตาล โดยเฉพาะพระสงฆ์และเยาวชนให้ความสำคัญกับคัมภีร์ใบลานเมื่อคนในชุมชนสามารถ อ่านอักษรธรรมล้านนาได้แล้ว จะได้ช่วยกันดูแลรักษาคัมภีร์ใบลานอันเป็นมรดกของตนไว้ได้

แม้ชาวไทยยวนปัจจุบันจะ “พวยวน” หรือพูดภาษาไทยยวนน้อยลง และเหลือผู้อ่านหนังสือ ยวนได้น้อยมาก แต่ชุมชนก็มีความพยายามในการรื้อฟื้นภาษายวน เช่น จัดโครงการรณรงค์ “มาพวยวนกันเต๊อะ” เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ โดยชมรมไทยยวนสระบุรี เขียนชื่อชุมชนและชื่อสถานที่ ต่างๆด้วยตัวยวน และให้ความร่วมมือกับศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยในการจัดสอนอักษรธรรมล้านนาอีกด้วย

การศึกษาภูมิหลังของชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี ทั้งในเรื่องความเป็นมา และสภาพสังคมวัฒนธรรมต่างๆ สรุปได้ว่า ชาวไทยยวนกลุ่มนี้มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่เมืองเชียงแสน ได้ย้ายคร้ามมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรีสมัยรัชกาลที่ ๑ ได้สร้างบ้านเรือนและชุมชน เริ่มจากริมแม่น้ำและขยายถิ่นที่อยู่ออกไป โดยมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ส่วนใหญ่ ที่ยังคงสืบทอดตามแบบไทยยวนมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ ๓

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ระหว่าง พ.ศ.๒๕๕๒ – พ.ศ.๒๕๕๓ ผู้วิจัยจะได้เรียบเรียงเป็นหัวข้อใหญ่ ๓ เรื่อง คือ ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชา วรรณกรรมเรื่องกาเผือก และประเพณีเทศน์กาเผือก ดังนี้

๓.๑ ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชา

เรื่องกาเผือกมีใจความสำคัญของเรื่องผูกโยงไปถึงกำเนิดของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญประการหนึ่งของพุทธศาสนิกชนไทย และได้แพร่หลายในสังคมไทยผ่านวรรณกรรม ตำนาน พิธีกรรมพื้นบ้าน และการสร้างสรรค์ศิลปกรรม

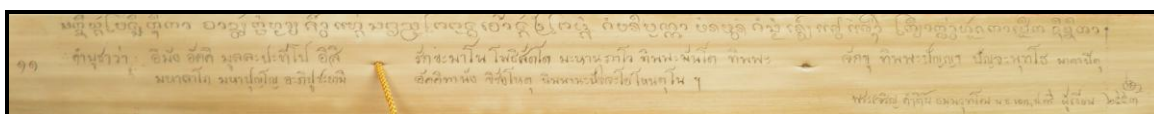
จากการเก็บข้อมูลในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การจุดประทีปตีนกาพบว่า ชาวบ้านเชื่อว่าการจุดประทีปตีนกาเสมือนเป็นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์แม่กาเผือกมีความสำคัญในฐานะผู้ให้กำเนิดมหาบุรุษผู้เป็นศาสดาในศาสนา บางคนยังเชื่อด้วยว่านอกเหนือจากการบูชาแม่กาเผือกแล้ว ยังเป็นการบูชาแม่เลี้ยงของพระเจ้าห้าพระองค์ซึ่งเป็นสัตว์ ๕ ชนิด คือ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์อีกด้วย ดังนั้นการจุดประทีปตีนกานี้อาจหมายรวมถึงการบูชาบรรพบุรุษด้วยความกตัญญูตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์

ส่วนอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือก ชาวบ้านจะอ้างถึงข้อความในตอนท้ายที่พระสงฆ์ผู้เทศน์กล่าวชี้ให้เห็นอานิสงส์หรือผลบุญที่เกิดจากการฟังเทศน์และจุดประทีปบูชาว่า เพื่อจะได้มรรคผลนิพพาน และเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตร่มเย็น เป็นสุข เป็นผู้มีรูปโฉมงดงาม มีปัญญาดีสว่างไสวดังเช่นแสงประทีป ดังความว่า “...ผลอานิสงส์อันกว้างขวางมากนักและยังบุคคลหญิงชายทั้งหลายหือได้เข้าสู่แห่งห้องอันชื่อว่าเวียงแก้วยอดมหานิพพาน...” (ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๐๗/๕)

ในการเทศน์ทุกปี จะมีการกล่าวคำบูชาประทีปตีนกา โดยพระสงฆ์หรือมัคทายกจะเป็นผู้นำกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่า การกล่าวคำบูชาประทีปตีนกานี้ สามารถกล่าวได้ในขณะที่

พระสงฆ์หยุดเทศน์เพื่อให้ญาติโยมจุดประทีปตีนกา หรือกล่าวหลังจากพระสงฆ์เทศน์จบเรื่องแล้วก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้นำกล่าว

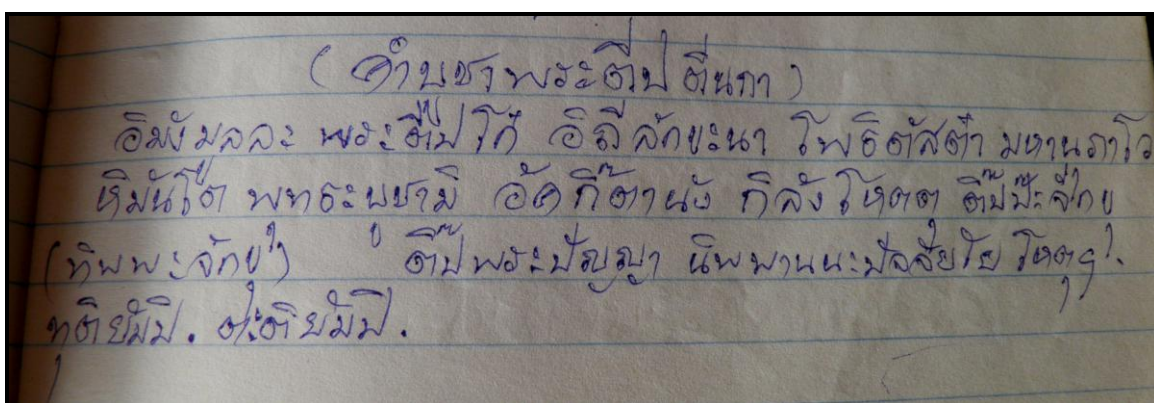
ตัวอย่างคำกล่าววบูชาประทีปตีนกา เช่น หน้าสุดท้ายในใบลาน “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ความว่า

ภาพที่ ๘ คำบูชาประทีปตีนกาในหน้าสุดท้ายของใบลาน
“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

คำบูชาว่า: อิมัง อัคคิ มุลละปะทีโป อีสึรักขะมาโน โพธิสัตโต
มะหานุกาโว ทิพพะมันโต ทิพพะจักขุ ทิพพะปัญญา ปัญจะพุทโธ มาตาปิตุ
มหาลาโภ มหาบุญโญ อะภิญชะยามิ อัคคิทานัง วิรังโหตุ นิพพานะปัจจะโย
โหนตุโนฯ

ผู้วิจัยยังพบคำกล่าววบูชาประทีปตีนกา ในสมุดบันทึกสำหรับใช้ประกอบพิธีต่างๆ ของ
มัคนายกวัดต้นตาล ความว่า

ภาพที่ ๙ “คำบูชาพระตีปตีนกา” คัดลอกจากสมุดบันทึกของมัคนายกวัดต้นตาล

นอกจากคำบูชาตามที่ปรากฏในโบราณแล้ว ผู้วิจัยยังได้บันทึกคำบูชาประทีปของนางมาต
บุญนาก อายุ ๙๗ ปี (สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ไว้ดังนี้ด้วย ดังความว่า

“...ตามประตีส ตามประตีส ตามไปดีส่องแจ้ง ตลอดเต้าตอดเดือนเบ็ง
สองตาเล็งบ่ก่าย นุ่งผ้าใหม่ผืนดี ขอหื้อผู้ขำมีรัศมีดั่งแสงพระอาทิตย์ ขอหื้อผู้
ขำมีฤทธิ์ดั่งหนุมาน ขอหื้อผู้ขำได้ไปไหว่นมัสการพระเกตุแก้วพระจุฬามณี...”

เมื่อผู้วิจัยสอบถามเพิ่มเติมพบว่า นางมาต บุญนาก จดจำมาจากคนเฒ่าคนแก่อีกทีหนึ่ง
โดยจะกล่าวคำบูชาดังกล่าวเมื่อจุดประทีปบูชาที่บ้าน เพราะไปร่วมจุดที่วัดไม่ไหว ขณะจุดบูชา
ก็กล่าวคำบูชาไปพร้อมกัน เชื่อว่าจะได้อานิสงส์จากการบูชา ส่งผลให้มีความสุขความเจริญ ชีวิต
สว่างสดใสดังแสงเทียน

ความเชื่อเรื่องอานิสงส์เกี่ยวกับแม่กาเผือกนี้ ยังปรากฏในคัมภีร์โบราณ โดยมีระบุนานิสงส์
ของทั้งผู้สร้างคัมภีร์ ผู้เทศน์ และผู้ฟังอย่างชัดเจน ดังความว่า

...แม้ว่าคุณคนผู้ใด และมีใจเจตได้สร้างได้เขียน และได้จ้างท่าน
ผู้อื่นเขียนหื้อก็ดี แล้วมีวัตถุข้าวของไปบูชาเอามาตามศรัทธา มีอานิสงส์อัน
กว้างขวางมากนกว่าที่สุดบ่ได้ ก็จักสัมฤทธิ์เป็นดีมีสุขในภวาระนี้และ ภวาระ
ภายหน้าก็จักได้ดังคำปรารภนา ชูเยื้องชูประกานบ่คลาดบ่คลาแท้ละ

แม้ว่าได้เทศนาหื้อผู้น้อยผู้ใหญ่ อุบาสกอุบาสิกาหื้อได้สดับรับฟังยัง
รศธรรมเทศนาแห่งกุพระตถาคตดวงนี้ชื่อว่า กาเผือก อันพระตถาคตหาก
เทศนาแก่ตบพุทธกริก ๒ พี่น้อง อันเทศนาที่เกล้าไม้มหาโพธิ์ไม้โคธ
หากจักสัมฤทธิ์คำมัก คำปรารภนาแห่งสุท่านทั้งหลายทั้งมวล ก็หากมีผล
อานิสงส์อันใหญ่กว้างตามคำใฝ่อ้างทั้งมวล ก็เสริมดังได้หันหน้าและได้ไหว
นบน้อยยังพระเจ้ายอดฟ้าทั้ง ๕ พระองค์ เทบพระบาทบาทาทา

และบุคคลผู้ใดมีศรัทธาบ่น้อย ครอบค้อยถ้อยฟังจำเอาอย่างธรรมเทศนา
กาเผือกดวงอันเป็นเกล้าแห่งแห่งพระสัพพัญญูเจ้าทั้ง ๕ พระองค์คำ

บุญกรรมหากจักแต่งให้น่าแห่งตนตัวบุคคลหญิงชายทั้งหลายหือได้เข้าสู่
แห่งห้องอันชื่อว่าเวียงยอดมหานิพพาน...

(ฉบับวัดโพธิ์ ๑: ๑๓๓/๕-๑๔๗/๑)

อานิสงส์ของการสร้างคัมภีร์ไบลานนี้ สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในไบลานหน้าสุดท้าย
ของ “**โฆหารภทิตตินกา**” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) ที่ระบุว่า “**สัทธาปะละ น้อยคมได้สั่งกำ
เผือกไว้ขอหือได้ถึงนิพพาน แทเทอ**” สะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวไทยยวนเรื่องการสร้าง
หนังสือเพื่ออานิสงส์นำไปสู่นิพพาน

ผู้วิจัยสังเกตว่า เหตุที่เนื้อความแสดงอานิสงส์ที่ระบุถึงผู้สร้างคัมภีร์ ผู้เทศน์ และผู้ฟังเรื่อง
กาเผือก ดังที่ปรากฏใน “**พระยากาเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) เป็นส่วนที่ถูกตัดออก แล้ว
คงไว้เพียงอานิสงส์จากการฟังเท่านั้น อาจเป็นเพราะคนในชุมชนที่สามารถอ่านและเขียนอักษร
ธรรมล้านนาและจารคัมภีร์ได้ และพระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกมีน้อยลง การร่วมประเพณีเทศน์
กาเผือกจึงมุ่งเน้นอานิสงส์ของผู้ฟังเป็นหลัก

จะเห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องแม่กาเผือก รวมถึงอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีป
บูชานี้ มุ่งเน้นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ตาม
เรื่องราวในคัมภีร์เทศน์เรื่องกาเผือก มีอานิสงส์มุ่งให้ผู้ปฏิบัติบูชามีความเจริญรุ่งเรือง ชีวิตร่มเย็น
เป็นสุข เป็นผู้มั่งมีรูปโฉมงดงาม มีปัญญาดีสว่างไสวดังเช่นแสงประทีป และเพื่อผลอันสูงสุดคือมรรค
ผลนิพพาน

๓.๒ วรรณกรรมเรื่องกาเผือก

วรรณกรรมเรื่องกาเผือก เป็นเรื่องที่แพร่หลาย ปรากฏหลายสำนวนในทุกภูมิภาคของ
ประเทศไทย มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ได้แก่ แม่กาเผือก กาขาว พญากาเผือก พระเจ้าห้าตน
พระเจ้าห้าพระองค์ ต้นเหตุลอยกระทง แม้รายละเอียดแต่ละสำนวนจะแตกต่างกัน แต่โครงสร้าง
และเนื้อหาที่กล่าวถึงกำเนิดของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ว่าเป็นลูกแม่กาเผือก กลับคล้าย
คลึงกัน

* เน้นโดยผู้วิจัย

๓.๒.๑ ที่มาของเรื่องกาเหวอก

เนื้อหาของเรื่องกาเหวอกที่เน้นกำเนิดของพระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าพระองค์ว่าเป็นลูกกาเหวอกนั้น สันนิษฐานว่าแต่เดิมเป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่าสืบต่อกันมา เป็นที่แพร่หลายทั่วไปโดยเฉพาะในแถบภาคเหนือ

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยไม่พบข้อมูลลายลักษณ์ว่าเรื่องกาเหวอกมีที่มาอย่างไร และไม่พบว่าเป็นเรื่องที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มีเพียงคำบอกเล่าของชาวบ้านที่กล่าวว่า “เกิดมาก็ได้ยินพ่อแม่เล่านิทานเรื่องกาเหวอกให้ฟัง เป็นเรื่องแม่กามีไข่ เป็นแม่ของพระเจ้าห้าพระองค์” (มาด บุนนาค, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

ในหนังสือ **ด้วยปัญญาและความรัก: นิทานชาวเมืองเหนือ** ของเวรณี เพลงเออ และคณะ พบนิทานเรื่องแม่กาเหวอก ๒ สำนวน ใน “นิทานคนเมือง” คือ เรื่อง “แม่กาเหวอกหรือพระเจ้าห้าตน” เล่าถึงแม่กาเหวอกที่เป็นแม่ของพระพุทธรูปเจ้า (เวรณี เพลงเออ และคณะ, ๒๕๑๙: ๓๖๐-๓๖๑) และเรื่อง “พระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์” เล่าเรื่องเกี่ยวกับกาเหวอกผัวเมียไข้อยูริมฝั่งน้ำ ตอนท้ายผู้เล่านะบวว่า “และประเพณีจุดประทีปนั้นเป็นการบูชาแม่พระพุทธรูปเจ้าซึ่งเป็นกา (ได้ประทีปจะทำเป็นรูปตีนกา)” (เวรณี เพลงเออ และคณะ, ๒๕๑๙: ๔๒๗-๔๒๘)

ใจความสำคัญของนิทานเรื่องกาเหวอกผูกโยงไปถึงกำเนิดของพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญประการหนึ่งของพุทธศาสนิกชนไทย ดังหลักฐานในวรรณกรรมและประเพณีต่างๆ เรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์นี้สัมพันธ์กับตำนานพระศรีอาริย์หรือพระศรีอริยมุตไตรภพที่รับรู้ในสังคมไทย คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าพระศรีอริยมุตไตรภพจะเป็นพระพุทธรูปองค์ที่ ๕ แห่งภัทรกัป (ประคอง นิมมานเหมินท์, ๒๕๔๒: ๕๖) สันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องพระพุทธรูปเจ้าในภัทรกัป ๕ พระองค์ ที่มีปรากฏใน **พุทธปกิณณกัณฑ์ ขุททกนิกายพุทธวงศ์** (อ้างถึงใน อภิลักษณ์ เกษมผลกุล, ๒๕๕๒: ๒๔) ความเป็นว่า

...ในภัทรกัปนี้ มีพระพุทธรูปเจ้า ๓ พระองค์ คือ พระกุกกุสันธะ พระโกนาคมะ และพระกัณฐปะ บัดนี้เราเป็นพระสัมพุทธเจ้าและจักมีพระเมตไตรย์สัมพุทธเจ้า...

และ กุกกุสันธพุทธวงศ์ อรรถกถา ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (อ้างถึงใน อภิลักขณ์
เกษมผลกุล, ๒๕๕๒: ๒๘) ความว่า

...เมื่อพระเวสสภูสยัมภูพุทธเจ้าบริณีพพานแล้ว เมื่อกัปนั้นล่วงไป
ดวงพระทินกรคือพระชินพุทธเจ้าก็ไม่อุบัติขึ้นถึง ๒๙ กัป ส่วนในภัทรกัปนี้
บังเกิดพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์แล้วคือ พระกุกกุสันธะ พระโกนาคมณะ
พระกัสสปะ และพระพุทธเจ้าของเรา ส่วนพระผู้มีพระภาคเจ้าเมตไตรยจัก
อุบัติในอนาคตกาล

ด้วยประการดังกล่าวมานี้ กัปนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงสรรเสริญว่า
เป็นภัทรกัป เพราะประดับด้วยการเกิดพระพุทธรูป ๕ พระองค์...

คติความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปห้าพระองค์นี้ยังปรากฏในวิถีชีวิตของชุมชนในรูปแบบ
ของพิธีกรรมพื้นบ้าน การสร้างสรรค์ศิลปกรรม วรรณกรรมและตำนานต่างๆ เช่น เจดีย์ที่มีผังเป็น
รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือจัตุรัส มีมุขด้านหน้าและมักสร้างซุ้มพระพุทธรูปประดับทั้ง ๔ ด้านขององค์
เจดีย์ (วรรณะ มูลขำ, ๒๕๔๕: ๔) โดยสร้างเป็นพระพุทธรูปประทับยืนหรือประทับนั่งทั้ง ๔ ด้าน
ซึ่งอาจหมายถึงพระอดีตพุทธเจ้าทั้งสี่พระองค์ คือ

พระกุกกุสันธะ	พระอดีตพุทธเจ้าประจำทิศเหนือ
พระโกนาคมณะ	พระอดีตพุทธเจ้าประจำทิศตะวันออก
พระกัสสปะ	พระอดีตพุทธเจ้าประจำทิศใต้
พระศรีศากยมุนี	พระอดีตพุทธเจ้าประจำทิศตะวันตก

รูปแบบเจดีย์ดังกล่าวและคติเกี่ยวกับพระพุทธรูปทั้ง ๕ พระองค์นี้ พบในการ
บรรยายของกวีใน **โคลงนิราศหริภุญชัย** ที่ประเสริฐ ฐ นคร (๒๕๑๖: [๑๔]) สันนิษฐานว่าแต่ง
ขึ้นใน พ.ศ.๒๐๖๐ เมื่อคราวที่กวีเดินทางไปวัดมหาธาตุและวัดพระยืนที่เมืองลำพูน ดังโคลงว่า

เถิงพุทธรูปอัน	ยืนยัง
กวมก่อเป็นขงทั้ง	สี่ด้าน
ทำบุญเปือบุญบัง	พบแม่ นะแม่
ชูนโศพระเจ้าจ้าน	ค้อยแก้กรรมเรียม

กุกุสนธ์แข่งสร้าง	หนึ่งโกนา
องค์หนึ่งพระกัศป	เจื่องเจ้า
โคตมจิงเจียนคลา	วางศาส นาเอ๋
เชิญเสวยรสเข้า	ม่อนน้อมทูลถวาย
สี่องค์นิพันพวง	สงสาร
นิโรธรสนิพพาน	โมตมล้าง
ยังพระอาโรยนาน	ลงโลก นี้นอ
จักบอบทช้อยค่าง	แต่หื้อนานนิพพาน*

(ประเสริฐ ฐ นคร, ๒๕๑๖: ๑๕๑-๑๕๓)

เรื่องกาเผือก กล่าวถึงกำเนิดของพระเจ้าห้าพระองค์ว่าล้วนเป็นลูกของกาเผือก ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญในวัฒนธรรมชาวบ้าน แสดงให้เห็นความคิดของคนไทยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้าในภัทรกัปทั้ง ๕ พระองค์ ซึ่งพบได้ทุกภาคของประเทศไทย โดยแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าห้าพระองค์เป็นพี่น้องเกิดร่วมท้องแม่กาเผือกด้วยกัน ความเป็นพี่น้องในที่นี้นั้น อภิลักขณ์ เกษมผลภูล (๒๕๕๒: ๒๒๕-๒๓๐) กล่าวว่า เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระโคตมและพระศรีอารียในฐานะที่อยู่ใน “วงศ์ของพุทธะ” ที่นับเนื่องกันเป็นวงศ์ ด้วยการบำเพ็ญบารมีเป็นพระพุทธเจ้า ให้เป็นวงศ์แบบบุดูชน ซึ่งทำให้พระศรีอารียมีความศักดิ์สิทธิ์ มีญาติพี่น้องและครอบครัว

ผู้วิจัยเห็นว่า การเลือกใช้ “กาเผือก” เป็นมารดาของพระพุทธเจ้านั้น มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของกาในตำนานศาสนาไทยที่เป็นผู้ปกป้องและช่วยอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ดังที่ปรมินท์ จารูวร (๒๕๔๗: ๒๒๑) กล่าวว่า

...ในตำนานปรัมปราไทย กามีบทบาทในการปกป้องพุทธศาสนา โดยนอกจากจะเป็นผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนไทย-ไทแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ดูแลพระธาตุในบริเวณที่ผู้คนไม่ทราบว่ามีพระธาตุประดิษฐานอยู่อีกด้วย เช่น ในตำนานพระธาตุหริภุญชัย ที่กล่าวถึงพญากาเผือกที่เฝ้าดูแลพระเศษธาตุ และทำให้

* เน้นโดยผู้วิจัย

พระญาอาทิตตราชารู้ว่าสถานที่นี้มีพระธาตุอยู่ และมีการสร้างพระธาตุ
หรือภูเขาศักดิ์สิทธิ์ขึ้น...

นอกจากบทบาทของกาที่สัมพันธ์กับการปกป้องศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าการเลือกใช้
สัตว์พิเศษที่มีสีขาว หรือที่เรียกว่า “เผือก” นั้น ยังเป็นสัญลักษณ์แทนความศักดิ์สิทธิ์และ
ความสะอาดบริสุทธิ์อีกด้วย

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล (๒๕๕๒: ๒๓๔) กล่าวว่า “กาเผือก” ไม่ได้เป็นสัตว์ที่พบบ่อย
ในตำนานไทย การเลือกใช้ “กา” เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ซึ่งต่อมาได้ไปเกิดเป็น
“สมติกาพรหม” หรือ “สมาธิกาพรหม” (บางสำนวนกล่าวว่า เป็น “พกาพรหม”) แล้วเสด็จลงมาอบ
ฟ่ายดินกาและอุปัถุม์พระพุทธเจ้าโดยการนำเครื่องอัฐฐบริวารมาถวายแด่พระพุทธเจ้าแต่ละ
พระองค์เมื่อบรรลุประสูตธรรมที่ปรากฏในเรื่องกาเผือกที่ผู้วิจัยศึกษานี้ อาจเกิดจาก
การผนวกเรื่อง “กาเผือก” ที่เป็นนิทานพื้นบ้าน เข้ากับเรื่อง “สมาธิกาพรหม” ในพุทธประวัติที่เป็น
ผู้ถวายเครื่องอัฐฐบริวารแด่พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสด็จออกมหาภิเนษกรรม เสียง “กา” ของ
“สมติกาพรหม” กับ “สมาธิกาพรหม” ที่พ้องกัน จึงอาจทำให้มีการผูกเรื่องเข้าด้วยกัน

ส่วนแม่เลี้ยงผู้อุปัถุม์พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ที่เป็นสัตว์ทั้ง ๕ ชนิด ได้แก่ แม่ไก่
แม่นาค แม่เต่า แม่โค แม่ราชสีห์ ที่ได้ขอให้ลูกเลี้ยงของตนใช้นามตามตน ดังเนื้อความในใบลาน
“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ว่า ...เมื่อใดเจ้าลูกได้ตรัสปัญญาสญาณอันยิ่งโยชน
อันว่านามโคตรแห่งแม่อย่าได้ระงับดับหายเสีย... (ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๕ก/๒) สันนิษฐานว่าพระนาม
พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์มีที่มาจากการพ้องเสียงกับชื่อสัตว์ต่างๆ ในภาษาบาลี (อภิรักษ์ณ์
เกษมผลกุล, ๒๕๕๒: ๒๓๖) ดังนี้

พระกุกกุสันโธพุทธเจ้า	เสียง กุกกุ	พ้องกับ กุกกุฏ	แปลว่า ไก่
พระโกนาคมพุทธเจ้า	เสียง นาค	พ้องกับ นาค	แปลว่า นาค
พระกัสสปพุทธเจ้า	เสียง กสสป	พ้องกับ กจจ	แปลว่า เต่า
พระโคตมพุทธเจ้า	เสียง โคตม	พ้องกับ โค	แปลว่า วัว
พระศรีอาริยมเตไตรย	เสียง ศรี	พ้องกับ สีห์	แปลว่า ราชสีห์, สิงห์

เรื่องการออกเสียงพระนามของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ที่คล้ายกับชื่อของสัตว์ในภาษาบาลีนี้ อภิลักขณ์ เกษมผลกุล (๒๕๕๒: ๒๓๗) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า สัตว์ทั้ง ๕ ชนิดนี้อาจเป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำกลุ่มชน (totemism) ที่มารวมตัวกันในสังคมดั้งเดิม และอาจสัมพันธ์กับพระธาตุประจำปีเกิด ๑๒ นักษัตริตามความเชื่อของล้านนา โดยสัตว์สัญลักษณ์ประจำพระธาตุต่างๆ อาจเป็นที่มาของการสร้างสรรค์เรื่องกาเผือก

ประเด็นความสัมพันธ์ของเรื่องกาเผือกกับพระธาตุประจำปีเกิด ๑๒ นักษัตรินี้ ผู้วิจัยมีความเห็นสนับสนุนว่าอาจเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากตอนต้นเรื่อง “พระยาภาเผือก” มีการกล่าวถึงพระพุทธเจ้าประทานพระเกศาธาตุให้นายพ่อค้าสองพี่น้อง คนละ ๔ เส้น และให้นำไปประดิษฐานบนดอยสิงคุตระ คล้ายกับตอนต้นเรื่องของตำนานพระธาตุเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีมะเมีย นอกจากนี้ คำนำมัสการพระธาตุเจดีย์ชเวดากองยังกล่าวถึงการสักการะพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์อีกด้วย ดังความว่า

ขัมพูทีเป วรรฐาเน สิงคุตตะเร มะโนรัมเม สัตตะระตะนะปะฐะมัง
 กะกุสันธัง สุวัตถะณะทัณทัง ธาตุโย สุตตะติ ทุตติยัง โภณะคะมะนัง รัมมะกะ
 ระณัง ธาตุโย สุตตะติ ตะติยัง กัสสะปะยัง พุทธะจีระรัง ธาตุโย สุตตะติ จะตตตัง
 โคตะมะ อัญฐะเกสธาตุโย สุตตะติ ปัญจะมัง อะริยะเมตเตยโย อะนะคะเต
 อุตตะมังคะธาตุโย อะหัง วันทามิ ทูระโต

(หนังสือสวดมนต์ วัดดอนมูล, ม.ป.ป.: ๕๗)

นอกจากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับที่มาของเรื่องกาเผือกแล้ว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากคนในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี และคนไทยยวนหรือ “คนเมือง” ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทั้งหมดล้วนไม่ทราบที่มาของเรื่องกาเผือกและไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่ง แต่เคยได้ยินพ่อแม่เล่านิทานเรื่องกาเผือกให้ฟัง (มาด บุนนาค, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) บ้างก็เล่าว่าเคยฟังในงานเทศน์ตอนลอยกระทง (มงคล ฟุ้งสุข, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) บ้างก็กล่าวว่าเกิดมาก็มีอยู่แล้ว (นงลักษณ์ มหิกุล, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒) มีบ้างที่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการผูกเรื่องขึ้นและเล่าต่อกันสืบมา เป็นเรื่องราวก่อนที่พระพุทธเจ้าจะมาเกิด (พระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

แม้จะไม่สามารถบอกได้ว่าเรื่องกาเหือกมีที่มาอย่างไรและใครเป็นผู้แต่ง แต่เมื่อให้ชาวบ้านอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปเล่าให้ฟังว่าเรื่องกาเหือกเป็นอย่างไร ทุกคนจะกล่าวถึงอนุภาคตัวละคร และเหตุการณ์สำคัญคล้ายๆ กัน คือ แม่กาเหือก, ไข่ ๕ ฟอง, พายุใหญ่พัดไข่ตกน้ำ, แม่เลี้ยงที่เป็นสัตว์ทั้ง ๕ ชนิด, ไข่ฟักออกมาเป็นคน, ฝ่ายพันรูปตีนกา, พระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ เป็นต้น ส่วนใหญ่จะกล่าวถึง “ประทีปตีนกา” ที่ใช้จุดบูชาแม่กาเหือกผู้เป็นมารดาของพระเจ้าทั้งห้าพระองค์และการเทศน์กาเหือกในเดือนยี่ของภาคเหนือหรือเดือนสิบสองของภาคกลางอีกด้วย

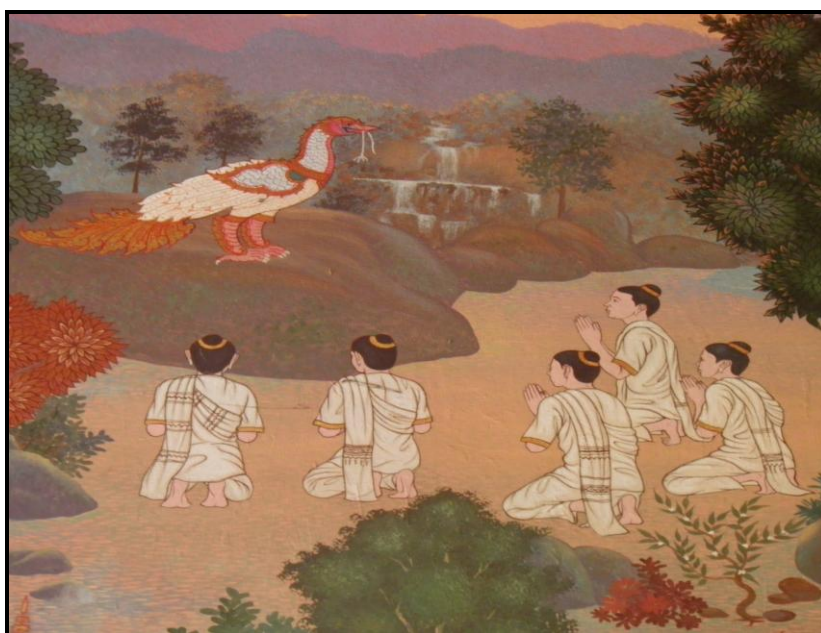
๓.๒.๒ วรรณกรรมเรื่องกาเหือกในภาคเหนือ

นับแต่พุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในดินแดนล้านนาไทย และชาวบ้านต่างยอมรับนับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของท้องถิ่นแล้ว พุทธศาสนาก็ได้เจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา โดยเฉพาะในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ และ ๒๑ ซึ่งเป็นช่วงที่พุทธศาสนามีความเจริญสูงสุด (พรรณเพ็ญ เครือไทย, ๒๕๔๐: ๑๗) เกิดกวีและผลงานทางวรรณกรรมมากมาย รวมทั้งความเชื่อที่ว่า การเขียนคัมภีร์หรือธัมมถาวรวัตเป็นอานิสงส์ที่ยิ่งใหญ่ ดังที่มีระบุไว้ในคัมภีร์ต่างๆ โดยเฉพาะใน “สุลิมชาดก” ที่กล่าวไว้ว่าการสร้างธัมมอักษร ๑ ตัว มีอานิสงส์เหมือนสร้างพระพุทธรูป ๑ องค์ (อุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๔๐: ๕๖) จึงทำให้มีวรรณกรรมพุทธศาสนาและคัมภีร์ต่างๆ ในดินแดนล้านนามากเป็นพิเศษ

เรื่องกาเหือกที่มีเนื้อหาหลักกล่าวถึงกำเนิดของพระเจ้าห้าพระองค์ว่าเป็นลูกกาเหือกปรากฏหลายสำนวนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป และแพร่หลายทั่วไป โดยเฉพาะในภาคเหนือ พบทั้งนิทานมุขปาฐะที่ชาวบ้านเล่าสืบทอดกันมา ได้แก่ นิทานเรื่อง “แม่กาเหือกหรือพระเจ้าห้าตน” เรื่อง “พระพุทธเจ้าห้าพระองค์” และคัมภีร์โบราณที่บันทึกเป็นลายลักษณ์ ได้แก่ เรื่อง “กาเหือก” และเรื่อง “อานิสงส์ผางประทีป/ประทีป” นอกจากนี้ยังพบ “หนังสือธรรมเรื่องกาเหือก” แบบที่พิมพ์เป็นอักษรไทยในกระดาดตามวัดต่างๆ

เรื่องกาเหือกเป็นชาดกนอกนิบาตที่มีการรวบรวมไว้ (อุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๔๐: ๕๖) ชาดกเหล่านี้บ้างก็เรียกว่าคำวธรรม เป็นคัมภีร์ที่พระใช้เทศน์สั่งสอนประชาชนตามวัดต่างๆ ทั่วภาคเหนือ การเผยแพร่วรรณกรรมเหล่านี้ผ่านการเทศน์และคติเรื่องอานิสงส์การสร้างคัมภีร์ด้วยการคัดลอกต่อๆ กันมา อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เรื่องกาเหือกเป็นที่รู้จักแพร่หลาย

ความแพร่หลายของเรื่องกาเหือกในภาคเหนือ นอกจากจะปรากฏในวรรณกรรม
มุขปาฐะและลายลักษณ์ในรูปแบบของนิทานและคัมภีร์แล้ว ยังพบได้จากจิตรกรรมและ
สถาปัตยกรรม ตำนานสถานที่ รวมถึงประเพณีพิธีกรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นต่างๆ ของภาคเหนือ
อีกด้วย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพระเจ้าห้าพระองค์และประเพณีพื้นบ้าน ในเจดีย์
พระพุทธรบาทสี่รอย วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ระบุว่าเขียนเมื่อ ๓๐ มีนาคม
พ.ศ.๒๕๓๗

ภาพที่ ๑๐ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพระเจ้าห้าพระองค์และประเพณีพื้นบ้าน
ในเจดีย์พระพุทธรบาทสี่รอย วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

รูปปั้นของแม่กาเหือก และพระพุทธรเจ้าทั้งห้าพระองค์ ที่ “ลานแม่กาเหือก
พระพุทธรเจ้า ๕ พระองค์” ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๑๑ รูปปั้นแม่กาเผือก ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง
อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ ๑๒ รูปปั้นพระพุทธเจ้า & พระองค์ ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง
อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ตำนานสถานที่ต่างๆ ใกล้บริเวณวัดพระเกิด อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เชื่อมโยงกับสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องกาเผือก เช่น ต้นมะเดื่อที่อยู่ริมตลิ่งใกล้แม่น้ำวังที่แม่กาเผือกทำรังไว้ คือ วัดพระเกิดในปัจจุบัน บริเวณที่แม่กาเผือกบินวนหาลูก คือหมู่บ้านวังวน ต่อมาเพี้ยนเป็นหมู่บ้านวังมน และบริเวณที่แม่กาเผือกร้องให้เรียกหาลูก คือบ้านร้องไห้หรือบ้านร้องไห้ ปัจจุบันคือหมู่บ้านฮ่องไฮ นอกจากนี้ยังโยงไปถึงอำเภอเวียงกาหลง จังหวัดเชียงใหม่เป็นสถานที่ที่แม่กาบินวนเวียน หาลูกไม่พบจนหลงอยู่บริเวณนั้นอีกด้วย ชาวบ้านบางส่วนที่จดจำเรื่องราวและเล่าสืบต่อกันมา เชื่อว่าเรื่องราวเหล่านี้เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นของตน สามารถอธิบายและชี้บ่งชี้ได้ว่าสถานที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องกาเผือกคือสถานที่ใดในท้องถิ่นของตน

ประเพณีของภาคเหนือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกาเผือก คือ “ประเพณีเดือนยี่” เป็นช่วงที่ลูกหลานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ มีการจัดเทศน์มหาชาติและบูชาผางประทีป ซึ่งตรงกับเทศกาลลอยกระทงในเดือนสิบสองของภาคกลาง ปัจจุบันบางวัดก็เชื่อมโยงประเพณีเดือนยี่เข้ากับงานลอยกระทง บางวัดยังคงทำตามประเพณีเดิม เช่น งานประเพณี “จุดผางปะตีบตีนกาบูชาแม่กาเผือก” ที่จังหวัดแพร่จัดเป็นประจำทุกปี โดยอ้างอิงเรื่องราวของแม่กาเผือกว่า การจุดผางประทีปเป็นการบูชาท้าวพกาพรหมซึ่งหมายถึงบรรพบุรุษของฤๅษีทั้ง ๕ ตน และยังหมายถึงการบูชาระลึกถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

งานประเพณี “ยี่เป็งรำลึก” ที่วัดบวกด่างหลวง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากจะมีการ “ตั้งธรรมหลวง” หรือเทศน์มหาชาติแบบล้านนาแล้ว ช่วงหัวค่ำยังจัด “เทศน์อานิสงส์ผางประทีป” โดยกล่าวถึงเรื่องราวของแม่กาเผือกและมีการจุดประทีปบูชา

ประเพณีทานตุ้งของชาวไทยลื้อก็สัมพันธ์กับเรื่องกาเผือก โดยชาวไทยลื้อนิยมทอดตุ้งถวายวัด เชื่อว่าส่วนประกอบของตุ้งหมายถึงพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ คล้ายกับชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มี เรื่อง “ลี้กไตอะดองกาเผือก” ซึ่งมีเนื้อหาคคล้ายกับเรื่องกาเผือกของไทย และยังมีประเพณีจุดประทีปตีนกา เมื่อถึงงานสำคัญในวันเพ็ญเดือน ๑๑ ของชาวไทยใหญ่

จะเห็นได้ว่าเรื่องกาเผือกที่มีเนื้อหาหลักกล่าวถึงกำเนิดของพระเจ้าห้าพระองค์ว่าล้วนเป็นลูกกาเผือกด้วยกันนั้น แสดงให้เห็นความคิดของคนไทยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้าในภพที่ทั้ง ๕ พระองค์ ว่าเป็นพี่น้องเกิดร่วมท้องมารดาเดียวกัน นับเป็นที่แพร่หลายในภาคเหนือและดำรงอยู่ในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าในอดีตเรื่องกาเผือกคงจะแพร่หลายผ่านความนิยมในการคัดลอกคัมภีร์หรือธัมม์และประเพณีการเทศน์ธัมม์ที่ทำให้

ชาวบ้านได้ยินได้ฟังเรื่องดังกล่าว มากกว่าจะได้เห็นจิตรกรรมหรือสถาปัตยกรรม เนื่องจากงานดังกล่าวปรากฏในบางชุมชนอีกทั้งเป็นงานสมัยใหม่ที่มีอายุยังไม่มากนัก

๓.๒.๓ วรรณกรรมเรื่องกาเหาะในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยพบภาพจิตรกรรมเรื่องกาเหาะที่วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ภาพจิตรกรรมดังกล่าววาดขึ้นใหม่หลังการบูรณะวิหารประมาณ พ.ศ.๒๕๔๐ บนผนังด้านตรงข้ามพระประธานโดยจิตรกรชาวไทยยวน ชาวบ้านเล่าว่าแต่เดิมไม่มีภาพเขียนบนฝาผนัง มีเพียงผ้าพระภูกเรื่องมหาชาติห้อยไว้ข้างผนัง นอกจากนี้ภายในวิหารยังมีตู้เก็บคัมภีร์ใบลานอายุกว่าร้อยปีจำนวน ๔ ตู้ ภายในพบใบลานที่จารด้วยอักษรขอมและอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนจำนวนมาก มีทั้งคัมภีร์ทางศาสนาและนิทานพื้นบ้าน นับเป็นวัดที่มีคัมภีร์ใบลานเก็บไว้มากที่สุดชุมชน ผู้วิจัยสำรวจพบใบลานเรื่องกาเหาะในตู้คัมภีร์เหล่านี้จำนวน ๒ ฉบับ จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

นอกจากนี้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านบางคนทำให้เห็นความสัมพันธ์ของเรื่องกาเหาะกับชาวไทยยวนที่เส้าไห้ว่า (สนาน จันทรชาติ, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓ และมาด บุนนาค, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ไข่ทั้ง ๕ ฟองของแม่กาเหาะเปรียบเสมือนกลุ่มคนไทยยวน ๕ กลุ่มที่แยกย้ายไปอยู่ตามที่ต่างๆ เมื่อครั้งอพยพมาจากเชียงแสน

ภาพที่ ๑๓ ภาพจิตรกรรมเรื่องกาเหาะ ภายในวิหารวัดต้นตาล อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

จากการสัมภาษณ์และลงเก็บข้อมูลภาคสนามตามวัดต่างๆ ในชุมชน พบใบลานและสมุดข่อยที่จารด้วยตัวยวนหรืออักษรธรรมล้านนาอยู่ตามวัดต่างๆ จำนวนมาก คาดว่าชาวไทยยวนที่เสกให้ได้ต้นฉบับมาจากทางด้านนา เพราะไม่ปรากฏหลักฐานว่าคนยวนที่นี่แต่งคัมภีร์ใดๆ ส่วนต้นฉบับที่ได้มานั้น มีทั้งที่ใส่ตู้คัมภีร์มาด้วยเมื่อครั้งอพยพมาจากเชียงใหม่ในฐานะ “พระธรรม” (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, สัมภาษณ์, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๓) และต้นฉบับที่ได้มาจากทางด้านนาหลังจากตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เสกให้มานานแล้ว

ในอดีตเมื่อได้ต้นฉบับมาแล้วก็มีการจดจำ เล่าต่อ และนำมาคัดลอกต่อๆ กันมา โดยพระสงฆ์และปราชญ์ของชุมชนที่อ่านและเขียนด้วยยวนหรืออักษรธรรมล้านนาได้ เมื่อถึงเดือนสี่หรือเดือนมีนาคมซึ่งเป็นช่วงจัดประเพณีสร้างหนังสือถวายวัดก็จะมีญาติโยมสร้างหนังสือธัมมถวายวัดโดยจ้างวานพระสงฆ์หรือปราชญ์ของชุมชนให้จารหนังสือเรื่องที่ต้องการถวาย ตามกำลังศรัทธาของตน (พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโน, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒) เมื่อถึงวันสำคัญหรือประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเทศน์มหาชาติ และประเพณีเทศน์กาเผือก รวมถึงวันพระในช่วงเข้าพรรษา ก็จะนำหนังสือธัมมเหล่านี้มาเทศน์ให้ญาติโยมฟังเพื่อเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมศาสนาเหล่านี้ และอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้แก่ชาวบ้าน (พระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) จะเห็นได้ว่า ประเพณีสร้างหนังสือทำให้ชุมชนไทยยวนแห่งนี้สืบทอดวรรณกรรมอันเป็นสมบัติเดิมของตนไว้ได้

การสำรวจใบลานในชุมชนไทยยวนทั้งตามวัดและตามบ้าน พบต้นฉบับเรื่องกาเผือกจำนวน ๖ ฉบับ จากวัดต้นตาล ๓ ฉบับ และวัดโพธิ์ ๓ ฉบับ ผู้วิจัยได้ใช้ชื่อใบลานตามหน้าปกระบุชื่อวัดตามลำดับที่พบในเครื่องหมาย () มีรายละเอียดดังนี้

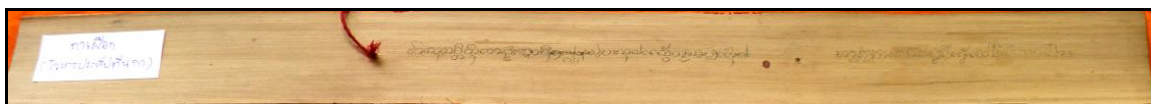
๑. กาเผือก (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑)

ภาพที่ ๑๕ “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑)

- สถานที่ : วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
 วัสดุ : ไบลาน
 เส้น : จาร
 อักษร : ธรรมล้านนา
 ภาษา : ไทยล้านนา และบาลี
 ผู้จาร : ไม่ระบุชื่อผู้จาร
 สภาพ : ค่อนข้างสมบูรณ์ มีเชื้อราเล็กน้อย ตัวอักษรเลือนราง
 รายละเอียดบนปกหน้า : หน้าทับบเค้ากาเผือก แลนา

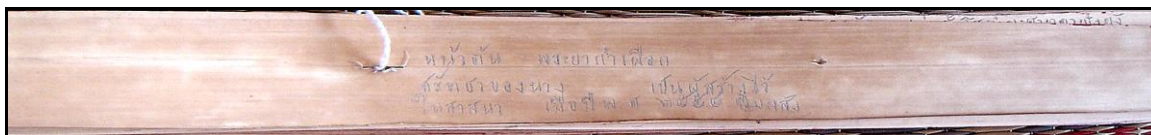
๒. โวหารภทิตตีนกา (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒)

ภาพที่ ๑๕ “โวหารภทิตตีนกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒)

- สถานที่ : วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
 วัสดุ : ไบลาน
 เส้น : จาร
 อักษร : ธรรมล้านนา
 ภาษา : ไทยล้านนา และบาลี
 ผู้จาร : น้อยคม สันนิษฐานจากข้อความในไบลานหน้าสุดท้ายที่ระบุว่า
 “สัทธาปะณะ น้อยคมได้ล้างกาเผือกไว้ขอหื้อได้ถึงนิพพาน
 แเทเทอ”
 สภาพ : สมบูรณ์ ตัวอักษรชัดเจน
 รายละเอียดบนปกหน้า : โวหารภทิตตีนกาผูกเดี่ยวมี ๑๒ ใบ

๓. พระยากำเฝือก (กาเฝือกฉบับวัดต้นตาล ๓)

ภาพที่ ๑๖ “พระยากำเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดต้นตาล ๓)

- สถานที่ : วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
 วัสดุ : ไบลาน
 เส้น : จาร
 อักษร : ไทย
 ภาษา : ไทยล้านนา และบาลี
 ผู้จาร : ไม่ระบุชื่อผู้จาร แต่จากสัมภาษณ์คนในชุมชนได้ข้อมูลว่า
 ผู้จารคือ หลวงพ่อปาย ธรรมวุฑโฒ
 สภาพ : ค่อนข้างสมบูรณ์ ไบลานโค้งงอและมีเชื้อราเล็กน้อยเนื่องจาก
 ถูกความชื้น ตัวอักษรชัดเจน แต่ลายมืออ่านค่อนข้างยาก
 รายละเอียดบนปกหน้า : หน้าต้น พระยากำเฝือก

ศรัทธาของนาง.....เป็นผู้สร้างไว้ในศาสนา
 เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ ปีมะเส็ง

๔. พระยากาเฝือก (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

ภาพที่ ๑๗ “พระยากาเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

- สถานที่ : วัดโพธิ์ ตำบลพระยาท อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี
 วัสดุ : ไบลาน
 เส้น : จาร
 อักษร : ธรรมล้านนา
 ภาษา : ไทยล้านนา และบาลี

ผู้จาร : ผู้ใหญ่ทา บุญธรรม*

สภาพ : สมบูรณ์ ตัวหนังสือชัดเจน

รายละเอียดบนปกหน้า : หน้าต้นทลับเกล้าพระยาภาณุเพือก แลนา

วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี

กัณฑ์เทศน์กำเพือก แบบภาษายวนพื้นบ้านเฮา

กำเพือกหรือพระเจ้า ๕ พระองค์นั่นเอง นิยมเทศน์กัน

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒

๕. หนังสือเทศน์กำเพือก (กาเพือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)

ภาพที่ ๑๘ “หนังสือเทศน์กำเพือก” (กาเพือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)

สถานที่ : วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี

วัสดุ : กระดาษ

เส้น : พิมพ์

อักษร : ไทย

ภาษา : ไทยล้านนา และบาลี

ผู้พิมพ์ : พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโธ

สภาพ : สมบูรณ์ พิมพ์ในกระดาษสีเหลืองอ่อน และพับคล้ายใบลาน

รายละเอียดบนปกหน้า : หนังสือเทศน์กำเพือก เขียนเป็นอักษรไทยให้เทศน์เป็น

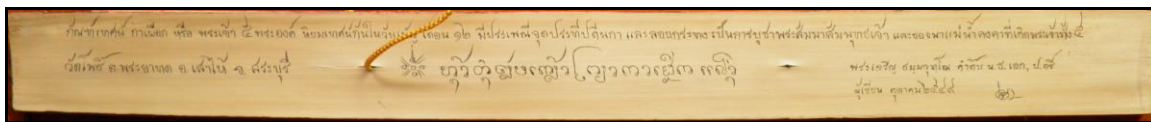
ภาษายวน เรียบเรียงพิมพ์โดยพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโธ

วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอสายใต้ จังหวัดสระบุรี

๙ มกราคม ๒๕๕๐

* ผู้ใหญ่ทา บุญธรรม เป็นนักปราชญ์ชาวไทยยวนที่สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้อย่างแตกฉาน ท่านเสียชีวิต ในช่วงที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูล

๖. พระยากาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

ภาพที่ ๑๙ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

สถานที่ :	วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอสกลใต้ จังหวัดสุรินทร์
วัสดุ :	ใบลาน
เส้น :	จาร
อักษร :	ธรรมล้านนาและไทย
ภาษา :	ไทยล้านนาและบาลี
ผู้จาร :	พระเจริญ ฐมมวฑฺฒโฒ
สภาพ :	สมบูรณ์ ตัวอักษรชัดเจน

รายละเอียดบนปกหน้า : หน้าต้นทลับเกล้าพระยากาเผือก แลนา

กัณฑ์เทศน์ กาเผือก หรือ พระเจ้า ๕ พระองค์
 นิยมเทศน์ในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ มีประเพณีจุดประทักษิณ
 ตีนกาและลอยกระทงเป็นการบูชาพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้า แลขอขมาแม่น้ำคงคาที่เกิดพระเจ้าทั้ง ๕
 วัดโพธิ์ ต.พระยาทต อ.สกลใต้ จ.สุรินทร์
 พระเจริญ ฐมมวฑฺฒโฒ คำดีบ น.ธ.เอก, ป.ตรี
 ผู้เขียน ตุลาคม ๒๕๔๙

จากการศึกษาใบลานทั้ง ๖ ฉบับ ผู้วิจัยสังเกตเห็นเครื่องหมายขีดฆ่า เน้นสีและเขียนกำกับเพิ่มเติมในใบลานถึง ๓ ฉบับ คือ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) จากการสัมภาษณ์พระเจริญ ฐมมวฑฺฒโฒ ผู้เก็บรักษาใบลานฉบับนี้ พบว่าเป็นสมบัติเดิมของวัดโพธิ์ที่พระสงฆ์ใช้เทศน์ในประเพณีเทศน์กาเผือกประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว นอกจากนี้ยังมี “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑) และ “โฆหารภทิตตีนกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าใบลานทั้ง ๒ ฉบับนี้ น่าจะเป็นของเดิมที่จารโดยนักปราชญ์ในชุมชนและใช้เทศน์มานานแล้ว น่าสนใจว่าใบลานทั้งสองฉบับที่พบในตู้เก็บคัมภีร์ใบลานที่วัดต้นตาลนี้ ไม่ปรากฏข้อความภาษาไทยที่ระบุว่า “ให้จุดประทักษิณตีนกา” ดังเช่นที่พบในฉบับอื่นๆ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า

โบราณทั้งสองฉบับนี้อาจมีอายุมากกว่า ๕๐ ปี และสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยที่คนในชุมชนไทยยวนแห่งนี้ยังสามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า “**โวหารภทิตตินกา**” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) มีการระบุชื่อผู้จารและความปรารถนาในการสร้างคัมภีร์โบราณเรื่องกาเผือก ไว้ว่า “**สัทธาปะณะ น้อยคมได้ล้างกำเผือกไว้ขอหื้อได้ถึงนิพพานแท้เทอ**” นับเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของชาวไทยยวนเรื่องอานิสงส์การถวายนาคัมภีร์โบราณ

“**พระยากำเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ที่จารเป็นอักษรไทย ชาวบ้านคาดว่า มีเจ้าภาพ หรือ “**เกาศรัทธา**” ถวายหนังสือธรรม์เรื่องนี้ให้วัด แต่อาจไม่ประสงค์ออกนาม ผู้จารจึงไม่ได้ระบุชื่อศรัทธาผู้ถวาย ส่วนที่จารเป็นอักษรไทยนั้นคาดว่า เป็นเพราะความต้องการของเจ้าภาพผู้ถวายหนังสือธรรม์และผู้จารที่เห็นว่าคนในชุมชนโดยเฉพาะพระสงฆ์อ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้น้อยลงจึงต้องการจารเป็นอักษรไทยเพราะหวังจะให้เผยแพร่ออกไป โดยให้พระสงฆ์ใช้อ่านและเทศน์ให้ญาติโยมฟังในวันเพ็ญเดือน ๑๒ แต่เท่าที่ชาวบ้านจำได้นั้น พบว่ายังไม่มีพระสงฆ์ในวัดใช้โบราณฉบับนี้ในการเทศน์ (มงคล พึ่งสุข, สัมภาษณ์, ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

โบราณกาเผือกฉบับวัดโพธิ์อีก ๒ ฉบับที่คัดลอกเพิ่มเติมโดยพระเจริญ ธรรมวุฑฺโฒ คือ “**หนังสือเทศน์กำเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ที่พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ และ “**พระยากาเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารขึ้นใหม่ในนั้น ผู้คัดลอกต้องการสืบทอดและเผยแพร่เรื่องกาเผือก จึงเลือกที่จะปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย ใช้ต้นฉบับ “**พระยากาเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) โดยปรับเป็นภาษาไทยให้อ่านง่าย ตัดความให้สั้นลง เหมาะกับเวลาที่จำกัด แม้ไม่ได้เหมือนต้นฉบับทุกประการ แต่ก็ยังคงโครงเรื่องเดิมไว้ เดิมตั้งใจจะจารลงในโบราณ แต่เนื่องจากหาโบราณค่อนข้างยาก จึงพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์และพับเป็นรูปแบบคล้ายคัมภีร์โบราณ เก็บไว้ให้พระสงฆ์ในชุมชนและผู้สนใจที่ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาได้อ่านหรือนำไปเทศน์ได้ ตามที่ระบุไว้ในปกในว่า “**เดิมเป็นหนังสือกัณฑ์เขียนบนโบราณเป็นอักษรยวนเขียนใหม่เป็นอักษรไทยแต่ให้พระผู้เทศน์เป็นภาษาญวน**” (คำว่า “ญวน” ที่ปรากฏในปกในของโบราณนี้ หมายถึง “ยวน”) หนังสือเทศน์กาเผือกฉบับนี้เคยใช้เทศน์เพียงครั้งเดียวที่วัดท่าช้างเหนือ ตำบลท่าช้าง อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ในประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ เหตุที่ใช้ “**หนังสือเทศน์กำเผือก**” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) เทศน์เพียงครั้งเดียวนั้น พระสงฆ์ผู้เทศน์กล่าวว่า “**เมื่ออ่านตัวยวนด้วยสำเนียงยวน รู้สึกว่าเทศน์ได้คล่องกว่า หากอ่านตัวไทยอาจจะหลง**

เป็นสำนวนไทย” (พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒) จะเห็นได้ว่าการพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์และพับเป็นรูปแบบคล้ายคัมภีร์โบราณหรือที่เรียกว่าพิมพ์เป็น “ลานเทียม” นี้เป็นความพยายามของพระสงฆ์ที่ต้องการรักษารูปลักษณ์ของคัมภีร์ตามแบบเดิม สะท้อนให้เห็นความมุ่งหมายเพื่อให้พระสงฆ์ถืออ่านเวลาเทศน์ หรือให้ผู้มีศรัทธานำไปถวายพระสงฆ์หรือวัดเป็นธรรมทาน (อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล, ๒๕๕๒: ๑๗๐)

ส่วนฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) จารขึ้นใหม่โดยย่อความจากต้นฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) เพื่อใช้ในการเทศน์กาเผือกที่พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ ได้รับนิมนต์เทศน์เป็นประจำทุกปี และเห็นว่าเวลาในการเทศน์มีจำกัด แต่ก่อนเคยใช้ฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ในการเทศน์ แต่ต้องพยายามย่อความหรือตัดตอนด้วยตนเองอยู่หลายครั้ง จึงต้องการจารฉบับที่ย่อความแล้วเพื่อความสะดวกในการเทศน์ (พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ, สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาและปริวรรตโบราณจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย ทั้ง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารโดยพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ เนื่องจากเป็นฉบับที่ใช้ในประเพณีเทศน์กาเผือกของชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ ใน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล และ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ที่จารโดยผู้ใหญ่ทา บุญธรรม ซึ่งเป็นต้นฉบับที่ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ ใช้ในการคัดลอกและย่อความ โดยนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างเพื่อให้เห็นการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือกในชุมชนแห่งนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการปริวรรตอักษรยวนเป็นอักษรไทยใน “หนังสือเทศน์กำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ที่พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์แล้วนั้น แต่ผู้วิจัยตรวจสอบเนื้อความแล้วพบว่ามีการปริวรรตที่มีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) มากพอสมควร จึงต้องการปริวรรต “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ซึ่งเป็นฉบับที่จารเป็นอักษรยวนและใช้เทศน์ในงานประเพณีเทศน์กาเผือกที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างกับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแต่เดิมอาจมีโบราณเรื่องกาเผือกอยู่ตามวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวนมากกว่านี้ เนื่องจากเมื่อสอบถามถึงเรื่องกาเผือก พระสงฆ์และชาวบ้านโดยเฉพาะที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปต่างก็รู้จักเรื่องนี้ พระสงฆ์บางวัดบอกว่าเมื่อก่อนมีคัมภีร์เก็บโบราณไว้มากมาย

แต่เนื่องจากไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือด้วยวนเหล่านั้นได้ ทำให้ไม่ทราบว่ามีเรื่องอะไรบ้าง และเก็บรักษาไม่ถูกวิธีจึงทำให้โบราณเป็นเชื้อราหรือถูกแมลงกัด

๓.๒.๔ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมโบราณฉบับที่ใช้ประกอบการเทศน์กาเผือก เรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

วรรณกรรมโบราณที่ใช้ประกอบการเทศน์กาเผือกและเป็นฉบับที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาอย่างละเอียดนี้ เป็นฉบับที่พบที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุราษฎร์ มีชื่อตามหน้าปกว่า “พระยากาเผือก” พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ คำต๊ิบ อายุ ๔๐ ปี เป็นผู้จารและผู้เก็บรักษา ท่านได้อนุญาตให้ผู้วิจัยบันทึกภาพโบราณด้วยกล้องดิจิทัลเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ต้นฉบับเรื่องกาเผือกเป็นสมุดโบราณ จารด้วยอักษรธรรมล้านนา มีปกหน้าและปกหลัง เนื้อความเป็นภาษาไทยล้านนา ส่วนเนื้อเรื่องบันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ปกหน้าและหน้าสุดท้ายมีเนื้อความบางส่วนจารด้วยอักษรไทย ส่วนเนื้อเรื่อง มีจำนวน ๑๑ ลาน แต่ละลานจาร ๒ ด้าน ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง หน้าละ ๕ บรรทัด มีจำนวนรวมทั้งปกหน้าและเนื้อหาทั้งสิ้น ๒๓ หน้าลาน จารด้วยลายมือเดียวกันตลอดเรื่อง ตัวอักษรค่อนข้างใหญ่ ชัดเจน อ่านง่าย

ในต้นฉบับปรากฏนามผู้คัดลอกบนปกหน้าว่า “พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ คำต๊ิบ น.ธ.เอก, ป.ตรี ผู้เขียน ตุลาคม ๒๕๔๙” และปกหลังว่า “พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ คำต๊ิบ น.ธ.เอก, ป.ตรี ผู้เขียน ๒๕๕๓” จากการสอบถามว่าเหตุใดปีพุทธศักราชที่ปรากฏบนปกหน้าและปกหลังของโบราณจึงไม่ตรงกัน ได้ความว่า พุทธศักราช ๒๕๔๙ ที่ปรากฏบนปกหน้า เป็นปีที่ท่านได้เริ่มจารโบราณฉบับนี้ ส่วนพุทธศักราช ๒๕๕๓ ที่ปรากฏบนปกหลัง เป็นข้อความที่จารเพิ่มเติมเพื่อบันทึกว่าเป็นปีที่ได้ใช้โบราณฉบับนี้เทศน์ในประเพณีเทศน์กาเผือกเป็นครั้งแรก

รูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏในเรื่อง ดำเนินความด้วยร้อยยาวสลักร้อยแก้วที่ไม่เน้นการส่งสัมผัส ดังตัวอย่าง

...ภควา ข้าแต่พระพุทธเจ้า ส่วนว่าเกสธาตุอันนี้ จักหือ
ข้าทั้งหลายเอาไปปะปะนะตั้งไหวฐานที่ใด ว่าอันแลพระพุทธเจ้า
ตนมีจักขุตสตาทิพย์ส่องแจ้ง เล็งเห็นกายหน้าและภายหลังใน
อดีตกำเนิดวันเกิดแล้วภายหลังจึง กล่าวว่ ดูราพ่อค้าทั้ง ๒ คนพี่น้อง

สุทธานทั้งหลายจูงเอาเกศาธาตุพระตถาคตไพศาลีพจนนะตั้งไว้ในที่ใกล้
เมืองแห่งสุ คือว่า ดอยสิกุตตรนั้น...

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๗/๒-๕)

ร่ายยาวที่ใช้ในเรื่อง มีจำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน ประมาณ ๕-๑๒ คำ
ส่วนสัมผัสนั้นให้คำสุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับคำที่ ๓-๕ ของวรรคต่อไป ดังที่แสดงในตัวอย่าง
จะนับเป็น ๑ บท ต่อเมื่อสิ้นกระแสความ ซึ่งมักลงท้ายด้วยคำว่า นั้นแล นี้แล แลนา แล เหย เทอ

...จึงมีคำจาตีต่อแม่เลี้ยงเจ้าว่า **อย่าได้โคกเศรำเป็นสันไต** หือมีไซค
ชัยดีแผ้วร้าง อันจักได้ไปอยู่**สร้างสมธรรม** จักกระทำเมตตาทาวนาใน
ป่าไม้ ขอแม่แก้วแก่นไ้ จูงวางใจอันเป็นปัจจัยและบุญ**เมื่อน้ำ** ข้าผู้เป็น
ลูกหล้า ก็หากจักกระทำเพียรไปใน**ภายนอก** บรีสม้างหน่ายเสีย ยังคนชาย
อันอยู่ได้**ลุ่มฟ้า** แม้นแม่เป็น**กำพร้าตายไป** แม่อย่า**อาลัยใจ** ข้องหา**ลูกเต่า**
จักหือได้รับเป็น**พระเจ้า** โผดโลกโลกาและแม่**เหย...**

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๔๗/๑-๓)

เมื่อพระสงฆ์เทศน์จะเทศน์เป็นทำนองธรรมวัตร

๓.๒.๔.๑ เรื่องย่อกาเผือกจากใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับ
วัดโพธิ์ ๓)

เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าบำเพ็ญเพียรอยู่ใต้ต้นไทร มีพ่อค้าสองคนพี่น้องจากเมือง
อุตตระธัญญวัตตินคร นำเอาข้าวสารไปขายยังเมืองสุวรรณภูมิ เมื่อมาถึงกลางป่าได้หลงทางจนมา
พบกับพระพุทธเจ้า จึงจัดข้าวปลาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าประทานพระเกศาธาตุให้
นายพ่อค้าสองพี่น้อง คนละ ๔ เส้น และให้นำไปประดิษฐานบนดอยสิงคุตระ อันเป็นที่
พระพุทธเจ้าและพี่น้องทั้ง ๔ ได้มีสัจจะอธิษฐานต่อกันไว้เมื่อได้เกิดเป็นลูกกาเผือกในอดีตชาติ
พ่อค้าสองพี่น้องจึงอาราธนาให้พระพุทธเจ้าเล่าเรื่องราวเมื่อครั้งเกิดเป็นลูกกาเผือก ความว่า

ในสมัยเริ่มต้นกับ มีแม่กาเผือกตัวหนึ่ง ทำรังอยู่บนต้นเดื่อใกล้แม่น้ำ ในรังนั้นมีไข่ ๕ ฟอง วันหนึ่งขณะที่แม่กาเผือกออกไปหาเหยื่อ เกิดพายุใหญ่พัดไข่ของแม่กาเผือก ทั้ง ๕ ฟองตกลงน้ำ ไข่ทั้ง ๕ ฟองไหลไปตามกระแสน้ำ มีสัตว์ ๕ ชนิด พบไข่และเก็บไข่นั้นไปเลี้ยงดู คือ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์ ต่อมาไข่ทั้ง ๕ ฟอง ฟักออกมากลายเป็นมนุษย์เพศชาย เมื่อเจริญวัยขึ้นต่างเบียดหนายต่อเพศมาราวาส จึงลามารดาบุญธรรมไปบวชเป็นฤๅษี วันหนึ่งฤๅษีทั้งห้าบังเอิญพบกันที่ไร่ร้างแห่งหนึ่ง ต่างก็ถามถึงบิดามารดาและนามของแต่ละคน ได้คำตอบว่ามารดานั้นไม่มี มีแต่มารดาบุญธรรมที่เป็นไก่ นาค เต่า โคน และราชสีห์ และมีชื่อตามมารดาบุญธรรม คือ กุกกุสันโธ-วงศ์ไก่ โคนาคมนโน-วงศ์นาค กัสสปโป-วงศ์เต่า โคตโม-วงศ์โค และมหาธาสิโห-วงศ์ราชสีห์ เมื่อได้ถามกันก็รู้ว่าหมู่ตนเป็นลูกแม่กาเผือกเหมือนกัน จึงชวนกันอธิษฐานขอให้ได้พบมารดาที่แท้ของตน ฌาฏิกามหาพรหมเมื่อทราบเหตุก็แปลงเป็นกาเผือกมาเล่าเรื่องในอดีตให้ลูกทั้งห้าฟังว่า วันที่เกิดพายุใหญ่ แม่กาเผือกกลับมาไม่พบไข่ของตน ก็เสียใจร้องไห้จนอกแตกตายได้ไปเกิดเป็นฌาฏิกามหาพรหมอยู่บนสวรรค์ ฤๅษีทั้งห้าปรารถนาจะให้หัวและบูชาคุณมารดา แม่กาเผือกจึงเอาฝ้ายดิบมาพันทำเป็นตีนกาและมอบให้แก่ลูกทั้งห้า เพื่อจุดเป็นประทีปบูชาคุณมารดาในเดือนนี้

๓.๒.๔.๒ การปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

ต้นฉบับวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาภาษาไทย ผู้วิจัยได้ปริวรรตให้เป็นอักษรไทยปัจจุบันตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจัดทำเป็น ๒ ชั้น มีข้อตกลงดังนี้

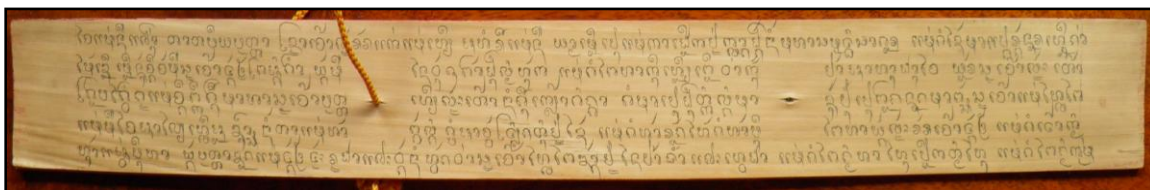
๑. การปริวรรตชั้นที่ ๑ ผู้วิจัยปริวรรตแบบรักษาต้นฉบับเดิมทุกประการแม้จะเขียนผิดพลาด ตกหล่นหรือมีขีดฆ่าก็ตาม และรักษาอักขรวิธี การสะกดคำ ตำแหน่งของวรรณยุกต์ หรือเครื่องหมายต่างๆ ของต้นฉบับ

๒. การปริวรรตชั้นที่ ๒ ผู้วิจัยปรับอักขรวิธีและการสะกดคำจากการปริวรรตชั้นที่ ๑ เป็นภาษาไทยปัจจุบัน และแก้ไขเพิ่มเติมข้อความที่คัดลอกผิดพลาด ตกหล่น

๓. คำภาษาถิ่นที่พบตลอดทั้งเรื่อง ผู้วิจัยจะคงไว้ ยกเว้นชื่อเมืองหรือชื่อเฉพาะจะปริวรรตตามต้นฉบับ

๔. ต้นฉบับโบราณจารข้อความต่อเนื่องไปตั้งแต่ต้นจนจบ มีการแบ่งวรรคตอนเพียงบางช่วง ดังนั้นการปริวรรตชั้นที่ ๒ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งวรรคตอนให้เหมาะสม

๓.๒.๔.๓ ตัวอย่างต้นฉบับใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) และการปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย

ภาพที่ ๒๐ ใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) หน้า ๖๗

(๖๗/๑) ใจแม่นี้แลนา ตาตบียบุตรดา ดูราเจ้าลูกรักแก่แม่เหย อห
อันว่าแม่นี้ ยามเมื่อเป็นแม่กาเผือกอยู่กลางฝั่งน้ำมหาสมุทรสาคร แม่ก็ได้มา
แปงรังนอนหนึ่งง่า

(๖๗/๒) ไม้เตื่อ เมื่อนั้นจึงจักมีสุเจ้าทั้ง ๕ พระองค์คำ ยังมีในวัน ๑
ฟ้าฝนลมหนัก แม่ก็ไปหากินเหยื่อเพื่อว่ากลั่นอยากอาหารมานใจ ย้อนสุเจ้า
ลูกเต้า

(๖๗/๓) ครอบไคว่แก้วแม่จึงพลิกคีนมาหาสุเจ้า บุตุตเหลือลูกเต้านำคีน
เกล้าคองคา ก็มาเป็นฝนตกลงมา ดันบันเป็นฟองนงมาพัดสุเจ้าแม่ไหลไป

(๖๗/๔) แม่มมีใจอาลัยเหลือขนาด น้ำตาแม่หากพังลงก็บ่อาจจักทรง
ตนอยู่ได้ แม่ก็หากร้องไห้ก็หากบินไปหายังลูกรักเจ้าทั้ง ๕ แม่ก็ทำกัม

(๖๗/๕) หน้าแ่อวบินหา ยังบุตรดาของแม่ทั้ง ๕ ทุกกรุณาและวังน้ำ
หวังว่าสุเจ้าไหลไปข้างอยู่ในปากถ้ำและเหวผา แม่ก็ไปงมหาไหนเป็กตมไหน
แม่ก็ไปงมกุ่ม-

๓.๒.๔.๔ เปรียบเทียบ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) กับ “พระยา
กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

เมื่อศึกษา “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ซึ่งเป็นใบลานที่ใช้
เทศน์ในชุมชนมาแต่เดิม ผู้วิจัยสามารถแบ่งโครงเรื่องออกเป็น ๑๒ ส่วน ดังนี้

ตารางที่ ๑ โครงเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

ส่วนที่	โครงเรื่อง
๑	ที่มาของเรื่องกาเผือก (พ่อค้าสองพี่น้องถวายเป็นข้าวแด่พระโคตมพุทธเจ้าและอาราธนาให้พระพุทธรูปเจ้าเล่าเรื่องกาเผือก
๒	แม่กาเผือกออกไข่มา ๕ ฟอง
๓	ไข่ทั้ง ๕ ฟอง ถูกพายุพัดตกลงน้ำ ไหลไปตามกระแสน้ำ
๔	แม่กาเผือกหาไข่ไม่พบ ต่อมใจตาย ไปเกิดเป็นพรหม
๕	มีสัตว์ ๕ ชนิด พบไข่และเก็บไข่ไปเลี้ยงดู คือ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์
๖	ไข่ทั้ง ๕ ฟอง ฟักออกมากลายเป็นมนุษย์เพศชาย
๗	พระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี
๘	พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือกที่ไปเกิดเป็นพรหม
๙	มูลเหตุประเพณีจุดประทีปตีลังกา
๑๐	พระโพธิสัตว์ปฏิญาณกันว่า ถ้าตรัสรู้จะนำพระเกศามาประดิษฐานร่วมกัน
๑๑	พระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้
๑๒	แม่กาเผือกนำบริวารมาถวายพระพุทธรูปเจ้าแต่ละพระองค์เมื่อตรัสรู้

ผลการศึกษาเปรียบเทียบ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ที่จารโดย ผู้ใหญ่ทา บุญธรรม กับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารโดย พระเจริญ ธรรมมูฑูโฒ พบว่า “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) มีการตัดและปรับเนื้อความ ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี เป็นส่วนขยายเรื่องราวการออกบวชของฤๅษีทั้งห้า การได้พบปะสนทนาสอบถามซึ่งกันและกัน และการร่วมกันอธิษฐานจิตถึงมารดาที่แท้ของตนแล้วแม่กาเผือกก็ลงมาเล่าเรื่องราวในอดีตให้ลูกฟัง ดังตาราง

ตารางที่ ๒ แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี

พระยาగాเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)	พระยาగాเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)
<p>(๔๗/๒ – ๗๓/๕) แม่ข้ากั้หื้ออนุญาตแก่เจ้าลูกเต้าวางใจ ตัดอาลัยรักลูกเปนบวง ผูกโบราณแลเนา</p> <p>ตทา ในกาลภายหน้าแต่นั้นเจ้าทั้ง ๕ ตนก็ต่างไหว้แม่แก้วแก่นไ้ขออาลาไปสละเดินป่าไม้ แสงหาผลลูกไม้ เอามากินสืบชีวิต ได้เป็นนิจจากาล อยู่สร้างสมภารปฏิบัติพรหมวิหารหากเป็นไปในดง</p> <p>ในป่าไม้อันหมั้นไกลด้วยกสิกรรมภาวนา ปฏิบัติไปบชาดทรงผ้าย้อมฟาดเป็นนสี มีใจหนีจาก กิเลสบาปกรรมบ่หื้อนำตนเข้าใกล้ บ่แนนเท่าใดก็ถึงยังโลกิยานอัน</p> <p>วิเศษบังเกิดหื้อเป็นเหตุแก่โลกุตตรธรรม กระทำอนุโลม ไปใจจักหนวงน้าวเหนียวเอาทางนิพพาน ตามสุขสำราญรู้แล้ว ก็ยังไปแสวงหาลูกไม้ และห่มันในที่ใกล้ยังมีในวัน ๑</p> <p>เจ้าทั้ง ๕ ก็ได้มาประสบพบกันในที่ใกล้ดอมคอยอันชื่อว่า กุตรอนันประเสริฐในที่นั้น ยังมีไม้โคดต้น ๑ ล้าเลศมีกิ่งง่าและร่มกว้างเป็นใจเป็นที่อ้างอาศัยมีใบดกหนาอันดูสะอาดยามนั้น</p> <p>เจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ต่างตนก็ต่างสละเดินมารอด จอดอย่างไ้ร่มไม้โคดต้นนั้นแล้วจึงได้มาหันหน้ากัน ก็มาทักปากด้านปราศรัยเชิงกันไปมา ด้วยกิจจถ้อยคำ ชูเยื้องชูประการ ก็มาถามเชิงกันอันเกิดแล้วก็ถามดู</p> <p>บ้านเมืองที่อยู่พ่อแม่แล้ว ถามดูปีเดือนวันเกิดซึ่งกันไปมา เข้าเจ้าก็รู้ตามดั่งคำแม่เลี้ยงแห่งเขา หากเล่าหื้อฟัง เจ้าก็มาไขกริยาอาการด้านต่อพอรู้อว่าพ่อแม่เดียวกันเกิดร่วมกัน</p> <p>วันทันยามลำดับกันมาแท้เป็นหมั้น เกิดที่แห่งหันฝั่งแม่น้ำคงคาไม้เต้อต้น ๑ มีกิ่งก้านสาขาร่มกว้าง ลมมาพัดท่าวตักน้ำไหลไปบุญมีบ่ตายต่างต้นต่างไป เจ้าก็กล่าวซึ่งกันไปมาว่าเรา</p>	<p>(๕๓/๔ – ๕) แม่ข้ากั้หื้ออนุญาตแก่เจ้าลูกเต้าวางใจตัดอาลัยรักลูกเป็นบวงผูกโบราณแลเนา</p> <p>ดูรา โสตุชะ บริสุสนักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย นิยายก็บ่เลี้ยง ตรีสตรองในแห่งห้องโพธิสัตว์เจ้าทั้ง ๕ ตนพี่น้อง อันเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมา</p>

ทั้ง ๕ คนเป็นลูกกาเผือกเหมือนกัน ตามดั่งแม่เลี้ยงหากบอกกล่าวชู้ประการ ตรัสแจ้งแล้วเจ้าทั้ง ๕ มีใจยินดีปลื้มเปี่ยมยิ่งก็อยู่กันและ เจ้าทั้งหลายจึงพิจารณาดูก็รู้ว่าเจ้าอยู่เหนือน้ำเป็นพี่

อ้ายแห่งเราทั้งหลายทั้งมวลและ ถัดนั้นลำดับกันลงมา อันได้ออกพล้นปล้นน้ำ ตนอยู่หลังนั้นว่าเป็นน้องหล้าน้องวอยอันเกิดเมื่อภายหลัง ด้วยเศษบุญแต่แปลงหื้อเจ้า จึงร้องเรียกกันตามชื่อว่า อันเป็นพี่น้อง

อันเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมาจึงจักนานน้อมไหว้ เจ้าพี่น้องจึงคะนึงในใจว่าใครหันหน้าแม่แก้วแก่นไ้แห่งตนแท้หลาน พอหื้อเราได้โถมะนาคุณพอหื้อได้เป็นบุญแต่เราภายหลัง บัดนี้แก้วกำพร้าแห่ง

เราไปอยู่ชอกค้ำที่ทางใดนี้ซาหน้อง รู้ว่าตายละเสวยยังบุตรตาถูกแก้ว ตายเสียแล้วไม่คอยจักบอกหื้อเราได้รู้ บัดนี้เราเจ้าข้าพี่น้องจักพากันไปแสดงหายยังแก้วกำพร้าแม่มา

ดาตามศรัทธาเจตนาแห่งเราทั้งหลายใฝ้อ้างขวย สัจจกिया อันหมั่นหื้อสร้างถึงพรหมโลกพล้นเทอะ ว่าอันเจ้าทั้งหลายจากันสนี่แล้ว ก็นับน้อมแบ่งใจหื้อหมั่นหื้อเที่ยง ยังกำลังจัจจวาจาปรารภณา

เหมือนกันชุตุนว่าดั่งนี้ กำอันนี้ผิวว่า กูออกบวชเป็นรสัจจกียังกลินกมุภาวนาปฏิบัติไปบ่ขาดบ่ประมาทสักวัน ขอหื้อผู้ข้าได้ถึงสพพณญตญาณดวงประเสริฐ ในกาละภายหน้านี้และ

กันบวรมวลแท้ด้วยคำปรารภณาแห่งผู้ข้าหมั่นเที่ยงแท้บ่คลาดบ่คลา มีสภาวะสนี่ ขอจึ่งหื้อแม่กาเผือกมาปรากฏ หื้อหันหื้อรู้ในกาลบัดเดี๋ยวนีเทอะว่าอัน ต่างคนต่างก็ตั้งกำลังจัจจฐฐานและกำ

ปรารภณาเจ้าทั้ง ๕ ก็เหมือนกัน เกิดมาตามสมภารเจ้าชุตุนก็มีและตถา ในกาละนั้นอันว่าคำสัจจะบารมีคำปรารภณาภิรยาแห่งข้าเจ้าพี่น้องทั้ง ๕ คน อสมกรรม อันหมั่นเที่ยงแท้หมั่นไหวสักประการและ

สัจจะภิรยาแห่งเจ้า ๕ พี่น้องก็สนั่น หวันไหว

ขึ้นไปถึงพรหมพลันก็มีและ สททสุตวา อันว่าแม่
กาเผือกตัวขาวงามล้วนถ้วนชูแห่งทั้งมวล อันเป็นแม่
เจ้าทั้ง ๕ คนแต่บุพพชาติ

ก่อนภายหลัง ยามเมื่อเป็นกาเผือกไปหากิน
เหยแล้วตื่นขึ้นมาหาลูกในที่เกล้าไม้เล่ากับหันไหน
มีหัวใจอันโคกเศรำก็แสวงหาลูกเต้าบุตรตา ตามภาษา
อันเป็นแม่กาเผือกบินแฉ่วเรียก

เที่ยวหาในหินผาซุก่อน ก็เยียวว่าลูกน้อย
อ่อนแม่ข้องค้างอยู่ยงวังแม่กาเผือก ก็บินผ่นไปรอดก็
พอหอดหิวตาย ประเสียดายลูกทุกแต่ละนอ เจ้าลูกรัก
ทั้ง ๕ แม่พบหันไหน ลมพัดไปเสียดกน้ำพบพันซากศพ
๒ ตายเสยแท้ชะรอย บิบุตรตา ดูราเจ้า

ลูกรักแต่แม่เหย อันว่าเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ไป
ตกตัดทางไฉนนี้ชาหนอ อัน ๑ ภูแม่พ่อทรงครรรค์ สูเจ้า
อยู่ในท้อง พบทุกซโคศกต้องเป็นสันใด

ครราวพันออกจากท้องแม่มาพลอยมีภัย อัน
ใหญ่กว้างหนักหนา ภูแม่แฉ่วสละเดินหาเสียงทุกแห่ง
ห้องแดนไกล บัดนี้สูเจ้าตกไกลสุดเขตประเทศประเทศ
ที่ทางไฉนนี้ชาหนอ โอย ทุกซ แท้นอ พน้าวภูแม่บ่ได้หัน
หน้าสูเจ้าทั้ง ๕ พี่น้องแล้ว

ภูแม่ก็เที่ยงว่าจักกัมหน้าสู่มรณา อันว่าความ
ตายนี้มาถึงไกลก็แท้ว่า บ่ได้หันหน้าลูกแก้วแก่น
ไฉ่แม่อกดำแท้แลนา ขอหื้อเทวดาอารักษ์เจ้าทั้งหลาย
จงนำมารอดหื้อได้หันหน้าลูกแก้ว

กำพร้าอดบุตรตา พอหื้อรู้ว่าปลาฝาและเต่า
น้ำ จักเข้ จักคบบคาบเอา ไปกินอันชะรอย อหิ สวน ตน
ภูนี้นา ก็เป็นอันหมองใจ บมีไผ่จักมาช่วย หื้อข้าได้หัน
หน้าลูกอ่อนน้อยแห่งนี้ชาหนอ

ตายเสยแท้ละนอ ลูกอ่อนน้อยแม่ทั้ง ๕ อัน
ได้คว่ำหน้าสู่มรณา ตายไปแท้ละนอลูกนอ ตทา
กาเล ในกาลยามนั้น แม่กาเผือกก็บินมาสละเดินหาลูก
รักแห่งตน ก็บินขึ้นเมื่อบินอากาศแล้ว

ก็ดำลงทรุดไปในน้ำแฉวทราย คบหันกว่า
ชอบ ก็ร้องไห้หย่างบุตรตาลูกเต้า มีในโคกเศรำเก็บ สระ

<p>เดินหาดู ทูกรุฝาและหยอดหญ้าก็บ่เห็นลูกห้ำแก้ว กำพร้าวของแม่หนไฉนินาหนอ ลางเทือกก็พอท่านเหลือ ใจหวีโหดก็บ่</p> <p>รู้จักโทษแห่งตนมิด ท่านพ่ออดหิดหอด ก็ไป รอดที่เกล้าหลายที ลางเทือกนั้นแม่ก็แปลงใจดีลงค้ำน้ำ แถมเล่าก็บ่หันไหน ช้ำสงสัยบินขึ้นชูดลงน้ำ ตายไป ตามวิสัยอันรักลูกน้อยน้อยบุตรดา ก็ลวาศมรณา เมี้ยนชาติชีวิตขาด</p> <p>ตายไปเมื่อนั้นและ ตทากาเลในกาลนั้น อัน วามโนวิญญานแห่งแม่กาเผือกตัวนั้น คนาวจตุตติตาย จากชาติกาเผือกนั้นแล้วก็ได้ ขึ้นเมื่อเกิดในชั้นฟาก พรหมโลกพลันและก็ด้วยเตชะบุญ</p> <p>ลูกเต่าลวาศ พ้นจากโคกเศรำลอดได้ถึงทาง ดี เสวยสุขในแห่งห้องประเทศท้องวิมานคำ ประสาทมี อายุได้หมื่น ๒ พันปีมหากับนับเที่ยง จึงข้าตั้ง สจฺจเสียงลงมาด้วยจิตตนารักลูกเต่า</p> <p>ก็เพื่อว่าเป็นหน่อหน้าโพธิฐาน แต่โตมาบุญ สิบพนาหลายคำ ชูช่วยบ่ตกถ้อยเป็นดี จึงได้ชื่อว่า สมาภิคามหาพรหม ตนล้ำเลิศก็เอาเครื่องอัฐฐบริวาร อันเกิดจากดอกบัวทั้ง ๕ ไว้</p> <p>ถ้ายอทานแก่ลูกกำพร้าวเมื่อได้เป็นพระ สัตพญญ์นั้นก็มีและ ดูรา โสตุชุกะ สัพบุริสส นักปราชญ์เจ้าทั้ง ๕ ตนพี่น้อง อันเกิดร่วมท้องแม่ เดียวกันมา</p>	
---	--

ส่วนที่ ๒ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดเนื้อความที่กล่าวถึง
พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือกที่ไปเกิดเป็นพรหม เป็นส่วนขยายความยินดีของฤาษี
ทั้งห้า ที่ได้พบมารดาที่แท้จริงของตน ดังตาราง

ตารางที่ ๓ แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือกที่ไปเกิดเป็นพรหม

พระยากาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)	พระยากาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)
<p>(๘๗/๔ - ๘๗/๑) บัดนี้แม่จิ้งเนรมิตเป็นกาตัวดีมีปีกหาง พร่าวขาวเผือก ลูกจากชั้นฟ้าเลิศจลงมา เพื่อกรรณา ลูกเต้าแล้วเข้าสู่ร่มไม้โคตยามเดิวนี่แล</p> <p>ตถากาเล อันว่าเจ้ารสทั้ง ๕ พันว่ารู้แจ้งแก่ใจ ตนแล้ว เจ้าทั้งหลายก็ชื่นชมยินดีหาที่สุดที่เข้าไปได้ แล้ว ก็กราบไหว้ด้วยสวณ บอกรอการอันได้พลัดพราก จากกันไปมาแจ้งถ้อยยังมีกิริยาอาการอันใดทุกข์ยาก เชื้อญาติหลายหล้าแม่เลี้ยงไว้</p> <p>ปารถนาชุกุประการชุกเยื้องด้วยอันใด หันหน้า ลูกแล้วได้มาประสบพบกันวันนั้นและ</p> <p>ในกาละนั้นเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ จึงจากันว่าเรา เกิดมาปางนี้ได้กระทำวัตรปฏิบัติรักษาแม่แห่งเรา อันมีคุณเป็นอนันต์ปริมาณอันหาที่สุดไม่ได้</p>	<p>(๗๗/๒ - ๔) บัดนี้แม่จิ้งเนรมิตเป็นกาตัวดีมีปีกหาง พร่าวขาวเผือก ลูกจากชั้นฟ้าเลิศจลงมา เพื่อกรรณา ลูกเต้าแล้วเข้าสู่ร่มไม้โคตยามเดิวนี่แล</p> <p>ตถากาเล ในกาละนั้นเจ้าทั้ง ๕ พระองค์จึงจากันว่าเราเกิดมาปางนี้ได้กระทำวัตรปฏิบัติรักษาแม่แห่งเรา อันมีคุณเป็นอนันต์ปริมาณอันหาที่สุดไม่ได้</p>

ส่วนที่ ๓ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดเนื้อความที่กล่าวถึง พระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้ เป็นส่วนขยายเรื่องราวการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ดังตาราง

ตารางที่ ๔ แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้

พระยากาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)	พระยากาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)
<p>(๑๑๗/๔ - ๑๓๗/๓) มีอายุได้ ๖ พันปีเป็น ขนาดแล้วจึงค่อยคาคกลงมาถึงในมนุษย์โลกเมืองตน ท่องเที่ยวไปมาในวัดสงสารในภาวะทั้ง</p> <p>๓ ใจใจ ส่วนว่าที่อ้ายเกล้าหัวที่บุญสมภารมี แก่กล้ายังได้กตตาทิกาน มาแต่พายหลังนั้นใช้ก็ได้มา เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนท่านทั้งหลายทั้งมวลจึง ได้ชื่อว่า กุกกุสนเนธ ตนนล้าเลิศก็กฎ</p> <p>หมายยังชื่อว่าแม่เลี้ยงไก่อันนั้นมาใส่ชื่อว่า กุกกุสนนะ เป็นพระเจ้าพรโลกโลกาจึงเอานิมิตแม่เลี้ยง</p>	<p>(๑๐๗/๑ - ๒) มีอายุได้ ๖ พันปี เป็นขนาดแล้วจึงค่อย คาลาดลงมาเกิดในมนุษย์โลก เมืองคนเที่ยงแท้ก็มีแล</p>

<p>ไถ่หนี้มาปรากฏใส่ชื่อหื้อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ลักขีนามกรแต่เกล้ากรทั้งมวล เหตุว่าแม่เลี้ยง มีคำปฏิญาณ วาจาว่าไว้หมั้นชื่ออันนี้บ่หาย คนทั้งหลาย จึงกล่าวกุกกุกสนเนรตนยิ่งโยด ลงมาเป็น พระโศคเอายังสัตว์โลกหื้อได้เข้าสู่เวียงแก้วยอดเนก มานแลเนา ส่วนว่าสมาธิกามหาพรหมตนเป็น แม่กาเผือกนั้นก็แต่งเครื่องอัฐบริหาร มาหื้อ เป็นทานแก่ลูกเต้า เมื่อเป็นพระเจ้ายอดสตฐา ก็หันใน ตาพิภยส่องแจ้งหากป่องรู้ด้วยบุญนิวาสญาณและ อส สัพพญาณหันแก่อเนกขเต พายหลังแต่เมื่อได้เป็นพระรสีพี่น้องทั้ง ๕ คน ได้ว่าไว้ยังคำกติกาแก่กันเป็นอันหมั้นอันเที่ยงเจ้า จึงตรัสไว้ยังสุ วัฒนทณิด ถือไม้เท้าคำ อันประเจ็ด งามยิ่งนักหื้อเป็นนิมิตแก่ ตนและเทวดาทั้งหลาย หื้อเป็นที่ไหว้และ บูชาที่ร่มไม้โคทพายุณแต่ขึ้น ตำรงมารอดจอด เเทิง พระเจ้าคนถ้วน ๒ ลงมาเกิดเล่าก็เอานิมิตแม่เลี้ยง ตนแต่ก่อน มีคำปฏิญาณบ่พอนหายเสีย จึงได้ชื่อว่าโกนาคมทนตนปราบโลกโลกา นำเอามายังสรรพสัตว์โลกข้ามพ้นจากโอสงสาน หื้อได้ เถิงมหาเนรพานเป็นที่แล้วเจ้าจึงก็ดรอดกำภายหลัง แต่เมื่อเป็นรสีทั้ง ๕ พี่น้องได้ว่าไว้คำสัจวาจา ณะปะนะตั้งไว้ยังธรรม แห่งหันหื้อหมั้น แก่นที่ชาติที่ฐานร่มโลกคำหื้อเป็นจำนาก่อนไว้เป็น ที่นับน้อมไหว้แก่ตนและเทวดาทั้งหลาย ถัดนั้นมาตน ถ้วน ๓ ลงมาเกิดปรากฏส่องแจ้ง ในโลกโลกา สฎตา พระก็ปราบแพ้มานาน เจ้าก็รู้ด้วยพิภยจักขุส่องรู้หันแจ้งภายหลังปางก่อน บ่หื้อพอนหายเสียยังคำปฏิญาณแม่เลี้ยง บ่หื้อหายจัก กุหมายตามนามกรแม่เลี้ยงเจ้า นั้นจึงเรียกว่าโกกสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า เจ้าก็นำเวไนยสัตว์โลกเข้าสู่เนรพานและส่วนว่ากำ ปฏิญาณว่าไว้ก็บ่พอนหื้อหายเสีย ปางเมื่อเป็นรสีเจ้า ทั้ง ๕ พระองค์พี่น้องเจ้า</p>	
---	--

ก็กะปะนันตั้งไว้ ยังฝ่าจัวร์เลื่อมใสตามบ่
เศร่า ตัดที่ท้องเจ้าทั้ง ๕ มาชุมนุมกันวันนี้และ
โพธิสัตว์ ไตกาเล ในกาละนั้น ส่วนว่าอันรสีตถ้วน ๕
นั้น ในกาละนั้น ปางก่อนบ่ยุบย่อนในครองธรรมบุญ
จำนำเอา

เที่ยวหว่ายแห่งสังขารา กระทำบุญกริยาเต็ม
แล้ว ก็ได้มาเกิดเป็นเจ้าสิทธัตถะราชกุมาร ครั้นอายุได้
๒๙ ปี ออกบวชมีใจมักใคร่โผดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย
ยามนั้นสมาธิภาวนาหาพรหม ตนเป็นแม่ก็นำเอา

เครื่องอัฐบริวารแต่ชั้นฟ้าลงมาสูบสวดตนเอง
ยังพระยาอุกเต้า จึงจักได้เป็นพระเจ้าโคตมตถก
พระตถาคต ก็เล็งดูตาทิพย์จักขุญาณหันไกล อันส่อง
แจ้งโสดบหือเสยไหนโคตรเกล้า

ยังชื่อแม่เลี้ยงบ่หือพิบหาย จึงกฎหมายชื่อว่า
พระโคตมตามชื่อว่าแม่โคอันเป็นแม่เลี้ยงพระตถาคต
ในกาละบัดนี้และตบสุสภลลิกะทั้ง ๒ พี่น้อง ก็ได้มาสู่
ห้องประเทศดีก็

จึงมีเกสธาตูปันหือ เทวดาห้าจักชื่อที่หมาย
ปอที่อยู่สู่เจ้าพี่น้องหากเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมานั้น
แล จักได้มาประสูมชุมนุมกันสุทธานทั้งหลาย หากจัก
ได้หันยังพระธาตถ้วนทุกสิ่งอัน

เป็นแก้วยังเกิดกับเมือง จักรุ่งเรืองในศาสนา
แห่งพระตถาคตบ่เศร่า อันเป็นที่นักปราชญ์เจ้า
สัพพริสห้า หากบูชาทั้งคนแลเทวดาพรำพร้อม หากมา
นบนิ่อมไหว้ช้วนยาม トラบต่อเท่า ๕ กัน

พระวัสสาจึงปรากฏชื่อว่าคอยสิกุตตรราช
ปางก่อน เป็นที่ท่านหอมห็นด้วยทางดีคนาว บุคคลมี
ศรัทธา และมานั่งน้อยนิ่อมไหว้ ยังไว้ได้ยังนิพพาน
ก็จักหากสมความปรารถนา บ่กลาดบ่คลาเสยแท้ละ
ดูราตบสุสภลลิกะ

กะทั้ง ๒ พี่น้อง ในเมื่อศาสนาตั้งไว้ ๕ พัน
พระวัสสาเป็นตราหมั้นเที่ยงและเสียงพันคลาดคลาด
ไปในอนาคตในกาละ อันจักมาภายหน้า ยังเหลือแต่
น้องหล้าน้องค้อยตนเดียว

<p>ยังท้องเที่ยวอยู่ในวัดสงสารอยู่ชู่เยื้องชู่ ประการ บ่หมั่นบ่เที่ยงชาติ ๑ แล้วยังชาติ ๑ ตามมา ยังมีแถม ๕ ชาตินับใคร เจ้าก็จึงจักได้ลงมาเกิดใน เมืองเกตุมหาราชธานีแผ่นดินกว้าง</p> <p>เป็นที่สร้างแห่งน้องหล้าเจ้าตนถุน อันจักมา เป็นขุนเมืองกว้างไว้หื้อท่านได้สร้างแต่งที่กระทำแถม หลายชาติมากใจ ก็หน้ายจ้กิลเสและบาปกรรม กระทำจริยะวันบ่ขาด</p> <p>ที่นั้มหาพรหมตนชื่อว่า ฆาฎิกามหาพรหม ก็จึงจักเอาแล ลงมาทาน ด้วยคำปฏิญาณอันรักลูกเต้า จิวรใจบ่เศร้าเทียมทัน ลำดับกันมาถึงลูกหล้าได้มา เป็นพระโผดโลกหล้าทั้ง ๓ ก็ได้โลชื่อแม่เลี้ยง</p> <p>ราชสีนั้ว่าพระเหง้าไ้จริยะเมตเตยย เจ้าก็ เล็งหันยังชาติหลังแต่ก่อนบ่ผ่อนหายเสีย แต่ชาติล่วง แล้ว ปางเมื่อเจ้าได้เกิดมาเป็นลูกกาเผือกแก้ว พร้อม กันทั้ง ๕ ได้มาประสมชุนนุ่</p> <p>กันมาก็ได้เป็นพระมุนีวรรธาตุ วันวิเศษหื้อได้ ทะปะนาตั้งไว้ที่อันเจ้าพี่น้องมาพระสมุชุนนุ่ เทวดา เพียรกันมาเฝ้าแห่นแห่นรักษาบ่ขาด แต่งแปลงหื้อเป็น เจติยธาตุ สูงถ้วนทุกภาวพณา และเป็นที่พักการะ บุชาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย นบ่น้อมไหว้ก็มีและ</p>	
--	--

ส่วนที่ ๔ “พระยาภาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดเนื้อความใน
ตอนท้ายที่กล่าวถึงอันสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ โดยเหลือเพียงอันสงส์ที่ผู้ฟังและผู้จุด
ประทีปบูชาจะได้รับ ดังตาราง

ตารางที่ ๕ แสดงการตัดเนื้อความที่กล่าวถึงอันสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ

พระยาภาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)	พระยาภาเผือก (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)
<p>(๑๓๗/๕ – ๑๔๗/๒) หากเทศนาเอาเป็นที่ไหว้และ สักการบูชา จักมีผลอันสงส์อันกว้างขวางมากนักแล</p> <p>แม้ว่าบุคคลผู้ใด แลมีใจเจตได้สร้างได้ เขียนและได้จ้างท่านผู้อื่นเขียนหื้อก็ดี แล้วมีวัตถุข้าว ของไปบูชาเอามาตามศรัทธามีอันสงส์อันกว้างขวาง</p>	<p>(๑๐๗/ ๒ - ๑๑๖/๑) บุคคลมักใฝ่ได้ยังมรรคผล อัน วิเศษดังอันแม่นว่าบูชายังประทีปสตี้นกาเจาะตามได้ ล่องลอยไปตามแม่น้ำคงคาได้ชื่อว่าบูชายังพระเจ้า ๕ พระองค์ อันได้รักษาหื้อรอด</p> <p>ยังถึงยอดหน่อโพธิญาณตามบุญสมภารนั้น</p>

<p>มากนัก หน้าที่สุดบ่ได้ก็จักสัมฤทธิ์เป็นดีมีสุขในภวาระนี้ และ ภวาระภยหน้าก็จักได้ตั้งกำปรารภณา</p> <p>ชู่เยื้องชู่ประกานบ่คลาดบ่คลาแท้ละ แม้นว่า ได้เทศนาหื้อผู้น้อยผู้ใหญ่ อุบาสกอุบาสิกาหื้อได้สดับ รับฟังยังธรรมเทศนาแห่งภูพระตถาคตดวงนี้ชื่อว่า กากาเผือก</p> <p>อันพระตถาคตหากเทศนาแก่ตบพุสสกริก ๒ พี่น้อง อันเทศนาที่เกล้าไม้มหาโพธิ์ ไม่นิโคธหากจัก สัมฤทธิ์ค้ำค้ำกำปรารภณา แห่งสูท่านทั้งหลายทั้งมวล ก็หากมีผล</p> <p>อานิสสงส์อันใหญ่กว้างตามคำใฝ่อ้างทั้งมวล ก็เสริมดังได้หันหน้าและได้ไหว้นบ้น้อมยังพระเจ้ายอดฟ้าทั้ง ๕ พระองค์ แทบพระบาทบาทาและบุคคลผู้ใด มีศรัทธาบ่น้อยกระค้อย</p> <p>ถึถ้อยฟังจำ เอาจังธรรมเทศนากากาเผือกดวง อันเป็นเกล้าเหง้าแห่งพระสัพพัญญูเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ คำบุญกรรมหากจักแต่งหื้อนำแห่งตนตัว</p> <p>บุคคลหญิงชายทั้งหลายหื้อได้เข้าสู่แห่งห้อง อันชื่อว่าเวียงยอดมหานิพพาน อันบู้รู้เฝ้าบ่ตายแก่ท่าน ทั้งหลายทั้งมวลชู่หญิงชายบ่อย่าแซละ เทศนาวสานเนโสตา ปฏิผล ทินิมาปุณิสู ในเมื่อแล้ว ธรรมเทศนาชาดก อันนี้คนและเทวดาทั้งหลาย</p> <p>เป็นบริวารแห่งตบพุสสมภาร ชูคนชูคน และ ตถาโกโนวสานเน ปญจกััง สัพพตานบุตรตติสิวณณา แก่ไข ยังมุลสัพพียังประทีสตีณา จาด้วยกฎหมายชื่อ ว่าแห่งสัพพัญญูพระพุทเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ก็ บริบูรณ์บรมมวลก็สำเร็จแล้วแลนา พรียากกล่าวห้อง กากาเผือก นิฐิตา</p>	<p>แล แม้นว่าบุชชาที่อยู่ใกล้ดังจุด นั้นโสได้แสนคราวไกล ก็ดี ก็ทำหื้อมีใจเ็งใจติสรอดแม้นว่า</p> <p>ตัวไปบ่รอดก็อย่าหื้อมีใจไกล ครั้นว่าตัวอยู่ไกลก็หื้อหมั่นนบ้น้อมไหว้ก็เสมอดังได้รอดที่ใกล้ เหมือนกันบ่อย่างนั้นแลแห่งหัน ยังนิยายชาดกกรรม</p> <p>อันภูพระตถาคตหากเทศนาเอาเป็นที่ไหว้ และสักการะบุชชา จึงมีผลอานิสสงส์อันกว้างขวางมาก นึกและยังบุคคลหญิงชายทั้งหลายหื้อ</p> <p>ได้เข้าสู่แห่งห้องอันชื่อว่าเวียงแก้วยอดมหานิพพาน บ่อย่างนั้นแล ตถากาโกโนวสานเน ปญจกััง สัพพตานเน บุตติ สิวณณา แก่ไขยังมุลสัพพียังพระที สตีณาจาด้วยกฎหมายชื่อว่าแห่งสัพพัญญูเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ก็บริบูรณ์บรมมวลก็สำเร็จแล้วแลนา พรียากกล่าวห้องกากาเผือก นิฐิตา</p>
---	--

การตัดเนื้อความในตอนท้ายของ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ที่กล่าวถึงการบรรลุโพธิญาณของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และอานิสสงส์ที่ผู้จาร ผู้เทศน์ และผู้ฟัง จะได้รับออก ปรับเนื้อความเป็นดังนี้

...บุคคลมักไฝ่ได้ยังมรรคผลอันวิเศษดังอัน แม่นว่าปู่ชายยัง
ประทีปตื่นกา จักตามได้ล่องลอยไปตามแม่น้ำคงคาได้ชื่อว่าปู่ชายยัง
พระเจ้า ๕ พระองค์ อันได้รักษาหือรอดยังถึงยอดหน่อโพธิญาณตาม
บุญสมภาร นั้นแล...

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๐๗/๑-๒)

ในตอนจบกล่าวถึงอันสงส์ของการพึ่งเทศน์และจุดประทีปบูชาที่จะนำไปสู่
นิพพาน คัดลอกตามฉบับ พระยาภาเยือก (กาเยือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ความว่า

...บุคคลหญิงชายทั้งหลายหือได้เข้าสู่แห่งห้องอันชื่อว่าเวียง
ยอดมหานิพพาน...

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๐๗/๔-๕)

และกล่าวจบเรื่อง คัดลอกตามฉบับ พระยาภาเยือก (กาเยือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)
ความว่า

...ตถาโกโนวสานะ ปญจน สัพพุตตะน นุตตี สัณฺฑณฺหาแกไข
ยังมูลสักขี ยังประทีปตื่นกา จาด้วยกฎหมายชื่อว่าแห่งสัพพัญญู
พระพุทธรเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ก็บริบูรณ์บรมวลก็สำเร็จแล้วแลนา พริยา
กล่าวห้องกาเยือก นิฎิตา...

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓: ๑๐๗/๕- ๑๑๑/๑)

จะเห็นได้ว่า “พระยาภาเยือก” (กาเยือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดความจาก “พระยา
ภาเยือก” (กาเยือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ถึง ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ พระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี ส่วนที่
๒ พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเยือกที่ไปเกิดเป็นพรหม ส่วนที่ ๓ พระโพธิสัตว์ ๔
พระองค์ตรัสรู้ และส่วนที่ ๔ อันสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ โดยเหลือเพียงอันสงส์ที่ผู้ฟังและ
ผู้จุดประทีปบูชาจะได้รับ

การตัดความออกถึง ๔ ส่วนนี้ พระสงฆ์ผู้คัดลอกกล่าวว่า มีจุดประสงค์เพื่อให้
สามารถใช้เทศน์จบเรื่องได้ตามเวลาที่กำหนด จากเดิมใช้เวลาเทศน์จนจบเรื่องประมาณ ๒ ชั่วโมง

ก็เหลือเพียง ๑ ชั่วโมงเท่านั้น (พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโธ, สัมภาษณ์, ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔) ผู้วิจัยเห็นว่าการตัดเนื้อความออกนี้ แม้จะเป็นการตัดทอนส่วนขยายเรื่องราวบางช่วงที่เน้นการพรรณนาและแสดงอารมณ์ เช่น การออกบวชของฤๅษีทั้งห้าพระองค์ หรือการร่วมอธิษฐานจิตถึงมารดาของตน แต่ยังคงส่วนที่ดำเนินเรื่องเอาไว้ โดยไม่ได้ทำให้โครงเรื่องที่กล่าวถึงแม่กาเผือกว่าเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ เนื้อความที่ผู้จารเพิ่มเติมขึ้นจากเดิมในตอนท้าย กล่าวถึง การจุดประทีปลอยตามแม่น้ำไปเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์และบูชาแม่น้ำคงคาอันเป็นสถานที่ที่ไซของแม่กาเผือกไหลไปนั้น ยังสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้คัดลอกที่เชื่อมโยงการจุดประทีปตีสกกาในประเพณีเทศน์กาเผือกกับการลอยกระทง จากเดิมทั้งในวรรณกรรมโบราณและประเพณีเทศน์กาเผือกจะไม่มีการจุดประทีปลอยตามน้ำ และไม่ได้รับรู้ว่าเป็นการบูชาแม่น้ำคงคาอันเป็นสถานที่ที่ไซของแม่กาเผือกไหลไปดังเช่นที่ปรากฏในโบราณนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ผู้คัดลอกโบราณได้ผนวกการลอยกระทงกับการจุดประทีปตีสกกาบูชาแม่กาเผือกเข้าด้วยกัน อาจมาจากสภาพวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการจัดประเพณีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสองตามแบบภาคกลางร่วมด้วย จึงมีการเชื่อมโยงเรื่องการจุดประทีปตีสกกาในประเพณีเทศน์กาเผือกให้เข้ากับประเพณีลอยกระทง

๓.๓ ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

ชาวไทยยวนในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ได้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตามแบบไทยยวนทางด้านนา และมีการสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าจะไม่ได้มีระบบการนับเดือนแบบทางด้านนาเนื่องจากเปลี่ยนมานับตามแบบภาคกลาง แต่พบว่าประเพณีในรอบปีหลายประเพณียังปฏิบัติตรงตามกำหนดเดือนแบบเดิม โดยเฉพาะประเพณีการฟังเทศน์และการบูชาผางประทีปในวันเพ็ญเดือนสิบสอง หรือที่คนในชุมชนไทยยวนเรียกว่า “ประเพณีเทศน์กาเผือก”

เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง วัดในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จะจัดประเพณีเทศน์กาเผือกชาวไทยยวนจะนำฝ้ายมาปั่นเป็นรูปตีสกกา มีน้ำมันหล่อกันถ้วยพอเป็นเชื้อเพลิง นำไปรวมกันที่วัดเวลาเย็น แล้วนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือก ขณะที่ฟังเทศน์ ผู้ฟังจะจุดฝ้ายตีสกกาที่ถ้วยของตนเพื่อบูชาคัมภีร์หรือธัมม์เรื่องกาเผือก บูชาแม่กาเผือกและพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ชาวบ้านเชื่อว่าการจุดประทีปตีสกกาเสมือนเป็นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้า

ทั้งห้าพระองค์ แม่กาเผือกมีความสำคัญในฐานะผู้ให้กำเนิดมหาบุรุษผู้เป็นศาสดาในศาสนา บางคนยังเชื่อกันว่านอกเหนือจากแม่กาเผือกแล้ว ยังเป็นการบูชาแม่เลี้ยงของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ซึ่งเป็นสัตว์ ๕ ชนิด คือ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์ที่ช่วยอุปการะเลี้ยงดูพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์อีกด้วย ดังนั้นการจุดประทีปคืนกาน้ำนี้อาจหมายถึงการบูชาบรรพบุรุษด้วยความกตัญญูตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ เชื่อว่าทำให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข สมหวังดังปรารถนา มีปัญญาดีสว่างไสวดังเช่นแสงประทีป และได้ไปสู่นิพพาน

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการเข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือกที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาทต ตำบลพระยาทต อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นวัดแห่งเดียวในอำเภอเสนาให้ที่จัดเทศน์กาเผือกใน พ.ศ.๒๕๕๓ นอกจากนี้ที่วัดพระยาทตซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสักยังจัดกิจกรรมร่วมรับประทานอาหารเย็นหรือ “กินขันโตก” การแสดงฟ้อนรำของเยาวชนในหมู่บ้าน พิธีอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสอง และพิธีบูชาเทพเคราะห์เพิ่มเติมเป็นครั้งแรก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำบุญสะเดาะเคราะห์และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านหลังจากประสบอุทกภัยครั้งใหญ่ในเดือนตุลาคมที่ผ่านมา ซึ่งต่างไปจากปีก่อนๆ ที่จัดประเพณีเทศน์กาเผือกเพียงอย่างเดียว

องค์ประกอบของประเพณีเทศน์กาเผือกมีดังนี้

๓.๓.๑ สถานที่และเวลา

ใน พ.ศ. ๒๕๕๓ สถานที่สำหรับเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทต จัดบริเวณลานริมแม่น้ำป่าสักแตกต่างจากทุกๆ ปีที่จะจัดภายในศาลาวัดซึ่งมีธรรมชาติเก่าของวัดอยู่ภายใน เนื่องจากทางวัดจัดกิจกรรมหลายอย่างในวันเดียวกัน จึงจัดพิธีให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อความสะดวกของการจัดงานและผู้ร่วมงาน

ภาพที่ ๒๑ สถานที่จัดเทศน์กาเผือก

เมื่อสอบถามชาวบ้านถึงการเปลี่ยนแปลงสถานที่จัดการเทศน์กาเผือก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ แสดงความเห็นว่าคุณขึ้นกับการจัดเทศน์กาเผือกในศาลาและรู้สึกว่าจะดีกว่า “ถึงจะมีลมมีฝนก็ยังสามารถจัดได้” (พาน แก้วประสม, สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) เมื่อต้องออกไปจัดกลางแจ้ง คิดว่าผู้จัดคงยุ่งยากเรื่องการเตรียมสถานที่ มีบ้างที่ชอบใจเพราะเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ แม้แต่พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกก็กล่าวว่าเคยเทศน์กาเผือกในศาลาอย่างเดียวไม่เคยเทศน์กลางแจ้งแบบปี พ.ศ.๒๕๕๓ นี้ อย่างไรก็ตามทุกคนก็เข้าใจว่าในปีนี้ทางวัดจัดกิจกรรมเพิ่มเติมจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสถานที่สำหรับเทศน์กาเผือก

เวลาที่ใช้ในการเทศน์ เริ่มเวลา ๑๘.๓๐ น. จบเวลา ๑๙.๓๕ น. รวม ๖๕ นาที พระสงฆ์ผู้เทศน์กล่าวว่าใช้ใบลานฉบับที่จารด้วยตนเองในการเทศน์ ซึ่งได้ตัดเนื้อความบางส่วนออก เพื่อให้เหมาะแก่เวลาที่จำกัด ซึ่งหากเทศน์ทั้งเรื่องโดยไม่ตัดเนื้อความจะใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง

ภาพที่ ๒๒ ชาวบ้านนั่งฟังเทศน์กาเผือก

๓.๓.๒ ขั้นตอนในการเทศน์

เนื่องจากประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทตจัดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม “งานอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสองและสืบสานงานลอยกระทง” โดยมีการจัดกิจกรรมหลายอย่างตามลำดับ คือ เทศน์กาเผือก การรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกร่วมกัน การแสดงฟ้อนรำแบบไทยยวนของเยาวชนของเยาวชนในหมู่บ้าน พิธีบูชานพเคราะห์ พิธีอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสอง และการลอยกระทง แม้ว่าภายในงานจะจัดกิจกรรมหลายประการ แต่จะเห็นว่าการจัดลำดับขั้นตอนกิจกรรมเริ่มต้นจากการเทศน์กาเผือกก่อน แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นๆ

ผู้วิจัยจะได้แสดงขั้นตอนในการเทศน์กาเผือกเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๖ แสดงขั้นตอนในการเทศน์กาเผือก

เวลา	ลำดับขั้นตอน
๑๘.๓๐ น.	ประธานในพิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย
๑๘.๓๓ น.	พระสงฆ์ผู้เทศน์กราบพระรัตนตรัยและขึ้นสู่วรรณมาสน์
๑๘.๓๕ น.	มคณายกนำผู้ร่วมฟังเทศน์สมาทานศีลโดยพร้อมเพรียงกัน และพระสงฆ์ผู้เทศน์ให้ศีล

๑๘.๔๐ น.	มีคณายกกล่าวคำอาราธนาให้พระสงฆ์เทศน์กาเผือก
๑๘.๔๕ น.	พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือกตามเนื้อความในใบลาน
๑๙.๒๐ น.	พระสงฆ์เทศน์ดำเนินความไปจนถึงตอนแม่กาเผือกมอบฝ้ายตีนกาให้ลูก และสั่งความลูกทั้งห้าให้จุดบูชาแม่กาเผือก จึงหยุดบอกญาติโยมให้จุดประทีปตีนกา
๑๙.๒๕ น.	พระสงฆ์เทศน์ต่อจนจบเนื้อความในใบลาน
๑๙.๓๕ น.	พระสงฆ์ผู้เทศน์ให้พรแก่ญาติโยม ตัวแทนชาวบ้านถวายปัจจัยและสิ่งของเครื่องใช้แด่พระสงฆ์ผู้เทศน์

ผู้วิจัยได้ขอดูสำเนาคำกล่าวอาราธนาและสอบถามมีคณายกได้ความว่าคัดลอกมาจากผู้ใหญ่ทา บุญธรรม (พาน แก้วประสม, สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) มีความว่า

สมเด็จพระโคง หลูกศิษย์พระตนเลิศแล้ว ขึ้นนั่งบนธรรมาสน์แก้ว นั่งแล้ว
จูงตานธรรม ธรรมอันนี้ล้ำยิ่ง จื่อว่ากาเผือกแก้วสิ่งอุดม สิบหมื่นสี่พันซันท์
บันเป็นวาจาวาตาอ่อนนุ่ม เป็นนิยายก้อมกล่าวไว้เป็นอานิสงส์ ปังเมี้ยนไว้
เป็นไม้ได้ส่อง เนระปาน สาธุอะนุกรมปีมั่งปะจั่ง อาราธนังกะโรมะ

ภาพที่ ๒๓ ประทีปตีนกา

๓.๓.๓ ไบลานที่ใช้เทศน์

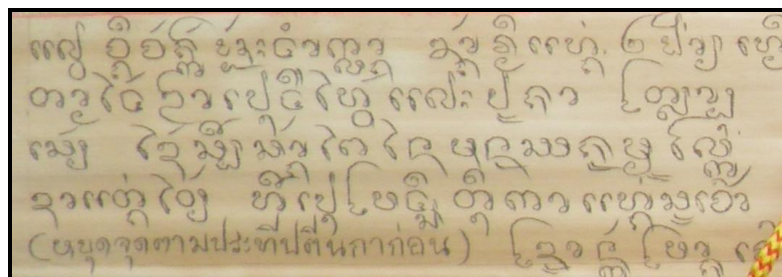
ไบลานที่ใช้เทศน์นั้น คือฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) จารโดย พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ

เนื้อความในไบลานกาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓ นี้ พระสงฆ์ผู้เทศน์ใช้เทศน์จนจบเรื่อง เนื่องจากเป็นฉบับที่ตัดเนื้อความจากฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ออกทั้งหมด ๔ ส่วน ตามรายละเอียดที่กล่าวไปข้างต้น เมื่อใช้ฉบับที่ตัดเนื้อความซ้ำกันออกแล้ว จะใช้เวลาเทศน์ประมาณ ๔๕-๕๐ นาที

ภาพที่ ๒๔ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ คำติบ
เทศน์จากไบลานฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

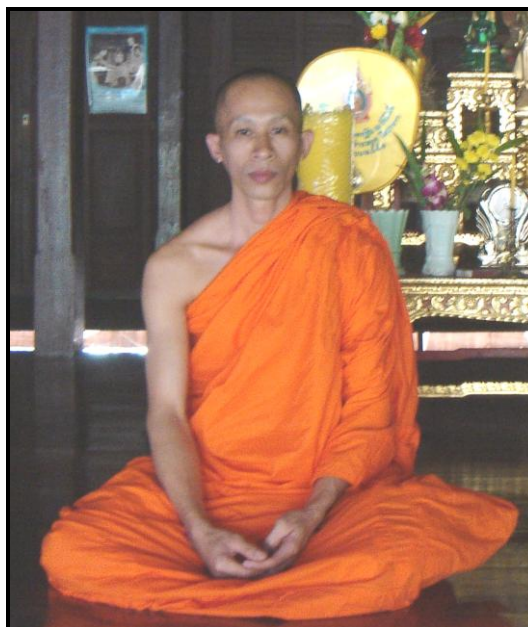
ระหว่างการเทศน์ พระสงฆ์จะหยุดเทศน์ในช่วงเนื้อความตอนแม่กาเผือกมอบ ฝ้ายตีนกาให้ลูกและสั่งความลูกทั้งห้าให้จุดบูชาแม่กาเผือก ตามที่มีกำกับไว้ในไบลานหน้า ๘๓/๕ ว่า “(หยุดจุดตามประทีปตีนกาก่อน)” เพื่อให้ชาวบ้านได้จุดประทีปตีนกาก่อน แล้วพระสงฆ์ จึงเทศน์ต่อจนจบเนื้อความ

ภาพที่ ๒๕ ข้อความในใบลานที่กำหนดให้หยุดเทศน์เพื่อจุดประทัดปีตินกา

อย่างไรก็ตาม จากการดูต้นฉบับใบลานไม่พบว่ามีเครื่องหมายใดๆ กำกับในใบลานฉบับนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ใบลานฉบับนี้ค่อนข้างใหม่และด้วยเหตุที่ผู้จารเป็นผู้เทศน์ด้วยตนเอง เมื่อถึงเวลาเทศน์จึงสามารถจดจำวรรคตอนได้ ทำให้ไม่ต้องเขียนเครื่องหมายใดๆ กำกับไว้สำหรับใช้เทศน์ อีกทั้งในการเทศน์จะใช้ทำนองเทศน์ธรรมวัตรแบบยวนซึ่งคล้ายกับทางภาคเหนือ ไม่ได้ใช้ทำนองใดที่เฉพาะเจาะจงหรือต้องฝึกหัดแบบการเทศน์มหาชาติ จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดเครื่องหมายใดๆ ในใบลานฉบับนี้

๓.๓.๔ ผู้เทศน์

ภาพที่ ๒๖ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโธ คำตึบ

พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือก เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาทศ คือ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ ชื่อเดิมคือ เจริญ คำต๊ิบ อายุ ๔๐ ปี ๑๕ พรรษา จำพรรษาที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทศ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

ผู้สอนอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน คือ นายเอียง คำต๊ิบ ผู้เป็นโยมพ่อ ต่อมาเมื่อพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ บวช จึงได้กลับมาทบทวน ฝึกอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนา หรือตัวยวนด้วยตนเอง อาศัยการฝึกอ่านจากแบบเรียน และคัมภีร์ใบลานต่างๆ ที่จารด้วยอักษร ธรรมล้านนาหรือตัวยวนที่พบในวัด

พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ ฝึกอ่านใบลานกาเผือกด้วยตนเอง โดยลักจำทำนองการเทศน์ จากหลวงพ่อบ้าย ฐมฺมวฑฺฒโฒ พระสงฆ์ชาวไทยยวนที่อยู่ประจำวัดโพธิ์ด้วยกันในช่วงแรกที่บวช โดยใช้เวลาในการฝึกเทศน์กาเผือกประมาณ ๑ สัปดาห์ โดยหัดอ่านวันละ ๑-๒ หน้าลาน

เทศน์กาเผือกครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ ขณะบวชได้ ๑๐ พรรษา ที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทศ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เหตุที่ได้เทศน์ในครั้งนั้น เพราะเจ้าภาพจัดการเทศน์ เป็นญาติกับพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ คำต๊ิบ จึงได้รับการนิมนต์ให้เป็นผู้เทศน์ ต่อมาได้รับนิมนต์ให้ เทศน์กาเผือกที่วัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวนต่างๆ ปี

๓.๓.๕ ผู้ฟัง

ผู้เข้าร่วมฟังเทศน์กาเผือกส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในหมู่ ๑, ๒ และ ๓ ของตำบล พระยาทศ ประมาณ ๓๐ คน ส่วนมากอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป เมื่อสอบถามถึงเรื่องกาเผือก ชาวบ้าน กลุ่มนี้สามารถเล่าเรื่องกาเผือกให้ฟังได้ทั้งสิ้น ผู้วิจัยพบว่ามีเฉพาะผู้สูงอายุบางคนเท่านั้น ที่เตรียมผางประทีปหรือฝ้ายตีนกาพร้อมน้ำมันมะพร้าวเพื่อจุดบูชาขณะเทศน์มาด้วย บางคนบอกว่าปีก่อนๆ เตรียมมาจุดทุกครั้ง แต่ปีนี้เตรียมไม่ทันเนื่องจากที่บ้านประสบปัญหาน้ำท่วม

ชาวบ้านเตรียม “ฝ้ายตีนกา” คือ ฝ้ายพันและดึ่งตรงกลางแยกเป็นรูปตีนกาสามแฉก สำหรับมาร่วมฟังเทศน์และจุดบูชาตอนระหว่างเทศน์เมื่อพระสงฆ์เทศน์บอกให้จุดประทีปบูชาได้ ซึ่งจะอยู่ในช่วงเนื้อเรื่องที่ว่าแม่กาเผือกมอบฝ้ายตีนกาให้ลูกและสิ่งความลูกทั้งห้าให้จุดบูชา แม่กาเผือก ดังเช่นที่ปรากฏในใบลาน ความว่า

...สมาธิสมาธิมหาพรหม จึงเอาฝ้ายเส้นมาพันหื้อเป็นเกี้ยวดีแล้วจึงจักชัก
ออกทำกลางข้างริมแห่ง ๒ ฝ้ายเหมือนกันดังตีนกา ๓ สุ่มกันหมั้นเที่ยงแล้วก็
ยिनหื้อลูกแก้วทั้ง ๕ พระองค์คำจำนำหื้อเป็นประทีปตีนกา ใส่มางน้ำมันเจอะ
ตามให้ เอาเป็นที่ไหว้และบูชา ตรีลาบต่อเท้าสู่เจ้าได้ตรลัดพระยาสัพพัญญู
เป็นพระกายหน้า

(ฉบับวัดโพธิ์ ๓ ๗๗/๕ - ๘๗/๒)

ชาวบ้านเชื่อว่า การจุดตีนกาบูชาเสมือนเป็นการบูชาแม่กาผู้เป็นมารดาของ
พระพุทธรเจ้าทั้งห้าพระองค์ บางคนเตรียมฝ้ายตีนกา ๕ เส้นเท่ากับจำนวนพระเจ้าห้าพระองค์
ทุกคนที่เตรียมมาจะนำมาจุดรวมกันในถาดซึ่งวางบนพื้นดิน ด้านหน้าธรรมาสน์

ภาพที่ ๒๗ ชาวบ้านสาธิตการพันฝ้ายตีนกา

ภาพที่ ๒๘ ชาวบ้านร่วมกันจุดประทีปคืนกา

ในบริเวณที่จัดเทศน์มีชาวบ้านอายุต่ำกว่า ๓๐ ปีและกลุ่มเยาวชนในชุมชนบางส่วน มาเข้าร่วมฟังเทศน์ด้วย เมื่อสอบถามได้ความว่าทุกปีจะไปเที่ยวงานลอยกระทงในเมืองแต่ปีนี้ ทราบข่าวว่าทางวัดจัดพิธีอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสอง งานขันโตกและการแสดงฟ้อนรำของเยาวชน ในหมู่บ้าน เพิ่มเติมจากปีที่ผ่านมา เห็นว่าเป็นงานใหญ่ในชุมชนเพราะมีการประชาสัมพันธ์ให้ มาร่วมงานอย่างต่อเนื่อง จึงต้องการมาร่วมงานด้วย

ในส่วนของการเทศน์กาเผือก กลุ่มเยาวชนในชุมชนส่วนมากจะตอบตรงกันว่าไม่เคย เข้าร่วมฟังเทศน์กาเผือก ทราบจากผู้สูงอายุที่บ้านเพียงว่า ทางวัดจะจัดเทศน์ช่วงหัวค่ำในวันเพ็ญ เดือนสิบสองหรือวันลอยกระทงของทุกปี มีบ้างที่ตอบว่าเคยได้ยินพ่อแม่เล่าให้ฟังว่าเทศน์เกี่ยวกับ แม่กาเผือกและต้องจุดประทีปคืนกาบูชาด้วย

เมื่อสอบถามถึงประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนที่วัดอื่นๆ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ให้ข้อมูลตรงกันว่า สมัยก่อนมีจัดกันทุกวัด แต่ปัจจุบันแทบจะไม่เหลือแล้ว เพราะไม่มีพระเทศน์ ทั้งวัดต้นตาล วัดท่าช้าง หรือแม้แต่ที่วัดพระยาทองเอง เมื่อก่อนจะมีคนเฒ่าคนแก่มารักษาศีลที่วัด คนมาร่วมฟังเทศน์จำนวนมาก ใครไม่ได้มาวัดก็จะจุดประทีปบูชาที่บ้าน บางคนเตรียมฝ้ายคืนกา เท่ากับจำนวนลูกหลานในบ้าน เพื่อให้ได้อานิสงส์กันทั่วหน้าทั้งครอบครัว ถ้ามาวัดไม่ได้ก็จุด

อยู่กับบ้านเพื่อบูชาได้เช่นกัน สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า เมื่อชาวบ้านจุดประทีปบูชาแล้ว ทั้งวัดและบ้านก็สว่างไสวสวยงาม

จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ตามประเด็นการศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชา วรรณกรรมเรื่องกาเผือก และประเพณีเทศน์กาเผือก สรุปได้ว่า การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชามุ่งเน้นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดในชุมชนไทยยวนในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีคู่กับคัมภีร์เทศน์เรื่องกาเผือกมานานแล้ว

จากการสำรวจวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยพบต้นฉบับใบลานเรื่องกาเผือกจำนวน ๖ ฉบับ โดยใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) เป็นใบลานที่ใช้ในการเทศน์ในชุมชนไทยยวน เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาทนต์ ตำบลพระยาทนต์ อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ปริวรรตวรรณกรรมใบลานฉบับดังกล่าวเพื่อเปรียบเทียบกับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) พบว่า “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดเนื้อความจาก “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ออกทั้งหมด ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ พระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี ส่วนที่ ๒ พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือกที่ไปเกิดเป็นพรหม ส่วนที่ ๓ พระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้ และส่วนที่ ๔ อานิสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ โดยเหลือเพียงอานิสงส์ที่ผู้ฟังและผู้จุดประทีปบูชาจะได้รับ เหตุที่ตัดความออกทั้ง ๔ ส่วนนี้ เพื่อให้สามารถใช้เทศน์จบเรื่องได้ตามเวลาที่กำหนด จากเดิมใช้เวลาเทศน์จนจบเรื่องประมาณ ๒ ชั่วโมง เหลือประมาณ ๑ ชั่วโมง

ในส่วนองค์ประกอบของประเพณีเทศน์กาเผือก พบว่า วัดพระยาทนต์จัดเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ บริเวณลานริมแม่น้ำป่าสัก เริ่มเทศน์เวลา ๑๘.๓๐ น. ใช้เวลาในการเทศน์รวม ๖๕ นาที มีขั้นตอนในการเทศน์ ๘ ขั้นตอน ใบลานที่ใช้ในการเทศน์ คือ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) พระสงฆ์ผู้เทศน์ คือ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ อายุ ๔๐ ปี ๑๕ พรรษา จำพรรษาที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทนต์ อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ผู้ฟังเทศน์ คือ ชาวบ้านในตำบลพระยาทนต์ ส่วนมากอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์การสืบทอดและบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน
อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีอย่างละเอียดในบทต่อไป

บทที่ ๔

การสืบทอดและบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชาในประเพณีเทศน์กาเผือกนี้ มุ่งเน้นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี คู่กับคัมภีร์เทศน์เรื่องกาเผือกมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันพบว่ามี การจัดประเพณีเทศน์กาเผือกเพียงบางวัดเท่านั้น ชาวบ้านผู้ร่วมฟังมีเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป น่าสนใจว่าประเพณีดังกล่าวมีการสืบทอดอย่างไรในปัจจุบันและมีบทบาทอย่างไรต่อชุมชนไทยยวนแห่งนี้ ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์การสืบทอดและบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

๔.๑ การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

ตามประเพณีล้านนาแต่เดิมนั้น เมื่อถึงเดือนยี่ซึ่งตรงกับเดือนสิบสองของภาคกลาง เป็นช่วงปลายฤดูฝนต้นฤดูหนาว ชาวบ้านว่างเว้นจากกิจกรรมทางการเกษตร ถือเป็นโอกาสถวายเป็นผลผลิตของตนแก่พระภิกษุสงฆ์ ให้เป็นบุญกุศลไว้สำหรับตนเองและครอบครัว และมีความเชื่อกันว่าเป็นฤดูกาลที่ลูกหลานจะได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชนของตน (มณี พยอมยงค์, ๒๕๔๗: ๒๓๘) เดือนยี่หรือเดือนยี่เป็งจึงเป็นที่รวมของประเพณีสำคัญๆ หลายอย่าง เช่น ประเพณีการฟังเทศน์ จุดประทีปโคมไฟ บูชาผางประทีป ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีลอยโคมหรือลอยกระทง เป็นต้น แต่เดิมนั้นพิธีสำคัญของประเพณีในวันเดือนยี่เป็งอยู่ที่ “การตั้งธรรมหลวง” หรือเทศน์มหาชาติ (นรินทร์ (ชมเพชร) กิตติโสภโณ, ๒๕๔๘: ๑๒) ตอนหลังนิยมจัดเป็นงานลอยกระทงแบบภาคกลาง (อุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๔๖: ๑๒)

พิธีกรรมของประเพณีในวันเดือนยี่เป็งของชาวล้านนา เริ่มต้นแต่เช้ามีด ชาวบ้านจะถวายข้าวมธุปายาสโดยนำไปไว้ตรงหน้าพระประธานในวิหาร มีคนยกกล่าวคำสังเวชญาพระพุทธเจ้าเสร็จแล้วนำไปประเคนพระพุทธรูป จากนั้นชาวบ้านจะนำอาหารไปถวายพระสงฆ์ เรียกว่า “ทานขันข้าว” เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนผู้ล่วงลับของตน ช่วงสายชาวบ้านจะนำข้าวปลา

อาหารขึ้นบนวิหารและบูชาดอกไม้ในชั้นแก้วทั้งสาม เมื่อพระสงฆ์ขึ้นบนวิหาร มัคทายกกล่าวนำให้หัวพระรับศีล และถวายทาน เป็นอันเสร็จพิธีในช่วงเช้า (ประจักษ์ สายแสง, ๒๕๓๑: ๑๒๔)

ในตอนเย็นเข้าสู่ค่ำ ชาวบ้านจะนำเอาผางประทีป หรือฝ้ายพันเป็นรูปตีนกาพร้อมน้ำมันมะพร้าวหรือน้ำมันหมู ไปวัดเพื่อจุดบูชา บางคนเตรียมผางประทีปไว้ตามอายุของคนในเรือน (มณี พยอมยงค์, ๒๕๓๗: ๒๔๐) บางคนก็เตรียมไว้เท่าจำนวนคนในเรือน

อนุชา พิมพ์ศักดิ์ (๒๕๕๒: ๑๐๖) กล่าวว่า การจุดประทีปบูชาที่มีที่จากเรื่องกาเผือกนั้น ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในประเพณียี่เป็ง เนื่องจากในอดีตชาวล้านนาจะไม่มีการลอยกระทงแต่อย่างใด พุทธศาสนิกชนจะนำขาวห่มขาวหรือชุดที่เหมาะสมเพื่อไปพึ่งเทศน์อานิสงส์ผางประทีป

เมื่อพระสงฆ์เทศน์อานิสงส์ผางประทีป ชาวบ้านก็จุดผางประทีปบูชา หลังจากบูชาผางประทีปแล้ว ชาวบ้านจะจุดโคมไฟบูชาสว่างไสวทั่วพระอาราม บางคนกลับบ้านแล้วก็จุดผางประทีปบูชาสิ่งที่ควรบูชา เช่น ปอน้ำ ครวไฟ หม้อน้ำ ประตู่บ้าน ประตู่ยุงข้าว และเทวดาประจำบ้าน เป็นต้น ทั้งวัดและบ้านจึงสว่างไสวไปด้วยประทีปบูชางดงามยิ่ง (สนั่น ธรรมธิ, สัมภาษณ์, ๗ ธันวาคม ๒๕๕๒)

ปัจจุบันชาวล้านนายังมีความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การพึ่งเทศน์กาเผือกและจุดประทีปบูชาในวันยี่เป็ง ดังที่ มณี พยอมยงค์ (๒๕๔๗: ๔๖) กล่าวถึงการจุดประทีปตีนกาว่า

“เพื่อการรำลึกถึงแม่กาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดมหาบุรุษของโลก เวลาบูชาผางผะทีดหรือถ้วยพระประทีป จะพันด้ายเป็นรูปตีนกาใส่ไว้ในภาชนะใส่น้ำมัน แล้วจุดบูชาเป็นกตัญญูกตเวทิตาคุณแก่แม่กานั้น”

ชาวล้านนายังเข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือกในวันยี่เป็งซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของภาคกลาง แต่พบว่าเหลือจัดตามวัดในชนบทเท่านั้น เช่น งานประเพณี “ยี่เป็งรำลึก” ที่วัดบวกค้ำหวง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ และงานประเพณี “เดือนยี่เป็ง” ที่วัดเทพินทราราม(ป่าบง) อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๔

ภาพที่ ๒๙ ชาวบ้านเข้าร่วมพิธีเทคนิกาเผือกและจุดประทีปบูชา ณ วัดบวกค้ำหลวง
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

ภาพที่ ๓๐ ชาวบ้านเข้าร่วมพิธีเทคนิกาเผือกและจุดประทีปบูชา ณ วัดเทพินทราราม(ป่าบง)
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓

จากการเก็บข้อมูลประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ได้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ตามแบบไทยยวน ทางล้านนา และยังมีการสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ ดังพบข้อมูลประเพณีเทศน์กาเผือกและการจุด ประทีปบูชาในวันเพ็ญเดือนสิบสอง

๔.๑.๑ ประวัติการเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประวัติการเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี โดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ วรรณกรรม และประเพณี ที่สอดคล้องกัน สะท้อนให้เห็นสายธารการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน ตั้งแต่อดีตถึงช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ ๑) ช่วงก่อน พ.ศ.๒๕๑๐: จากความทรงจำของชาวบ้าน ๒) ช่วง พ.ศ.๒๕๓๐ – พ.ศ.๒๕๕๑ และ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๒ – พ.ศ.๒๕๕๓

๑) ช่วงก่อน พ.ศ.๒๕๑๐: จากความทรงจำของชาวบ้าน

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนนี้ ไม่พบหลักฐานว่าเริ่มปฏิบัติกันมาตั้งแต่เมื่อใด สอบถามชาวบ้านต่างบอกว่าเกิดมาก็เห็นมีอยู่แล้ว สันนิษฐานว่าน่าจะทำกันมาตั้งแต่โบราณ เมื่ออพยพมาที่อำเภอเส้าให้ก็ทำสืบทอดมาเรื่อยๆ ชาวบ้านอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปยังให้ข้อมูลด้วยว่า กิจกรรมในวันเพ็ญเดือนสิบสองที่ชุมชนไทยยวนนี้แต่ก่อนไม่มีการลอยกระทง เพิ่งจะมีตอนหลัง แต่ก่อนมีแต่ฟังเทศน์เรื่องกาเผือกและจุดประทีปตีนา โดยจะไปจุดรวมกันที่วัดตอนหัวค่ำ แต่ถ้าคนแก่ไปวัดไม่ไหว ลูกหลานก็จะเตรียมฝ้ายและน้ำมันมะพร้าวไว้ให้จุดที่บ้าน เพราะหากได้จุดบูชาจะได้านิสงส์มาก (มาด บุญนาก, สัมภาษณ์, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓ และ สนาน จันทรชาติ, สัมภาษณ์, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์และชาวบ้านในชุมชนไทยยวนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป พบว่าในอดีตชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จัดประเพณีเทศน์กาเผือก สืบทอดกันมาตามประเพณีเดิม คนในชุมชนรับรู้เรื่องราวของแม่กาเผือกผ่านประเพณีการเทศน์ เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ชาวบ้านพร้อมใจกันนำฝ้ายพันรูปตีนาพร้อมเชื้อเพลิงมารวมกันที่วัดเพื่อฟังพระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือกและจุดประทีปตีนาบูชาแม่กาเผือกและพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ พระสงฆ์ผู้เทศน์สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้ จึงใช้ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาประกอบการเทศน์

ในอดีตนั้นมีพระสงฆ์และนักปราชญ์ในชุมชนมากมายที่สามารถอ่านและเขียนอักษรยวนได้ เนื่องจากได้เรียนตอนบวช

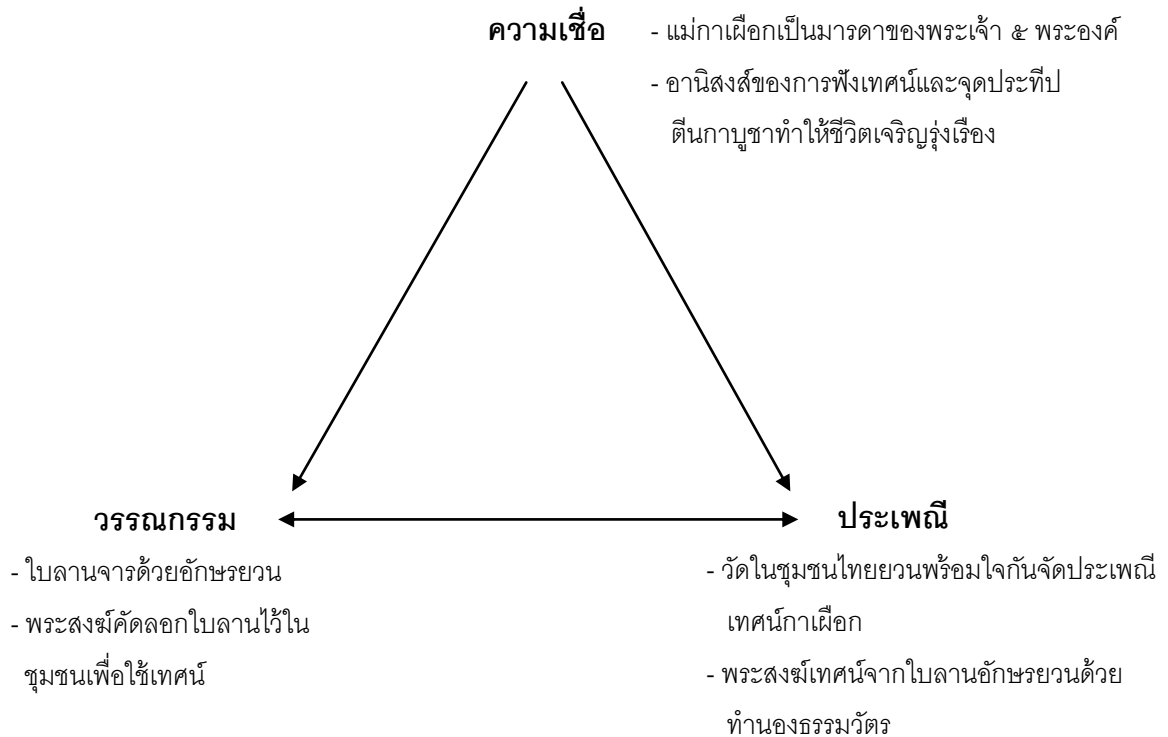
ชาวบ้านเล่าให้ฟังด้วยว่า พระสงฆ์ชาวไทยยวนในอดีตที่มีความสามารถในการเทศน์ด้วยสำเนียงยวนหรือเป็นผู้รู้ทำนองการเทศน์มหาชาติแบบยวน จะนำทำนองต่างๆ มาปรับใช้กับการเทศน์กาเผือก เช่น ในเนื้อเรื่องตอนที่แม่กาเผือกบินตามหาลูกไม่พบจนตรอมใจตาย ชาวบ้านเรียกว่าช่วง “หนังสือยวน” (มงคล ฟิ่งสุข, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) เน้นอารมณ์โศกเศร้าที่แม่กาเผือกพยายามตามหาลูกแต่ไม่พบ ฟังแล้วไพเราะจับใจ

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าในอดีต ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ มีการคัดลอกวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกด้วยอักษรยวนอย่างแพร่หลายในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนรู้จักวรรณกรรมล้านนาหรือตัวยวนและมีความเชื่อเรื่องอานิสงส์การสร้างหนังสือถวายวัดเป็นธรรมทาน ดังเห็นได้จากวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกที่พบในตู้คัมภีร์ที่วัดต้นตาล คือ “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) และ “โวหารภทิตตินกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าโบราณทั้งสองฉบับนี้ไม่ปรากฏข้อความภาษาไทยที่ระบุว่า “ให้จุดประทีปตินกา” ดังเช่นที่พบในฉบับอื่นๆ เนื่องจากน่าจะสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยที่คนในชุมชนไทยยวนแห่งนี้ ยังสามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้

จะเห็นได้ว่า ช่วงก่อน พ.ศ.๒๕๑๐ ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี สืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระเจ้าห้าพระองค์ และวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก ผ่านประเพณีเทศน์กาเผือกที่จัดช่วงหัวค่ำในวันเพ็ญเดือนสิบสอง พระสงฆ์ในชุมชนหลายรูปสามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาและเทศน์เป็นสำเนียงยวนให้ชาวบ้านฟัง โดยใช้คัมภีร์โบราณเรื่องกาเผือกฉบับที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน

ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ ๓๑ แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ช่วงก่อน พ.ศ.๒๕๑๐

๒) ช่วง พ.ศ.๒๕๓๐ – พ.ศ.๒๕๕๑

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์และชาวบ้านในชุมชนไทยยวนพบว่า ในช่วง พ.ศ.๒๕๓๐-พ.ศ.๒๕๕๑ หรือช่วง ๔๐ ปีก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้นำชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรีร่วมกันสืบค้นประวัติของตนจนทราบแน่ชัดว่าเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ ชุมชนไทยยวนยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกตามประเพณีเดิม ชาวบ้านยังพร้อมใจกันนำฝ้ายพันรูปตีนกาและเชื้อเพลิงมารวมกันที่วัดในวันเพ็ญเดือนสิบสอง เพื่อฟังพระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือกและจุดประทีปดินกานูชาแม่กาเผือกและพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ แต่พบว่าไม่ได้จัดทุกวัดดังเช่นในอดีต บางวัดที่อยู่ริมแม่น้ำป่าสักยังคงจัดเทศน์กาเผือก แต่มีการจัดร่วมกับงานลอยกระทง เช่น วัดบ้านยาง ตำบลบ้านยาง และวัดพะเยาว์ ตำบลศาลารีย์ไทย (โสภณ พึ่งตน, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒) บางวัดโดยเฉพาะทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก

หันไปจัดงานลอยกระทงเพียงอย่างเดียวโดยงดเว้นการเทศน์กาเผือก เช่น วัดเส้าไห้ ตำบลเส้าไห้ และวัดไผ่ล้อม ตำบลสวนดอกไม้ บางวัดที่อยู่ไกลริมแม่น้ำป่าสักออกไปยังคงจัดเทศน์กาเผือก เช่น วัดโคกกระท้อน ตำบลจี่งวาม (พระเกียรติศักดิ์ กิตติศักดิ์โก, สัมภาษณ์, ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔) และบางวัดที่อยู่ไกลออกไปจากริมแม่น้ำป่าสักและตัวอำเภอเส้าไห้ เช่น วัดหนองจิก ตำบลพระยาท และวัดโคกกระทู้ ตำบลหัวปลวก คงเหลือแต่การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษในตอนเช้าของวันเพ็ญเดือนสิบสองเท่านั้น โดยงดเว้นการเทศน์กาเผือกและมีได้จัดงานลอยกระทงแต่อย่างใด

ข้อมูลที่บันทึกไว้ในหนังสือ **มรดกวัฒนธรรมอำเภอเส้าไห้** เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ (พิเนตร น้อยพุกธา, ๒๕๔๕: ๑๗) ได้กล่าวถึงพระสงฆ์ที่เทศน์ด้วยสำเนียงยวนและเป็นผู้รู้ทำนองการเทศน์มหาชาติแบบยวน บางท่านมีความเชี่ยวชาญเรื่องการอ่านและเขียนอักษรยวน เช่น หลวงพ่อบาย ธรรมวุฑฒ โสม เจ้าอาวาสวัดพระยาท ตำบลพระยาท พระครูพิมลสีลาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเขาตินไต้ ตำบลหัวปลวก พระครูวรรณมรัต เจ้าอาวาสวัดห้วยหวาย ตำบลหัวปลวก พระครูประดิษฐ์ธรรมวิสิฐ เจ้าอาวาสวัดบำเพ็ญพรต ตำบลหัวปลวก และพระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเขตสว่าง ตำบลห้วยป่าหวาย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าวัดที่มีพระสงฆ์ที่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาและเทศน์สำเนียงยวนได้น่าจะจัดประเพณีเทศน์กาเผือกกันทุกปี แต่หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าว พบว่าในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมาวัดต่างๆ เหล่านี้ยังคงจัดเทศน์กาเผือกบ้าง แต่ไม่ได้จัดเป็นประจำทุกปี น่าเสียดายที่ปัจจุบันเหลือเพียงวัดพระยาท และวัดเขตสว่าง ที่ยังคงจัดเทศน์กาเผือก ส่วนวัดอื่นๆ งดเว้นการเทศน์กาเผือกมาระยะหนึ่งแล้ว เมื่อสอบถามถึงวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกในวัดเหล่านี้ ผู้วิจัยสำรวจพบ “กาเผือกหรือประทีปดินกา” ระบุว่าจารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ที่วัดเขตสว่าง ตำบลห้วยป่าหวาย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เพียงวัดเดียว ส่วนวัดอื่นๆ พบว่าเคยมีเก็บไว้ แต่หลังจากที่งดเว้นการเทศน์กาเผือกมาหลายปี สันนิษฐานว่าสูญหายไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่ได้นำไปสานเรื่องกาเผือกที่พบที่วัดเขตสว่าง ตำบลห้วยป่าหวาย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มาศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด เนื่องจากอยู่นอกเขตอำเภอเส้าไห้ แต่จากการสัมภาษณ์พระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเขตสว่าง (สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) พบว่าเนื้อหาในโบราณเรื่อง “กาเผือกหรือประทีปดินกา” มีโครงเรื่องเดียวกับโบราณกาเผือกฉบับอื่นๆ ที่พบในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การที่ผู้เทศน์และชุมชนอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือด้วยยวนได้น้อยลงอาจเป็นเหตุให้มีการปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย ดังที่พบ “พระยาก่าเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ระบุบนหน้าปกโบราณว่าจาร

เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ ชาวบ้านสันนิษฐานว่าเป็นความต้องการของผู้จารและผู้ถวายคัมภีร์ใบลานที่
ต้องการจารเป็นอักษรไทยเพื่อให้พระสงฆ์ที่ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาสามารถใช้อ่านและ
เทศน์ให้ญาติโยมฟังในวันเพ็ญเดือน ๑๒ และ “หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)
ที่ปริวรรตและพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์และพับเป็นรูปแบบคล้ายคัมภีร์ใบลาน โดยพระเจริญ
ธมฺมวฑฺฒโฒ ระบุหน้าปกใบลานว่า “..หนังสือเทศน์กาเผือก เขียนเป็นอักษรไทยให้เทศน์เป็นภาษา
ญวน...” วรรณกรรมใบลานเรื่องกาเผือกฉบับที่ปริวรรตเป็นอักษรไทยนี้ แสดงให้เห็นความ
พยายามในการรักษาและสืบทอดวรรณกรรมใบลานเรื่องกาเผือกอันเป็นสมบัติเดิมของชุมชน
นอกจากนี้ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ ยังได้จารใบลาน “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ขึ้น
ใหม่โดยตัดความจากต้นฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ระบุ พ.ศ.๒๕๔๙ ซึ่ง
เป็นปีที่ท่านได้เริ่มจารใบลานฉบับนี้

นอกจากประเพณีที่ยังคงทำกันอยู่ และวรรณกรรมที่มีการคัดลอกเพิ่มเติม น่าสนใจ
ว่ายังมีการวาดภาพจิตรกรรมเรื่องกาเผือกภายในวิหารวัดต้นตาล ตำบลต้นตาล เกิดขึ้นในช่วงนี้
อีกด้วย

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์และชาวบ้านชุมชนไทยยวน เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของ
ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนในรอบ ๑๐ ปี ก่อนผู้วิจัยลงเก็บข้อมูล พบว่า วัดที่มีการจัด
ประเพณีเทศน์กาเผือก คือ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล วัดพระยาทต วัดโพธิ์ วัดหนองจิก ตำบล
พระยาทต วัดท่าช้างเหนือ วัดท่าช้างใต้ ตำบลท่าช้าง วัดพะเยาวิ ตำบลศาลารีไทย และวัดบ้าน
ยาง ตำบลบ้านยาง

พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่ชาวบ้านจดจำได้ดีคือ หลวงพ่อบ้าย ธมฺมวฑฺฒโฒ
อดีตเจ้าอาวาสวัดพระยาทต นอกจากจะเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทตแล้ว ชาวบ้านในตำบล
ต้นตาลและตำบลท่าช้างเหนือซึ่งอยู่ในพื้นที่ข้างเคียงกับบ้านพระยาทต ยังนิมนต์ให้ท่านเป็น
ผู้เทศน์กาเผือกที่วัดต้นตาลและวัดท่าช้างเหนืออีกด้วย หลวงพ่อบ้าย ธมฺมวฑฺฒโฒ เป็นพระสงฆ์ที่
เทศน์กาเผือกเป็นประจำ จนถึง พ.ศ.๒๕๔๙ เนื่องจากอาพาธหนัก ท่านจึงลาสิกและย้ายไปพัก
อยู่กับลูกหลานที่ต่างจังหวัด (พระปลัดสมพงษ์ จุกกวโร, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒)

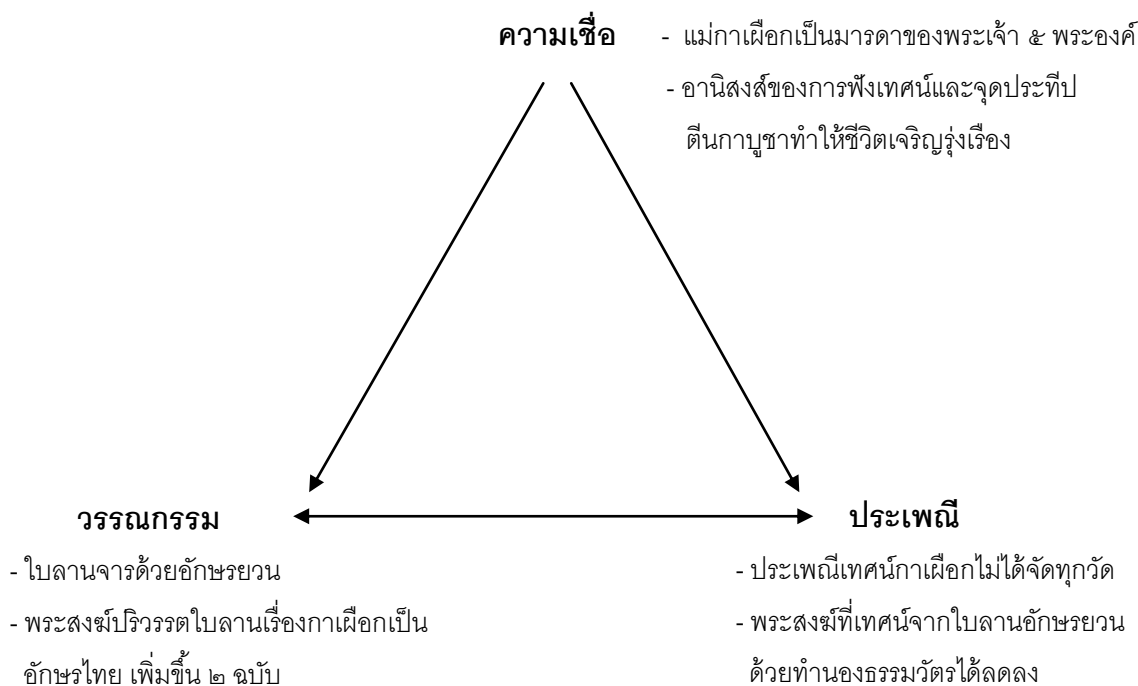
ใน พ.ศ.๒๕๔๙ นั้นเอง พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ พระสงฆ์ประจำวัดโพธิ์ ตำบล
พระยาทต สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้ ได้รับนิมนต์เทศน์เรื่องกาเผือก
ในประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดโพธิ์เป็นครั้งแรก ปีต่อมาชาวบ้านพระยาทตจึงนิมนต์ พระเจริญ

ธมฺมวฑฺฒโฒ มาเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทศ และนิมนต์ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ชาวบ้านท่าช้างเหนือ ยังได้นิมนต์ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ มาเทศน์กาเผือกที่วัดท่าช้างเหนือ เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ อีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ช่วง ๔๐ ปีก่อนหน้าที่ผู้วิจัยจะลงเก็บข้อมูล ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกตามประเพณีเดิม แต่พบว่าไม่ได้จัดทุกวัด ดังเช่นในอดีต พระสงฆ์และนักปราชญ์ในชุมชนไทยยวนรู้อักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนน้อยลง เทศน์สำเนียงยวนได้น้อยลง พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่ชาวบ้านจดจำได้มีจำนวน ๒ ท่าน คือ หลวงพ่อบ้าย ธมฺมวฑฺฒโฒ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระยาทศ และพระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ พระสงฆ์ประจำวัดโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีการปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยจำนวน ๒ ฉบับ คือ “พระยาก้าเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑) และ “หนังสือเทศน์ก้าเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)

ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ ๓๒ แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ช่วง พ.ศ.๒๕๓๐ – พ.ศ.๒๕๕๑

๓) พ.ศ.๒๕๕๒ - พ.ศ.๒๕๕๓

ช่วง พ.ศ.๒๕๕๒ - พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นช่วงปีที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล พบว่าชุมชนไทยยวนยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกอยู่บ้างแต่พบว่าเหลือน้อยมาก กล่าวคือ วัดที่จัดประเพณีเทศน์กาเผือก เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ มีจำนวน ๒ วัด คือ วัดต้นตาลและวัดพระยาทนต์ และวัดที่จัดประเพณีเทศน์กาเผือก เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ มีจำนวน ๑ วัด คือ วัดพระยาทนต์

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดต้นตาลจัดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๕๒ โดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์และชาวบ้านต้นตาล และดูคลิปวิดีโอบันทึกภาพประเพณีเทศน์กาเผือก โดยได้รับความกรุณาจากรองศาสตราจารย์สุกัญญา สุขฉายา และอาจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล มอบคลิปวิดีโอดังกล่าวแก่ผู้วิจัยสำหรับใช้ในการศึกษาค้นคว้า จากการศึกษาค้นคว้า ชาวบ้านต้นตาลยังพร้อมใจกันเตรียมฝ่ายฟื้นฟูรูปปั้นกามาร่วมจุดบูชาขณะฟังเทศน์ ผู้เข้าร่วมประเพณีส่วนใหญ่อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๕ คน จากการสอบถามชาวบ้านพบว่าพระสงฆ์ผู้เทศน์ ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือด้วยวนได้ จึงได้นำเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ฉบับภาษาไทย ที่มีเนื้อความตอนต้นกล่าวถึงกำเนิดของพระเจ้าห้าพระองค์ว่าเป็นลี้มนเป็นลูกแม่กาเผือกเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง โดยอ่านเป็นสำเนียงยวน ช่วงที่ผู้วิจัยลงพื้นที่พบว่าพระสงฆ์ผู้เทศน์ในประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดต้นตาล เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ ได้ย้ายไปประจำวัดอื่นแล้ว ทราบเพียงว่าชื่อพระทัศน

จากการสัมภาษณ์มัคทายกของวัดต้นตาลซึ่งเป็นผู้ประกอบการประกอบพิธีนั้น พบว่าพระสงฆ์ผู้เทศน์ใช้หนังสือเป็นต้นฉบับในการเทศน์ คาดว่าเป็นหนังสือเทศน์ภาษาไทยที่พระสงฆ์หามาด้วยตนเอง (มงคล ฟิ่งสุข, สัมภาษณ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) แม้ว่ามัคทายกวัดต้นตาลจะเคยมอบใบลาน “พระยาห้าเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑) ที่ปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยเพื่อให้พระสงฆ์ผู้เทศน์ฝึกอ่านสำหรับการเทศน์ในประเพณีเทศน์กาเผือก แต่พระสงฆ์ไม่สามารถอ่านได้ เนื่องจากลายมือในใบลานกาเผือกฉบับดังกล่าวอ่านยากและไม่ทราบการแบ่งวรรคตอนเพราะเนื้อความในใบลานจารต่อเนื่องกันไม่มีการเว้นวรรคตอน

ประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดต้นตาล เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ แสดงให้เห็นความพยายามของพระสงฆ์ เมื่อชาวบ้านยังต้องการให้วัดจัดประเพณีเทศน์กาเผือก แต่พระสงฆ์อ่านด้วยวนไม่ได้ จึงนำเอาเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ฉบับภาษาไทย ที่มีตอนต้นของเนื้อความกล่าวถึงแม่กาเผือกคล้ายกันมาอ่านให้ชาวบ้านฟัง โดยพยายามอ่านเป็นสำเนียงยวน

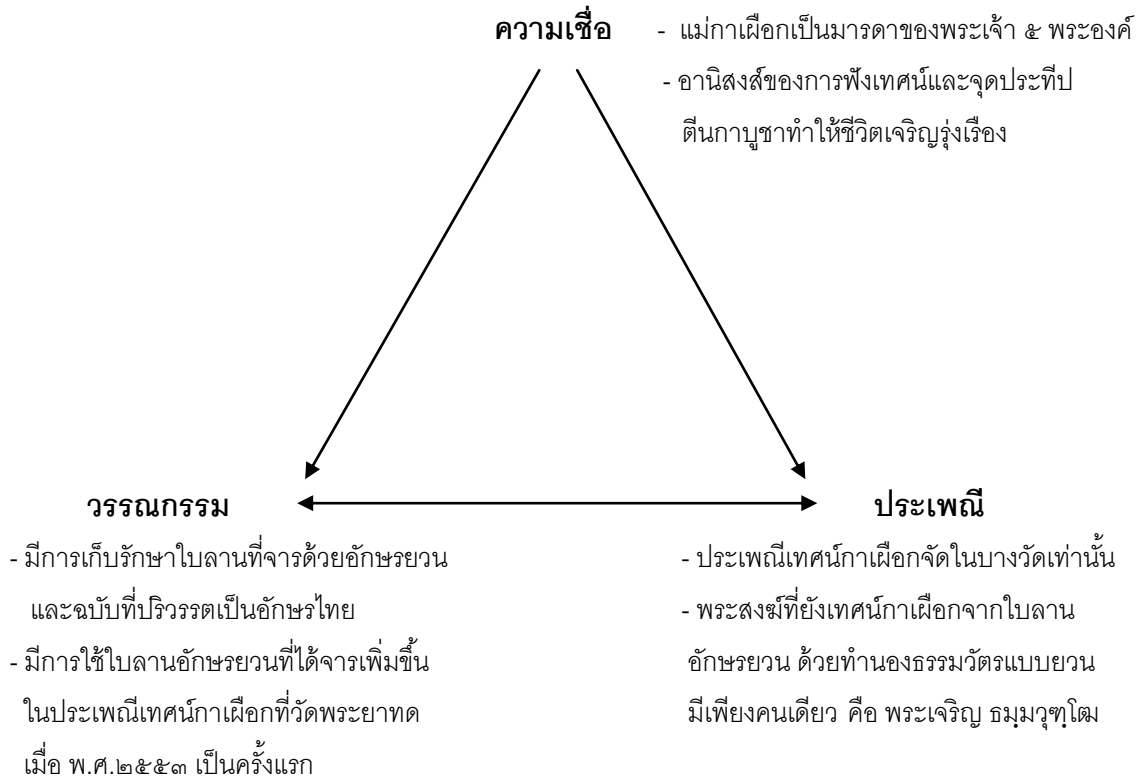
สำหรับประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทศ เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านพระยาทศร่วมกันมาฟังเทศน์ และนำฝ่ายฟื้นฟูรูปปั้นกามาจุดบูชาขณะเทศน์ ภายในวิหารวัดพระยาทศ ผู้เข้าร่วมประเพณีส่วนใหญ่อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๔๐ คน ชาวบ้านพระยาทศได้นิมนต์ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ เป็นพระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือก โดยใช้ใบลาน “พระยาทศกาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ในการเทศน์

วัดที่จัดประเพณีเทศน์กาเผือก เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งเป็นปีที่อำเภอเสกให้ประสพอุทกภัยครั้งใหญ่เมื่อเดือนตุลาคมนั้น มีจำนวน ๑ วัด คือ วัดพระยาทศ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม พบว่า ชาวบ้านพระยาทศยังเข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือก ผู้ร่วมฟังเทศน์ประมาณ ๓๐ คน ส่วนมากอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีการย้ายสถานที่จากเดิมจัดในศาลาไปจัดเทศน์กาเผือกบริเวณลานริมแม่น้ำป่าสักที่วัดพระยาทศ เนื่องจากมีการจัดกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อเป็นการทำบุญสะเดาะเคราะห์และสร้างขวัญกำลังใจให้ชาวบ้าน ต่างจากปีก่อนที่จัดประเพณีเทศน์กาเผือกเพียงอย่างเดียว ชาวบ้านพระยาทศนิมนต์ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ เป็นพระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา พระสงฆ์ผู้เทศน์ใช้ใบลานเรื่อง “พระยาทศกาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารด้วยตนเองในประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทศเป็นครั้งแรก

จะเห็นได้ว่า ช่วงที่ผู้วิจัยจะลงเก็บข้อมูล พ.ศ.๒๕๕๒ - พ.ศ.๒๕๕๓ ชุมชนไทยยวนอำเภอเสกให้ จังหวัดสระบุรี ยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกเหลืออยู่ในบางวัดเท่านั้น พระสงฆ์และนักปราชญ์ในชุมชนไทยยวนที่รู้อักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน และเทศน์สำเนียงยวนได้มีน้อยมาก พระสงฆ์ที่ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาได้ นำเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ฉบับภาษาไทยที่มีตอนต้นของเนื้อความกล่าวถึงแม่กาเผือกมาเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง โดยพยายามอ่านเป็นสำเนียงยวน ในขณะที่พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาได้และยังคงเทศน์กาเผือกด้วยทำนองธรรมวัตรแบบยวน คือ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ เพียงคนเดียว นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้วรรณกรรมใบลานเรื่องกาเผือกฉบับ “พระยาทศกาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ที่จารโดย พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ อีกด้วย

ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ ๓๓ แผนภูมิแสดงประวัติประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ช่วง พ.ศ.๒๕๕๒ – พ.ศ.๒๕๕๓

๔.๑.๒ พระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดการเทศน์และวรรณกรรม

พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาทต ตำบลพระยาทต อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี คือ **พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ คำต๊ิบ** อายุ ๔๐ ปี ๑๕ พรรษา สืบทอดการเทศน์กาเผือกโดยใช้วิธี *ครูพักลักจำ* เป็นพระสงฆ์ชาวไทยยวนที่สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หนังสือยวน” และเทศน์ธรรมวัตรแบบล้านนาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เทศน์สำเนียงยวน” ได้

๔.๑.๒.๑ ด้านการเรียนรู้และการสืบทอด

ผู้วิจัยพบว่า พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ เรียนการอ่านอักษรธรรมล้านนาจากนายเอียง คำต๊ิบ โยมพ่อของท่านเมื่อตอนเด็ก สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาพื้นฐาน

ได้บ้าง โดยนายเชียง คำต๊ิบ เคยเรียนอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนเมื่อตอนบวช ต่อมาเมื่อพระเจริญ ทุมมวฑูโฒ บวช จึงได้กลับมาทบทวน ฝึกอ่านและฝึกเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนด้วยตนเอง อาศัยการฝึกอ่านและฝึกเขียนจากแบบเรียน และใบลานเรื่องต่างๆ ที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนที่พบในวัด และจดจำการเทศน์จากหลวงพ่อบ้าย ทุมมวฑูโฒ พระสงฆ์ชาวไทยยวนที่อยู่ประจำวัดโพธิ์ด้วยกันในช่วง ๓ ปีแรกที่บวช

“...เคยเรียนอ่านตัวยวนมาตั้งแต่เด็กน้อย หัดอ่านจากโยมพ่อ ก่อน ต่อมาก็หัดอ่านเอง พอเริ่มอ่านได้ โยมพ่อก็ให้หัดเขียนไปด้วย เพราะถ้าอ่านอย่างเดียวจะลืมน แต่ก็ทิ้งไปนาน จึงลืมนไปบ้าง

ต่อมา ตอนบวชก็หาหนังสือมาเรียนเอง ตำราของโยมพ่อก็พอ มีอยู่บ้าง ถ้ามหลวงพ่อบ้ายบ้าง ฝึกอ่าน ฝึกเขียน มีโยมมาถวาย หนังสือแบบเรียนบ้าง ก็เอามาฝึกเอง อย่างหลวงพี่ได้เรียนอ่านมาก่อน แล้วมาฝึกเอา ถ้ามเอา อาศัยฟังหลวงพ่อบ้ายเทศน์ด้วย ฟังเอาเอง จำเอาเองยังไม่ได้ถ้ามเท่าไร เพราะบวชได้ ๓ ปี หลวงพ่อบ้ายก็ย้ายไปอยู่วัดพระยาท...”

(พระเจริญ ทุมมวฑูโฒ, สัมภาษณ์, ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔)

วรรณกรรมใบลานเรื่องแรกๆ ที่ฝึกอ่าน คือ ยอดไถลหรือพระไตรปิฎก โดยเน้นการฝึกอ่านตัวอักษรธรรมล้านนาให้ถูกต้องแม่นยำ ออกเสียงอักขระให้ชัดเจน อ่านเป็นร้อยแก้วให้คล่อง แล้วจึงอ่านเป็นทำนองธรรมวัตรแบบยวน

ปัญหาในการฝึกอ่านด้วยตนเอง คือ เมื่ออ่านพบตัวอักษรพิเศษ เช่น ตัวซ้อน ตัวเชิงหรือหางตัวสะกด โดยเฉพาะที่เขียนเป็นภาษาบาลี ต้องอาศัยการสอบถามพระสงฆ์ผู้สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาได้ให้ช่วยอ่านให้ อีกทั้งยังต้องหมั่นฟังและจดจำทำนองการเทศน์แบบยวนจากพระสงฆ์ท่านอื่นๆ แล้วนำมาฝึกอ่านให้คล่องแคล่วด้วยตนเอง

พระเจริญ ทุมมวฑูโฒ เล่าเพิ่มเติมว่า ในอดีตชายชาวไทยยวนจะอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาได้ เนื่องจากได้เรียนตอนบวช ส่วนมากจะบวชกันเต็มพรรษาหรือ ๓ เดือน จึงทำให้มีเวลาฝึกอ่านและฝึกเขียนอักษรธรรมล้านนาอย่างเต็มที่ แต่ภายหลังพระสงฆ์ผู้อ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนา รวมถึงเทศน์ทำนองต่างๆ แบบการเทศน์มหาชาติได้นั้น มีจำนวนน้อยลง

ชายชาวไทยยวนที่บวชก็บวชกันเพียง ๗ วัน หรือ ๑๕ วัน ไม่มีเวลาเพียงพอเพื่อท่องจำและฝึกฝนตัวท่านเองรู้สึกเสียดายที่ไม่ได้มีโอกาสฝากตัวเป็นศิษย์กับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ที่สามารถเทศน์ทำนองต่างๆ ในการเทศน์มหาชาติ เนื่องจากตอนที่บวชนั้น พระสงฆ์ผู้ใหญ่ที่วัดโพธิ์ที่สามารถเทศน์ทำนองต่างๆ ท่านชราภาพมากแล้ว ไม่สามารถเทศน์หรือสอนทำนองเทศน์ได้ (พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ, สัมภาษณ์, ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔)

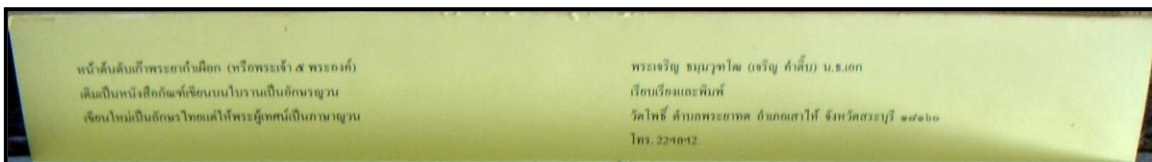
เมื่อสามารถจดจำและอ่านตัวอักษรธรรมล้านนาให้ถูกต้องแม่นยำ ออกเสียงอักษรชัดเจนไม่ติดขัด สามารถอ่านเป็นทำนองธรรมวัตรสำเนียงยวนได้บ้างแล้ว จึงได้รับนิมนต์ให้เทศน์ในศาสนพิธีต่างๆ ทั้งที่วัดโพธิ์และวัดอื่นๆ ในชุมชนไทยยวน

พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ ได้รับนิมนต์ให้เทศน์เรื่องกาเหืองครั้งแรก ในประเพณีเทศน์กาเหืองที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอกาเสาให้ จังหวัดสระบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ เหตุที่ได้เทศน์ในครั้งนั้น เนื่องจากญาติของพระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ ต้องการเป็นเจ้าภาพการเทศน์เรื่องกาเหืองและทำบุญถวายหนังสือธรรมแก่วัดโพธิ์

พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ ฝึกอ่านเรื่องกาเหืองด้วยตนเอง ใช้ใบลานฉบับ “พระยาภาเหือง” (กาเหืองฉบับวัดโพธิ์ ๑) เป็นใบลานของวัดโพธิ์ ไม่ทราบแน่ชัดว่าใช้เทศน์มาตั้งแต่เมื่อใด จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ปรากฏชื่อผู้จาร คือ ผู้ใหญ่ทา บุญธรรม โดยหัดอ่านวันละ ๑-๒ หน้าลาน ใช้เวลาในการฝึกเทศน์กาเหืองประมาณ ๑ สัปดาห์ จดจำทำนองการเทศน์จากหลวงพ่อบ้าย ธมฺมวฑฺฒโณ พระสงฆ์ชาวไทยยวนที่อยู่ประจำวัดโพธิ์ด้วยกันในช่วงแรกที่บวช และเคยเป็นพระสงฆ์ที่เทศน์กาเหืองในวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอกาเสาให้ จังหวัดสระบุรีเป็นประจำทุกปี

ปีต่อมา พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ ได้รับนิมนต์เทศน์เรื่องกาเหือง ในประเพณีเทศน์กาเหือง ที่วัดโพธิ์และวัดพระยาทต ตำบลพระยาทต ยังคงใช้ใบลานฉบับ “พระยาภาเหือง” (กาเหืองฉบับวัดโพธิ์ ๑) ในการเทศน์เช่นเดียวกับปีก่อน จากเดิมเทศน์ตามเนื้อความในใบลานทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ นี้ จึงเทศน์โดยตัดเนื้อความในใบลานออกบางส่วน เพื่อให้เหมาะแก่เวลาเทศน์ที่จำกัดเพียง ๑ ชั่วโมง เนื่องจากได้รับนิมนต์ ๒ วัดในวันเดียวกัน

หลังจากที่ได้รับนิมนต์เทศน์เรื่องกาเผือกมา ๒ ปี พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ ต้องการสืบทอดและเผยแพร่วรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก จึงปริวรรตโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้ต้นฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) โดยปริวรรตแล้วปรับเป็นภาษาไทยให้อ่านง่าย ปรับคำศัพท์ภาษาชาวบ้านบางคำให้เป็นภาษาไทย ตัดความให้สั้นลง เหมาะกับเวลาที่จำกัด แม้ไม่ได้เหมือนต้นฉบับทุกประการ แต่ก็ยังคงโครงเรื่องเดิมไว้ ด้วยความตั้งใจจะเผยแพร่ให้พระสงฆ์ในชุมชนและผู้สนใจที่ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาได้อ่านหรือนำไปเทศน์ได้ ตามที่ระบุไว้ในปกในว่า “เดิมเป็นหนังสือกัณฑ์เขียนบนใบลานเป็นอักษรญวน เขียนใหม่เป็นอักษรไทยแต่ให้พระผู้เทศน์เป็นภาษาญวน”

ภาพที่ ๓๔ ปกในของ “หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)

“หนังสือเทศน์กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ฉบับนี้เคยใช้เทศน์เพียงครั้งเดียวที่วัดท่าช้างเหนือ ตำบลท่าช้าง อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ในประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๑ เหตุที่ใช้เทศน์เพียงครั้งเดียวนั้น พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ กล่าวว่า “เมื่ออ่านด้วยตนด้วยสำเนียงญวน รู้สึกว่าเทศน์ได้คล่องกว่า หากอ่านด้วยไทยอาจจะหลงเป็นส่วนนไทย” (พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒)

นอกจากนี้ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ ยังได้คัดลอกโบราณกาเผือกไว้อีก ๑ ฉบับคือ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) โดยจารอักษรธรรมล้านนาลงในใบลาน ย่อความจากต้นฉบับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) มีรายละเอียดตามที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ในบทที่ ๓

“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ใช้เทศน์ครั้งแรกในประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาบท ตำบลพระยาบท อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ กล่าวว่า เมื่อใช้ใบลานฉบับนี้ในการเทศน์ช่วยให้อ่านอักษรธรรมและเทศน์เป็นสำเนียงญวนได้คล่องกว่า เนื่องจากจารเป็นภาษาญวนและจารด้วยลายมือ

ตนเอง อีกทั้งสามารถเทศน์ได้จนจบเรื่องเพราะตัดความจากฉบับ “พระยาภาเยือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) และปรับเนื้อความกล่าวถึงอานิสงส์โดยรวมที่ผู้ฟังจะได้รับ เพื่อให้เหมาะแก่เวลาซึ่งเมื่อใช้ฉบับที่ตัดความแล้วจะใช้เวลาประมาณ ๔๕-๕๐ นาที

๔.๑.๒.๒ ด้านการถ่ายทอด

ผู้วิจัยพบว่า พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโน ยังไม่ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนและการเทศน์ธรรมวัตรแบบยวนให้ผู้ใด แม้จะรับหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอนวิชาธรรมศึกษา ทุกวันศุกร์ในโรงเรียนหลายแห่งของชุมชนไทยยวน อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี และสอนพระสงฆ์ที่วัดสมุหประดิษฐารามช่วงเช้าพรรษาของทุกปี เนื่องจากเนื้อหาวิชาธรรมศึกษาเน้นสอนพุทธประวัติและหลักธรรมคำสอนของพุทธเจ้าตามหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนด และพระสงฆ์บวชใหม่ที่จำพรรษาที่วัดโพธิ์ ก็นิยมบวชกันเพียงไม่กี่วัน จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะสอนและฝึกฝนให้สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาได้ จึงน่าเป็นห่วงว่า หากขาดผู้สืบทอดความรู้เรื่องอักษรธรรมล้านนาและการเทศน์ธรรมวัตรสำเนียงยวนแล้ว ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนจะยังคงอยู่ต่อไปหรือไม่

จากการศึกษาประวัติของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนดังที่กล่าวไปแล้วแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรีจัดประเพณีเทศน์กาเผือกน้อยลงนั้น เนื่องจากพระสงฆ์ในชุมชนไทยยวนไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน และไม่สามารถเทศน์สำเนียงยวนได้ จึงไม่สามารถเทศน์กาเผือกได้เนื่องจากแต่เดิมวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจารด้วยอักษรธรรมล้านนา แม้ว่าต่อมาจะมีการปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้จำนวนพระสงฆ์ที่เทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด

นอกจากนี้พระสงฆ์ในชุมชนไทยยวนส่วนใหญ่นิยมเทศน์สำเนียงไทยหรือเทศน์ธรรมวัตรภาษาไทย แม้ว่าจะเป็นคนยวนที่พูดภาษายวนหรือ “ฟู้ยวน” ในชีวิตประจำวันก็ตาม การที่พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในชุมชนเทศน์สำเนียงไทยหรืออ่านแบบไทย เนื่องจากไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การอ่านเขียนอักษรธรรมล้านนาและการเทศน์สำเนียงยวนจากพระสงฆ์ผู้ใหญ่ การเทศน์สำเนียงยวนแบบเดิมจึงพบได้น้อยลง (พระครูสถิตธรรมถาวร, สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเทศน์สำเนียงยวนที่พระสงฆ์ไม่ได้รับการสืบทอดมานั้นเป็นปัจจัยเสริมที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก ดังที่กล่าวข้างต้นว่า แม้จะมี

วรรณกรรมโบราณเรื่องกาเหว่าฉบับที่ปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยแล้ว แต่หากพระสงฆ์ไม่สามารถเทศน์สำเนียงยวนได้ การเทศน์กาเหว่าก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไป

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นความพยายามของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่ผู้เทศน์ในประเพณีเทศน์กาเหว่าในชุมชนไทยยวน แม้ว่าจะอ่านอักษรธรรมล้านนาไม่ได้ และไม่เชี่ยวชาญในการเทศน์สำเนียงยวนก็คือ การจัดประเพณีเทศน์กาเหว่าที่วัดต้นตาล เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ พระสงฆ์ผู้เทศน์นำเรื่อง พระเจ้าห้าพระองค์ฉบับภาษาไทย ที่มีตอนต้นของเนื้อความกล่าวถึงแม่กาเหว่าคล้ายกันมาเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง โดยพยายามเทศน์ให้เป็นสำเนียงยวน เมื่อชาวบ้านยังต้องการให้วัดจัดประเพณีเทศน์กาเหว่า แต่พระสงฆ์อ่านตัวยวนไม่ได้ จึงเลือกเรื่องที่มีโครงเรื่องคล้ายกันมาเทศน์ ซึ่งชาวบ้านทราบว่าเรื่องที่พระสงฆ์นำมาอ่านนั้นไม่ใช่เรื่องกาเหว่าที่เคยเทศน์กันมาแต่เดิม ดังที่นายมงคล พิงสุข มัคคานายกของวัดต้นตาล (สัมภาษณ์, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้พระรุ่นใหม่ๆ จะเทศน์ได้ก็ต่อเมื่อมีตัวไทย เคยเอาโบราณเรื่องกาเหว่าของหลวงพ่อบ่ายไว้ให้ท่านฝึกอ่านแต่ก็ยังอ่านไม่ได้เพราะลายมืออ่านยาก เรื่องกาเหว่าที่พระท่านเทศน์วันนั้นไม่รู้ว่าจะท่านนำมาจากไหน แต่ไม่ใช่เรื่องที่เคยเทศน์ปีก่อนๆ”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้เทศน์ในประเพณีเทศน์กาเหว่าในชุมชนไทยยวน เมื่อพระสงฆ์ไม่สามารถเทศน์ได้ ประเพณีเทศน์กาเหว่าในวัดหลายแห่งในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลา จังหวัดสระบุรีจึงต้องงดเว้นไป ปัจจุบันมีพระสงฆ์ชาวไทยยวนที่สามารถอ่านและเขียนตัวอักษรธรรมล้านนาและเทศน์สำเนียงยวนได้ คือ พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโธ จำพรรษาที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอสงขลา จังหวัดสระบุรี เป็นพระสงฆ์ชาวไทยยวนที่สืบทอดการเทศน์กาเหว่าโดยใช้วิธี *ครูพักลักจำ* อาศัยความสนใจใฝ่รู้ การจดจำการเทศน์จากพระสงฆ์ผู้ใหญ่ และการฝึกฝนด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นผู้ช่วยสืบทอดวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเหว่าที่บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนให้ยังคงอยู่ในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลา จังหวัดสระบุรี

๔.๑.๒ ชุมชนในฐานะผู้สืบทอดประเพณีเทศน์กาเหว่า

นอกจากพระสงฆ์ผู้เทศน์จะมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเหว่าและวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเหว่าแล้ว ชุมชนก็มีบทบาทในการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเหว่าให้ดำรงอยู่ด้วย

ประเพณีเทศน์กาเผือกที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาท ตำบลพระยาท อำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรีนั้น จัดขึ้นจากความศรัทธาของชาวบ้านและการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลต้นตาล-พระยาท และสภาวัฒนธรรมตำบลพระยาท

บ้านพระยาทมีชาวไทยยวนอาศัยอยู่มาก ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนที่ใกล้ชิดกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ ทำให้มีการทำบุญร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุชาวไทยยวนที่บ้านพระยาทนิยมไปจำวัดในช่วงวันพระ และยังร่วมกันสืบทอดประเพณีทางศาสนาต่างๆ ตามแบบไทยยวน โดยเฉพาะประเพณีเทศน์กาเผือกที่จัดขึ้นวันเพ็ญเดือนสิบสอง ชาวบ้านจะนำฝ้ายพันรูปตีนกาไปรวมกันที่วัดเวลาเย็น แล้วนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือก

ประเพณีที่ยังดำรงอยู่ในชุมชน สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการจุดประทีปตีนกานูชาแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ที่ยังดำรงอยู่ในชุมชนแห่งนี้ แม้ว่าในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งเป็นช่วงก่อนการจัดประเพณีเทศน์กาเผือก บ้านพระยาทจะได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ทำให้วัดพระยาทและบ้านเรือนของชาวบ้านได้รับความเสียหายอย่างหนัก แต่ด้วยศรัทธาต่อวัดและประเพณีเดิมของตน ชาวบ้านยังคงร่วมมือกันจัดประเพณีเทศน์กาเผือก โดยนิมนต์พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโศเป็นผู้เทศน์ เพื่อให้ประเพณีของตนสืบทอดต่อไป (พระปลัดสมพงษ์ จุกกวโร, สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ และสันติ กางกร, สัมภาษณ์, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

การจัดประเพณีเทศน์กาเผือกครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลต้นตาล-พระยาทและสภาวัฒนธรรมตำบลพระยาท หน่วยงานบริหารท้องถิ่นดังกล่าวเล็งเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากน้ำท่วมใหญ่ในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓ นอกจากจะสร้างความเสียหายด้านวัตถุแล้ว ยังทำลายขวัญและกำลังใจของคนในชุมชน จึงใช้ช่วงเวลาในการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกเป็นโอกาสที่จะได้ฟื้นฟูจิตใจของคนชุมชน โดยร่วมมือกับชาวบ้านจัด “งานอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสองและสืบสานงานลอยกระทง” เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ นอกจากจะจัดเทศน์กาเผือกตามประเพณีเดิมของชุมชนแล้ว ยังมีการร่วมรับประทานอาหารแบบขันโตก และพิธีอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสองอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือกแต่เดิมนั้น ส่วนมากมีเพียงผู้สูงอายุ แต่เมื่อผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมเพิ่มเติมขึ้น และมีการประชาสัมพันธ์ขอให้ชาวบ้านมาช่วยกันเตรียมงานที่วัด จึงเป็นโอกาสที่ชาวบ้านหลายรุ่นอายุได้มาร่วมกัน พบปะพูดคุยกัน

ให้กำลังใจกัน และทำให้เยาวชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นโอกาสที่ทำให้
 เด็กๆ เห็นประเพณีเทศน์กาเผือกที่คุณย่าคุณยายของตนเข้าร่วมได้อีกทางหนึ่ง

นายสันติ กางกร เลขาธิการนายกเทศมนตรีตำบลต้นตาล-พระยาทต อติต
 ผู้อำนวยการโรงเรียนพระยาทต เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมหลักในงานดังกล่าว เล่าให้ฟังว่า การจัดงาน
 ในครั้งนี้เกิดจากความร่วมมือและความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน รวมถึงรากวัฒนธรรมแบบ
 ไทยยวนที่ยังสืบทอดมากกว่าสองร้อยปี ผู้นำท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนการสืบทอดและ
 รักษาวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่น ตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสำนักงานเทศบาลตำบลต้นตาล-
 พระยาทต พ.ศ.๒๕๕๑ – พ.ศ.๒๕๕๕ ที่กล่าวว่า “ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งวัฒนธรรมไทยยวน เกษตร
 ล้วนปลอดภัย พัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” นอกจากนี้ ยังมีพันธกิจการ
 พัฒนาข้อที่ ๒ เน้นฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ท้องถิ่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวและดึงดูดนักท่องเที่ยว และการจัดงานประเพณีใดๆ
 ในชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้หากชาวบ้านไม่เห็นความสำคัญและไม่ร่วมมือกัน ดังเช่นประเพณีเทศน์
 กาเผือกที่เป็นประเพณีเดิมของชาวไทยยวน แม้ว่าจะมีการจัดงานลอยกระทงหรือกิจกรรมอื่นๆ
 เพิ่มเข้ามาในวันเพ็ญเดือนสิบสอง แต่ยังคงจัดเทศน์กาเผือกให้ผู้เฒ่าผู้แก่ เพราะท่านทำกันมา
 ทุกปี จะตัดออกไม่ได้ (สันติ กางกร, สัมภาษณ์, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

ผู้วิจัยเห็นว่า ชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก
 ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและความเชื่อเรื่องอานิสงส์การจุดประทีปบูชา เพราะเมื่อ
 คนในชุมชนยังสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกอยู่ เห็นความสำคัญของประเพณีเดิมและ
 ยังต้องการให้จัดประเพณีเทศน์กาเผือก ประเพณีเทศน์กาเผือกก็จะยังคงอยู่ในชุมชน

แม้ว่าในชุมชนนั้นจะไม่มีพระสงฆ์ที่สามารถเทศน์กาเผือกได้ แต่วัดที่มีความพร้อม
 และชาวบ้านที่ยังมีความเชื่อที่สืบทอดกันมา ก็สามารถจะนิมนต์พระสงฆ์จากวัดอื่นมาเป็นผู้เทศน์
 ได้ เช่น วัดต้นตาล และวัดท่าช้างเหนือ ที่นิมนต์หลวงพ่อบ่าย ธมฺมวฑฺฒโน เป็นพระผู้เทศน์กาเผือก
 ในประเพณีเทศน์กาเผือกที่จัดที่วัดในชุมชนของตน จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับชุมชนว่าจะ
 เชิญมาเทศน์ในวัดของตนหรือไม่ ซึ่งถ้าชาวบ้านไม่ไปนิมนต์พระสงฆ์ ก็จะไม่มีโอกาสให้พระสงฆ์ที่
 มีความสามารถได้เทศน์กาเผือก

นอกจากนี้วัฒนธรรมการลอยกระทงแบบภาคกลาง รวมทั้งเศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่
 ส่งผลให้ชุมชนหันไปสนใจการจัดงานรื่นเริงและเสนอวัฒนธรรมเป็นสินค้า รวมทั้งค่านิยมของ

คนรุ่นใหม่ที่ไม่ไปเที่ยวงานลอยกระทงในตัวเมือง ก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก ดังเช่นความเปลี่ยนแปลงที่พบได้ในชุมชนไทยยวน คือ ในช่วง ๔๐ ปีมานี้ บางวัดที่อยู่ริมแม่น้ำป่าสักยังคงจัดเทศน์กาเผือก แต่มีการจัดร่วมกับงานลอยกระทง เช่น วัดบ้านยาง ตำบลบ้านยาง และวัดพะเยาว์ ตำบลศาลารีย์ไทย บางวัดโดยเฉพาะทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักหันไปจัดงานลอยกระทงเพียงอย่างเดียวโดยงดเว้นการเทศน์กาเผือก เช่น วัดเส้าให้ ตำบลเส้าให้ และวัดไผ่ล้อม ตำบลสวนดอกไม้

อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๓ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล ให้ความสำคัญกับการจัดงานลอยกระทง มีการจัดกิจกรรมบริเวณตลาดหน้าวัดต้นตาล เน้นการขายสินค้าของท้องถิ่น การแสดงฟ้อนรำของเยาวชนในหมู่บ้าน และการร่วมกันลอยกระทง โดยงดเว้นการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกที่ชุมชนเคยทำสืบทอดกันมาในปีดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าทั้งชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นล้วนเป็นส่วนสำคัญในการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก เมื่อความเชื่อยังดำรงอยู่ ชาวบ้านยังต้องการให้จัดประเพณี และผู้นำชุมชนสนับสนุนการสืบสานประเพณีเดิม ชุมชนก็ยังสามารถสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกต่อไปได้

การศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี สรุปได้ว่า ประเพณีเทศน์กาเผือกเป็นประเพณีของชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ไม่ได้ทำทุกปีในทุกวัด ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์และชุมชน กล่าวคือ เมื่อพระสงฆ์ยังเทศน์ได้ ชุมชนยังมีวรรณกรรม และชาวบ้านยังมีความเชื่อ ประเพณีเทศน์กาเผือกที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนก็จะสืบทอดต่อไปได้

๔.๒ บทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกต่อชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี

การศึกษารoles of ประเพณีเทศน์กาเผือกนี้ ผู้วิจัยประยุกต์จากทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม ที่มองว่าวัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองของความต้องการของมนุษย์ทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐาน และความมั่นคงทางจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน เช่น ความเชื่อและประเพณีนี้ ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองของความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรม (ศิริพร ณ ถลาง, ๒๕๕๒: ๓๖๐)

แม้ว่าในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ชุมชนไทยยวนจะมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก เหลืออยู่ในบางวัดเท่านั้น ในขณะที่การจัดประเพณีในวัดส่วนใหญ่ของชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี งดเว้นการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ แต่น่าสนใจว่า ในบางวัดยังสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกต่อไปได้ การที่ประเพณีเทศน์กาเผือกยังดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี เพราะยังมีบทบาทต่อชุมชนอยู่

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน มีบทบาทต่อชาวไทยยวน ๓ ประการ คือ บทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ บทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือก และบทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชน ดังนี้

๔.๒.๑ บทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์

ประเพณีเทศน์กาเผือกเป็นประเพณีของชาวไทยยวนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เมื่อถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง คนยวนจะนำฝ้ายมาปั่นเป็นรูปตีนกาใส่ในถ้วย มีน้ำมันหล่อแก้วด้วยพอบเป็นเชื้อเพลิง นำไปรวมกันที่วัดเวลาเย็น แล้วนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือก ตามเนื้อเรื่องที่ว่า แม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ขณะฟังเทศน์ผู้ฟังก็จะจุดฝ้ายตีนกาที่ถ้วยของตนเป็นการบูชาคัมภีร์เทศน์แม่กาเผือกและพระเจ้าทั้งห้าพระองค์ คือ พระกุกกุสันธะ พระโกนาคมณะ พระกัสสปะ พระโคตมมะ และพระศรีอริยเมตไตรย อานิสงส์หรือผลดีที่เกิดจากการฟังเทศน์กาเผือกและการจุดประทีปบูชา เชื่อว่าทำให้ชีวิตร่มเย็น เป็นสุข เป็นผู้มีรูปโฉมงดงาม มีปัญญาดีสว่างไสวดังเช่นแสงประทีป และเพื่อไปสู่นิพพาน

จากการเก็บข้อมูลในชุมชนไทยยวน อำเภอสงขลาให้ จังหวัดสระบุรี เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือก พบว่า ชาวบ้านเชื่อว่าการจุดตีนกาบูชาเสมือนเป็นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ แม่กาเผือกมีความสำคัญในฐานะผู้ให้กำเนิดมหาบุรุษผู้เป็นศาสดาในศาสนา ความเชื่อดังกล่าวนี้อย่างคงสืบทอดกันมาในกลุ่มผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

บางคนยังเชื่อด้วยว่านอกเหนือจากแม่กาเผือกแล้ว ยังเป็นการบูชาแม่เลี้ยงของพระเจ้าห้าพระองค์ซึ่งเป็นสัตว์ ๕ ชนิด คือ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์อีกด้วย ดังนั้นการจุดประทีปตีนกานี้อาจหมายรวมถึงการบูชาบรรพบุรุษด้วยความกตัญญูตามแบบอย่าง

ของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระเจ้าห้าพระองค์เป็นการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องความกตัญญูและการเคารพบูชาต่อผู้มีพระคุณดังที่ได้แสดงออกผ่านการจุดประทัดตีนกา เป็นสื่อในการช่วยสั่งสอนศีลธรรมเรื่องความกตัญญู ช่วยกล่อมเกลาและปลูกฝังความดีงามของมนุษย์ ผู้วิจัยยังสังเกตว่า การที่ชาวบ้านที่สูงอายุเตรียมฝ้ายปั่นตีนกาจำนวนเท่ากับลูกหลานในครอบครัวเพื่อให้ได้อานิสงส์ร่วมกันทุกคนนั้น ยังแสดงให้เห็นความรักความห่วงใยและความเป็น “แม่” ของหญิงชาวไทยยวน ผู้มีหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ของคนในบ้าน ให้มีความสุขสบายและแคล้วคลาดปลอดภัย การบูชาประทัดตีนกาแทนทุกคนในบ้าน จึงเสมือนเป็นการช่วยสะเดาะเคราะห์แทนลูกหลานอีกทางหนึ่งด้วย

ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือก รวมถึงอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทัดบูชาที่ยังสืบทอดกันอยู่ในกลุ่มชาวบ้านอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ส่งผลให้ชาวบ้านกลุ่มนี้ยังคงเข้าร่วมประเพณีเทศน์กาเผือกและจุดประทัดบูชา ส่วนมากมาร่วมประเพณีที่วัดและมีบ้างที่จุดประทัดที่บ้าน นำเป็นหวังว่าหากหมดคนยวนรุ่นนี้แล้ว จะมีลูกหลานสืบต่อความเชื่อต่อไปอีกหรือไม่

ผู้วิจัยเห็นว่า สภาพชุมชนในปัจจุบันขณะนี้ยังสามารถส่งต่อความเชื่อสืบทอดไปยังลูกหลานได้ เพราะยังมีคนในชุมชนรุ่นอายุ ๔๐ ปียังรับรู้และสามารถเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแม่กาเผือกให้ฟังได้ อีกทั้งในงานประเพณีเทศน์กาเผือกมักเห็นเด็กๆ ติดตามคุณย่าคุณยายมาวัด เมื่อเด็กได้เห็นประเพณีเทศน์กาเผือกนี้ อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ และหากได้สืบทอดความเชื่อโดยอธิบายให้พวกเขาเข้าใจความเชื่อและประเพณีเดิมของตน ความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกและอานิสงส์การฟังเทศน์กาเผือกและจุดประทัดบูชานี้ ก็น่าจะสามารถสืบทอดต่อไปได้

นอกจากนี้ภาพจิตรกรรมเรื่องกาเผือกที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกของชุมชนไทยยวน เป็นหลักฐานว่าคนในชุมชนยังรับรู้เรื่องกาเผือก แต่หากเมื่อใดที่ภาพจิตรกรรมสูญไป หรือภาพจิตรกรรมยังคงอยู่แต่คนในชุมชนไม่สามารถอธิบายเรื่องราวได้ เมื่อนั้นก็น่าเป็นหวังว่าเรื่องราวของแม่กาเผือกอาจสูญไปจากชุมชนไทยยวนแห่งนี้ และก็ส่งผลถึงประเพณีเทศน์กาเผือกที่อาจสูญตามไปด้วย เพราะเมื่อคนไม่เชื่อแล้ว ก็อาจทำให้ไม่มีการจัดประเพณี และวรรณกรรมก็จะได้ไม่ได้ถูกใช้ ส่งผลต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จะเห็นได้ว่า เรื่องราวที่เกี่ยวข้องของพระพุทธเจ้าในประเพณีเทศน์กาเผือกนี้ มีบทบาทสำคัญในการช่วยย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมการจุดประทัดบูชาและการฟังเทศน์เป็นแรงบันดาลใจให้พุทธศาสนิกชนแสดงออกถึงความเลื่อมใสในเรื่องอานิสงส์ของกุศลกรรม

ต่างๆ เพราะชาวบ้านมีความเชื่อพื้นฐานเรื่องบาปบุญ นรกสวรรค์ อานิสงส์จากการฟังเทศน์ กานเือกและการจุดประทัดตีตึกกาบูชาแม่กานเือก รวมถึงความเชื่อเรื่องพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสืบทอดประเพณีเทศน์กานเือก ในขณะที่ประเพณีช่วยสืบทอด ความเชื่อ ความเชื่อก็เป็นปัจจัยที่จะช่วยให้การสืบทอดประเพณีให้ดำรงอยู่ต่อไป ทั้งประเพณีและ ความเชื่อจึงมีบทบาทในการสืบทอดประเพณีเทศน์กานเือกที่สัมพันธ์กัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประเพณีเทศน์กานเือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี มีบทบาทในการสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กานเือกเป็นมารดาของพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ การเข้าร่วมฟังเทศน์และจุดประทัดตีตึกกาของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ยังดำรงอยู่ เมื่อชาวบ้านและพระสงฆ์ยังพร้อมใจกันจัดประเพณีเทศน์กานเือก ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กานเือกเป็นมารดาของพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ให้สืบทอดในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีต่อไปได้

๔.๒.๒ บทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกานเือก

ประเพณีเทศน์กานเือกมีบทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกานเือกของชาวไทยยวนในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีให้คงอยู่ถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่วรรณกรรมลายลักษณ์ที่ทำให้เกิดการจารใบลานเรื่องกานเือกในชุมชน และแง่วรรณกรรมมุขปาฐะที่พระสงฆ์ใช้เทศน์เป็นสำเนียงยวนให้ชาวบ้านฟัง รวมถึงเรื่องกานเือกที่เล่าเป็นนิทานในชุมชนให้ยังสืบทอดต่อไป

จากการสำรวจวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี พบต้นฉบับใบลานเรื่องกานเือกจำนวน ๖ ฉบับ ในจำนวนทั้งหมดนี้เป็นใบลานฉบับที่เคยใช้ในการเทศน์ในประเพณีเทศน์กานเือกถึง ๕ ฉบับ เหตุที่มีการคัดลอกเพิ่มเติมนั้นเนื่องจากพระสงฆ์ต้องนำใบลานเรื่องกานเือกไปใช้เทศน์กานเือกในชุมชนให้เหมาะสมตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าการที่พระสงฆ์ได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่วัดต่างๆ ในชุมชน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า จนเกิดความสนใจที่จะสืบทอดวรรณกรรมใบลานเรื่องกานเือก เป็นการเผยแพร่และรักษาวรรณกรรมของตนให้ยังคงอยู่ในชุมชน ดังเช่น “พระยา กานเือก” (กานเือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารขึ้นใหม่โดยตัดความจากต้นฉบับ “พระยา กานเือก” (กานเือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) เพื่อความเหมาะสมด้านเวลาและความสะดวกในการเทศน์

นอกจากนี้ การสืบทอดวรรณกรรมพุทธศาสนาในอดีตนั้น สืบทอดและดำรงอยู่ได้ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องการถวายหนังสือเป็นธรรมทานที่ทำให้ได้รับอานิสงส์อย่างมาก แม้ไม่มีหลักฐานว่าชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีสามารถแต่งคัมภีร์ใดๆ ได้ แต่คนไทยยวนที่เส้าให้ในอดีตก็สามารถสืบทอดคัมภีร์ต่างๆ ตามที่ปรากฏในวัดหลายแห่งในชุมชน โดยเมื่อได้ต้นฉบับคัมภีร์ต่างๆ มาแล้ว ก็มีการจดจำ เล่าต่อ และนำมาคัดลอกต่อกันมาโดยขอให้พระสงฆ์และปราชญ์ของชุมชนที่อ่านและเขียนด้วยยวนหรืออักษรธรรมล้านนาได้ เมื่อถึงเดือนสี่หรือเดือนมีนาคมซึ่งเป็นช่วงจัดประเพณีสร้างหนังสือถวายวัด ก็จะมีญาติโยมสร้างหนังสืออัมม์ถวายวัดโดยขอให้พระสงฆ์หรือปราชญ์ของชุมชนให้จารหนังสือเรื่องที่ต้องการถวาย ตามกำลังศรัทธาของตน เมื่อถึงวันสำคัญหรือประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีเทศน์กาเผือก รวมถึงวันพระในช่วงเข้าพรรษา พระสงฆ์ก็จะนำหนังสืออัมม์เหล่านี้มาเทศน์ให้ญาติโยมฟังเพื่อเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมศาสนาเหล่านี้ และอบรมสั่งสอนศีลธรรมให้แก่ชาวบ้าน จะเห็นได้ว่าประเพณีสร้างหนังสือและประเพณีเทศน์หนังสือ ช่วยให้ชุมชนไทยยวนแห่งนี้สืบทอดวรรณกรรมของตนไว้ได้

การที่ผู้วิจัยพบต้นฉบับเรื่องกาเผือก จำนวน ๖ ฉบับในปัจจุบัน อาจเป็นเพราะใบลานสูญหายหรือถูกทำลายด้วยความไม่รู้ไปบ้าง อย่างไรก็ตาม การจดจำและคัดลอกต่อกัน การสร้างหนังสือถวายวัด รวมถึงประเพณีเทศน์กาเผือก นอกจากจะแสดงให้เห็นความศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวบ้าน ยังสะท้อนให้เห็นบทบาทของประเพณีที่ช่วยรักษาวรรณกรรมของชุมชน

นอกจากประเพณีเทศน์กาเผือกจะช่วยรักษาวรรณกรรมเรื่องกาเผือกในรูปแบบลายลักษณ์ดังที่พบใบลานฉบับต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีบทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมมุขปาฐะทั้งสำเนียงยวนที่พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือกให้ชาวบ้านฟัง และเรื่องกาเผือกที่เล่าเป็นนิทานในชุมชนให้ยังคงอยู่ เพราะชุมชนยังรับรู้เรื่องราวและมีความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกผ่านประเพณี แม้ไม่ได้เป็นผู้อ่านแต่การเป็นผู้ฟัง และนำไปเล่าหรืออธิบายให้ลูกหลานฟัง ก็เป็นการช่วยสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือกได้อีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า ทั้งประเพณีและตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในประเพณีเทศน์ ต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกัน หากไม่มีความเชื่อที่อธิบายผ่านวรรณกรรมก็อาจไม่เกิดประเพณีการเทศน์ ในขณะที่หากไม่มีประเพณีการเทศน์ ตัวบทที่มีอยู่ก็อาจจะไม่ได้ถูกนำมาใช้ ไม่มีการคัดลอกเพิ่มเติม ไม่มีการเผยแพร่ ก็คงอยู่ในรูปใบลานต่อไป และในที่สุดก็อาจสูญหายไปดังเช่นที่

ผู้วิจัยพบข้อมูลในวัดต่างๆ ว่าวัดเหล่านี้เคยมีโบลานเรื่องกาเหือก แต่คาดว่าสูญหายไปแล้ว เนื่องจากงดเว้นการจัดประเพณีเทศน์กาเหือกมานาน

เมื่อชุมชนไทยยวนยังสืบทอดประเพณีเทศน์กาเหือก วรรณกรรมเรื่องกาเหือกก็เสมือนกับมีชีวิตขึ้นมาด้วย เมื่อวรรณกรรมที่บันทึกด้วยภาษาไทยยวนยังอยู่ ก็จะสามารถรักษาสำเนียงการเทศน์กาเหือกแบบยวนไว้ได้ นับได้ว่า ประเพณีเทศน์กาเหือกมีบทบาทในการสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเหือกของชาวไทยยวนในอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรีให้คงอยู่ถึงปัจจุบัน

บทบาทของประเพณีเทศน์กาเหือกที่กล่าวมา ๒ ประการ คือ สืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเหือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเหือก ผู้วิจัยเห็นว่าแนวโน้มลดลง เนื่องจากชุมชนหันไปปรับวัฒนธรรมการลอยกระทงแบบภาคกลาง และยังมี การส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่นตลาดน้ำ ส่วนบทบาทที่พบในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นตามบริบทของสังคม คือ เสริมกำลังใจแก่ชุมชน เป็นการตอบสนองความมั่นคงทางจิตใจ ดังจะได้กล่าวต่อไป

๔.๒.๓ บทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชน

ชุมชนไทยยวนมีพื้นที่บางส่วนตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก เมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ ดังเช่นในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๓ พื้นที่ของชุมชนจึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนที่เป็นบ้านเรือนได้อพยพประชาชนออกไปยังที่ปลอดภัยที่ราชการจัดเตรียมไว้ แต่ส่วนที่เป็นวัดและโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำป่าสักนั้น พบว่าพระสงฆ์ต้องอยู่ในวัดเพื่อดูแลศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัด โดยเฉพาะวัดพระยาทตที่อยู่ริมแม่น้ำป่าสัก พบว่าน้ำท่วมสูงเป็นเวลานานหลายสัปดาห์ น้ำท่วมครั้งนี้จึงสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินของชาวบ้านและมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนอย่างมาก ชาวบ้านจำเป็นต้องช่วยกันฟื้นฟูบ้านเรือนและชุมชนให้กลับมาอยู่อาศัยได้เหมือนเดิม

การจัดประเพณีเทศน์กาเหือกที่วัดพระยาทตในปี พ.ศ.๒๕๕๓ นี้ นอกจากจะจัดขึ้นตามประเพณีเดิมที่ปฏิบัติกันมาทุกปี เพื่อสืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเหือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ และเพื่ออานิสงส์จากการบูชาพระที่ปตินกาจะส่งผลให้ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญ และชีวิตสว่างไสวดังแสงประทีปแล้ว ชาวบ้านและผู้นำชุมชนยังอาศัยประเพณีเทศน์กาเหือกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในชุมชนเพื่อช่วยฟื้นฟูและให้กำลังใจแก่ชาวบ้าน

ประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดพระยาทศ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม “งานอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสองและสืบสานงานลอยกระทง” แม้ว่าภายในงานจะมีการประสานพิธีกรรมไว้หลายรูปแบบ เช่น จัดสถานที่ที่อาศัยรูปแบบพิธีสืบชะตาและสะเดาะเคราะห์แบบไทยยวนโดยผูกโยงฝ่ายสืบชะตาไว้เหนือศีรษะของผู้ร่วมพิธี มีการรับประทานอาหารเย็นแบบขันโตกร่วมกัน มีการแสดงฟ้อนรำแบบไทยยวนของเยาวชนในหมู่บ้าน และมีพิธีกรรมอื่นๆ นอกวัฒนธรรมที่มีการหยิบยืมมาปรับใช้ เช่น พิธีบูชาพเคราะห์ พิธีอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสอง และการลอยกระทงร่วมกัน แต่จะเห็นว่าชุมชนก็มีการให้ความสำคัญของประเพณีเทศน์กาเผือกที่ทำกันมาแต่เดิม โดยจัดลำดับขั้นตอนพิธีกรรมเริ่มต้นจากการเทศน์กาเผือกก่อนให้ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ฟังเทศน์และจุดประทิวตีนกาบูชา อาณิสสรส์จะเผื่อแผ่ไปถึงลูกหลาน เพื่อความเป็นสิริมงคลของคนในหมู่บ้าน ให้แคล้วคลาดปลอดภัย (พาน แก้วประสม, สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ไปตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของชุมชนในการจัดงานครั้งนี้ คือ เพื่อให้กำลังใจและเสริมมงคลชีวิตให้ชาวบ้านพระยาทศและผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนให้ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย ชีวิตร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองชีวิตสว่างไสวดวงแสงประทีปและเดือนเพ็ญ และให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต

หลังสิ้นสุดพิธี ชาวบ้านผู้เข้าร่วมพิธีต่างก็สดชื่นแจ่มใส และรู้สึกมีกำลังใจดีขึ้น ดังที่นางชวนพิศ มีชัย (สัมภาษณ์, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) กล่าวว่า “...จิตใจที่ได้มาร่วมทำบุญกันทั้งหมู่บ้าน น้ำท่วมไม่เป็นไร แต่กำลังใจเรายังมี ใจที่เห็นคนเฒ่าคนแก่และลูกหลานมากันพร้อมหน้า...” นอกจากนี้จะได้สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ได้ฟังเทศน์ร่วมกัน ได้บุญได้มงคลร่วมกัน ยังได้ผ่อนคลายความเครียดหลังประสบภาวะน้ำท่วมโดยการพบปะพูดคุยกัน ตั้งแต่ช่วงเตรียมงาน รวมถึงช่วงรับประทานอาหารแบบขันโตกซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างความรักความผูกพันของคนในตำบลพระยาทศ ช่วยเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชน เป็นโอกาสที่ทำให้หนุ่มสาวและเยาวชนในชุมชน ได้เห็นประเพณีเทศน์กาเผือกที่ญาติผู้ใหญ่ของตนปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้ยินได้ฟังเรื่องราวของแม่กาเผือก และการเทศน์สำเนียงยวนทางหนึ่งด้วย

ชุมชนไทยยวนที่บ้านพระยาทศ อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี สามารถคิดหาแนวทางแก้ไขฟื้นฟูชุมชนของตน ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูด้านจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างน่าสนใจ เป็นการเปลี่ยนวิกฤติที่ชุมชนต้องเผชิญมาเป็นโอกาสสร้างกำลังใจ ความรัก ความสามัคคี และเป็นโอกาสให้ลูกหลานได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีเดิมของตนอันเป็น

สิ่งดีงาม จะเห็นได้ว่า การร่วมกันทำบุญ ช่วยเหลือกันและกัน เคารพและกตัญญูต่อผู้อาวุโส อีกทั้งยังร่วมใจกันสืบทอดมรดกวัฒนธรรมเดิมของตนเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของคนยวนตามคำขวัญที่ว่า *ชอบสร้างบุญ อุดหนุนกัน กตัญญู รักหมู่พวก* ได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนมีบทบาทต่อชาวไทยยวนอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ๓ ประการ คือ สืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ และสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือก ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชน ปัจจุบันบทบาทดังกล่าวลดลงเนื่องจากความนิยมประเพณีลอยกระทงแบบภาคกลางและยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี รวบรวมและปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ตลอดจนศึกษาบทบาทของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนแห่งนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลชุมชนไทยยวนในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี และประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน ทั้งจากเอกสารลายลักษณ์และการเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ - พ.ศ. ๒๕๕๓ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่เมืองเชียงแสน สมัยรัชกาลที่ ๑ ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๔๗ ชุมชนแรกเริ่มจะอยู่อาศัยบริเวณริมแม่น้ำป่าสัก ต่อมาขยายถิ่นที่อยู่ออกไปทั่วทั้งอำเภอเส้าไห้และอำเภอใกล้เคียง ชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้โดยเฉพาะรุ่นอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปยังคงสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตตามแบบไทยยวน สังเกตได้จากภาษาพูดที่ยังคงใช้ภาษาถิ่นล้านนา นอกจากนี้ตามวัดต่างๆ ยังคงพบคัมภีร์โบราณที่จารด้วยอักษรล้านนาเป็นจำนวนมาก

ชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ยังสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก แต่เดิมชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี สืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระเจ้าห้าพระองค์ และวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือก พระสงฆ์เป็นผู้อ่านคัมภีร์โบราณเรื่องกาเผือกฉบับที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนและเทศน์เป็นสำเนียงยวนให้ชาวบ้านฟังในตอนค่ำของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ และชาวบ้านจะจุดประทัดตีนกาบูชาแม่กาเผือก

ต่อมาในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๐ - พ.ศ. ๒๕๕๑ ก่อนหน้าที่ผู้วิจัยจะลงเก็บข้อมูล ชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกตามประเพณีเดิม แต่ไม่ได้จัดทุกวัดดังเช่นในอดีต พระสงฆ์และนักปราชญ์ในชุมชนไทยยวนที่รู้อักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน

และสามารถเทศน์สำเนียงยวนได้ยังมีอยู่ พระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่ชาวบ้านจดจำได้มีจำนวน ๒ รูป คือ หลวงพ่อบ้าย ฐมฺมวฑฺฒโฒ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระยาทศ และพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ พระสงฆ์ที่วัดโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีการปริวรรตใบลานเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยจำนวน ๒ ฉบับ คือ “พระยากำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ปริวรรตโดย หลวงพ่อบ้าย ฐมฺมวฑฺฒโฒ และ “หนังสือเทศน์กำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ปริวรรตโดย พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ

ในช่วง พ.ศ.๒๕๕๒ - พ.ศ.๒๕๕๓ ที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูล พบว่าในชุมชนไทยยวน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ยังมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกอยู่ในบางวัด ได้แก่ วัดต้นตาลและวัดพระยาทศ เนื่องจากขาดแคลนพระสงฆ์ที่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือด้วยวนเหลือเพียง พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ ผู้เดียวที่สามารถอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาหรือด้วยวนได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ชุมชนไทยยวนจะมีการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกเหลืออยู่ในบางวัดเท่านั้น แต่ชาวบ้านยังรับรู้เรื่องกาเผือก เข้าร่วมฟังเทศน์และจุดประทัดปีติในกาบูกากาเผือกกันอยู่

จากการสำรวจวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้พบต้นฉบับใบลานเรื่องกาเผือกจำนวน ๖ ฉบับ จากวัดต้นตาล ๓ ฉบับ และวัดโพธิ์ ๓ ฉบับ คือ

๑. “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑)
๒. “โหวหารภที่ตต้นกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒)
๓. “พระยากำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓)
๔. “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)
๕. “หนังสือเทศน์กำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒)
๖. “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

ใบลานเรื่อง “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) จารโดย พระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโฒ เป็นใบลานฉบับที่ยังใช้ในการเทศน์ที่วัดพระยาทศ ตำบลพระยาทศ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้ปริวรรตวรรณกรรมใบลานฉบับดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑)

ผลจากการปริวรรตและเปรียบเทียบพบว่า “พระยาగాเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) มีโครงเรื่อง ๑๒ ส่วน โดย “พระยาగాเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ตัดความจาก “พระยาగాเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ทั้งหมด ๔ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ พระโพธิสัตว์ออกบวชเป็นฤๅษี ส่วนที่ ๒ พระโพธิสัตว์ทั้ง ๕ พระองค์ได้พบแม่กาเผือกที่ไปเกิดเป็นพรหม ส่วนที่ ๓ พระโพธิสัตว์ ๔ พระองค์ตรัสรู้ และส่วนที่ ๔ อานิสงส์ที่ผู้จารและผู้เทศน์จะได้รับ โดยเหลือเพียงอานิสงส์ที่ผู้ฟังและผู้จุดประทีปบูชาจะได้รับ แม้จะตัดเนื้อความออกแต่ไม่ได้ทำให้โครงเรื่องที่กล่าวถึงแม่กาเผือกว่าเป็นมารดาของพระพุทธเจ้า & พระองค์เปลี่ยนแปลงไป เหตุที่ตัดความออกถึง ๔ ส่วนนี้ เพื่อให้สามารถใช้เทศน์จบเรื่องได้ตามเวลาที่กำหนด จากเดิมใช้เวลาเทศน์จบเรื่องประมาณ ๒ ชั่วโมง เหลือ ๑ ชั่วโมง

ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ จัดเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน บริเวณลานริมแม่น้ำป่าสักที่วัดพระยาทต ตำบลพระยาทต เริ่มเทศน์เวลา ๑๘.๓๐ น. ใช้เวลาในการเทศน์รวม ๖๕ นาที มีขั้นตอนในการเทศน์เริ่มจากพระสงฆ์ผู้เทศน์เข้ามาในพิธี ประธานในพิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย เมื่อพระสงฆ์ผู้เทศน์กราบพระรัตนตรัยและขึ้นสู่วรรณมาสน์แล้ว มัคคนายกนำผู้ร่วมฟังเทศน์สมทานศีลพร้อมเพรียงกัน พระสงฆ์ผู้เทศน์ให้ศีล มัคคนายกกล่าวคำอาราธนาให้พระเจริญเทศน์กาเผือก จากนั้นพระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือกตามเนื้อความในใบลานเทศน์ดำเนินความไปจนถึงตอนแม่กาเผือกมอบฝ้ายตีนกาให้ลูกและสั่งความลูกทั้งห้าให้จุดบูชาแม่กาเผือกจึงหยุดบอกญาติโยมให้จุดประทีปตีนกา และเทศน์ต่อจนจบ เมื่อเทศน์จบเรื่องแล้ว พระสงฆ์ผู้เทศน์ให้พรแก่ญาติโยม ตัวแทนชาวบ้านถวายปัจจัยและสิ่งของเครื่องใช้แด่พระสงฆ์ผู้เทศน์ เป็นอันจบพิธี ใบลานที่ใช้ในการเทศน์ คือ “พระยาగాเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) พระสงฆ์ผู้เทศน์ คือ พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโณ อายุ ๔๐ ปี ๑๕ พรรษา จำพรรษาที่วัดโพธิ์ ตำบลพระยาทต อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี ผู้ฟังเทศน์ คือ ชาวบ้านในตำบลพระยาทต ส่วนมากอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

ประเพณีเทศน์กาเผือกและจุดประทีปตีนกา เป็นประเพณีที่มุ่งเน้นการบูชาและรำลึกถึงแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ เป็นความเชื่อของชาวล้านนาที่สืบทอดในชุมชนไทยยวนในอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เมื่อพระสงฆ์เทศน์ได้ ชุมชนยังมีวรรณกรรม และชาวบ้านยังมีความเชื่อ ประเพณีเทศน์กาเผือกที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนก็สามารถสืบทอดต่อไปได้

ประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนมีบทบาทต่อชาวไทยยวน ๓ ประการ คือ สืบทอดความเชื่อเรื่องแม่กาเผือกเป็นมารดาของพระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าพระองค์ตามเรื่องราวในคัมภีร์เทศน์กาเผือก สืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือกของชาวไทยยวนในอำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ทั้งในแง่วรรณกรรมลายลักษณ์ที่ทำให้มีการจารใบลานเรื่องกาเผือกเพิ่มเติมในชุมชน และแง่วรรณกรรมมุขปาฐะที่พระสงฆ์ใช้เทศน์เป็นสำเนียงยวนให้ชาวบ้านฟังและเรื่องกาเผือกที่เล่าเป็นนิทานในชุมชนให้ยังสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ประเพณีเทศน์กาเผือกยังมีบทบาทในการเสริมกำลังใจแก่ชุมชนอีกด้วย ปัจจุบันบทบาทดังกล่าวลดลงเนื่องจากความนิยมประเพณีลอยกระทงแบบภาคกลางและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบหลายประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านคติชนวิทยา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประเพณีและวรรณกรรม ผู้วิจัยใคร่ขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

วรรณกรรมเรื่องกาเผือกของชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้

จากการศึกษาวรรณกรรมใบลานเรื่องกาเผือกที่ผู้วิจัยพบในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี จำนวน ๖ ฉบับ นั้น ผู้วิจัยพบข้อสังเกตหลายประการ กล่าวคือ

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างใบลานเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้และใบลานเรื่องกาเผือกในล้านนา

วรรณกรรมใบลานฉบับเก่าที่สุดที่พบในชุมชนไทยยวนที่เส้าไห้ คือ “กาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๑) และ “โหวรรกที่ตติงกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นใบลานที่คัดลอกสืบต่อกันมาโดยนักปราชญ์ในชุมชน อาจได้ต้นฉบับมาจากทางล้านนา โดยนำมาจากเชียงใหม่หรือครั้งอพยพมาอยู่ที่เส้าไห้ หรือได้ต้นฉบับใบลานมาจากทางล้านนาหลังจากอาศัยอยู่ที่เส้าไห้แล้วจึงคัดลอกสืบต่อกันมาก็เป็นไปได้ เนื่องจากเมื่อศึกษาเปรียบเทียบใบลานที่พบในชุมชนไทยยวนทั้ง ๒ ฉบับ กับใบลานเรื่องกาเผือกที่แพร่หลายในภาคเหนือ ได้แก่ “กาเผือก” ฉบับวัดทุ่งยู ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จารด้วยอักษรธรรมล้านนา ภาษาไทยล้านนา ต้นฉบับบันทึกเป็นไมโครฟิล์ม จากสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

และ “กำเฝือก” ฉบับธรรมาของกรมพิมพ์ เรียบเรียงโดยบุญคิด วัชรศาสตร์ พิมพ์ด้วยอักษรไทย ภาษาไทยล้านนา พิมพ์และพับในรูปแบบ “ลานเทียม” ผู้วิจัยพบว่า ไบลานเรื่องกาเฝือกที่พบในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ มีลำดับการเล่าเรื่องและเนื้อหาคล้ายกับไบลานเรื่องกาเฝือกที่แพร่หลายในภาคเหนือ แต่มีอนุภาคตัวละครแม่เลี้ยงที่เก็บไข่ฟองที่ ๕ ไปเลี้ยง ต่างกันเล็กน้อย คือ ไบลานเรื่องกาเฝือกที่พบในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ระบุว่า “แม่ราชสีห์” เป็นผู้เก็บไข่ฟองที่ ๕ ไปเลี้ยง ในขณะที่ไบลานเรื่องกาเฝือกที่แพร่หลายในภาคเหนือระบุว่า “แม่จ่าง” (หมอต้าแย) เป็นผู้เก็บไข่ฟองที่ ๕ ไปเลี้ยง ผู้วิจัยยังพบว่าสำนวนภาษาที่ใช้ในเรื่องก็คล้ายกันอีกด้วย เช่น เนื้อเรื่องตอนไข่ทั้ง ๕ ฟอง ถูกพายุพัดตกลงน้ำที่ปรากฏในไบลานเรื่องกาเฝือกฉบับวัดต้นตาลที่อำเภอเส้าให้และฉบับธรรมาของกรมพิมพ์ที่เชียงใหม่

...ยามนั้น ห่าฝนชลธารากับทั้งลมหลวงอันใหญ่ ก่อเกิดมีมาพัดไม้
เดือนต้นนั้นท้าวตกไปในแม่น้ำสมุทรสาคร น้ำสมุทรก่อคว่ำเขือก เขือกตีฟอง
นองตียั้งไหลหลังบั้นเกล้า ก่มาพัดเอาไข่ลูกกำเฝือกทั้ง ๕ ลูก นั้นไหลไป
พัดหือคลาดคลาจากในวัง...

(“กาเฝือก” ฉบับวัดต้นตาล ๑)

...ยามนั้นยังมีห่าฝนอันใหญ่ตกลงมา น้ำกกาก็นองมากนัก ลม
หลวงอันใหญ่ก็เข้ามาพัดใส่ต้นไม้เดือนต้นนั้นท้าวตกลงมา น้ำก็มาตีฟองย้าว
เขือก ข้ำเขือกเขือกตีฟอง นองตียั้งไหลหลังบั้นเกล้า ก็มาพัดเอาไข่กำเฝือก
ตั้ง ๕...

(“กำเฝือก” ฉบับธรรมาของกรมพิมพ์)

๒. ไบลานเรื่องกาเฝือกที่คัดลอกเพิ่มเติมในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้
ย่อเรื่องให้สั้นลงเพื่อสอดคล้องกับการเทศน์กาเฝือกที่รวบรัดให้เร็วขึ้น

ดังจะเห็นได้จาก “หนังสือเทศน์กำเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ที่ปริวรรตจาก
อักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย โดยใช้ต้นฉบับ “พระยากาเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) และ
“พระยากาเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๓) ที่จารขึ้นใหม่โดยตัดเนื้อความจากต้นฉบับ “พระยา
กาเฝือก” (กาเฝือกฉบับวัดโพธิ์ ๑) ออกถึง ๔ ส่วน

๓. พระสงฆ์ปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยเนื่องจากคนในชุมชนไม่สามารถอ่านตัวอักษรธรรมล้านนาได้

ดังจะเห็นได้จาก “พระยากำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ที่ปริวรรตโดยหลวงพ่อยาย ธรรมวฑฺฒโฒ และ “หนังสือเทศน์กำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๒) ที่ปริวรรตโดยพระเจริญ ธรรมวฑฺฒโฒ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของพระสงฆ์ที่ต้องการเผยแพร่และสืบทอดวรรณกรรมของชุมชนให้ยังคงอยู่ต่อไป

๔. คนยวนที่อำเภอเสาให้มีความเชื่อเรื่องอานิสงส์การสร้างคัมภีร์โบราณหรือหนังสือธัมม์

ดังจะเห็นได้จากข้อความในหน้าปกโบราณเรื่อง “พระยากำเผือก” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๓) ที่ระบุว่า “ศรัทธาของนาง.....เป็นผู้สร้างไว้ในศาสนา” และข้อความในหน้าสุดท้ายของโบราณเรื่อง “โฆหารภทิตตินิกา” (กาเผือกฉบับวัดต้นตาล ๒) ที่ระบุว่า “สัทธาปะระ น้อยคมได้ล้างกำเผือกไว้ขอหื้อได้ถึงนิพพานแท้เทอ” ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อเรื่องอานิสงส์การถวายนคัมภีร์โบราณนี้ ทำให้เกิดการคัดลอกโบราณ ดังที่พบคัมภีร์โบราณเก็บไว้ตามวัดต่างๆ จำนวนมาก

ผู้วิจัยยังพบว่า พระสงฆ์ในฐานะผู้ใช้วรรณกรรมในการเทศน์ มีบทบาทในการสืบทอดเรื่องกาเผือกโดยการรักษาและเผยแพร่วรรณกรรมทั้งในรูปแบบมุขปาฐะโดยการเทศน์และวรรณกรรมลายลักษณ์โดยการจารโบราณเพิ่มเติม นอกจากนี้การที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและปริวรรตโบราณเรื่องกาเผือกในชุมชนไทยยวนที่เสาให้นี้ ยังนับเป็นการช่วยเผยแพร่และสืบทอดวรรณกรรมเรื่องกาเผือกของชาวไทยยวนอีกทางหนึ่งด้วย

ปัจจัยในการดำรงอยู่ของประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวน

จากการศึกษาการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือกในชุมชนไทยยวนดังที่กล่าวไปแล้วพบว่า พระสงฆ์ผู้เทศน์ และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประเพณีเทศน์กาเผือกดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวน

๑. บทบาทของพระสงฆ์ผู้เทศน์ พระสงฆ์ผู้ที่จะเทศน์กาเผือก ต้องเป็นผู้ที่พูดภาษายวนหรือที่เรียกว่า “พู้ยวน” ในชีวิตประจำวัน อ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้ และได้ฝึกฝนการเทศน์ธรรมวัตร

ในอดีตพระสงฆ์ชาวไทยยวนจะอ่านและเขียนอักษรธรรมล้านนาได้ เนื่องจากได้เรียนการอ่านเขียนอักษรธรรมล้านนาและฝึกเทศน์กับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ที่วัด ปัจจุบันพระสงฆ์รุ่นใหม่ต้องไปเรียนที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมในตัวอำเภอ จึงไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการอ่านเขียนอักษรธรรมล้านนาและการเทศน์สำเนียงยวนจากพระสงฆ์ผู้ใหญ่แต่อย่างใด เมื่อพระสงฆ์ในชุมชนไทยยวนไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวน จึงไม่สามารถเทศน์กาเผือกได้ เนื่องจากในอดีตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจารด้วยอักษรธรรมล้านนา ทำให้ประเพณีเทศน์กาเผือกในวัดหลายแห่งในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าให้ จึงต้องงดเว้นไป อีกทั้งพระสงฆ์ที่เทศน์กาเผือกได้ ก็ไม่สามารถรับนิมนต์ไปเทศน์ในหลายวัดในวันเดียวกันได้

แม้ว่าต่อมาจะมีการปริวรรตวรรณกรรมโบราณเรื่องกาเผือกจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย แต่การที่พระสงฆ์ในชุมชนไทยยวนส่วนใหญ่นิยมเทศน์สำเนียงไทยหรือเทศน์ธรรมวัตรภาษาไทยแม้ว่าจะเป็นคนยวนที่พูดภาษายวนหรือ “ฟุ่ยยวน” ในชีวิตประจำวันก็ตาม ทำให้การเทศน์กาเผือกมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ประเพณีเทศน์กาเผือกที่วัดต้นตาล เมื่อ พ.ศ.๒๕๕๒ พระสงฆ์นำวรรณกรรมเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ที่มีเนื้อหาตอนต้นกล่าวถึงแม่กาเผือกมาเทศน์แทนเรื่องกาเผือกที่เคยเทศน์กันมา

ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการให้ความรู้เรื่องการอ่านอักษรธรรมล้านนาในกลุ่มเยาวชนและพระสงฆ์ที่บวชเรียนโดยกำหนดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และกำหนดให้ต้องมีการฝึกอ่านฝึกเทศน์สำเนียงยวนในการเรียนของพระสงฆ์ อาจจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ประเพณีเทศน์กาเผือกยังคงดำรงอยู่ได้ เนื่องจากการเทศน์กาเผือกใช้ทำนองธรรม อ่านเป็นสำเนียงยวนตามเนื้อความในโบราณ ดังนั้นพระสงฆ์ชาวไทยยวนที่พูดภาษายวนในชีวิตประจำวัน น่าจะสามารถฝึกฝนการเทศน์ได้

หากพระสงฆ์และชุมชนได้ให้ความสำคัญกับการเทศน์สำเนียงยวนนี้ โดยส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นดังที่กล่าวมา และอาจส่งเสริมให้เด็กบวชเณรแล้วออกหัดเทศน์ยวนในประเพณีสลากภัตดังเช่นที่เคยนิยมกันในอดีต ก็จะช่วยส่งเสริมให้ประเพณีการอ่านวรรณกรรมลายลักษณ์ต่างๆ ของชาวไทยยวนที่เสี่ยงต่อการสูญหายยังคงดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวนที่อำเภอเส้าให้ต่อไปได้

๒. บทบาทของชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญกับประเพณีเทศน์กาเผือก

ในขณะที่วัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวนงดเว้นการเทศน์กาเผือกมาหลายปี เนื่องจากคลาดแคลนพระสงฆ์ผู้เทศน์และชุมชนหันไปจัดงานลอยกระทงแบบภาคกลาง แต่บางวัดในชุมชนไทยยวนโดยเฉพาะทางฝั่งขวาของแม่น้ำป่าสักยังจัดประเพณีเทศน์กาเผือก เช่น ประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๒ ที่วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล และประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๕๓ ที่วัดพระยาทนต์ ตำบลพระยาทนต์ แสดงให้เห็นว่าชุมชนไทยยวนทั้งสองแห่งนี้มีบริบททางสังคมวัฒนธรรมบางประการที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการสืบทอดประเพณีเทศน์กาเผือก

ทั้งตำบลต้นตาลและตำบลพระยาทนต์ มีชาวไทยยวนอาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่ ชาวไทยยวนกลุ่มนี้ยังสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตตามแบบไทยยวน และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยยวนของตน

ตำบลต้นตาล มีวัดต้นตาลเป็นศูนย์กลางของชุมชน ภายในวัดพบคัมภีร์โบราณเรื่องกาเผือกและภาพจิตรกรรมเรื่องกาเผือกขนาดใหญ่ ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ชาวบ้านจะเตรียมฝ้าย ฟันตีนกามาพร้อมทั้งเทศน์กาเผือกและจุดประทัดบูชา คนยวนบ้านนี้ยังสืบทอดวัฒนธรรมตามแบบไทยยวน ดังคำขวัญประจำตำบลที่ว่า “คนพื้นบ้านไทยยวน ผ้าทอล้วนหลากหลาย ดวงมณีวัดเขาแก้ว ตั้งติดแนวป่าสัก อนุรักษ์วัฒนธรรม” (สมจิตต์ ยะกุล, สัมภาษณ์, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓) และได้รับการประกาศให้เป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรม” จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐

ความสัมพันธ์ของคนภายในตำบลพระยาทนต์ที่ใกล้ชิดกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ ทำให้มีการทำบุญร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุชาวไทยยวนที่บ้านพระยาทนต์ยังร่วมกันสืบทอดประเพณีทางศาสนาต่างๆ ตามแบบไทยยวน โดยเฉพาะประเพณีเทศน์กาเผือกที่ยังจัดขึ้นวันเพ็ญเดือนสิบสองติดต่อกันมาทุกปี โดยมีพระเจริญ ฐมฺมวฑฺฒโณ เป็นพระสงฆ์ที่เทศน์ติดต่อกันมา ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๐ - พ.ศ.๒๕๕๔) ชาวบ้านจะนำฝ้ายฟันรูปตีนกาไปรวมกันที่วัดพระยาทนต์เวลาเย็น แล้วนิมนต์พระสงฆ์เทศน์เรื่องกาเผือก ในอดีตหลวงพ่อบ่าย ฐมฺมวฑฺฒโณ เจ้าอาวาสวัดพระยาทนต์ เป็นพระสงฆ์ผู้เทศน์กาเผือกที่วัดแห่งนี้ เมื่อมีพระสงฆ์ผู้รู้หนังสือยวนและการเทศน์สำเนียงยวนอยู่ประจำวัด วัดพระยาทนต์จึงสามารถจัดเทศน์กาเผือกเพื่อให้ชาวบ้านได้มาร่วมฟังเทศน์และจุดประทัดบูชาที่วัดเป็นประจำทุกปี ซึ่งประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีนั้นก็สืบทอด

ในการสืบทอดความเชื่อเรื่องการจุดประทีปตีนกาบูชาแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้า ทั้งห้าพระองค์ เมื่อชาวบ้านพระยาทตยังมีความเชื่อ ยังต้องการเข้าร่วมประเพณี และพระสงฆ์ ในชุมชนสามารถเทศน์ได้ ประเพณีก็ยังดำรงอยู่ในชุมชนแห่งนี้ได้

ประเพณีที่ชาวบ้านยังเข้าร่วมสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการจุดประทีปตีนกาบูชาแม่กาเผือกผู้เป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ ที่ยังดำรงอยู่ในชุมชนแห่งนี้ แต่เมื่อเปรียบเทียบการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกในสองชุมชนนี้ ทำให้เห็นว่าการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยศรัทธาของชาวบ้านเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนอีกด้วย กล่าวคือ

วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล จัดประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ร่วมกับงานลอยกระทงและตลาดน้ำ ผู้เข้าร่วมประเพณีส่วนใหญ่อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๕ คน พระสงฆ์ผู้เทศน์นำเรื่อง **พระเจ้าห้าพระองค์** ฉบับภาษาไทย เนื่องจากไม่สามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาหรือตัวยวนได้ เทศน์ให้ชาวบ้านฟัง ใช้เวลาในการเทศน์ประมาณ ๓๐ นาที ในปีต่อมา พ.ศ. ๒๕๕๓ วัดต้นตาล ตำบลต้นตาล ให้ความสำคัญกับการจัดงานลอยกระทง มีการจัดกิจกรรมบริเวณตลาดน้ำวัดต้นตาล เน้นการขายสินค้าของท้องถิ่น การแสดงฟ้อนรำของเยาวชนในหมู่บ้าน และการลอยกระทง โดยงดเว้นการจัดประเพณีเทศน์กาเผือก ผู้นำชุมชนอาจมีนโยบายมุ่งเน้นการเสนอวัฒนธรรมเป็นสินค้า โดยเลือกนำเสนอวัฒนธรรมที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น การขายสินค้าที่ตลาดน้ำและการแสดงของเยาวชน จึงทำให้การเทศน์กาเผือกจึงถูกหลงลืมไป เพราะเห็นว่าเป็นกิจกรรมของผู้สูงอายุเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากผู้นำชุมชนสนับสนุนการจัดประเพณีเทศน์กาเผือกและดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว อาจส่งผลดีต่อทั้งชุมชนเองที่จะได้สืบทอดประเพณีของตนตามที่ได้รับประกาศให้เป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรม” และยังเป็นผลดีต่อนักท่องเที่ยวที่จะได้เรียนรู้ประเพณีของชาวไทยยวนอีกทางหนึ่งด้วย

วัดพระยาทต ตำบลพระยาทต จัดประเพณีเทศน์กาเผือกเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นส่วนหนึ่งของ “งานอาบน้ำเพ็ญเดือนสิบสองและสืบสานงานลอยกระทง” โดยความร่วมมือและความสามัคคีของคนในหมู่บ้านและการสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่น แม้ว่าภายในงานจะจัดกิจกรรมหลายประการที่ได้หยิบยืมมาจากต่างวัฒนธรรม แต่ได้จัดให้การเทศน์กาเผือกอยู่ในขั้นตอนแรก แล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป จะเห็นว่าในขณะที่ผู้นำชุมชนจัดกิจกรรมอื่นๆ เพิ่มเติมก็ไม่ได้ละทิ้งประเพณีท้องถิ่นที่ทำกันมาทุกปี

ผู้วิจัยพบว่า ทั้งชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นต่างก็มีส่วนในการสืบทอดประเพณี เทศนิกาเผือก เมื่อความเชื่อยังอยู่ ชาวบ้านยังเห็นคุณค่าและต้องการให้จัดประเพณี และ ผู้นำชุมชนส่งเสริมสนับสนุนการสืบสานประเพณีในท้องถิ่น ชุมชนก็ยังสามารถสืบทอดประเพณี เทศนิกาเผือกต่อไปได้

ประเพณีเทศนิกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นประเพณีที่ไม่ได้จัดขึ้นทุกปีในทุกวัด ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ นำติดตามต่อไปว่าชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้ จะยังคงสืบทอดวัฒนธรรมเดิมของตนท่ามกลางพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคมได้หรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าหากมองโดยผิวเผิน อาจประเมินได้ว่า ประเพณีเทศนิกาเผือกกำลังจะสูญไปจากชุมชนไทยยวน แต่หากได้เห็นความพยายามของชุมชนในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ในช่วงรอยต่อที่ประเพณีเดิมของตนใกล้สูญ ก็อาจประเมินได้ว่า ประเพณีดังกล่าวยังมีโอกาสที่จะได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง ผู้วิจัยหวังว่าการศึกษาเรื่อง “การสืบทอดประเพณีเทศนิกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี” จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ชุมชนไทยยวนอำเภอเส้าไห้ เห็นความสำคัญของมรดกทางภูมิปัญญาของตนทั้งในส่วนของประเพณีและวรรณกรรม นอกจากนี้ยังเป็นการให้กำลังใจแก่พระสงฆ์และชาวบ้านที่พยายามรักษาและยังเห็นคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดไว้ให้ลูกหลานอีกทางหนึ่งด้วย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การสืบทอดประเพณีเทศนิกาเผือกในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี” นี้ เป็นงานวิจัยทางคติชนวิทยา มุ่งบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีเทศนิกาเผือกของชาวไทยยวนที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งอยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมภาคกลาง ผู้วิจัยพบว่าชุมชนไทยยวนยังสืบทอดความเชื่อและประเพณีหลายอย่างตามแบบไทยยวนล้านนา เช่น การนับถือผีบรรพบุรุษ การถวายสลากภัต เป็นต้น น่าสนใจว่าความเชื่อและประเพณีเหล่านี้มีการสืบทอดและดำรงอยู่ในชุมชนไทยยวน อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรีอย่างไร นอกจากนี้น่าจะมีการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติโบราณที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาที่ยังอยู่ตามวัดต่างๆ ในชุมชนไทยยวนในแง่ที่เป็นวรรณกรรมของชาวไทยยวนให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. **วัฒนธรรม พัฒนาการทาง**

ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสระบุรี. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ

อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๔๒.

จังหวัดสระบุรี. แบบรายงานข้อมูลระดับอำเภอของอำเภอเสนาให้. สระบุรี: ศาลากลางจังหวัด

สระบุรี, ๒๕๕๓. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์)

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. **ยวนพ่ายโคลงต้น ฤฯ ยอพระเกียรติพระเจ้าช้างเผือกกรุงเก่า พร้อม**

ด้วยข้อวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ประเพณี วัฒนธรรม. [ม.ป.ท.]:

มิตรสยาม, ๒๕๑๓.

ดาวลดดา พันธุ์วร. **หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไท-ยวน สระบุรี. วัฒนธรรมไทย ๓๙, ๕ (๒๕๔๕): ๕๘-๖๐.**

เดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. **ประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏ**

เวียงจันทน์. พระนคร: ไสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

ตรี อมาตยกุล. **ทัศนศาสตร์ไทย จังหวัดสระบุรี.** พระนคร: สำนักวัฒนธรรมทางศิลปกรรม

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๐๐.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑.** พิมพ์ครั้งที่

๗. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๕.

ธรรมาภิรมณ์, หลวง. **โคลงนิราศวัดรวกและโคลงนิราศวัดสมุหประดิษฐ์.** กรุงเทพฯ:

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, ๒๕๔๕.

นรินทร์ (ชมเพชร) กิตติโสภโณ. **สืบสานตำนานล้านนา เรื่องอานิสงส์ยี่เป็ง-ลอยกระทงโกมไฟ.**

[ม.ป.ท.], ๒๕๔๘.

บุญคิด วัชรศาสตร์. **พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องกำเผือก.** เชียงใหม่: อาราทอง

การพิมพ์, [ม.ป.ป.]

ปรมิษฐ์ จารุวรรณ. **การสืบทอดทำนองสวดและประเพณีสวดพระมาลัยที่บ้านหนองขาว**

จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษร

ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ปรมิษฐ์ จารุวรรณ. **ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย.** วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๔๗.

ประคอง นิมมานเหมินท์. **ปริทรรศน์วรรณกรรมพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ประจักษ์ สายแสง. ประเพณีในล้านนาไทย. ใน **โครงการสัมมนาเรื่อง ประเพณีและ
วัฒนธรรมล้านนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเชียงใหม่
ร่วมกับ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่**, ๓๙-๕๑. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่,
๒๕๓๑.

ประเสริฐ ฐ นคร. **โคลงนิราศหรือฤกษ์ชัย สอบกับต้นฉบับเชียงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ:
พระจันทร์, ๒๕๑๖.

ประเสริฐ ฐ นคร, เรียบเรียง. **มั่งรายศาสตร์หรือกฎหมายพระเจ้ามั่งราย**. กรุงเทพฯ:
แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๑.

พรรณเพ็ญ เครือไทย, บรรณาธิการ. **วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา**. เชียงใหม่:
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.

พระมหาสิงห์คำ รักป่า. **การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, ๒๕๔๓.

พระมหาสุทธิชัย อากาศโร (อบอุ่น). **การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏใน
วรรณกรรมพระพุทธรูปเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ
ของล้านนา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต, ภาควิชาพระพุทธรูป
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พัฒนพงศ์ภักดี, หลวง. **นิราศหนองคาย**. พระนคร: พระจันทร์, ๒๔๙๘.

พิเนตร น้อยพุทธา. **มรดกทางวัฒนธรรมอำเภอเส้าไห้**. สระบุรี: สภาวัฒนธรรมอำเภอเส้าไห้
องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อำเภอเส้าไห้, ๒๕๔๕.

พิเนตร น้อยพุทธา. **ไทยยวนในจังหวัดสระบุรี. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๖**,
๒๗๔๐-๒๗๕๓. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์,
๒๕๔๒.

พิเนตร น้อยพุทธา. **ภาษายวน หนังสือยวน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สระบุรี: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด
สระบุรี, ๒๕๔๖.

พิเนตร น้อยพุทธา. **ลำดับบ้านยวนเส้าไห้**. [ม.ป.ท.], ๒๕๕๔. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์).

พิเนตร น้อยพุทธา. **วรรณกรรมยวน. วัฒนธรรมไทย ๒๕, ๑ (๒๕๒๙): ๔๗-๕๖**.

พิเศษ จันทน์. **พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมพื้นถิ่นชาวไทยยวน อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.

มณี พยอมยงค์. **เครื่องสักการะในล้านนาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่: ธนาคารไทยท努, ๒๕๔๙.

มณี พยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย.** เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

รังสรรค์ จันดี๊ะ และพรรณเพ็ญ เครือไทย. กาเผือก (๑). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑,** ๒๒๙-๒๓๑. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ไทยยวน.** นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.

โรงเรียนเส้าไห่ "วิมลวิทยานุกูล". **วัฒนธรรมคนยวนเส้าไห่.** สระบุรี: โรงเรียนเส้าไห่ "วิมลวิทยานุกูล", ๒๕๒๘.

วรรณะ มูลขำ. **ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.

วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์. **ประมวลเรื่องของชนชาติไทย พ.ศ. ๒๕๑๒ เรื่อง "ไทย" "The Tai race."** แปลโดย หลวงนิเพทย์นิติธรรม์ งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย. รวบรวมโดย หลวงวิจิตรวาทการ. พระนคร: กรุงเทพวัฒนภูมิ, ๒๕๑๒.

เวรน์ เพลงเออและคณะ. **ด้วยปัญญาและความรัก: นิทานชาวเมืองเหนือ.** กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๙.

ศิราพร ณ ถลาง. **ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน.**

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สงวน โชติสุขรัตน์. **ไทยยวน-คนเมือง.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๒.

สร้อยดี อ่องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๑.

สุกัญญา สุขฉายา, บรรณารักษ์. **พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับ**

สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สุที หริมหะพาธิป. **วังสืทาของพระปิ่นเกล้าฯ. ศิลปวัฒนธรรม** ๒๑, ๑๐ (สิงหาคม ๒๕๔๓):

๔๔-๕๑.

สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์. **เส้าให้, อำเภอบ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๑๔,**

๖๘๗๙-๖๘๘๒. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์,

๒๕๔๒.

เสน่ห์ ชาวขมื่น. **ภาษาไทยยวนที่ตำบลท่าช้าง อำเภอบ. จังหวัดสระบุรี.** วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,

๒๕๓๐.

ไสวดีร์ ณ ถลาง และสุดารัตน์ รอดบุญส่ง. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษา**

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมที่ยั่งยืนของจังหวัดสระบุรี. [ม.ป.ท.], ๒๕๕๑.

อนุชา พิมพ์ศักดิ์. **ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์: โครงสร้างเนื้อหาและบทบาทในสังคมไทย.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล. **ตำนานพระศรีอารีย์ในสังคมไทย: การสร้างสรรค์และบทบาท.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล. **ทานและทานบารมี: ความสำคัญที่มีต่อการรังสรรค์วรรณคดีไทย**

พุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

อุดม รุ่งเรืองศรี. **อานิสงส์ผางประทีป/ประทีป. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๑๕,**

๗๘๙๐. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒.

อุดม รุ่งเรืองศรี. **วรรณกรรมล้านนา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.

หนังสือสวดมนต์ วัดดอนมูล ตำบลชมพู อำเภอบ. จังหวัดเชียงใหม่. [ม.ป.ท., ม.ป.ป.]

สัมภาษณ์

ชวนพิศ มีชัย. **สัมภาษณ์**, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

ชื่น ไม่ทราบนามสกุล. **สัมภาษณ์**, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

เชิดชาติ หิรัญโร. **สัมภาษณ์**, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓.

ณัฐวิทย์ พิมพ์ทอง. **สัมภาษณ์**, ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

นงลักษณ์ มหิกุล. **สัมภาษณ์**, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒.

เป็ยะ โปธิพุดิ. **สัมภาษณ์**, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

พระเกียรติศักดิ์ กิตติศักดิ์โก. **สัมภาษณ์**, ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔.

พระครูประโชติกิจจาภิวัฒน์. เจ้าอาวาสวัดเขตสว่าง. **สัมภาษณ์**, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓.

พระครูสถิตธรรมถาวร. เจ้าอาวาสวัดท่าช้างเหนือ. **สัมภาษณ์**, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒.

พระเจริญ ธมฺมวฑฺฒโฒ. **สัมภาษณ์**, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒ และ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๔.

พระชมภู กิตติธโร. **สัมภาษณ์**, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๓.

พระปลัดสมพงษ์ จุกกวโร. เจ้าอาวาสวัดพระยาทต. **สัมภาษณ์**, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒ และ ๒๑
พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

พระสมุห์เมธาภิวัฒน์ จิตติโก. เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม. **สัมภาษณ์**, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

พาน แก้วประสม. **สัมภาษณ์**, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

พิเนตร น้อยพุทธา. ครูภูมิปัญญาไทย ด้านภาษาและวรรณกรรม รุ่นที่ ๓. **สัมภาษณ์**, ๓
พฤษภาคม ๒๕๕๓.

เพทาย เกตุก่อผล. **สัมภาษณ์**, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

มงคล พึ่งสุข. มัคทายกวัดต้นตาล. **สัมภาษณ์**, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ และ ๑ พฤษภาคม
๒๕๕๓.

มาด บุณนาก. **สัมภาษณ์**, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ละเอียด เพ็ญศิริ. **สัมภาษณ์**, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สนั่น ธรรมภิ. **สัมภาษณ์**, ๗ ธันวาคม ๒๕๕๒.

สนาน จันทรชาติ. **สัมภาษณ์**, ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

สมจิตต์ ยะกุล. อดีตกำนันตำบลต้นตาล. **สัมภาษณ์**, ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ และ ๒๓ กรกฎาคม
๒๕๕๓.

สันติ กางกร. เลขาธิการนายกเทศมนตรีตำบลต้นตาล-พระยาทต. **สัมภาษณ์**, ๒๙ พฤศจิกายน
๒๕๕๓.

โสภณ พึ่งตน. **สัมภาษณ์**, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๒.

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. **สัมภาษณ์**, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๓.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างต้นฉบับใบลาน “พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)

ภาคผนวก ข
“พระยากาเผือก” (กาเผือกฉบับวัดโพธิ์ ๓)
ปริวรรตจากอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทย

กัณฑ์เทศน์กาเผือก หรือ พระเจ้า ๕ พระองค์
 นิยมเทศน์กันในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ มีประเพณีจุดประทัดปิ่นกาและลอยกระทง
 เป็นการบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และขอขมาแม่น้ำคงคาที่เกิดพระเจ้าทั้ง ๕
 วัดโพธิ์ ต.พระยาทต อ.เสาไห้ จ.สระบุรี

หน้าต้นทลั้บเกล้าพระยาภาเผือก แลนา

หน้าต้นทลั้บเกล้าพระยาภาเผือก แลนา

พระเจริญ ธรรมวฑูโฒ คำดีบ น.ธ.เอก, ป.ตรี

ผู้เขียน ตุลาคม ๒๕๔๙

- (ปกใน/๑) (จ.เจริญ) นโมตสฺส สาธโว ดุรา โสตุชฺช บริสสฺส ทังหลาย ผุ้งดีมีประยา ภาญา องอาส
 กล้าคมจุงตั้งบระสารท หูดาฟ้ง ย้งวัจจคถาค้าจาแห่งสัพพัญญูพระพุทเจ้า
 (จ.เจริญ) นโมตสฺส สาธโว ดุรา โสตุชฺช บริสสฺส ทังหลาย ผุ้งดีมีประยา ภาญา องอาจ
 กล้าคมจุงตั้งบระสารท หูดาฟ้ง ย้งวัจจคถาค้าจาแห่งสัพพัญญูพระพุทเจ้า
- (ปกใน/๒) อันจักเทศนาแก้ไข ย้งเยยย ธรรมมุลเกล้า เห่งแห่งบถม มุลลสืบสาย บระที่ส
 ตินกาแต่ต้นถึงปลายหือเปนนินยมนิยาย กับด้วยอันจักหมาย
 อันจักเทศนาแก้ไข ย้งเยยย ธรรมมุลเกล้า เห่งแห่งปฐมมุลลสืบสาย บระที่ส
 ตินกาแต่ต้นถึงปลาย หือเปนนินยมนิยาย กับด้วยอันจักหมาย
- (ปกใน/๓) ย้งนามมกรชื่อแห่งพระเจ้าทั้ง ๕ พระองพี่น้อง อันเกิ่วร่วมทอ้งแม่เดียวกันมานั้น
 จุงตั้งหน้าหูดาฟ้งเทอะเพอนเหยย อตฎุในกาละนั้น ภคควา สัพพัญญู
 ย้งนามกรชื่อแห่งพระเจ้าทั้ง ๕ พระองค์พี่น้อง อันเกิ่วร่วมทอ้งแม่เดียวกันมานั้น
 จุงตั้งหน้าหูดาฟ้งเทอะเพอนเหยย อตฎุ ในกาละนั้น ภคควา สัพพัญญู
- (ปกใน/๔) พระพุทเจ้า เมื่อยังไฟเข้าสู่นิพพานเทอยังสริฐสารานอยู่เกล้าไม้โกไชรย เรียกว่า
 ไม้ม่วงแมงวัน กมีแล ตบบุสสพริกะ ในกาละนั้น ย้งมี
 พระพุทเจ้า เมื่อยังไปเข้าสู่นิพพานเทอยังสริฐสารานอยู่เกล้าไม้โพธิ์ไทร เรียกว่า
 ไม้ม่วงแมงวัน กมีแล ตบบุสสพริกะ ในกาละนั้น ย้งมี

- (ปกใน/๕) นายพ่อค้ำ ๒ คน พี่น้องที่อยู่ในเมือง อันชื่อว่า อุตตระณวุตตินครราชาณี อันมีที่
ใกล้ฝั่งน้ำมหาสมุทรสาคร ก็เอาเกียรบรรหมาน ๕ ร้อยแหล่มาว่าจักไปขายเข้า
นายพ่อค้ำ ๒ คน พี่น้องก็อยู่ในเมือง อันชื่อว่า อุตตระณวุตตินครราชาณี อันมีที่
ใกล้ฝั่งน้ำมหาสมุทรสาคร ก็เอาเกียรบรรหมาน ๕ ร้อยแหล่มาว่าจักไปขายเข้า
- (๑ก/๑) สานในเมืองสุวรรณภูมิพาวาอัน เมืองอันนั้นกันเข้าสานต่อพันคำหมายว่าเข้ากับคำ
เท่าพันว่าอันเข้ากันได้ยินคำมารอดหู ๒ พี่น้อง ก็จึงชวกรันมาเอาเกียร ๕ ร้อยแหล่
สารในเมืองสุวรรณภูมิพาวา ว่าอันเมืองอันนั้นกันเข้าวารต่อพันคำ หมายถึงเข้ากับคำ
เท่าพันว่าอันเข้า ก็ได้ยินคำมารอดหู ๒ พี่น้อง ก็จึงชวกรันมาเอาเกียร ๕ ร้อยแหล่
- (๑ก/๒) ใสเข้าหือเต็มแล้ว ก็ไฟด้วยลำดับวันและคืนไ้ๆ บ่ย่าง ก่หลงหนทาง ก่เข้าไฟสูป่าไม้
ที่ ๑ ก่ไฟจอุดรอดถึงที่อันพระพุทเจ้าอยู่ก่ทำเพียร
ใสเข้าหือเต็มแล้ว ก็ไปด้วยลำดับวันและคืนไ้ๆ บ่ย่าง ก็หลงหนทาง ก็เข้าไปสูป่าไม้
ที่ ๑ ก็ไปจอุดรอดถึงที่อันพระพุทเจ้าอยู่ก่กระทำเพียร
- (๑ก/๓) สัตตสัตตา ๗ อัน ๗ แห่งพร้อมบวรมวลและส่วนว่านายพ่อค้ำ ๒ คนพี่น้อง
อันเทวดา อันอยู่ในป่าไม้ที่นั่น หากชักเกียร ๒ ขาพี่น้องไว้บ่หือไฟ
สัตตสัตตา ๗ อัน ๗ แห่งพร้อมบวรมวลและส่วนว่านายพ่อค้ำ ๒ คนพี่น้อง
อันเทวดา อันอยู่ในป่าไม้ที่นั่น หากชักเกียร ๒ ขาพี่น้องไว้บ่หือไฟ
- (๑ก/๔) เทวดาก่กล่าวว่พระพุทเจ้าก่กันเข้าได้ ๔๗ วันนี่แล้ว ยังบ่ได้สันเข้าสักเถอะและ
สูพี่น้องจ่งแต่งแปลงยังเข้าน้ำโภชนะอาทาน
เทวดาก่กล่าวว่พระพุทเจ้าก่กันเข้าได้ ๔๗ วันนี่แล้ว ยังบ่ได้สันเข้าสักเถอะและ
สูพี่น้องจ่งแต่งแปลงยังเข้าน้ำโภชนะอาทาน
- (๑ก/๕) ไฟหือเป็นทานแก่พระพุทเจ้าแต่เทอะ ว่าอันที่นั่น ๒ พี่น้องได้ยินคำอันนี้ ก็มีใจยินดี
โสมนัสสมชื่นยินดีมากนักแล้ว เข้าก่พร้อมเพียงกันตแต่งยังเข้า
ไปหือเป็นทานแก่พระพุทเจ้าแต่เทอะ ว่าอันที่นั่น ๒ พี่น้องได้ยินคำอันนี้ ก็มีใจยินดี
โสมนัสสมชื่นยินดีมากนักแล้ว เขาก็พร้อมเพียงกันตแต่งยังเข้า
- (๑ข/๑) มธุปายาส คีวน้ำเมิงน้ำอ้อยหือเป็นทานแก่พระพุทเจ้าก่มีวันนั้นแล ภคควา
พระพุทเจ้าก่จิงจักมาลูบสางยังเกสสชาติ หือแก่ ๒ ขาพี่น้อง คนละ ๔ เส้นนั้นและ

มธุปายาส คือว่าน้ำผึ้งน้ำอ้อยที่ถือเป็นทานแก่พระพุทธเจ้าก็มีวันนั้นแล ภควา
พระพุทธเจ้าก็จึงจักมาลูบสางยังเกสธาคู หื้อแก่ ๒ ชาพี่น้อง คนละ ๔ เส้นนั้นและ

(๑๗/๒) โสอุบบโภ ส่วรว่าพ่อค้า ๒ คนพี่น้องก็มีใจโสมนัสชมชื่นยินดีหาที่สุดไม่ได้จึงจักขอ
อัญชลีนมัสสกานไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภควา

โสอุบบโภ ส่วรว่าพ่อค้า ๒ คนพี่น้องก็มีใจโสมนัสชมชื่นยินดีหาที่สุดไม่ได้ จึงจักขอ
อัญชลีนมัสการไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภควา

(๑๗/๓) ข้าแต่พระพุทธเจ้า ส่วรว่าเกสธาคูอันนี้ จักหื้อข้าทั้งหลายเอาไฟถปนนะตั้งไหว้
ถานที่ใด ว่าอันแลพระพุทธเจ้าตนมีจักขุโสดาทิพย์ส่อง
ข้าแต่พระพุทธเจ้า ส่วรว่าเกสธาคูอันนี้ จักหื้อข้าทั้งหลายเอาไป ถะปะนะตั้งไหว้
ฐานที่ใด ว่าอันแลพระพุทธเจ้าตนมีจักขุโสดาทิพย์ส่อง

(๑๗/๔) แจ้ง เเล้งหันพายหน้าและพายหลังในอดีตกำเนิดอันเกิดแล้วพายหลัง จึงกล่าวว่า
ดูราพ่อค้าทั้ง ๒ คนพี่น้อง สูทำนทั้งหลายจุงเอาเกสธาคู
แจ้ง เเล้งหันพายหน้าและพายหลังในอดีตกำเนิดอันเกิดแล้วพายหลัง จึงกล่าวว่า
ดูราพ่อค้าทั้ง ๒ คนพี่น้อง สูทำนทั้งหลายจุงเอาเกสธาคู

(๑๗/๕) พระตถาคตไฟถปนนะตั้งไว้ไนที่ใกล้เมืองแห่งสุ คือว่า ดอยสิกุตตรนั้น หากเป
ถานอันพี่กู ๓ ตน คือว่า กุกกุสนฺธุ โภนาคมุน กสุสป อันลวงแล้วเข้าสู่
พระตถาคตไปถปนนะตั้งไว้ในที่ใกล้เมืองแห่งสุ คือว่า ดอยสิกุตตรนั้น หากเป
ฐานอันพี่กู ๓ ตน คือว่า กุกกุสนฺธุ โภนาคมุน กสุสป อันลวงแล้วเข้าสู่

(๒๓/๑) นิพพาน ตามคำปฎิญาณแห่งกูพี่น้องทั้ง ๕ ตน มีคำสัจจะว่าไว้แก่กันเมื่อ
เปนลูกกาเผือก ได้เกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมาเมื่อนั้น จึงมีปมกับปใหม่หัวที่วันนั้นแล
นิพพาน ตามคำปฎิญาณแห่งกูพี่น้องทั้ง ๕ คน มีคำสัจจะว่าไว้แก่กันเมื่อ
เปนลูกกาเผือก ได้เกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมาเมื่อนั้น จึงมีปมกับปใหม่หัวที่วันนั้นแล

(๒๓/๒) นายพ่อค้า ๒ พี่น้องได้ยินคำพระพุทธเจ้ากล่าวสนั้น กบแจ้งแก่ใจ เขาจักขอ
ราทธนาสพฺพญพระพุทธเจ้าว่า ภันเต ข้าแต่พระพุทธเจ้า จึงไขยกกล่าว
นายพ่อค้า ๒ พี่น้องได้ยินคำพระพุทธเจ้ากล่าวสนั้น กบแจ้งแก่ใจ เขาจักขอ
ราธนา สัพฺพญพระพุทธเจ้าว่า ภันเต ข้าแต่พระพุทธเจ้า จึงไขยกกล่าว

- (๒๓/๓) เทศนาที่แจ้จ้ง เมื่อได้เป็นลูกกาเผือกอันเทอะ พระพุทธเจ้าจึงเทศนา ไชยกกล่าวเล่าแต่เกล้าถึงปายที่แจ้จ้งแก่ข้านี้เทอะ ขอพระพุทธเจ้าจ้งเทศนา เทศนาที่แจ้จ้ง เมื่อได้เป็นลูกกาเผือกอันเทอะ พระพุทธเจ้าจึงเทศนา ไชยกกล่าวเล่าแต่เกล้าถึงปายที่แจ้จ้งแก่ข้านี้เทอะ ขอพระพุทธเจ้าจ้งเทศนา
- (๒๓/๔) ไว้หื้อผู้ข้าได้กล่าวเล่าสืบไปพายหน้าแก่คนและเทวดาทั้งหลายแต่เทอะ ว่าอัน พระพุทธเจ้าจ้งมี วัจจะศควาดังนี้ ตถากาเล ในกาละนั้น อันข้ามลวง ไว้หื้อผู้ข้าได้กล่าวเล่าสืบไปพายหน้าแก่คนและเทวดาทั้งหลายแต่เทอะ ว่าอัน พระพุทธเจ้าจ้งมี วัจจะศควาดังนี้ ตถากาเล ในกาละนั้น อันข้ามลวง
- (๒๓/๕) พลัรไฟแล้วเสี้ยงจิริกานนอันวันนั้น จึงพอดตั้งปถมกับหัวที่ วันนั้นยังมีแม่กาเผือกตัว ๑ ก่ได้ไฟแบ่งรังอยู่บนง่าไม้เดื่อต้น ๑ ยังมีที่ใกล้แม่น้ำคงคาปัญจสีโลท ฟันไปแล้วเสี้ยงจิริกานนอันวันนั้น จึงพอดตั้งปฐุมกับหัวที่ วันนั้นยังมีแม่กาเผือกตัว ๑ ก่ได้ไปแบ่งรังอยู่บนง่าไม้เดื่อต้น ๑ ยังมีที่ใกล้แม่น้ำคงคาปัญจสีโลท
- (๒๗/๑) -ไซ บุตตาก็ฎมาได้ ๕ ลูก มันก้อยู่เฝ้ารักษาทุกวันทุกคืนเป็นนิจจรันบ่ขาดสายนั้น และ ตตามหาเมไซ วาตนิพพานเน ยังมีในวัน ๑ แม่กาเผือกตัวนั้น ก่เป็นอัน
-ไซ บุตตาก็ฎมาได้ ๕ ลูก มันก้อยู่เฝ้ารักษาทุกวันทุกคืนเป็นนิจจรันดร์บ่ขาดสายนั้น และ ตตามหาเมไซ วาตนิพพานเน ยังมีในวัน ๑ แม่กาเผือกตัวนั้น ก็เป็นอัน
- (๒๗/๒) อยากอาหารมากนัก ก่จิงละไซไว้รังแล้วก่ไฟแ่อวสระเดินหากินเหยื่อแต่ที่ไกล และไปพันมารอดเทอดังอัน ยามนั้นท่าฝนชรรธาธาและ
อยากอาหารมากนัก ก่จิงละไซไว้ในรังแล้วก่ไปแ่อวสระเดินหากินเหยื่อแต่ที่ไกล และไปพันมารอดเทอดังอัน ยามนั้นท่าฝนชลธธาธาและ
- (๒๗/๓) ลมพายุ ก่เกิดมีมากนัก ก่มาพัดยังไม่เดื่อต้นนั้น หื้อท่าวตไฟในแม่น้ำสมุทสาครอ ก่ชรวาเชือกตีฟองนองไหลหลังบั้นเกล้าไม้ไผมา ก่
ลมพายุ ก่เกิดมีมากนัก ก่มาพัดยังไม่เดื่อต้นนั้น หื้อท่าวตไฟในแม่น้ำสมุทสาครอ ก่ชรวาเชือกตีฟองนองไหลหลังบั้นเกล้าไม้ไปมา ก่
- (๒๗/๔) ถึงเอาขังไข่กาเผือกนั้นชดพัดพาสคลาคลาสาจากกันไฟทั้งรัง ก่ไหลหลังไฟยะย่องตาม ท้องมหานาที่ ก็มีวันนั้นและ ส่วว่าไซลูกหัวที่นั้นก่ไหล

ตั้งเอาไขไก่กาเผือกนั้นซัดพาดคาลาดจากกันไปทิ้งร้าง ก็ไหลหลังไปเยะเยองตาม
ท้องมหานที ก็มีวันนั้นและ ส่วนว่าไขลูกหัวที่นั้นก็ไหล

- (๒๗/๕) ไขของคร้างอยู่ดานที่ ๑ ก็มีและ กุกกุสนธกาทิสวา เมื่อนั้นยังมีแม่ไก่เผือกตัว ๑
อันเปน พระยาไก่ทั้งหลาย ก่เอาหมูปริวานไปสะเดินหาเหยื่อ อาหารก็
ไปของค้างอยู่ดานที่ ๑ ก็มีและ กุกกุสนธกาทิสวา เมื่อนั้นยังมีแม่ไก่เผือกตัว ๑
อันเป็น พระยาไก่ทั้งหลาย ก็เอาหมูปริวารไปสะเดินหาเหยื่อ อาหารก็
- (๓๓/๑) จึงมาพบมาหันลูกนั้นแล้ว ก็มีใจมุทุรุธณา ก่ลวาดเกบเอามาเลี้ยงไว้กับ
ด้วยไขของมันและ เมื่อบ่นานก็แตกออกมาเป็นสัพพริสสภาวะชายผู้ ๑
จึงมาพบมาหันลูกนั้นแล้ว ก็มีใจมุทุรุธณา ก็ลวาดเกบเอามาเลี้ยงไว้กับ
ด้วยไขของมันและ เมื่อบ่นานก็แตกออกมาเป็นสัพพริสสภาวะชายผู้ ๑
- (๓๓/๒) นั้นและ ทูติโยเสตกาโก สวรรว่าไขลูกถั่ว ๒ ก็ไหลไปค้ำอยู่ข้างเกาะชายที่นั้นและ
โกนาคมโน ยังมีแม่นากตัว ๑ เปนพระยา
นั้นและ ทูติโยเสตกาโก ส่วนว่าไขลูกถั่ว ๒ ก็ไหลไปค้ำอยู่ข้างเกาะทรายที่นั้นและ
โกนาคมโน ยังมีแม่นากตัว ๑ เป็นพระยา
- (๓๓/๓) แก่นากทั้งหลายมวรหมู่ ก่มาหันไขลูกนั้น ปูรินดูขรุณณาและก็มีเมตตาไมตรีรัยยิ่ง
กว่าลูกตน ก่เกบเอามาเลี้ยงไว้ เมินบ่นานเท่าใด
แก่นากทั้งหลายมवलหมู่ ก็มาหันไขลูกนั้น ปูรินดูขรุณณาและก็มีเมตตาไมตรีรัยยิ่ง
กว่าลูกตน ก็เกบเอามาเลี้ยงไว้ เมินบ่นานเท่าใด
- (๓๓/๔) ก่แตกออกมาเป็นมนุสชาติคนเรา ก็มีใจยะ อันงามลี้วถั่วชุกแห่งด้วยเตชะ
บุญพายหลังหากแต่งที่เปนสปปริสสุสมิรักขณงามชุกบระกาน แม่
ก็แตกออกมาเป็นมนุสชาติคนเรา ก็มีชัยยะ อันงามลี้วถั่วชุกแห่งด้วยเตชะบุญ
ภายหลังหากแต่งที่ื่อเป็นสปปริสสุ มีลักษณะงามชุกประการ แม่
- (๓๓/๕) นากหันสันนั้นก็มีใจชมชื่นยินดีเหลือบุตรตาลูกแก้วแห่งตนเกิฏมานั้นและ
กัสุสโปสราธา อันว่าไขกาเผือกลูกถั่ว ๓ นั้นเล่าก็ไหลไปค้ำอยู่ ๑ ในกาละ
นาคหันสันนั้น ก็มีใจชมชื่นยินดีเหลือบุตรตาลูกแก้วแห่งตนเกิดมานั้นและ
กัสุสโปสราธา อันว่าไขกาเผือกลูกถั่ว ๓ นั้นเล่า ก็ไหลไปค้ำอยู่ ๑ ในกาละ

- (๓๗/๑) นั้นยังมีแม่เต่าตัว ๑ มันมาเห็นไขลูกนั้น มันก็มีใจชมชื่นยินดี มันจึงเก็บเอามาเลี้ยงไว้กับไข่แห่งมัน บ่เมินเท่าใดก็แตกเป็นลูกน้อย มันก็รักครคร้อยสุดใจ หันมีรักชณนั้นยังมีแม่เต่าตัว ๑ มันมาเห็นไขลูกนั้น มันก็มีใจชมชื่นยินดี มันจึงเก็บเอามาเลี้ยงไว้กับไข่แห่งมัน บ่เมินเท่าใดก็แตกเป็นลูกน้อย มันก็รักครคร้อยสุดใจ หันมีลักษณะ
- (๓๗/๒) ล้วนถ้วนชุกแห่งก็มีวันนั้นและ ส่วนว่าไขลูกถ้วน ๔ นั้น ก็ไหลไปด้วยกระแสแม่น้ำสมุทรสาคร ก็มาค้างอยู่ริมน้ำใกล้ฝั่งน้ำที่ ๑ นั้นและ
 ล้วนถ้วนชุกแห่งก็มีวันนั้นและ ส่วนว่าไขลูกถ้วน ๔ นั้น ก็ไหลไปด้วยกระแสแม่น้ำสมุทรสาคร ก็มาค้างอยู่ริมน้ำใกล้ฝั่งน้ำที่ ๑ นั้นและ
- (๓๗/๓) โคตโมในกาละนั้นยังมีแม่โคตัว ๑ มันก่ลงไฟสู้แม่น้ำ มันก่มาเลงหันไขลูกนั้น เป็นอันใหญ่หนักและชาวงามควรใจศัสจรัใจมากหนักและ
 โคตโม ในกาละนั้นยังมีแม่โคตัว ๑ มันก่ลงไฟสู้แม่น้ำ มันก่มาเลงหันไขลูกนั้น เป็นอันใหญ่หนักและชาวงาม ควรใจศัสจรัใจมากหนักและ
- (๓๗/๔) มันก่เก็บเอามาเลี้ยงไว้กับนานเท่าใดก็ออกมาเป็นชายอ่อนน้อย มันก็รักครคร้อยสุดใจ มันก่เอามาเลี้ยงไว้เป็นลูกแห่งตนนั้นและ กาโก
 มันก็เก็บเอามาเลี้ยงไว้กับนานเท่าใดก็ออกมาเป็นชายอ่อนน้อย มันก็รักครคร้อยสุดใจ มันก่เอามาเลี้ยงไว้เป็นลูกแห่งตนนั้นและ กาโก
- (๓๗/๕) สทาทชโก ปญจไป อันว่าไขกาเผือกลูกถ้วน ๕ ก็ไหลไฟใต้ทางเที่ยวด้วยฟองแม่น้ำสมุทรสาครก็ไปค้างค้ำอยู่ที่นั่นและ ตถาที่ฆา
 สทาทชโก ปญจไป อันว่าไขกาเผือกลูกถ้วน ๕ ก็ไหลไฟใต้ทางเที่ยวด้วยฟองแม่น้ำสมุทรสาครก็ไปค้างค้ำอยู่ที่นั่นและ ตถาที่ฆา
- (๔๐/๑) มหาราชสิโห ยังมีแม่ราชสีห์ตัว ๑ เป็นพระยาแก่ราชสีห์ทั้งหลาย กัสระเดินไฟหันมันก่ยินอัสจรัมากหนัก เหตุว่าลงเป็นอาหารอยากหือมากิน มันคือยว่ามีใจอ่อน
 มหาราชสิโห ยังมีแม่ราชสีห์ตัว ๑ เป็นพระยาแก่ราชสีห์ทั้งหลาย กัสระเดินไฟหันมันก่ยินอัสจรัมากหนัก เหตุว่าลงเป็นอาหารอยากหือมากิน มันคือยว่ามีใจอ่อน
- (๔๐/๒) มุขุขรุณณาเหมือรดังเกิดมาแต่ท้องแห่งตน มันจึงกาบเอาไขมารักสาไว้ บ่บานเท่าใดก็แตกออกไปเป็นคน มีรักชณอันงามล้วนถ้วนชุกแห่ง

มุกุฎฐมาเหมือนดังเกิดมาแต่ท้องแห่งตน มันจึงคาบเอาไข่มารักษาไว้ บ่นานเท่าใดก็แตกออกไปมาเป็นคน มีลักษณะอันงามล้วนถ้วนชุกแห่ง

- (๔๗/๓) เหมือนดังช่างแต้มแต่งแปงมามีหน้าตาอันบริสุทธิ์ใสงาม เป็นคนชายอันอ่อนช้วนไส แม่ราชสี รักรเสมอใจใช้น้อย รักรกระค้อยเป็นดังลูกน้อย
เหมือนดังช่างแต้มแต่งแปงมา มีหน้าตาอันบริสุทธิ์ใสงาม เป็นคนชายอันอ่อนช้วนไส แม่ราชสีรักรเสมอใจใช้น้อย รักรกระค้อยเป็นดังลูกน้อย
- (๔๗/๔) แห่งตนนั้นและ ด้วยอายุสังขารปรีเกิดออกมาก็จอมพ่อแม่วันเดียวยามเดียวกัน ชุกคนชุกตน ไฟเกิดและแห่งละที่ ก็ด้วยเดชบุญกมุทมหากแต่ง
แห่งตนนั้นและ ด้วยอายุสังขารปรีเกิดออกมาก็จอมพ่อแม่วันเดียวยามเดียวกัน ทุกคนทุกตน ไปเกิดและแห่งละที่ ก็ด้วยเดชบุญกรรมมหากแต่ง
- (๔๗/๕) เมื่อน้ำพัดฟองไหลนองเขียวไฟเมืมนานได้ ๑๖ ขวบเข้า ชุกคนก็มาขرابแม่เหง้าไร่ที่ไผ่ที่มัน ตามใจไผ่รักรมีใจใคร่ไปอยู่สร้างประหมวดบวชเป็นภีร์ จึงมี
เมื่อน้ำพัดฟองไหลนองเขียวไปเมืมนานได้ ๑๖ ขวบเข้า ทุกคนก็มาขرابแม่เหง้าไร่ที่ไผ่ที่มัน ตามใจไผ่รักรมีใจใคร่ไปอยู่สร้างประหมวดบวชเป็นภีร์ จึงมี
- (๔๗/๑) คำจาดีต่อแม่เลี้ยงเจ้าว่าอย่าได้โศกเส้าเป็นสันใด หีมมีโชคไชดีแผ้วกว้าง อันจักได้
ไปอยู่สร้างสมมธรม จักกระทำเมตตาทาภานาโนป่าไม้ ขอแม่แก้วแก่นไธย
คำจาดีต่อแม่เลี้ยงเจ้าว่าอย่าได้โศกเส้าเป็นสันใด หีมมีโชคชัยดีแผ้วกว้าง อันจักได้
ไปอยู่สร้างสมมธรม จักกระทำเมตตาทาภานาโนป่าไม้ ขอแม่แก้วแก่นไธย
- (๔๗/๒) จูงวางใจอันเปนบระใจและบุญเมื่อหน้า ข้าผู้เปนลูกหล้าก็หากจักกระทำเพียร
ไฟในปางพายหน้า บรีสม้างหน่ายเสีย ยังคนชายอันอยู่ได้ลุ่มฟ้าแมน
จูงวางใจอันเป็นปัจจัยและบุญเมื่อหน้า ข้าผู้เปนลูกหล้าก็หากจักกระทำเพียร
ไปในปางกายหน้า บรีดม้างหน่ายเสีย ยังคนชายอันอยู่ได้ลุ่มฟ้าแมน
- (๔๗/๓) แม่เปนกัฬาร้าตายไฟ แม่อย่าอาลัยใจของหาลูกเต้า จักหื้อได้รบเปนพระเจ้า
โผดโลกโลกาและแม่เหย ตถาในกาละนั้น
แม่เป็นกัฬาร้าตายไป แม่อย่าอาลัยใจของหาลูกเต้า จักหื้อได้รบเปนพระเจ้า
โผดโลกโลกาและแม่เหย ตถาในกาละนั้น

- (๔๗/๔) อันว่าแม่เลี้ยงแห่งเจ้า ๕ พระองค์อันทรงยังทุกมีมากหากได้เลี้ยงมาแต่น้อย บิโคร์
วางป้อยยังลูกน้อยไปทางใด จึงได้บราโสรยต้านถ้อย
อันว่าแม่เลี้ยงแห่งเจ้า ๕ พระองค์อันทรงยังทุกมีมาก หากได้เลี้ยงมาแต่น้อย บิโคร์
วางปล้อยยังลูกน้อยไปทางใด จึงได้ปราศรัยต้านถ้อย
- (๔๗/๕) ที่คำดีว่า อมมุบิยบุตรตา ดูราเจ้าลูกธรรสวายใจแม่เหย เจ้าจักไปบวชเปนรสีอยู่ปากกว้าง
อันเปนที่แห่งแรดซ้างและเสื่อหมี แม่กียินก็ตยากเหลือ
ที่คำดีว่า อมมุบิยบุตรตา ดูราเจ้าลูกธรรสวายใจแม่เหย เจ้าจักไปบวชเปนฤษีอยู่ปากกว้าง
อันเปนที่แห่งแรดซ้างและเสื่อหมี แม่กียินก็ตยากเหลือ
- (๕ก/๑) ใจเปนขรนาสเท่าว่าเปนนักบราชเจ้าทั้งหลาย ตนดีมีบรยาบราบโลกหล้าที่พลัร
ได้เข้าสู่ฟากฟ้าเนรพานเท่าว่าแม่จักขอปฏิญาณเชิงลูกเต้าอันแม่
ใจเปนนขนาดเท่าว่าเป็นนักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย ตนดีมีประยาปราบโลกหล้าที่อ้วน
ได้เข้าสู่ฟากฟ้าเนรพานเท่าว่า แม่จักขอปฏิญาณซึ่งลูกเต้าอันแม่
- (๕ก/๒) ได้เลี้ยงไว้แต่เมื่อนาน เมื่อใดเจ้าลูกได้ตรลัดบรยาสพพญญานอันยิ่งโยต อันว่า
นามโคตรแห่งแม่อย่าได้ระงับดับหายเสีย แม่
ได้เลี้ยงไว้แต่เมื่อนาน เมื่อใดเจ้าลูกได้ตรลัดประยาสัพพญญานอันยิ่งโยชนิ อันว่า
นามโคตรแห่งแม่อย่าได้ระงับดับหายเสีย แม่
- (๕ก/๓) ก่ขอเอาปฏิญาณหมายหมั้นอันนี้แม่กล่าวไว้ภายหน้า ขอให้เจ้าลูกหล้าแม่อย่าให้
หายเสีย ข้าขอสัญญาลูกไว้จุงจักรับเอาอย่างคำ
ก็ขอเอาปฏิญาณหมายหมั้นอันนี้แม่กล่าวไว้ภายหน้า ขอให้เจ้าลูกหล้าแม่อย่าให้
หายเสีย ข้าขอสัญญาลูกไว้จุงจักรับเอาอย่างคำ
- (๕ก/๔) สวาสดีเจ้าแม่ข้าก่ให้อนุญาตแก่เจ้าลูกเต้าวางใจต้ออาไลยรักรูกเปนบ่วงผูกโบราณ
แลนา ดูราโสตุชะ ปริสุสนักบราชเจ้า
สวาสดีเจ้าแม่ข้าก่ให้อนุญาตแก่เจ้าลูกเต้า วางใจต้ออาลัยรักลูกเปนบ่วงผูกโบราณ
แลนา ดูรา โสตุชะ ปริสุสะ นักปราชญ์เจ้า
- (๕ก/๕) ทั้งหลาย นิยายก่บ่เลี้ยง ตรลัดตรองโนแห่งห้องโพธิสัตเจ้าทั้ง ๕ ตนพี่น้อง
อันเกี้ยวร่วมห้องแม่เดียวกันมาปางเมื่อได้เปนลูกกาเผือกทั้งแต่บถม

ทั้งหลาย นิยายก็บังเลื่อง ตรัสตรองในแห่งห้องโพธิสัตว์เจ้าทั้ง ๕ ตนพี่น้อง
อันเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมาปางเมื่อได้เป็นลูกกาเผือกทั้งแต่ปฐม

- (๕๗/๑) กับหัวที่ เกล้าบุญมีมากดังนี้แลนา ส่วรว่าเจ้าพี่น้องทั้ง ๕ ก็มีคำบราณาบแล้วเหตุ
ว่าใครหันหน้าแกวกำพร้าวแม่มาดาเจ้าทั้งหลายทั้งมวลชุกผู้ก่หากมา
กับหัวที่ เกล้าบุญมีมากดังนี้แลนา ส่วนว่าเจ้าพี่น้องทั้ง ๕ ก็มีคำปรารภนาบแล้วเหตุ
ว่าใครหันหน้าแกวกำพร้าวแม่มาดาเจ้าทั้งหลายทั้งมวลชุกผู้ก่หากมา
- (๕๗/๒) รู้ครนึ่งคือถึงกัจจิงคำ สัจพร้อมเป็นใจเดียวกันด้วยเดชบุญแห่งเจ้าทั้ง ๕
มักใคร่โถมนาครแม่ตนอยู่ใจๆดังอัน ยามนั้น ฆาฎิกาม-
รู้คะนึ่งคิดถึงกัจจิงคำ สัจพร้อมเป็นใจเดียวกันด้วยเดชบุญแห่งเจ้าทั้ง ๕
มักใคร่โถมนาครแม่ตนอยู่ใจๆ ดังอัน ยามนั้น ฆาฎิกาม-
- (๕๗/๓) -หาพรหม ก่ชวาสรู้ในใจแล้ว จึงมาเนรมิตตนเป็นสุวรรณราชาเผือกตัวใหญ่ ตัว ๑
มีปีกหางยาวงามลั้วลั้วระวางยามเดี่ยวกลาง
-หาพรหม ก่ชวาสรู้ในใจแล้ว จึงมาเนรมิตตนเป็นสุวรรณราชาเผือกตัวใหญ่ ตัว ๑
มีปีกหางยาวงามลั้วลั้วระวางยามเดี่ยว กลาง
- (๕๗/๔) มาปรากฏที่นั่น อันรสีเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ อันทรงศีลบริสุทธิ์อันใสงามบ่เคঁา เจ้าทั้ง ๕
ก่อยากตาน เจียรจาปราศรัยเชิงแม่มาดาว่า อมม-
มาปรากฏที่นั่น อันฤษีเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ อันทรงศีลบริสุทธิ์อันใสงามบ่เคঁา เจ้าทั้ง ๕
ก่อยากตาน เจียรจาปราศรัยเชิงแม่มาดาว่า อมม-
- (๕๗/๕) -บียตาต ดูราแม่ก่าตัวดีมีปีกหางอันยาวงามมาปรากฏถัดส่องหน้า ก่ว่าเป็นแม่แก้ว
กำพร้าวแห่งตู่ข้าทั้งหลาย อันพรัดพรากหน้าหายไพนานนัก
-บียตาต ดูราแม่ก่าตัวดีมีปีกหางอันยาวงามมาปรากฏถัดส่องหน้า ก่ว่าเป็นแม่แก้ว
กำพร้าวแห่งตู่ข้าทั้งหลาย อันพลัดพรากหน้าหายไพนานนัก
- (๖๓/๑) อันชรอย อันว่าแม่เลี้ยงลูกทั้ง ๕ ได้ละลูกไว้ในรัง ลมมาพัดลูรหลังแม่ไปเซาะหากิน
เหยื่อ ยังไปทันมารอดก่ตักน้ำแม่คงคาไหลล่องบรูที่ย่องทางใด
อันชชรอย อันว่าแม่เลี้ยงลูกทั้ง ๕ ได้ละลูกไว้ในรัง ลมมาพัดลูรหลังแม่ไปเซาะหากิน
เหยื่อ ยังไปทันมารอดก่ตักน้ำแม่คงคาไหลล่องบรูที่ย่องทางใด

- (๖ก/๒) ตูซ้าก็ได้พรัดพรากจากแม่เสียแล้วนาแม่เหย เอโก ในกาละนั้นอันว่ากาตัวเปนแม่นั้น
ก็ได้ยินยังกำปูลุจสาถามหามาตาแห่งลูกเต้า
ตูซ้าก็ได้พลัดพรากจากแม่เสียแล้วนาแม่เหย เอโก ในกาละนั้นอันว่ากาตัวเป็นแม่นั้น
ก็ได้ยินยังกำปูลุจสาถามหามาตาแห่งลูกเต้า
- (๖ก/๓) จิงไซแต่เกล้าคำมา แม่กาจิงจักตำนานถ้อยตอบคำดีว่า ปิยบุตรดา ดูราเจ้าลูกกรักรทั้ง ๕
อหัง อันว่าช้านี้นา ก่หากเปนแม่แห่งสุเจ้าแต่
จิงไซแต่เกล้าคำมา แม่กาจิงจักตำนานถ้อยตอบคำดีว่า ปิยบุตรดา ดูราเจ้าลูกกรักรทั้ง ๕
อะหัง อันว่าช้านี้นา ก่หากเป็นแม่แห่งสุเจ้าแต่
- (๖ก/๔) ไดมา ช้าก่หากเปนแม่มาดาสุเจ้า ภูแม่ก็ได้ยินคำสุเจ้าว่าคองหันหน้าช้ำอยู่เปนแม่จิง
จักรีบเรียวกันคลาดคลาต จากบรสารทแก้วทิพย
ไดมา ช้าก่หากเป็นแม่มาดาสุเจ้า ภูแม่ก็ได้ยินคำสุเจ้าว่าคองหันหน้าช้ำอยู่เป็นแม่ จิง
จักรีบเรียวกันคลาดคลาต จากประสาทแก้วทิพย์
- (๖ก/๕) วิมานคำ มาเนรมิตหือเหมือนกาขน ยามเมื่อเปนแม่สุเจ้าและ ก่จิงสระเดินเข้ามาสู่ที่
อยู่ลูกเต้าทั้ง ๕ พระองค์ ก่เปนแต่บุญกรรมจำลงมารอด ลูกแก้วยอดสาย
วิมานคำ มาเนรมิตหือเหมือนกาขน ยามเมื่อเป็นแม่สุเจ้าและ ก่จิงสระเดินเข้ามาสู่ที่
อยู่ลูกเต้าทั้ง ๕ พระองค์ ก็เป็นแต่บุญกรรมจำลงมารอด ลูกแก้วยอดสาย
- (๖ข/๑) ใจแม่นี้แลนา ตาตปิยบุตรดา ดูราเจ้าลูกกรักรแม่เหย อหัง อันว่าแม่นี้ ยามเมื่อเปนแม่
กาเผือกอยู่กลางฝิ่งน้ำมหาสมุทรสาคร แม่ก็ได้มาแปงรังนอนเหนือง่า
ใจแม่นี้แลนา ตาตปิยบุตรดา ดูราเจ้าลูกกรักรแม่เหย อหัง อันว่าแม่นี้ ยามเมื่อเป็นแม่
กาเผือกอยู่กลางฝิ่งน้ำมหาสมุทรสาคร แม่ก็ได้มาแปงรังนอนเหนือง่า
- (๖ข/๒) ไม้เตื่อ เมื่อนั้นจิงจักมีสุเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ คำ ยังมีในวัน ๑ ฟาฝนลมหนัก แม่ก็ไป
หากินเหยื่อเพื่อวกั้นอยากอาหารผานใจ ย้อรสุเจ้าลูกเต้า
ไม้เตื่อ เมื่อนั้นจิงจักมีสุเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ คำ ยังมีในวัน ๑ ฟาฝนลมหนัก แม่ก็ไป
หากินเหยื่อ เพื่อวกั้นอยากอาหารผานใจ ย้อรสุเจ้าลูกเต้า
- (๖ข/๓) ครอบไค่วแม่จิงพิกคีนมาหาสุเจ้า บุตตเหลือลูกเต้า นำคีนเกล้าคองคา ก่มาเปน
ฝนตกลงมา ดันบันเปนฟองนองมาพัดสุเจ้าแม่ไหลไฟ

ครอบครัวแม่จึงพลิกคืนมาหาสุเจ้า บุตุตเหลือลูกเต้านาคินเกล้าคงคา ก็มาเป็น
ฝนตกลงมา ดันป็นเป็นฟองนงมาพัดสุเจ้าแม่ไหลไป

- (๖๗/๔) แม่มีใจอาลัยเหลือขนาด น้ำตาแม่หากพังลงกบ่อาจจักทรงตนอยู่ได้ แม่ก็หาก
ร้องไห้หากบินไปหา ยังลูกรักเจ้าทั้ง ๕ แม่ก็เฝ้าก้ม
แม่มีใจอาลัยเหลือขนาด น้ำตาแม่หากพังลงกบ่อาจจักทรงตนอยู่ได้ แม่ก็หาก
ร้องไห้หากบินไปหา ยังลูกรักเจ้าทั้ง ๕ แม่ก็เฝ้าก้ม
- (๖๗/๕) หน้าแอมบิโนหา ยังบุตตาของแม่ทั้ง ๕ ทุกธูมาและวังน้ำ หวังว่าสุเจ้าไหลไปข้างอยู่ใน
ปากถ้ำและเหวผา แม่ก็ไปงมหาไหนเปิกตมไหน แม่ก็ไปงมกุ่ม
หน้าแอมบิโนหา ยังบุตตาของแม่ทั้ง ๕ ทุกธูมาและวังน้ำ หวังว่าสุเจ้าไหลไปข้างอยู่ใน
ปากถ้ำและเหวผา แม่ก็ไปงมหาไหนเปิกตมไหน แม่ก็ไปงมกุ่ม
- (๗๓/๑) -ก้าว แม่กบ่จวบสุเจ้าทั้ง ๕ พระองค์คำที่ไหนสักแห่ง แม่ก็คืนมามาหาตามคงคา
แม่ น้ำลวาศซำบหันไหน แม่ก็ลวาศขวำมหน้าตายไป ภูแม่ก็จึงได้มาเกิฏเปนมหา
-ก้าว แม่ก็บ่จวบสุเจ้าทั้ง ๕ พระองค์คำที่ไหนสักแห่ง แม่ก็คืนมามาหาตามคงคา
แม่ น้ำลวาศซำบหันไหน แม่ก็ลวาศขวำมหน้าตายไป ภูแม่ก็จึงได้มาเกิดเป็นมหา
- (๗๓/๒) พรหม อยู่ในชั้นฟ้าสุทธาวาสกัษวาศรู้ในใจแห่งสุเจ้า ผู้เป็นลูกเต้าทั้งมว อ้นชวรกัน
ใคร่หันหน้าแม่ บัดนี้แม่จึงเนรมิตเป็นกาดัวดีมี
พรหม อยู่ในชั้นฟ้าสุทธาวาสกัษวาศรู้ในใจแห่งสุเจ้า ผู้เป็นลูกเต้าทั้งมว อ้นชวรกัน
ใคร่หันหน้าแม่ บัดนี้แม่จึงเนรมิตเป็นกาดัวดีมี
- (๗๓/๓) ปีกหางพวาวขาวเผือก ลูกจากชั้นฟ้าเลศลงมา เพื่ออรุณา ลูกเต้าแล้วเข้าสู่รังไม้
นิโคต ยามเดียนี้แล ตถากาเลในกาละนั้นเจ้า
ปีกหางพวาวขาวเผือก ลูกจากชั้นฟ้าเลศลงมา เพื่ออรุณา ลูกเต้าแล้วเข้าสู่รังไม้
นิโคต ยามเดียนี้แล ตถากาเล ในกาละนั้นเจ้า
- (๗๓/๔) ทั้ง ๕ พระองค์จึงจกักันว่าเราเกิฏมาปางนี้บ่ได้กัทำวัตรปฏิบัติรักษายังแม่แห่งเรา
อันมีคุณเปนอนันตปริมาณอันหาที่สุดบ่ได้ บัดนี้
ทั้ง ๕ พระองค์จึงจกักันว่าเราเกิดมาปางนี้ บ่ได้กักระทำวัตรปฏิบัติรักษายังแม่แห่งเรา
อันมีคุณเปนอนันตปริมาณอันหาที่สุดบ่ได้ บัดนี้

- (๗ก/๕) เราทั้ง ๕ พี่น้อง ก็ควรขอเอาบาทา ซึ่งแม่แก้วหื้อได้ให้ไว้และปู่ชาควรชะแล ว่าอันเขา
เจ้าทั้ง ๕ ต่างตนก็ต่างขอเอาพระบาทบาทา อันเป็นรอยตีนกาหื้อ
เราทั้ง ๕ พี่น้อง ก็ควรขอเอาบาทา ซึ่งแม่แก้วหื้อได้ให้ไว้และปู่ชาควรชะแล ว่าอันเขา
เจ้าทั้ง ๕ ต่างตนก็ต่างขอเอาพระบาทบาทา อันเป็นรอยตีนกาหื้อ
- (๗ข/๑) ได้โถมนาครหื้อเป็นบุญไปพายหน้า แห่งผู้ข้าลูกเต้าทั้งหลายขอโผตผายกรุณารัวยิง
สิงบาทายุคคหื้อหื้อเป็นบุญไปพายหน้า แห่งผู้ข้าลูกเต้าทั้งหลายขอโผตผายกรุณารักยั้ง
ได้โถมนาครหื้อเป็นบุญไปพายหน้า แห่งผู้ข้าลูกเต้าทั้งหลายขอโผตผายกรุณารักยั้ง
สิงบาทายุคคหื้อหื้อเป็นบุญไปพายหน้า แห่งผู้ข้าลูกเต้าทั้งหลายขอโผตผายกรุณารักยั้ง
- (๗ข/๒) มหาพรหม อันเป็นแม่เจ้าแต่ปางหลังมากจึงพิจารณาเลงดูพายหน้า อันจักหื้อเป็น
จिरกานหมั้วแก่นแก้วเมินนาน หื้อเอาทานนิตสแห่งนักบวช
มหาพรหม อันเป็นแม่เจ้าแต่ปางหลังมากจึงพิจารณาเลงดูพายหน้า อันจักหื้อเป็น
จिरกาลหมันแก่นแก้วเมินนาน หื้อเอาทานนิตสแห่งนักบวช
- (๗ข/๓) และเทพพา มนุสสาคนนาเป็นบรมปรานิทาน ตำนานไปพายหน้า สืบไปหมันเที่ยงแท้
บ่ขาดเสียไหน มหาพรหมจึงไขโอวาสไว้ด้วยคำดี
และเทพพา มนุสสาคนนาเป็นปริมปรานิทาน ตำนานไปพายหน้า สืบไปหมันเที่ยงแท้
บ่ขาดเสียไหน มหาพรหมจึงไขโอวาสไว้ด้วยคำดี
- (๗ข/๔) ว่า สาธุ สาธุ ความสุขสวัสดิ์ดีจึ่งมีแก่ลูกเต้าเจ้าทั้ง ๕ พระองค์นาง แม่จักหื้อทานยัง
บาทาหื้อตามใจแห่งสุเจ้า หื้อได้อยู่เฝ้ารักษาไฟแต่
ว่า สาธุ สาธุ ความสุขสวัสดิ์ดีจึ่งมีแก่ลูกเต้าเจ้าทั้ง ๕ พระองค์นาง แม่จักหื้อทานยัง
บาทาหื้อตามใจแห่งสุเจ้า หื้อได้อยู่เฝ้ารักษาไฟแต่
- (๗ข/๕) กาละบัดนี้ยามนี้ไฟเมื่อหน้า หื้อลูกกำพร้าวแม่ได้เป็นบุญ โถมนาครแก่แม่หื้อแล้วแก่
เจตนา ซาฎิกามมหาพรหม จึงเอาฝ้ายเส้นมาฝั้นหื้อเป็นเกลียวดี
กาละบัดนี้ยามนี้ไฟเมื่อหน้า หื้อลูกกำพร้าวแม่ได้เป็นบุญ โถมนาครแก่แม่หื้อแล้วแก่
เจตนา ซาฎิกามมหาพรหม จึงเอาฝ้ายเส้นมาฝั้นหื้อเป็นเกลียวดี
- (๗ก/๑) แล้วจึงจักชักออกทำกลางข้างริมแห่ง ๓ ฝ้ายเหมือรกันดั่งตีนกา ๓ สุ่ม กันหมั้วเที่ยง
แล้วก็ยื่นหื้อลูกตนทั้ง ๕ พระองค์คำจำนำ หื้อเป็นประทีปตีนกาใส่ผางน้ำมันเจาะ

แล้วจึงจักชักออกทำกลางข้างริมแห่ง ๓ ฝ่ายเหมือนกันดังตีนกา ๓ คู่ กั้นหมันเที่ยง
แล้วก็ยื่นหื้อลูกตนทั้ง ๕ พระองค์คำจำนำ หื้อเป็นประทีปตีนกาใส่ผางน้ำมันจะ

- (๘๗/๒) ตามให้เอาเป็นที่ไหว้และบูชา ตรลาบต่อเจ้าสุเจ้าได้ตรัดบระยาสัพพะญเป็นพระ
พายหน้า แม่กำพำร่าก้อยู่สุขสบายอย่าหื้อ
ตามให้เอาเป็นที่ไหว้และบูชา ตรลาบต่อเจ้าสุเจ้าได้ตรัสบระยาสัพพะญ เป็นพระ
กายหน้า แม่กำพำร่าก้อยู่สุขสบายอย่าหื้อ
- (๘๗/๓) เสียได้สืบสร้างไฟในมนุสสขุมพุกโลกห้ำที่เปนโศกลาบใหญ่ได้ลุ่มฟ้าขุมพุก คุรคอง
ความสวัสดีจุงจักมีแก่ผู้เข้าได้กัทำ
เสีย ได้สืบสร้างไปในมนุษย์ขุมพุกโลกห้ำ หื้อเป็นโศกลาภิใหญ่ได้ลุ่มฟ้าขุมพุก คุน
ครองความสวัสดีจุงจักมีแก่ผู้เข้าได้กระทำ
- (๘๗/๔) ดาแต่งไว้ย หื้อเป็นประทีปตีนกาแห่งสุเจ้า หื้อไว้ยเข้าสู่มหาเนรพพาน อย่าได้คลาด
คลาหื้อได้ตั้งคำบราถนาหมั้นเที่ยงแท้ดีหลีแต่เทอะ
ดาแต่งไว้ หื้อเป็นประทีปตีนกาแห่งสุเจ้า หื้อไว้ยเข้าสู่มหาเนรพพาน อย่าได้คลาด
คลา หื้อได้ตั้งคำบราถนาหมั้นเที่ยงแท้ดีหลีแต่เทอะ
- (๘๗/๕) (หยุดจุดตามประทีปตีนกาก่อน) ดูรานักบราชเจ้าทั้งหลาย จุงจักจำเอายังคำ
สัพพะญพระพุทเจ้านี้ไว้ยแก้ไขไว้ยเปนสักขี บถมเกล้าเจ้าแห่งบระทีปตีนกา
(หยุดจุดตามประทีปตีนกาก่อน) ดูรานักบราชเจ้าทั้งหลาย จุงจักจำเอายังคำ
สัพพะญพระพุทเจ้านี้ไว้ยแก้ไขไว้ยเปนสักขี ปฐมเกล้าเจ้าแห่งบระทีปตีนกา
- (๘๗/๑) อันเปนบรมบราสืบสายต่อกันมาถึงมนุสสคนเราทั้งหลาย ในกาละบัดนี้แลนา
สัฎฐา สัพพะญ พระพุทเจ้าในเมื่อนั่งอยู่เกล้าไม้โกไชรย จักกล่าวเปนบถมหัวที่
อันเป็นปรัมบราสืบสายต่อกันมาถึงมนุษย์คนเราทั้งหลาย ในกาละบัดนี้แลนา
สัฎฐา สัพพะญ พระพุทเจ้าในเมื่อนั่งอยู่เกล้าไม้โพธิ์ไทร จักกล่าวเป็นปฐมหัวที่
- (๘๗/๒) ในยยกถาว่า บุลลปฏิโบ อิศิมโน โพธิสัตโต มหานุภาโว ดังนี้ ดูรา ตบพสสพริกะ ๕
พี่น้อง อันเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมา
ในยยกถาว่า บุลลปฏิโบ อิศิมโน โพธิสัตโต มหานุภาโว ดังนี้ ดูรา ตบพสสพริกะ ๕
พี่น้อง อันเกิดร่วมท้องแม่เดียวกันมา

- (๘๗/๓) ตถาในกาละนั้น อันวารสี่ทั้ง ๕ ตนพี่น้อง ก็มีใจปิฎิโสมนัสสขมขึ้นยืนตีบเลี้ยงบข้า ด้วยอันได้ให้ยังบาทาพระบาทลอยรูปตีนกาซึ่งฆาฎิกา
ตถาในกาละนั้น อันวารสี่ทั้ง ๕ ตนพี่น้อง ก็มีใจปิฎิโสมนัสสขมขึ้นยืนตีบเลี้ยงบข้า ด้วยอันได้ให้ยังบาทาพระบาทลอยรูปตีนกา ซึ่งฆาฎิกา
- (๘๗/๔) มหาพรหม อันเปนแม่แต่ภาวชาตยามเมื่อเปนสตตกาโก คือว่าเปนกาเผือกก็มี
วันนั้นแล ส่วรว่าฆาฎิกามหาพรหมก็หือโหวาส
มหาพรหม อันเปนแม่แต่ภาวชาตยามเมื่อเปนสตตกาโก คือว่าเป็นกาเผือกก็มี
วันนั้นแล ส่วรว่าฆาฎิกามหาพรหมก็หือโหวาท
- (๘๗/๕) คำสอนแก่ลูกตนทั้ง ๕ พระองนั้นชู่เยื้องชู่ระการบวรแล้ว กัสระเดียงเมื่อสูที่อยู่
แห่งตนในพรหมโลก อันเปนทิพยวิมานคำประสารทราชมนเทียร
คำสอนแก่ลูกตนทั้ง ๕ พระองค์นั้นทุกเรื่องทุกประการบวรแล้ว ก็เสด็จเมื่อสูที่อยู่
แห่งตนในพรหมโลก อันเปนทิพยวิมานคำประสารทราชมนเทียร
- (๘๗/๑) แห่งตนก็มีวันนั้นและ ในกาละนั้น เจ้าทั้ง ๕ พี่น้องก็มาเจียรจาซึ่งกันไปมา
ว่าถานที่นี้หากเปนที่ประเสฎฐ์ล้าเลิศกว่าที่ทั้งหลายและ เราพี่น้องก็ได้มาประสมชู่
แห่งตนก็มีวันนั้นและ ในกาละนั้น เจ้าทั้ง ๕ พี่น้องก็มาเจียรจาซึ่งกันไปมา
ว่าฐานที่นี้หากเป็นที่ประเสฎฐ์ล้าเลิศกว่าที่ทั้งหลายและ เราพี่น้องก็ได้มาประสมชู่
- (๘๗/๒) นุ่มกันและได้มาหันกันยังแม่ แม่มาดา แม่เกล้าแห่งเราและมายังพระบาทบาทาไว้
หือเป็นจิริกานหมรเที่ยงเมื่อหน้าแท้ ดีหลี
นุ่มกันและได้มาหันกันยังแม่ แม่มาดา แม่เกล้าแห่งเราและมายังพระบาทบาทาไว้
หือเป็นจิริกานมันเที่ยงเมื่อหน้าแท้ ดีหลี
- (๘๗/๓) จิงว่าเปนถานอุตตมอันประเสฎฐ์กว่าในโลกรทั้งมวและ เราพี่น้องก็ควรเอาคำ
บัญญัติแก่กันไว้ว่าพายหน้าเราพี่น้องอันอยู่ในป่า
จิงว่าเป็นฐานอุตตมอันประเสฎฐ์กว่าในโลกรทั้งมวและ เราพี่น้องก็ควรเอาคำ
บัญญัติแก่กันไว้ว่าพายหน้าเราพี่น้องอันอยู่ในป่า
- (๘๗/๔) หนามหนาไผจักมากมาหากันในที่นี้และ ออย่าหือขาสแม่นว่าเจ้าตนได้ได้ทรง
พระยาสเพยธิโรคหาผู้จักอุปฐากบได้ตั้งอันกดี กจิง

หนามหนาไฟจักมาก็มาหากันในที่นี้และ อย่าให้อวดแมนว่าเจ้าตนใดได้ทรง
พยาชิโรคาหาผู้จักอุบพฐากบได้ตั้งอันก็ดี ก็จึง

- (๙๗/๕) จักมีคำหมั้วไว้สัญญาที่ได้ร่วมไม้โคตต้นใหญ่ควรไฟอองสนุกใจหากเป็นสนามทำ
กลางแห่งเราทั้งหลายชวรกันมาชผู้ มารอดที่นี้สมสู่อยู่สุขสำราญ อันมี
จักมีคำหมั้วไว้สัญญาที่ได้ร่วมไม้โคตต้นใหญ่ควรไฟอองสนุกใจ หากเป็นสนามทำ
กลางแห่งเราทั้งหลายชวรกันมาทุกผู้ มารอดที่นี้สมสู่อยู่สุขสำราญ อันมี
- (๙๗/๑) มี ๙ ปลิพาย ลูกหากเป็นบริวานเป็นถานาหือเป็นตำนานกล่าวไว้ยก้ากับโลก ตรลาบ
ใดเราพี่น้องทั้ง ๕ ได้เป็นพระเจ้าฟ้าโฎโลกโลกาหือมาตั้งไว้ยัง อตฎ
มี ๙ ปีพาย ลูกหากเป็นบริวารเป็นถานาหือเป็นตำนานกล่าวไว้ยก้ากับโลก ตราบ
ใดเราพี่น้องทั้ง ๕ ได้เป็นพระเจ้าฟ้าโฎโลกโลกาหือมาตั้งไว้ยัง อฎฐ
- (๙๗/๒) บริขานอันวิเสส คือว่าเกสธาตอันไดอัน ๑ หือเป็นสักขีปฏิญาณหมายหมั้วเจ้าทั้งหลาย
ก่มาจากกันสนันนี้แล้วหือเป็นตำนานกล่าวไว้หือเป็นที่ไหว้
บริขารอันวิเศษ คือว่าเกสธาตอันไดอัน ๑ หือเป็นสักขีปฏิญาณหมายหมั้วเจ้าทั้งหลาย
ก่มาจากกันสนันนี้แล้วหือเป็นตำนานกล่าวไว้หือเป็นที่ไหว้
- (๙๗/๓) และปฐาแก่คนและเทวดาทั้งหลายในโลกลอกาเป็นมหาอุตตมอันวิเสตประเสฎฐ
ล้าเลิศกว่าชู่ที่ชู่แห่งแท้ละ เจ้าทั้งหลายมีสัจจะ
และปฐาแก่คนและเทวดาทั้งหลายในโลกลอกาเป็นมหาอุตตมะอันวิเศษประเสฎฐ
ล้าเลิศกว่าทุกที่ทุกแห่งแท้ละ เจ้าทั้งหลายมีสัจจะ
- (๙๗/๔) วาจากติกาไว้แก่กันสนันนี้แล้ว ต่างตนก็ต่างไปสูที่อยู่แห่งตนที่พระบรรณศาลาแล้วก็
อยู่ปฏิบัติยังพรหมจาริยะกรรม บหือขอขาดบประมาณ
วาจากติกาไว้แก่กันสนันนี้แล้ว ต่างตนก็ต่างไปสูที่อยู่แห่งตนที่พระบรรณศาลาแล้วก็
อยู่ปฏิบัติยังพรหมจาริยะกรรม บหือขอขาดบประมาณ
- (๙๗/๕) สักยาม ปฏิบัติตามคองธมมภาวนายังกสินนกรรมฐานไปใจๆ เพื่อหือพัลร์เสียยังกิเลส
บาบธมม กไฟแสวงหาลูกไม้แลห้วมันมาเป็นอาหารอยู่เที่ยงหมั้ว
สักยาม ปฏิบัติตามคองธมมภาวนายังกสินนกรรมฐานไปใจๆ เพื่อหือพัลร์เสียยังกิเลส
บาบธมม กไฟแสวงหาลูกไม้แลห้วมันมาเป็นอาหารอยู่เที่ยงหมั้ว

- (๑๐ก/๑) อยู่แห่งหน้กัเมินนาน บรารณนาเอาบระยาสัพพัญญุตญาณ อันยังโยดที่ได้
พลัรโผตโลกโลกาแต่่งแปลงที่ไสไ้วบระที่สตีงกา เจาะตามไ้หนบ้นอมไ้วเป็ยวไฟ
อยู่แห่งหน้กัเมินนาน บรารณนาเอาบระยาสัพพัญญุตญาณ อันยังโยชนหือได้
พันโผตโลกโลกาแต่่งแปลงที่ไสไ้วบระที่สตีงกา เจาะตามไ้หนบ้นอมไ้วเปลวไฟ
- (๑๐ก/๒) ทุกค้ำเข้าทุกเมื่อและถึงเดือรดับเดือรเพง มารอดยอด ๕ พระองค้ำ กัเท็ยรย้อม
เท็ยวมาตามค้ำปฏิญาณกันไ้วย พระบาทไ้ชัยบชาสเสย
ทุกค้ำเข้าทุกเมื่อและถึงเดือรดับเดือรเพ็ง มารอดยอด ๕ พระองค้ำ กัเท็ยรย้อม
เท็ยวมาตามค้ำปฏิญาณกันไ้ว พระบาทไ้ชัยบชาดเสย
- (๑๐ก/๓) กันไ้หนบเนนโรวาทไ้วยที่กลางสระหนามถามกันด้วยค้ำชุกเยืองชุกบระกานและกาน
อันบวชเนนรสีแปลงค้ำดีโรวาสพร้อมคู้แล้ว
กันไ้หนบเนนโรวาทไ้วยที่กลางสนาม ถามกันด้วยค้ำชุกเยืองชุกบระการ และการ
อันบวชเนนฤษีแปลงค้ำดีโรวาทพร้อมคู้แล้ว
- (๑๐ก/๔) กัจจอว้ยหน้ามาสูที่อยู่แห่งตน กทำเพ็ยรเนนนิจรันบชาส ต่อเท้ำเส็ยงอายุ
สังขานมารอด กนำตนขึ้นสูชั้นฟ้ายอดตุสสิตา พร้อมถ้วร
กัจจอว้ยหน้ามาสูที่อยู่แห่งตน กระทำเพ็ยรเนนนิจรันตรีบชาด ต่อเท้ำเส็ยงอายุ
สังขารมารอด กนำตนขึ้นสูชั้นฟ้ายอดตุสสิตา พร้อมถ้วร
- (๑๐ก/๕) ทังปัญจพนสิดนาทัง ๕ มีสาวเทวดาหนุ่มหน้าเนนบริวานมีอายุได้ ๖ พันป्ली
เนนขนาสแล้วจั้งค้อยคลาสลงมาเก็ญไ้มนุสสโลก เมืองคนเท็ยงเท้กัมีแล
ทังปัญจพนสิดนาทัง ๕ มีสาวเทวดาหนุ่มหน้าเนนบริวานมีอายุได้ ๖ พันปี
เนนขนาดแล้วจั้งค้อยคลาสลงมาเก็ญไ้มนุชยโลก เมืองคนเท็ยงเท้กัมีแล
- (๑๐ข/๑) บุคครมกัไฝไ้ได้ยังมคคผล อันวิเสตดั่งอันเม้นว่าปูชายังบระที่สตีงกาเจาะตามไ้
ล่องลอยไปตามเม้นน้ำคองค้ำไ้ช้ช้ว่าปูชายังพระเจ้ำ ๕ พระอง อันไ้รักรสหารอด
บุคครมกัไฝไ้ได้ยังมรรคผล อันวิเสชดั่งอันเม้นว่าปูชายังบระที่สตีงกา เจาะตามไ้
ล่องลอยไปตามเม้นน้ำคองค้ำ ไ้ช้ช้ว่าปูชายังพระเจ้ำ ๕ พระองค้ อันไ้รักรสหารอด
- (๑๐ข/๒) ยังถึงยอดหน้อโพธิญาณตามบุญสมพานันนแล เม้นว่าปูชาก็อยู่ไ้กลัดจั้ง
นันนโสดไ้ได้แสนคราวไ้กลกดี กัเท้ำหมีใจถึงใจดีสรอดเม้นว่า

ยังถึงยอดหน่อโพธิญาณตามบุญสมภารนั้นแล แม้นว่าบูชาที่อยู่ใกล้ดังรด
นั้นโสดได้แสนคราวไกลก็ดี ก็ทำให้อมีใจถึงใจดีตรอดแม้นว่า

- (๑๐๗/๓) ตัวไปโปรดก้อย่าหมีใจไกล คั้นว่าตัวอยู่ไกลก็ห้อมนบ่นอมไหว้ก็เสมอดังได้รอด
ที่ไกลเหมือนกันบ่อย่าชะแลแห่งหันยังนิยายชาฎก
ตัวไปโปรดก้อย่าหมีใจไกล ครั้นว่าตัวอยู่ไกลก็ห้อมนบ่นอมไหว้ก็เสมอดังได้รอด
ที่ใกล้เหมือนกันบ่อย่าชะแลแห่งหันยังนิยายชาดก
- (๑๐๗/๔) ธรรม อันพุทธะตถาคตหากเทศนาเอาเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา จึงมีผลอรานิสง
อันกว้างขวางมากนักและยังบุคคลหญิงชายทั้งหลายนี้
ธรรม อันพุทธะตถาคตหากเทศนาเอาเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา จึงมีผลอรานิสงส์
อันกว้างขวางมากนักและยังบุคคลหญิงชายทั้งหลายนี้
- (๑๐๗/๕) ได้เข้าสู่แห่งห้องอันชื่อว่าเวียงแก้วยอดมหานิพพานบ่อย่าชะแล ตถากาโกโนวสาน
ปัจจุพนสิพุทธเน บุตตี สัณณนา แก้วไขยังมุลล
ได้เข้าสู่แห่งห้องอันชื่อว่าเวียงแก้วยอดมหานิพพานบ่อย่าชะแล ตถากาโกโนวสาน
ปัจจุพนสิพุทธเน บุตตี สัณณนา แก้วไขยังมุลล
- (๑๑๑/๑) สักขียังพระที่สตีนกาจาด้วยกฎหมายชื่อว่าแห่งสัพพัญญเจ้าทั้ง ๕ พระอง
กับริบุญณาบรมวรกัสมเรจแล้วแลนา พริยากกล่าวห้องกาเผือก นิฐิตา
สักขียังพระที่สตีนกาจาด้วยกฎหมายชื่อว่าแห่งสัพพัญญเจ้าทั้ง ๕ พระองค์
กับริบุญณาบรมวรกัสำเร็จแล้วแลนา พริยากกล่าวห้องกาเผือก นิฐิตา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวดวงหทัย ลีอด้ง เกิดวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๙ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของนายสมคิด ลีอด้ง และนางนงไฉ ลีอด้ง สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนพระหฤทัยเชียงใหม่ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๒) สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๕๑ และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดีไทย) ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ ระหว่างศึกษาได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๕๔ และทุน ๙๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ประจำปี ๒๕๕๔